Virveln

Bokutgåva

Tidens förlag, Stockholm 1913.
I.
Ut i livet.

MAGDA MEJSEL hade så brått, så brått, visste ej hur fort hon skulle hinna hem för att berätta sin stora nyhet. Hon halvsprang genom gatorna, hatten vickade över ena örat, guldbruna hårslingor fladdrade om hennes rosiga, barnsligt runda kinder, kavajen var uppfläkt, skobanden smällde mot gatstenarna. Hem, hem... Vad mamma skulle bli glad över sin flickas tur! Och så roligt att få stuka syskon och skolkamrater – stora i orden voro de nog, men när det gällde att visa sig duga till något, då var det allt Magda Mejsel, som var främst. Som nu att skaffa sig arbete! Tänk, långa Elvira, som redan fyllt femton år och ännu inte förtjänade ett öre – skräp till flicka. Men själv skulle hon få fem kronor i arbetslön redan första veckan, *fem...*

Det tindrade av övermod i de safirblå ögonen och den korta, raka näsan lyftes triumferande.

Fem kronor...

Nära att stupa över en cigarrlåda, som, anpassad till dockvagn, drogs i ett snöre av en liten barfotatös, skuttade hon vigt, såg sig intresserat om efter dockekipaget, men motstod impulsen att närmare undersöka det. På lätta fötter skyndade hon vidare, i det hon fortsatte sin avbrutna tankegång.

Ack, vad hon skulle arbeta! Det skulle icke dröja länge innan den där femman bleve fördubblad, hon skulle göra sitt allra bästa, stå i, släpa, vara alla till lags veckan ut. Sedan – hej för avlöningen! Vilken mängd vackra saker hon skulle skaffa sig! Men först och främst skulle hon hjälpa sin familj, betala ordentligt för sig, köpa skor åt småsyskonen, laga att mamma finge medicin för sitt onda i bröstet. Ack, mamma hon kommer väl nästan att gå åt av glädje, då hon får höra nyheten.

Tanken fick Magda att storspringa.

Men hon hejdade sig snart. Inte dugde det att galoppera som en barnunge nu när hon hade anställning, försörjde sig själv och dessutom skulle fylla fjorton år följande vecka. Hon började gå med avmätta steg, knyckte på nacken, spände ut bröstet. Ett par grannbarn gingo förbi, hon nickade litet nedlåtande åt dem, inom sig harmsen över att de ej nigande besvarade hennes hälsning. Nå, de skulle nog få lära annat inom kort, tänkte hon och såg sig själv i inbillningen promenera över gården, klädd i nytt från topp till tå, med spetsprytt parasoll och glättade ljusgrå handskar på händerna, följd av beundrande blickar.

Ett skyltfönster återgav hennes bild, och hon mönstrade sig behagsjukt, innan hon tog varorna i skärskådande. Ett armband var det enda hon gillade! De gröna stenarna och diamanterna – ah, så stiligt! Just vad hon önskade sig. Och priset var bara 1,75. Milda himmel, den som hade råd!

Enligt gammal vana vid dylika tillfällen drog hon en djup suck. Men denna gång bröts den i ett svagt fnitter. Råd! Med fem kronor i veckan! Armbandet skulle bli hennes, och det inom fjorton dagar, ty mer än fyra kronor kunde väl icke begäras av henne hemma. Men fyra skulle hon lämna med glädje. Den återstående läte nog mamma henne behålla, det gällde att få far –

Far!

Med ett otåligt ryck fick hon hatten rätt och gick från fönstret. Ögonen kisade mörkt och den täcka munnen putade. I sin häftiga glädje över att få börja arbeta och förtjäna hade hon glömt, att hennes far icke ville ha henne på fabrik av fruktan för att livet där skulle verka ogynnsamt på hans veka, livliga dotter.

Bäst att lämna allt åt mamma att reda ut, blev slutet på Magdas funderingar.

Garnboden! Kanske expediten ... nej, det var visst hans frukosttid ... nå, i alla fall ... Jämkande på kragen och broschen sneddade hon över gatan, knäppte kavajen, antog en likgiltig min och kastade en sökande, förstulen blick genom glasdörrarna till affärslokalen. En sådan blixtrande tur – han var där, han såg henne, nickade en hälsning! Gud, vad han var stilig! Alla skolkamraterna tyckte om honom, men vad hade de för det? Ingenting. Den som fick pruta på brodérgarnet var allt Magda Mejsel och ingen annan. Men så voro de också avundsjuka.

På nytt tog hon i med att halvspringa. Hennes intagande ansikte blossade, flätan var i upplösning. Åter var hon blott en liten hurtig, duktig skolflicka, uppspelt över sin första framgång i kampen för bröd, utan tanke på dess, för de flesta, livslånga och livskrävande grymhet. Fortare, fortare... Nu finge hon nog det där blå förklädet, som hon så länge haft gott öga till; ett stort förkläde måste hon i all fall ha på fabriken och varför då inte det blå. Det skulle klä henne, så smärt som hon var; i eftermiddag köpte nog mamma det åt henne. Och i morgon skulle hon börja arbeta, och om lördag hade hon sin första avlöning!

Andtruten störtade hon in i portgången till huset, där hon hade sitt hem. Hon hade icke beräknat att träffa någon, för vilken hon kunde omtala sina nyheter, innan hon väl hunnit upp till sig, men fann nu på gården husets barn talrikt samlade och bland dem flera av sina jämnåriga flickvänner. Flämtande stannade hon i valvöppningen och tryckte handen mot sitt hårt bultande hjärta. Att Elin och Lilly och Linea ville hoppa rep, fast de voro så gamla, lika gamla som hon själv, tänkte hon och såg överlägset på de lekande.

»Kom och var med», ropade Elin genast hon fick syn på Magda. Tillsammans med Lilly svängde hon ett rep, i vars virvlar Linea lätt och behagfullt hoppade. – »Sjutton, a'rton, nitton – kom! – tjugu, tjuguett – så svänger vi åt dig – tjugufem – vi har så roligt ...»

Magda närmade sig utan att svara. Leken avstannade och flera flickor skyndade till, seende av hennes viktiga uppsyn, att hon hade något intressant att förkunna. Hon brann av otålighet att börja, men dels fann hon en njutning i att spänna de andras nyfikenhet, dels gjorde hon en upptäckt, som ett ögonblick fick henne att glömma sin egen affär.

Lilly hade ett nytt hopprep med handtag av trä.

»Går det bra?» frågade Magda och greps i detsamma av starkt begär att själv pröva.

»Jag har aldrig haft så stiligt rep förr», svarade Lilly. »Kom, så får du låna det en stund!»

»Nej tack», genmälde Magda, kuvande sin längtan. Och hon tillade värdigt: »äh, hoppa rep, vem bryr sig om sådana barnsligheter numera.»

»Kors så förnämt, jag såg väl i syne i går då, annars tyckte jag det var du själv, som var ute och hoppade hela kvällen, tills din mamma måste dra in dig», hånade Elin.

Magda var emellertid allt för hjärteglad att fatta humör. Hon svarade endast godmodigt:

»Ja, det var då det. Nu –»

»Vad! Vad har hänt? Var har du varit?» ropade ivriga röster.

Magda drog långsamt upp näsduken och torkade sin svettiga panna. Hon njöt.

»Du kan då plåga livet ur en människa», utropade Hildur, en skarpögd trettonåring. »Kan du inte svara?»

I ett nu blev Magdas glädje henne övermäktig. Blixtsnabbt vred hon hop näsduken till en boll och slungade den högt i luften, klappade i händerna och fångade den. Först sedan hon utfört denna manöver ännu en gång, blev hon lugn nog att tala.

»O, vet ni vad, kan ni tänka er, jag har fått plats!» ropade hon.

»Var? Var?» Flickorna trängdes kring henne.

»På chokladfabrik. Jag ska bli dopperska.»

»Hur mycket får du i veckan? – Vad knuffas du för, Elin, kan du inte låta mig vara i fred! – Säg, Magda, vad får du?»

»Jo, kan du tänka, Hildur, jag får fem kronor genast. När jag blir van, får jag arbeta på ackord, det dröjer nog inte mer än en vecka, sedan kan jag gå upp till stora pengar.»

»En så'n lyckans kardemumma du är», sade Elin, brytande tystnaden, som följde på Magdas meddelande. »Det finns folk, som har tur. Jag, min arma stackare, får gå och pallra i skolan en termin till, fast jag hatar den. Och ändå är jag äldre än du. Och min lärarinna är – ja, det vill jag inte säga. Men nog ska jag sätta mig på tvären, lita på det!»

»Jag har gått för din fröken och jag tyckte hon var så väldigt snäll», invände Magda.

»Hon!» – Elins spetsiga ansikte sköt fram på den böjliga halsen, dragen darrade ondskefullt. – » Men jag vill inte tänka på det. När ska' du börja?»

»I morgon. Och ni må tro det är allt något annat också, som jag inte talat om än. Man får äta hur mycket konfekt man nå'nsin vill», sade Magda, med stark betoning på varje stavelse, och tillade, i det hon klappade sig på magen och smackade:

»Gud, vad jag ska må!»

»Ack, om det vore jag! – O, din lyckliga ost! – Ack, mamma!»

Lystet glimmade blickarna, tungspetsarna fuktade läppar, som brände av begär.

»Choklad! O choklad, som är det allra bästa jag vet», utbrast Elin, sög på underläppen, sväljde och gned sig över maggropen. »Säg, lilla, rara Magda, skulle du inte kunna ta med dig några bitar åt oss ibland? Snälla du, gör det! Du ska få något annat av mig i stället, och de andra glömmer dig nog inte heller.»

Hela flicksvärmen surrade instämmande, och allas ögon hängde vid Magdas läppar.

»Nej, det går inte för sig», svarade hon bestämt. »Man får äta hur mycket choklad man vill på fabriken, men man får inte ta med sig en enda bit. Det är förbjudet.»

Flickorna gåvo sina känslor luft i ett sorl av besvikenhet. Elin krökte läpp och ryckte på axlarna. Så sade hon övertalande, inställsamt:

»Men du kan väl stoppa på dig några bitar ibland, då ingen ser det. Va?»

»Jag är väl ingen tjuv heller», bröt Magda ut, i det blodet strömmade till hennes kinder.

»Åh tjuv! Det vet jag visst», fnyste Elin. »För några fattiga chokladbitar ... Du vill inte, du unnar oss inte en smula gott, det är hela saken. Usch, vad du är led!»

»Magda är inte snål och inte led, det är orättvist att påstå», försvarade Linea. »Jag har många gånger sett henne ta karameller ur sin egen mun för att ge åt dig, och hon gav dig den där medaljongen, som du har om söndagarna, fast hon tyckte så mycket om den själv. Jag vill inte vara vän med dig längre, och jag skall nog tala om för min bror, hur du är, så tror jag allt han låter bli att klistra upp några bokmärken åt dig vidare.»

»Ja, vet du, Elin, om man finge ta med sig, så skulle jag stoppa fickorna fulla åt er, ja, så fulla att jag inte kunde gå», sade Magda och skakade bedyrande sina hårt knäppta händer. »Men nu hör du ju, att det är förbjudet, och jag tycker verkligen, att det är nedrigt av dig att föreslå mig något så dåligt.»

»Se på Magda, nu tar det eld i alla ändar, nu är hon arg som en geting.»

»Nej, Elin det är jag inte», bet Magda av. »Jag sätter mig över dina förnärmelser. För resten kan jag tala om för er alla, att man visiteras, innan man går hem från arbetet på kvällen, och det grundligt ändå. Vad säger ni nu? Jo, jag tror ni blev flata.»

I väl tio sekunder förstummades samtligas tungor av detta oväntade meddelande. Så hördes en hård smäll mot gårdens cement – det var Linea, som med sin stadiga känga gav eftertryck åt sina tankar. Hennes ögon lyste av förbittring, med en tvär kastning på huvudet fick hon ett par spikraka hårtestar från munnens omedelbara närhet och hakan något högre i vädret.

»Det är skamligt, riktigt gement», ropade hon. »Är du säker på saken, Magda?»

»Så säker som att jag står här.»

»Nå då så» – Elins röst höjde sig triumferande, gäll – »då är det väl inget orätt i att ni arbeterskor tar en smula, när ni i alla fall anses för tjuvar.»

»Inte ett dugg», ljöd det bekräftande från skaran.

»Jag tror då att många flickor tar på rent kiv», menade en mörkhårig fjortonåring. »För min del tror jag knappast jag kunde låta bli, vet ni, för det är ju som om de riktigt inbjöde en stackare att knycka litet. Eller vad tycker du, Hildur?»

»Jag?» Hildur slog hop händerna och vek sig dubbel av skratt. »Jesses, vad det skulle vara livat att dra dem vid näsan, så’nt pack som tar en för tjuv och visiterar en – usch! Men annars, vet ni» – hon blev hastigt allvarlig och drog sig något tillbaka från de bifallsfnittrande kamraterna – »annars skulle jag aldrig fuska undan minsta smula, om jag visste att de litade på mig, för det vore då alltför skamligt.»

»Inte jag heller», sade Linea. »Och det får jag säga, att jag tycker du talade bra simpelt till Magda nyss, du Elin. Det är nedrigt av dig att försöka narra henne –

»Näbbgädda!» muttrade Elin. »Vänta du!»

... och jag vill inte vara med om det», fortfor Linea oförfärat. »En sak vet jag: aldrig skulle jag underkasta mig en visitering, nej, förr skulle jag svälta mig grön och gredelin, och att du, Magda, vill låta genera dig dig så, det begriper jag inte, och jag trodde dig om bättre. För övrigt är den där chokladfabriken ett riktigt hål, det har jag hört. Om jag vore du skulle jag inte börja där.»

Magdas ansikte hade under detta meningsbyte antagit de mest skiftande uttryck. Lineas frimodiga ord gjorde emellertid det starkaste intrycket på hennes för olika inflytelser smidigt böjliga sinne. Betänksamt stirrade hon på sin ena skospets, medan sex par ögon nyfiket rannsakade hennes drag.

»Jag får väl höra vad mamma säger», förklarade hon slutligen i kort ton. »Det är väl knappast rätt att narra fabrikörn, då han lät dem skriva upp mig på kontoret.»

Och med en nick försvann hon i gårdshuset.

Att man aldrig skulle få ha något roligt, utan att det genast skulle haka upp sig på ett eller annat sätt, tänkte hon olustig, i det hon gick uppför trapporna. Men egentligen hade flickorna rätt i sin mening om visiteringen – att låta hederliga arbeterskor undergå sådan behandling var verkligen gement. Att hon inte kommit att tänka på det förut!

Hon stannade och såg ut genom trappfönstret. Därnere lekte barnen »gömma ringen».

Gömma! Månne det verkligen skulle vara så orätt att stoppa på sig några konfektbitar åt flickorna?

»Det bränns! Det bränns!» ropade en kör av röster från gården.

Så dum den Lilly var, som inte såg efter i stuprännan – där fanns ringen säkert, tänkte Magda och fnös föraktfullt.

Men det kom hastigt ett annat utttryck i hennes ögon, något av skrämsel, av sorg. En tanke på livets allvar hade dykt upp för henne: Slut på barndomen. Slut med leken. Slut.

Lilly avlägsnade sig allt mer från ringens gömställe; gälla skrik förföljde Magda, medan hon skyndade vidare: »Det är kallt – det är iskallt – hu, hu – du fördärvar dig – akta dig, akta dig!»

Det var som om ropen gällde henne själv...

Hon ringde. Nu kommer nog mamma till råga på allt med förbud och bannor, tänkte hon misslynt. Den gemena visiteringen!

Men Magda gjorde sig onödiga bekymmer.

Modern blev mycket belåten över hennes nyhet och framställde själv förslaget om att den lilla dopperskan skulle behålla en krona i veckan. Dessutom lovade hon beredvilligt att första lediga stund gå ut och köpa henne det åtrådda förklädet. Följaktligen blossade Magdas fröjd åter upp, hon gjorde i tankarna överslag av allt som hon för goda pengar i framtiden skulle tillhandla sig, av de långa trevliga kvällspromenaderna hem från arbetet arm i arm med kamraterna. En känsla av vuxenhet och oberoende kom henne att drömmande, aningsfullt eftersinna: Framtiden? Ah, där väntade henne säkert mycket som var ljuvligt – båtfärder, dans i det gröna, och så en ståtlig gosse, en guldring på fingret – slät förstås – och se’n en vit brudklädning, krona, slöja ... Och se’n – ja vad...

En rad fattiga hem kom för hennes inre syn och kvävde i aska hennes strålande visioner. Återtåget begynte, hon gled på nytt förbi vägens alla smyckade milstolpar, tills hon ånyo var vid det blå förklädet.

»Se efter att det är det rätta», bad hon ivrigt. »Det jag menar har en liten ficka.»

Plötsligt slog det henne, att hon ingenting nämnt om visiteringen, och hon blev sittande stirrande på gasmätaren med så bestört och förbryllad uppsyn, att modern brast i skratt och frågade:

»Vad är det? Ser du spöken?»

»Jag kom att tänka på något», sade Magda, oviss hur hon bäst skulle meddela modern saken. »Det är något med fabriken, som retar mig alldeles förfärligt», fortfor hon långsamt, trevande.

»Sjung ut, du!»

»Portvakterskan undersöker en, innan man går hem från arbetet på kvällen. De är rädda man tar något med sig, förstår mamma.»

»Vad säger du, flicka!»

»Det är sant. Hon trevar flickorna över hela kroppen. Precis som om de vore tjuvar. En flicka talade om det för mig, jag mötte henne, just som jag kom ut från kontoret, men jag var så glad över, att jag fått plats, att jag inte tänkte vidare på vad hon sa'.»

»Jag har väl aldrig hört maken.»

Modern, som höll på att skrapa en gryta, blev stående orörlig med kärlet på lut mot spiseln och kniven utsträckt i luften.

»Men, mamma, egentligen gör det väl ingenting», sade Magda oroad av moderns minspel.

»Inte det! Du talar som du har förstånd till. Jag tycker, att det är en nedrighet. Och tänk, hur det ska pina många att misstänkas.»

Grytan skrällde mot spiseln, fru Mejsel torkade händerna och satte sig mitt emot dottern.

»Ja, inte tänker jag ta en enda bit av deras gamla choklad.»

Magdas min var harmset övelägsen och tonen likaså. Modern lade märke till det plötsliga språnget i hennes tankegång och betraktade henne skarpt.

»Vem har trott det om dig», sade hon. »Du skulle understå dig.. Du har dina fel, men oärlighet har du aldrig visat.»

Magda ritade med en knappnål cirklar och trianglar i den nötta bordskivan och behöll en butter tystnad, medan modern, med hakan stödd i handen, dystert blickade framför sig.

»Ack, att man ska vara så eländigt fattig», utbrast hon slutligen med en undertryckt snyftning. »Att behöva släppa sitt barn till ett ställe, där de bli behandlade som tjuv, det...»

»Får jag börja! O, ni ska se att jag får!» avbröt Magda, tindrande glad.

»Ja. Jag ser ingen annan utväg. Vi är till den grad strandsatta. Medan du var borta har uppbördsmannen varit här och krävt på skatten. Vi ha hyran att betala nästa vecka, jag är skyldig mycket på magasinet, barnen går barfota, och jag går på bindsulan. Din far bjuder ju hårt till av alla krafter, men det förslår inte, så dålig som hans avlöning är. Han själv får ju gå och arbeta hårt på svältkost, och vi andra... Din förtjänst blir verkligen en stor lättnad i bekymren.»

»Lilla mamma, jag bryr mig inte om att behålla något av min avlöning. Tag allt. Jag ger det så gärna», sade Magda innerligt.

»Nej, min flicka, du har mitt löfte. Men lova mig att du försöker uppföra dig riktigt bra! Jag har så mycket att göra, så jag kan inte med bästa vilja hålla ögonen på dig. Det är en stor risk att släppa dit dig.»

»Varför?»

»Den ska ha stark hederskänsla, som inte försöker stjäla, där han behandlas som tjuv.»

»Somliga kanske tror, att det i så fall inte är orätt att knycka litet», sade Magda med tanke på Elins yttrande.

»Det skulle inte förvåna mig», menade modern.

»Får pappa veta om undersökningen, kanske han nekar mig börja arbeta.»

»Kanske! Det kan du vara viss om. Säg inte ett ord om den! Det blir svårt ändå att få hans samtycke, han vill inte ha dig på fabrik, men jag ska nog drilla honom till det. Han har så många idéer, som du vet, om människovärde och sådant där. De är nog bra på sätt och vis, men fet blir man inte på dem, och fattigt folk får lägga dem på hyllan, annars stannar man i stöpet.»

Fru Mejsel reste sig. I hennes ögon hade kommit ett småslugt uttryck, ena mungipan var snett neddragen.

»Låt mig styra om saken», sade hon. »Inte ett ord till pappa om undersökningen, kom det ihåg.»

Hon återvände till sin syssla. Magda följde hennes förehavande en stund under tystnad och sade sedan med en skymt av förebråelse i rösten:

»Men, mamma, jag tycker det är orätt att lura pappa, han som är så snäll mot oss.»

Modern svängde sig helt om och svarade skarpt:

»Lura. Du tar då till.»

Och med leda i rösten och bortvänt ansikte tillade hon:

»Förresten, det är då en sak, som faller av sig själv, då man är gift.»

II.

Fabriken Malvan.

Från första stunden kände Magda Mejsel sig hemma stadd å fabriken, vann snart såväl befälets som kamraternas bevågenhet och hade idel angenäma erfarenheter att berätta för sin familj. Det dröjde visserligen ett par dagar, innan hon kom underfund med den för chokladmassan, vari doppningen skedde, riktiga temperaturen. Var denna för hög vitnade nämligen massan, stelnade om för låg och var i båda fallen oduglig att arbeta med. Och innan hon blev van, kändes hennes späda armled som bräckt efter den nära timslånga piskning av massan, som måste företas genast vid ankomsten på morgonen, och vilken upprepades efter måltidsrasterna, ehuru då mindre intensiv och långvarig, emedan chokladen under dem medelst förvaring i varmskåp hindrats att stelna. Den unga flickan övervann dock hastigt alla svårigheter och blev inom kort skicklig i arbetet, flyhänt som hon var och begåvad med snabb uppfattning. Tyvärr var denna sista egenskap icke enbart av godo på detta ställe.

Luften där var i moraliskt hänseende förpestad. Och Magda var ett barn med sol i lynnet, godhjärtad, njutningslysten, och smidigt mottaglig för stridiga inflytelser ...

Vid bordet, där hon tillsammans med en mängd unga kvinnor och halvvuxna flickor skötte sitt åliggande, smattrade frivola ord och grova anspelningar i kapp med pralinerna, som i oerhörda mängder fördes bort, sedan de undfått sitt doftande choklad-dop. Visserligen funnos där även stilla, försynta kvinnor, men dessas

enda medel att skydda sig själva från smädelser och rädda den knappa brödbiten var att iakttaga undfallenhet och tystnad, så mycket som möjligt hålla sig i skymundan. Det satt ofta nog hårt ändå för dem, fåtaliga som de voro i svärmen av slagfärdiga, upptågslystna yrhättor, vilka visste sig säkra om de överordnades bifall och bevågenhet, och som i bästa fall med uttråkade miner mottogo allt och alla, som icke hade dragspelstrall i väsendet. En i sanning uppfostrande anda!

Men just sådan ville fabriksledningen ha den inom arbetarekåren. Och från chefen till den lägst stående förmannen ansträngde sig befälet att hålla den vid makt.

Med slams och glam och överseende bemöttes representanterna för den yra riktningen, men med misstro och ofta med uppenbar kitslighet förföljdes de med överlägsna egenskaper utrustade. En personal, som lät behandla sig efter ledningens godtycke, det var vad ledningen ansåg förmånligast för fabriksdriftens förkovran, eftertraktade och med lysande talang uppfostrade.

»Håll dem nere.»

Så lydde fabriksägarens – arbetschefens favoritregel, alltd använd när helst någon om än ringa förbättring i personalens förhållanden begärdes.

Och följderna?

Stackars ärliga, oskyldiga Magda Mejsel fick ofta blodet strömmande till hårfästet de första dagarne av sin vistelse i den pesthärd, fabriken, med hänsyn till självaktning och plikttrohet, var. Hon lade märke till hur det icke var stort bevänt med fliten, så snart befälet ej var tillstädes och jäktade. Rörelserna blevo genast långsammare, infallen haglade och man nöjde sig ej längre med att fnittra utan krökte sig dubbel under gapskratt. Nyporna, klibbiga av choklad, avtorkades på förkläden, som kunde stå för sig själva av intorkad massa, och sedan jämkades lockarna till rätta, detaljer i klädseln ordnades med hjälp av fickspeglar, som gingo ur hand i hand. Man granskade sig noga och behagsjukt. »Kära Emy, titta du, min ena tand, o, den håller på att bli maskäten!» »En kvissla i pannan! Pormask, hu då, den måste ut – tyst, var det inte någon som kom? Sakramenskade spioner, men öron har man då, gudskelov.» Fort i fickan med spegeln, nypan i chokladmassan. »Flickor, tst, *Hets!*»

Det sista ordet hade en magisk verkan. Alla störtade sig i arbetet som om det gällt livet.

Fusk? Javisst, resonerade man, men än se’n! Plikttrogen eller icke, för ohederlighet misstänktes man ju dock. Dagtjuvar hette det. Allra minst en gång om dagen kom verkmästarn rusande i ilska:

»Satans sengångare! Här sitter massor av folk, som inte gör arbete för fem styvers värde ens, men sina grova avlöningar ta de ändå ut. Svälta skulle ni, kanhända lärde det er veta hut.» Så för alltid fastställd var denna ramsa, att en munter tös gett den melodi. Med en och annan filning på fraserna hade hon fått ihop en nätt visa, som hon brukade sjunga, belönad av de erkännsamma kamraternas gapskratt. Det är självklart att det vid dylika sångstunder tillsågs att de överordnade voro utom hörhåll.

Men turen var ej alltid de upptågslystna bevågen. Snaror utlades för dem och de fångades. Ett raffinerat spioneringssystem vidmakthölls och omhuldades av de makthavande och bildade en ypperlig jordmån för allsköns ogräs. Det lönade sig att uppträda som angivare. Också var det mycket illa beställt med solidariteten arbeterskorna emellan, i ytterligt trängande fall kunde det visserligen skönjas, att den levde i sinnenas djup, men i de dagliga små obehagen, slitningarna, orättvisorna brast den ohjälpligt. Trots alla missöden, trots det att bilan – för att använda ett slitet uttryck – hängde på ett hår över de oförsiktigas huvuden, blev det dock en sport, och en omtyckt, att lura de överordnade. Helst vad angick visiteringen. För tjuv ansågs man, som tjuv behandlades man – nå, då så ....

»Öga för öga – – – »

Lyckades någon smuggla ut en näve konfekt från fabriken, blev hon beundrad; ertappades hon vid visiteringen visste kamraternas medlidande inga gränser.

O, den fabriken! Brott och last var dess utsäde; förhärjande drog dess pestbesmittade anda fram över outvecklade själar och kvävde i brodden alla ansatser till sedlig utveckling. Någon ansvarskänsla för de unga kvinnornas livsvillkor, deras möjligheter till stegring i moral, i pliktbegrepp, i sedernas förfining och i skönhetsglädje – bort det!

»*Håll dem nere!*»

Också lågo de halft nedmyllade. Fabrikens rykte, som en plats, där allsköns dålighet frodades, kastade sin skugga över dem, utsatte dem för förolämpningar, tvingade dem att sänka anspråken i fråga om umgänge. Deras usla arbetslöner höllo dem stadigt vid svältgränsen, medan fabrikens egare, Karl Brits, inhöstade lysande årliga vinster av driften. Det gick ändå an för de arbeterskor, som hade hem; mellan dem och nöden trädde anhöriga värnande emellan. Men de andra... Hungriga magars knot var den musik de dagligen nödgades åhöra, om de hade hedern kär.

»*Håll dem nere!*»

»Mycket bra, herr fabrikör. Heder och tack!»

Från vem kom rösten? – Ah från henne, den värderade medborgarinnan Prostitution!

Nå, god tjänst är tack värd...

– – –

Magda, den fjortonåriga dopperskan, fick snart upp ögonen för dittills oanade saker. Henne lämnades inblick i samhällslivets hemligaste vrår och prång. Omkring två hundra kvinnor sysslade inom fabrikens murar; bland de dygder, som där utövades, var säkerligen förtegenhet den sällsyntaste, men just denna ägde Magda i hög grad. Följaktligen blev hon mångas vän, e blott jämnåriga hyllade sig till henne utan även äldre kvinnor och alla av högst olika kynnen. I hennes öron flöt en jämn ström av förtroenden, i början blott halft förstådda men dock alltid omfattade med det djupaste intresse. Och Magda mognade fort.

Kvällarna... Arm i arm vandrade väninnorna sakta hemåt genom gatorna, glammande eller förtroligt samtalande och ständigt på utkik efter männens ögonkast. Vilka häpnadsväckande förtroenden om upplevelser, hörsägner, avlyssnade hemligheter, prackades då ej på Magdas yrvakna sinnen! Hon tog lugnt emot, döljande sin brist på förståelse, där sådan förefanns, genom att låtsa intim kännedom, eggade till vidare förklaringar genom skickligt framkastade tvivel och vann genom dessa knep insikt i det hon ej ägde kännedom om. Hon brann av nyfikenhet, tyckte sig aldrig få nog. När hon så kommit hem och ned i sin bädd på sofflocket, genomgick hon i minnet allt hon hört, greps av en mängd olika sinnesrörelser – längtade, bävade, brann, vämjdes – alltefter som bilderna framträdde för hennes girigt spanande inre blick. – Det är inte möjligt, nej, det kan inte vara möjligt... sade hon sig, grimaserande av äckel men samtidigt kvald av lystnad att själv pröva, då någon erotisk upplevelse, viskad i hennes öra av en eller annan väninna, i sina ömtåliga detaljer speglade sig i hennes sinnens upprörda djup. Hon vred sig på den smala bädden, kysste sin spetsiga arm i mörkret...

– – –

Innan ännu en månad förgått, sedan hon började arbeta på fabriken, visade hennes uppförande i hemmet

spår till försämring. Hon blev otålig och pockande, ansåg, att då hon betalade för sig, borde hon få upppassning och framför allt slippa stå under uppsikt. Förut hade hon varit medgörlig, hjälpsam och förtroendefull; nu åter var spotskheten inte sällsynt i hennes sätt. På moderns frågor om vad som hände henne under dagens lopp, svarade hon förbehållsamt, ibland avvisande, och var ej tvättvatten framsatt åt henne på morgonen, anmärkte hon skarpt på försummelsen.

En dag – Magda hade då hunnit över konfirmationen – såg modern henne taga salmboken, ny och vacker, med till fabriken. Det var en slump att hon kom att se det. Magda utförde nämligen sitt förehavande med mycket hymleri.

»Du store! Flickan går väl inte och blir andligt sinnad», tänkte modern. »Att ta salmboken i fickan! Hon läser väl i den, stackars unge, under frukostrasten.»

Men däri misstog sig fru Mejsel. Magda bytte bort sin salmbok mot ett skärp och en luggtång och ansåg sig ha gjort en utmärkt affär.

En luggtång hade hon länge åtrått, men nu, när den äntligen var i hennes ägo, vågade hon icke använda den, ty att bränna håret var strängt förbjudet av modern. Av hela sin själ längtade hon att få värma tången i lampglaset, kunde, glömmande allt annat, stirra in i lågan tills ögonen svedo, medan hon oroligt fingrade den kära toalettsaken, som hölls väl dold i fickan. Modern, vilken mer än en gång fann henne i denna ställning, trodde att det var salmboken hon bar gömd, och att det var synd och frälsning, som sysselsatte hennes tankar. Pass för det! Sig själv var det lilla Magda tänkte på, sig själv såg hon i fantasien med vågig frisyr, hårkammar med glittrande stenar, och kärlekskrok i pannan.

Sent omsider kom emellertid den stund, då hon, troende sig säker för obehagliga överraskningar, beslöt våga försöket att bränna sitt vackra hår. Modern var ur vägen och skulle så förbli tills allt var över, trodde Magda, som ämnade sig ut på en kvällstur och beslöt vara utflugen, innan fru Mejsel kom hem. Hon pyntade sig alltså i största hast: krås om halsen, armband, brosch, kedja. Kronan på allt – frisyren – sparade hon till sist. Rummet hade hon för sig själv; fadern var ute och syskonen huserade i köket – ingen kritik alltså. Också kråmade hon sig framför byråspegeln...

Äntligen! Med andakt gick hon till verket. Och så skickligt skötte hon tången, som om hon haft många års vana. Spegeln återgav hennes glädjestrålande ansikte. Åh, vad den piffiga frisyren klädde! Nu var det endast kärlekskroken över vänstra ögat som fattades. Hon stack tången på nytt i lampglaset. Den blev för varm, hon svängde den graciöst, gjorde miner och prövade olika ställningar i spegeln. Så förde hon tången till hårslingan –

Ett kort, halvkväft rop, och tången föll ur hennes hand. Vid sidan om sitt eget ansikte såg hon i spegeln moderns.

»Vad i herrans namn tar du dig till, flicka?» Fru Mejsel kom tätt intill dottern. Kippande efter luft mönstrade hon henne bistert.

»Jo, du ser just fin ut», fortfor hon gäckande. »Precis som min fars gamla tacka ser du ut i håret.» – Så byttes hennes ton i vrede. »Har jag inte förbjudit dig att bränna håret?» ropade hon.

»Alla andra flickor på fabriken gör det,» svarade Magda buttert. Hon hade hämtat sig från sin förskräckelse och beredde sig att strida för sina rättigheter.

»Vad angår det dig hur andra gör? Det är mina befallningar du ska lyda.»

»Befallningar – nej, vet ni vad! Nu när jag försörjer mig själv, har väl inte mamma något att säga över mig

längre. Jag råder mig själv.»

»Du – du!» stammade modern och vek ett steg tillbaka, slagen av dotterns fräckhet.

»Ja, just jag», sade Magda näbbigt. »När alla andra flickor har friserat hår, så behöver inte jag se ut som en dränkt katt i huv'et.»

Som en blixt sköt moderns hand fram mot den vikande Magda, fick tag om hennes nacke och föste henne mot köket. Kraftiga törnar måste till och sparades icke. Med en sista våldsam ansträngning tvang hon henne till vattenkranen, tryckte ned hennes huvud och lät vattnet strömma över briljanterade kammar, glänsande hårbucklor, nackburr och den tillämnade kärlekskroken. Skrik och förtvivlade försök att komma lös hjälpte ej det minsta; fru Mejsels hand var som ett skruvstäd, och hon gjorde sin sak grundligt. –

Några veckor gingo, och som Magdas hår ej vidare blev utsatt för några försköningsförsök, ansåg modern vattenkuren lyckad. I sitt uppträdande inom hemmet hade den unga flickan också blivit betydligt spakare; modern tyckte nästan, att den goda tiden, innan fabriken tog hennes fogliga, renhjärtade flicka, var åter kommen. Historien med salmboken, luggtången och skärpet hade efter sträng rannsakan avslöjats. Böner och tårar, ingenting hjälpte – affären måste gå tillbaka. Fru Mejsel kände sig snopen – besinna, hon hade trott flickan på väg att bli andligt sinnad! – och lovade sig själv, och dottern med förresten, att ha ögon både fram och bak. Men, ack, hon var så omåttligt upptagen av arbete, även utom hemmet måste hon förrätta sådant.

Så småningom kom allt i sina gamla gängor, när Magda fann att kontrollen över henne slappnade. Bjäfs och grannlåt söktes åter fram ur gömmorna, och nya prydnader inköptes. Numera dolde hon omsorgsfullt den verkliga storleken av sin avlöning, uppgav ett lägre belopp och använde skillnaden till nöjen. Hon roade sig mycket. Redan knöto ett par ynglingar nävarna åt varandra för hennes skull. Hon var alltså belåten med tillvaron, och skulle – det sade hon ofta sig själv – varit himmelskt lycklig, om inte håret berett henne så bitter sorg. Slätt, spikrakt. Åh, vilket elände! Om hon bara vågade... Nå, det bleve väl alltid någon råd.

Och utväg fann hon. En morgon uppträdde hon med de mest konstrikt formade lockar kring pannan. Brända voro de icke, hon hade skaffat sig lockpinnar och använt dessa under natten.

Det blev ett liv ... Men det var icke tid till en förnyad överspolning; fabrikspipan kallade.

»Vänta du», ropade fru Mejsel efter den flyende. »Det här skall allt din far få veta. Jag gratulerar dig, till i kväll.»

Och sedan började hennes tårar strömma. Ack, flickan gled ju henne ur händerna!

Varthän, varthän? Och nu måste hon lägga ännu en börda på mannen till alla de andra han bar förut. Så tungt att leva! Och de fem andra, de små hon ännu hade under sina modersvingar...

»Mamma, det är så'nt förfärligt hål på min strumpa, att jag får hela foten igenom.»

»Ge hit den då, Pontus, så ska' jag dra ihop det. Jag stoppar riktigt, sen ni alla gått och lagt er i kväll.»

Och fru Mejsel torkade sig med förklädessnibben i ögonen. Tog så fatt i nål och garn. Men snibben måste ännu en gång användas. Och Magda dröjde i hennes tankar, även sedan hon fått ur bäddarna de fem – en kältande, stojande skara.

»Magda, lilla Magda, vart bär det för dig?» –

Emellertid hade denna unga dam skyndat stora triumfer till mötes. Hennes frisyr väckte storartat uppseende

på fabriken, och de invigda, vilka voro legio, uttryckte i smickrande ordalag sin beundran över, att hon trotsat föräldramyndigheten och hävdat sin självbestämmanderätt. Magda kände sig följaktligen festlig till mods, knyckte på nacken och svarade övermodigt, att om kamraterna trodde hon lät kuscha sig, hade de fattat henne galet. Och under tiden hade hon känslan av att vara den vackraste, mest eleganta på arbetsplatsen, drottningen, avundad, uppburen.

Men när den första sötman av triumfen var över, inställde sig eftertanken: moderns hotelse hade icke förfelat att göra intryck på den unga fribryterskan. Finge fadern reda på hennes trots – vad då? Och så mycket annat kunde vid en räfst blottas. – Magda kände en frossbrytning – kanske hade det ändå varit klokast att låta moderns vilja ifråga om hårfriseringen ännu en tid vara rådande. Nå, gjort stod ej att ändra. Men hur undvika följderna?

Klockan nio, två timmar efter arbetets början, inföll frukostrasten. Magda hade i sin brådstörtade flykt lämnat sina smörgåsar i sticket, men hur hungrig hon nu kände sig, ville hon dock inte gå hem. Till middagen måste hon ju, men den som vinner tid vinner allt, tänkte hon närande ett svagt hopp, att modern till dess blivit försonligare stämd.

En kamrat, Karin Malmådra, delade sin knappa kost med henne. Karin hörde icke till yrhättornas krets, hon var en av de s. k. skitförnäma, en fin och stark personlighet, i vanliga fall tillbakadragen men fast och utan räddhåga, när det gällde att taga ståndpunkt och försvara den. Samvaron med henne var alltså icke ägnad att skingra den betryckta Magdas tunga tankar. Snarare tvärtom.

Sittande på ett par tomma sockerlådor började de äta under tystnad. De hade gått in i pudringen för att få vara i fred.

»Vad har Karin där?» frågade Magda plötsligt, visande på ett rött hörn, som stack fram ur den andras kjolficka.

»En bok, som jag tänkte läsa i under rasten.»

»Det blir väl inte mycket av.»

»Nej, tyvärr. Men jag tycker så mycket om att läsa och har så liten tid för det. Hemma är det så mycket att sköta om, och vi har ju så lång arbetstid här.»

»Usch ja, alldeles för lång. Det är fasligt att behöva knoga till halv åtta. Är man ute för att ha lite roligt, så måste man ju genast hem för att orka upp och arbeta här da'n efter.»

Medan hon talade hade Magda fiskat upp en spegel ur sin ficka. Hon betraktade sig noga, ordnade med lätt hand sin rikedom av lockar och såg till att kärlekskroken hade det rätta fallet. Karin såg tyst på, men då det drog ut på tiden med Magdas sysselsättning, sade hon:

»Varför har du styrt till ditt hår så där? Det var mycket vackrare förut.»

»Tycke och smak är olika», anmärkte Magda torrt och dolde icke, att hon kände sig förnärmad.

»Jag påstår visst inte att lockarna missklär», fortfor Karin i försonlig ton. »Men, ser du, ditt hår är så rikt och mjukt, att det inte behöver någon uppfiffning. Du såg finare ut förut.»

Spegeln gömdes under tystnad. Den förnärmade minen hade ljusnat men helt litet.

»Bli inte ond på mig, lilla Magda», återtog Karin. »Jag har så länge gått och burit på något jag velat säga, men det har fattats mig tillfälle tills nu. Det är inte nyttigt för dig att vara här på fabriken. Försök att skaffa

dig annat arbete! Här är så dåliga förhållanden, att det vill styrka till att hålla sig från fördärv eller i bästa fall förråelse.»

»Om du tycker så, varför stannar du här själv?»

»Min syster, Sylvi, har uppoffrat sig under så många år för oss syskon, att jag – men det blir för långt att berätta, rasten är snart slut. Kom hem till mig en kväll! Vi brukar ha så trevligt, när vi alla är samlade; min yngsta syster, Lena, som går i elementarskola – det är Sylvi, som kostar på henne – läser högt medan vi andra arbetar. Jag har alltid fullt upp med sömnad, bröderna och mamma har sitt att göra och Sylvi knackar hörn. Hon tar hem arbete från fabriken, massor av kragar. Ibland hjälpas vi alla åt med dem. Kom hem, Magda! Och kom snart!»

Magda nickade bifall, knaprande på sin smörgås. En man slängde upp dörren och inträdde, sparkade undan en låda och ställde sig vid puderbänken likgiltigt fingrande på några modeller, medan han kastade skämtsamma ord till de båda flickorna. Karin förhöll sig tyst avvisande, men Magda svarade honom i samma ton och skrattade uppsluppet.

Det var dock uppenbart Karin hans närmande gällde. Hans stickande mörka ögon sköto blixtar mot hennes klara, lugna, som sågo förbi honom.

Snoende sina rödblonda mustascher gick han in i maskinrummet ännu i dörren tillkastande Karin en underlig, på samma gång hätsk och lysten blick. Så fort han var ur sikte, utbrast Magda fiffigt leende:

»Gud, vad Otto Binge är galen i dig! Om jag vore i ditt ställe skulle jag vara stram över det, han ser ju bra ut och har bra förtjänst och ser inte på styvern, när det gäller ett kolifej. Men i stället ser du ut som en olycka.»

»Jag avskyr honom», sade Karin energiskt. »Ibland är jag rädd för honom – hu.»

»Rädd – pytt! Jag riktigt önskar han ville se på mig som på dig med de där eldkvastarna till ögon.»

Karin avbröt med en åtbörd, steg upp och sade, medan hon knöt till frukostväskan:

»Lilla Magda, tänk på vad jag sa' nyss! Sluta här innan det blir för sent!»

»Men jag trivs så bra här. Det är väl knappast på någon annan fabrik det är så fritt som här, där man får prata och sjunga och skratta, hur mycket man vill. Och tänk så snälla och livade alla förmännen är mot mig. Det enda tråkiga är visiteringen, men den... »

»Ja den!» upprepade Karin hårt.

»Portvakterskan är en otäcka», fortfor Magda med hetta. »Jämt springer hon med limstången, och snokar överallt gör hon, och gud nåde den hon kommer på med det minsta fuffens. Fabrikörens löparhynda det är just vad portvakts-Lina är.»

»Nej, men Magda! Lina gör ju bara sin plikt, när hon visiterar. Det hör till hennes åligganden.»

»Men hon kunde väl tiga, låta nåd gå för rätt, när hon ertappar någon.»

»Ja, angående det – jag såg något härom kvällen...»

Magda blev röd under den andras blick.

»Åh, det var väl ingenting – bara några bitar», slängde hon fram, skyggande med ögonen. »Förresten» – hon sänkte rösten – »är jag den enda kanske? Säg mig på samvete, har du inte själv någon gång...? Inte! Nå, då

är du sannerligen den enda.»

»Nej», Karin skakade på huvudet och ville ingå i förklaringar, men Magda avbröt:

»Säg inte mig det. Till och med den sturska Ada Lehman, som ska vara så fin ... Jo, säger jag dig. Jag såg henne en dag i förra veckan stoppa på sig en grabbnäve kola. Och ändå hör hon till de skitförn. – ack, kära du, ursäkta ...»

»Det är systemet», sade Karin bittert. »De håller oss för tjuvar och vi blir det.»

Och hon fortfor att ge uttryck åt sin harm och sorg utan att taga hänsyn till den andras vinkar om Otto Binges närvaro i maskinrummet.

Magda var van att höra klander mot å fabriken rådande missförhållanden och dessas nitiska fostrare arbetsbefälet. Likväl gjorde Karins ord intryck på henne, därför att de yttrades i en visserligen harmsen men dock behärskad ton och icke tillhörde slangspråket. De väckte hennes samvete, så att hon såg sig själv i ett något mindre tilltalande ljus än annars var fallet.

»Bäst att komma härifrån», tänkte hon betagen av en orosfylld aning om »Malvans» menliga inflytande på hennes livsöde. »Må mamma skvallra bäst hon gitter, jag skall inte lägga två strån i kors för att få stanna här.»

Hon blev lämnad ensam, och genast inriktades hennes tankar på utvägar att undgå, vad hon nyss beslutat. Att stå inför fadern som skuldbelastad, bekänna, åhöra strafftal – hu! Strunt i samvetet! Hon var inte värre, hon än de andra. Fullföljde modern sin hotelse blev det att säga farväl till fabriken och söka plats som tjänarinna. En skräckfull utsikt! Lemna dessa glada kamrater – jesses vad det skrattades i avklädningsrummet! Vad stod på där – hör! Sådana tokiga ungar – det lät som om de kittlade varandra. Bara inte fabrikörn hörde det! Ändå värre .... Hon måste dit, men – vad nu! Himmelens åska, vad de skällde i lagerrummet! Hällre dit ....

Hon stod lyssnande, med ett småleende på läpparna, till okvädningsorden och skriken, ögonen tindrade av nöje.

»Det är Berta och Anna», sade hon tyst och flög i väg till valplatsen. »Det är nog om Birger Lindman de är i luven på varandra.»

Skratten i avklädningsrummet hade tystnat – en svärm unga kvinnor rusade därifrån mot lagerrummet. Berta tjöt som en galning. Annas tillmälen ekade i väggarna. De nyfikna flögo som om de haft elden efter sig.

Men turen svek dem – signalen till arbete gavs. Strömmen delade sig, rann in på de olika avdelningarna.

Magda hade redan hämtat sin kasse från varuskåpet, då Berta och Anna infunno sig, eldröda, fräsande, med luggfrisyren skamfilad. Och nu blev det ett snatter kring borden, medan händerna pilsnabbt flögo mellan kassar och lådor. Det dröjde icke många sekunder innan alla hade reda på trätans orsak – Magdas gissning visade sig riktig – och man eggade till fortsatt strid, medlade, tröstade, eller tog det hela filosofiskt, allt efter lynnesarten.

Magda gick helt upp i stundens njutning. Det dröjde ganska länge, innan hon åter påminde sig sina bekymmer, men med ens voro de där, gnagande, bittra.

Övergiva allt detta, glädjen, gnabbet, vännerna, och de långa, intressanta promenaderna efter arbetets slut! Förtroendena, skvallret, ja, och kanske även Bengt och Ludvig – ack, de skulle få vänta henne förgäves på var sitt håll. Vad skulle det bli av henne? Tjänst! Farväl då, gyllene kvällsfrihet! Och söndagen, den härliga,

oskattbara – förstörd i släp och tvång!

»Aldrig», utbrast Magda högt. »Aldrig!»

De närmast sittande sågo förvånade på henne.

»Är du vriden!» frågade sidokamraten.

»Nej, jag tänker», svarade Magda förläget.

»Jaså. Ja för dig är det väl sak samma.»

Magda stack skrattande ut sin tungspets åt den näsvisa.

Smörgåsen hon fått av Karin hade långt ifrån stillat hennes hunger. Hon måste ta sin tillflykt till pralinerna, en efter annan försvann inom hennes röda läppar. Det var som om deras sötma meddelade sig till hennes lynne, hon fick en allt ljusare syn på affären med modern. Till slut smålog hon åt sin rädsla – pytt mamma hade visst tid och krafter att grundligt reda upp en sådan sak, hon som var överlupen av bekymmer och till på köpet väntade tillökning i familjen. Och hon var lätt försonad också, det behövdes bara litet ödmjukt erkännande och löften om bättre uppförande för framtiden så var allt bra, det visste Magda av erfarenhet. Alltså göra sig mjuk, visa ruelse, det var programmet. Ingen fara för misslyckande, slut på sorgen, triumferade hon över sig given av glädje och rörde med sådan kraft i den vitnande chokladmassan, att de närmast sittande blevo nedstänkta.

»Slarvmaja! – Du kunde väl se dig för! – Tror du jag får kläderna gratis?» ljöd det i korus.

Men Magda skrattade blott. De förorättades sura miner dämpade icke hennes upprymda sinnesstämning, och då en sång strax därpå togs upp, föll hon in med sin välljudande sopran. Visan var en favorit bland dem; refrängen »kyss mig om du vill, om du kan, om du törs» slungades fram med sådan hänförelse att fönsterrutorna skallrade. Därefter blev det en livlig överläggning, som hotade att urarta till träta, om vad som näst borde sjungas; en del ivrade för en frälsningsarmésång, andra voro för en bostonmelodi, och ett par röster höjdes för en sång, som brukades vid gravar. Då kom Magda med ett förslag, som ljöt olja på de upprörda vågorna. – »Vi ta kyssvisan», ropade hon. »O, kyssas, kyssas, det är det bästa av allt. Stäm upp, flickor!»

Med en pralin i nypan gav hon takten överdådigt svängande armen. Och hon fick alla med sig.

Det är ett kackel och bråk,
ett skvaller och ett bestyr,
ett kny i varenda kåk,
för att jag min vän ej skyr.
De kika vid varje knut,
bespeja mig fot för fot,
men värst att bruka sin leda trut
är frun, som bor mitt emot.

O, jag är i trångmål stort!
Hon hör varje knäpp och knyst.
Hon ser genom lyktad port.
Hon ser var min gosse kysst!
När sedan jag kommer käck,
med sång i min håg och dans,

då rövar folket med hån och gäck
vart blad ur min glädjes krans.

De säga med spefull min:
»Vad gjorde i aftse du?
Vad har du på läppen din?
åh kors så hon rodnar nu!»
Det kan jag ej tålas med!
I morgon vid närmsta knut
belackarna ger jag ren besked,
jag ropar för alla ut:
»Jag kysste min vän i går,
och gör det i dag igen.
Det angår ej er ett spår
att jag har en hjärtevän.
Jag kysste i går, just jag,
och gör det igen i kväll,
min vackra gosse till ljusan dag,
och strunt i ert gnat och gnäll!»

Under förmiddagens lopp vände Magdas tankar oupphörligt tillbaka till den kamp hon väntade sig vid hemkomsten, hon planlade, uttänkte svar, beslöt att köpa hem kaffe och socker som en försoningsgärd. Litet emellan fick hon höra: »Ack, vad de där lockarna klär dig, Magda! O, vad ditt hår är stiligt i dag!» Strax efter sådana utbrott av beundran måste spegeln upp, och då lovade hon sin egen bild dyrt och heligt att strida till det yttersta för tång och lockpinnar. Hällre dö än ge vika. Fast det vore kanske klokt att skenbart visa sig eftergiven, endast burra håret vid öronen de första dagarna och så småningom öka. Ja ja, man fick se hur allt fogade sig, filosoferade hon.

Det gick som Magda föreställt sig. Modern föll till föga för hennes tårar, hälst hon med förskräckelse måste betänka vilka svårigheter för utgifternas täckande även en kort arbetslöshet innebar. Och Magdas ånger föreföll så uppriktig; tiden och ett alltmera utvecklat förstånd skulle nog avslipa hennes brister, tänkte modern. »Hon är ju så god i hjärtat, min lilla dotter, litet yr, en smula övermodig i sin unga kraft och icke utan fåfänga. Men allt reder sig nog, jag skall göra allt jag förmår att hålla henne på rätt väg.» –

Lycklig över sin framgång erbjöd sig Magda att betala ytterligare en krona i veckan för inackorderingen. Hon var av naturen givmild, höll av att se sin omgivning belåten och njöt av att känna sig omvärvd av vänliga känslor; någon beräkning häftade alltså icke vid detta utslag av frikostighet. – Sedan tog hon lugnt fram hårtången. Nej, den behövde icke användas, lockarna hade behållit sig utmärkt, men i kväll kanske... Ty hon hade lovat Ludvig, den stiliga Ludvig Karsten, att möta vid Karlbergsbron för att sedan göra en promenad med honom åt Ulvsunda. Gud, vad man ska svärma, tänkte hon och blixtrade med ögonen i spegeln.

Flämtande ivrig kom hon hem från arbetet på kvällen, kastade i sig en brödskiva och skållhet kaffe och tog sedan itu med sin toalett. Under tiden irrade hennes blickar oupphörligt till vägguret. Kärlekskroken hade raknat, fram med tången alltså. Till sist var det endast att sy fast kråset vid blusen – himmel vad den klockan skenade i väg! Nåja, inte skadade det gossen att vänta en stund, tvärtom. Hon log övermodigt och gnolade, medan den luftiga spetsen snabbt veckades under hennes skickliga fingrar: »Kyss mig om du kan, om du vill, om du törs!»

Äntligen allt klart! Hon tog en sista överblick i spegeln och skyndade så ut i köket, någon annan utgång

fanns nämligen icke. Där stod modern, och hon gjorde stora ögon vid anblicken av sin kära dotters ståt.

»Kors vad du är fin!» utbrast hon. »Vart ska hennes nåd ta vägen, om jag får lov att fråga?»

»Bara ut ett litet tag», svarade Magda undvikande.

»Men jag måste till grosshandlarns och hämta tvätt, och jag har räknat på, att du skulle vara hemma hos barnen, för jag törs inte lämna dem ensamma, då det kan dröja länge innan jag kommer hem.»

»Pappa kommer väl snart hem, och då kan han –»

»Nej, han arbetar på övertid.»

»Usch, alltid ska det vara krångel, så fort jag tänker mig ut en stund. Men nu måste jag gå, måste, hör mamma», avslöt Magda och sökte behändigt smyga sig förbi modern.

Men denna var henne för snabb. Med ett ryck fick hon dörren reglad, såg dottern stint i ansiktet och utbrast:

»Vad har du, som tvingar dig? Är det någon, som väntar på dig? Någon karl?»

»Hur kan mamma tro ... Men för resten, om så vore, än se'n?»

»Skäms du inte! Du har ju nyss konfirmerats och har möten med pojkar! Jag har hört, att du sällskapar med Ture Andersson.»

»Vem har sagt det? Det är osanning, jag sällskapar inte med pojkar. Den jag har är – är – är.»

»Nå? Ut med språket!» Fru Mejsel ruskade omilt Magda i armen. »Det är väl en läskamrat till dig, kan jag tro?»

»Pyh», fnyste Magda, »jag tål ingen, som inte har mustascher.»

Hon kom genast loss – fru Mejsel slog förbluffad händerna samman och utbrast:

»En barnunge som du!»

»Äh, det vet jag visst. Yngre flickor än jag på fabriken har fästmän. Och på kvällarna möter gossarna dem utanför fabriken och sällskapar med dem. Det är inte för roligt för en annan stackare att ingen ha, som bryr sig om en.»

Magda hade hittills talat i en spotsk ton. Nu skedde en impulsiv omkastning, hon brast i gråt.

»Att ingen – ingen – när alla andra... O, det känns så förskräckligt snopet», snyftade hon. »Mamma kan väl minnas själv, hur det var, när mamma var ung.»

»Jag! Tror du att jag – Nej, min flicka, jag var inte av så'nt virke.»

»Det är lätt att säga nu, när det är så längese'n att ingen vet eller kommer ihåg det», genmälte den unga flickan, ännu grumlig i rösten, men med tydliga tecken till att hennes pigga lynne återtog herraväldet. Förstulet famlade hennes ena hand över dörrlåset; med den andras avigsida torkade hon sina våta ögon. Modern, som var mitt inne i ett lovtal över sin egen förträfflighet som ung flicka, tog emellertid inte sin skarpa blick ifrån henne, men då hon hastigt nödgades till spiseln, för att lyfta av en kokande kastrull, fann Magda det åtrådda tillfället. Ordströmmen borta vid spiseln fortfor, ackompanjerad av skrällande lock och järnringar. Fru Mejsel sparade icke på orden – herre gud, det var ju till flickans bästa! – men då hon slutligen vände sig om, med spiselkroken höjd för att markera vikten av sina utgjutelser, vägrade munnen i

vändningen. Fågeln var utflugen!

Dagen därefter hände något, som gav Magda åtskilligt att tänka på och för en tid kom henne att inställa alla försök att smuggla konfekt. Själv var hon icke vittne till händelsen, hade redan avlägsnat sig från arbetsplatsen, men fick historien därom i många upplagor från kamraterna. Saken var den, att en arbeterska smusslat några praliner i sin hatt, lyckligt sluppit förbi portvakterskans spionögon men vid utgåendet träffats av ett korsdrag, som lyfte på hattbrättet med den påföljd, att ett par chokladbitar föllo till marken. Lina, portvakterskan, såg detta, och anmälde genast den skyldiga, som utan vidare blev avskedad.

När underrättelsen härom spreds bland personalen, blev det stor uppståndelse. En insamling sattes i gång för den unga arbeterskan, hon ansågs för martyr, och hennes domare anklagades högt för grymhet och orättvisa. Magda Mejsel var icke den minst högljudda i kören.

Hon hade oturen att, då hon domderade som mest, bli hörd av verkmästaren och hajade till. Men som hon var vacker och yr, slapp hon undan med ett »nånå Magda», och en skämtsamt hotande åtbörd. Saken skulle minsann fått en annan utgång, om hon icke varit utrustad med ovannämnda egenskaper.

Som redan nämnts var arbetspersonalen delad i två läger, det ena starkt och allt behärskande, det andra, vars medlemmar benämndes »Skitförnäma» oansenligt till inflytande och antal. Magda, som svingat sig upp till en ledande ställning inom det förra, hade haft några vänner bland de stilla men tappat bort dem på sin yra färd. Endast en, Karin Malmådra, tillbjöd hon ibland sitt sällskap, förtrodde henne sina bästa tankar och begärde råd av henne men följde dem aldrig. Hon såg dock upp till Karin och gjorde några svaga försök att stadga sig. Ty i likhet med dem inom hennes eget läger, som mest och blodigast drevo gäck med de »skitförnäma», greps Magda ibland av en gnagande smärtförnimmelse över att vara dessa uthånade underlägsen, hon tvangs att inför sig själv erkänna sina brister och felsteg och gjorde några ansatser att efterlikna dem, vilkas sedliga mervärde icke kunde förbises. Försöken, hennes egna såväl som de övrigas, voro dock föga uthålliga och slogo oftast över i det groteska. Annat var heller ej att vänta. Den långa arbetstiden sög deras krafter, det enformiga arbetet dövade hjärnorna och alstrade en andlig fattigdom, som blev allt djupare, till sist obetvinglig, och som vållade att den ringaste omväxling i det tröttande enahanda verkade som ett rus på de slappa sinnena. Att under slika villkor resa sig, sträva mot själsförfining och sedlig fullödighet är ett oerhört kraftprov. Svindlande lätt går det däremot att falla.

III.

Varför Sylvi ej gifte sig.

Trogen sitt löfte gjorde Magda ett besök i Karins hem. När hon kom därifrån, hade hon mycket att berätta för modern. Dotterns ord gåvo fru Mejsel intryck av något ljust, tryggt, hon måste tänka sig familjen Malmådra med på lördagen rikligt inströmmande hushållspengar och dessutom medel på banken till ryggstöd. Men hon förstod snart, att deras hem stod på samma gungande grund som hennes eget. »De ha sämre möbler än vi», sade Magda, »ingen korkmatta, ingen väggklocka, bara ett väckarur, och inga prydnadssaker som vi. För övrigt ha de bara ett rum, inget kök. Men ändå... Åh, jag kan inte tala om, hur trevligt där var. Och de visste inte, hur väl de ville mig, det kände jag.»

Likväl blevo hennes besök sparsamma. Modern, som hade glatt sig åt att Magda funnit ett gott umgänge, ville veta orsaken, men blev avspisad med förevändningar och ibland, när dotterns lynne var sådant, en försmädlighet. För Gunda Fält, en av de yraste bland Malvans yra flock, yppade dock Magda sin innersta mening.

»Kära du, det är alltför fint för mig hos Karins», sade hon. »De babbla inte som vi, de talade just inte om

kläder och inte ett enda dugg om grabbar och så’nt, du förstår.»

»Va i jössu namn hade de då att prata om?» – Gunda gjorde stora ögon.

»Om allt möjligt annat, så’nt som står i tidningar och böcker, som vi tycker är urfåniga.»

Gunda höll sig för maggropen skrattande av full hals:

»Gud så korkat! Du satt väl där som ett riktigt mehä! Jag tycker mig se dig. Det var just nå’nting att traktera Magda Mejsel med.»

Magda visade en högdraget förnärmad min.

»Döm inte mig efter dig själv», sade hon fnurrigt. »Jag begriper mycket bra, det var bara i början jag kände mig en smula bortkommen. Du behöver inte tala om det för flickorna, men för dig kan jag tala om, att jag en och annan gång riktigt längtar efter något bättre än vårt vanliga, som då rent av äcklar mig.»

»Det kommer väl inte ofta på», menade Gunda misstroget.

»Nej, det var mest första tiden på fabriken. Nu sen jag är hjärta och själ med alla de livade, så» –

Hon avbröt sig för att stanna och växla några ord med en yngling, som, med en färgpyts i handen och ett rött och vitmålat roder över skuldran, korsade gatan lydig en nick av hennes burriga, blonda huvud. Gunda kråmade sig, men lyckades icke fånga hans uppmärksamhet. Bliven ensam med väninnan gick hon gungande på höfterna och vände nosande huvudet åt gatumynningar och portgångar.

»Vad tycker du egentligen om Karins syster?» frågade hon, återtagande samtalet. »Samma sorts ull som hon själv, antar jag. Och hur hade de omkring sig?»

»De är sex syskon, men en syster är gift. – Du har kanske hört talas om Dynings, de bo i ditt grannskap? Fru Dyning är Karins äldsta syster. Tre syskon är yngre än Karin, och så är det Sylvi! O, det är en stilig flicka, må du tro, väldigt stilig, och ändå är hon gammal och tarvligt klädd och förfärligt gammalmodigt kammad. Jag tyckte om dem alla, deras morsgumma också, men mest om Sylvi.»

»Äsch, det är väl en tana», fnyste Gunda. »Hon får nog aldrig någon tjangs.»

»Hon är förlovad sen jag vet inte hur många år.»

»Förstår», slängde Gunda fram med en slynaktig blinkning. »Förlovad – hm!»

Magda blev högröd av förargelse, knep hop munnen och teg envist. Den minen kände Gunda, visste, att den icke bådade gott för deras vänskap. Hon smilade därför avledande:

»Om du nu är så betagen i dem, varför går du inte dit? När du tycker att de passar dig precis.»

Magda var lätt försonad. – »Det är just det jag inte gör,» sade hon. Och hon tillade eftertänksamt, dröjande på orden: »Nej, jag drar mig – för fint för mig. Alltsammans där var som rena vita gardiner. Begrips?»

Det gjorde Gunda visst. Och hon delade fullt Magdas mening. Sedan hon i mustiga ordalag förklarat detta, förde hon talet på en sillfrukost i grongräset, till vilken de båda voro inbjudna av värdarna, några unga arbetare från närliggande fabriker. Det gällde att få Magdas bestämda löfte om deltagande. Detta var också nära att lyckas, då namnen på ett par av de unga flickor, som lovat närvara, oförsiktigt halkade in i Gundas svada. Magda tvärstannade.

»Bärglärkor» utbrast hon bitande vasst. »Nej, tack du! Mig får ni reda er utan.»

Från detta beslut kunde hon icke rubbas.

Karin kom gående med fylld matkorg och tillbringare, hon var barhuvud och klädd i stort vitt förkläde. Hon hade redan länge varit hemma, fast hon lämnat fabriken samtidigt med de två andra, som ännu blott hunnit ett stycke på väg. Gundas anmärkning gick också ut på detta och därefter, lydande en idéförbindelse, sporde hon nyfiket:

»Hör du, Magda, du påstod ju nyss, att Karins syster varit förlovad i många år. Varför gifter hon sig inte? Vet du det?»

Magda skakade på huvudet.

»Jo, du vet, men du vill inte tala om det,» knotade Gunda förargad. »Jag känner dig. Karin har säkert berättat dig allt, men att få dig att skvallra aldrig så litet är som att krama mjölk ur gråsten.»

»Du skulle inte begripa, om jag talade om det», svarade Magda. »Jag förstår det inte.»

Men Magda begick ett misstag, då hon i detta fall dömde väninnan efter sig själv. Att Sylvi år efter år uppskjutit sitt giftermål hade sin grund i osjälviskhet, och just denna egenskap besatt Gunda, som hade ett barns behov att sörja för och gjorde det tveklöst, men hos Magda var den högst ringa utvecklad.

»Jag har stor lust att se hur Malmådras har det, jag ska försöka hitta på en förevändning för att få gå dit», förklarade Gunda, nickade avsked och skyndade bort.

Ett hugskott blott och det var skada, ty en enda blick på Sylvi vid arbetsbordet, skulle varit nog för att ge Gunda en riktig lösning på gåtan om det uppskjutna giftermålet.

– – –

Sylvi sitter vid lampans sken och »knackar hörn», hon har gjort det allt sedan hon kom hem från syfabriken, det lider nu mot midnatt. Knack, knack, knack – tre rappa taktfasta slag med stålprylen och det ena kraghörnet har form; knack, knack, knack – det andra likaså. Blixtsnabbt glider kragen mellan hennes smala fingrar, jämnas, vändes, vikes, lägges till de övriga, att sedan sys färdig på fabriken, och en ny tages upp. Krage efter krage, knack, knack, knack, jämna, vända, vika...

Alltid det samma kväll efter kväll till långt inpå natten, år ut, år in. Dagen i fabriken, i dess osunda luft och larm under nervslitande jäkt; kvällen i hemmet framför bordets vita driva av kragar med stålprylen i oavlåtlig verksamhet.

En arm tillvaro? Blott till synes.

Hennes arbetsbord är flyttat till golvets mitt för att ge plats åt fyra bäddar. Hon är omgiven av mor och syskon, de ha slumrat in vid ljudet av hennes knackningar, de skola icke störas i sin sömn även om hon låter sin vackra altröst gnolande blanda sig med suset av deras andetag, vana som de äro att slumra in vid syster Sylvis väna toner. Närmast kakelugnen har modern sitt sovläger, hon vilar varmt under sin brokiga filt. Sylvi ser det av rodnaden på hennes fårade kinder och nickar belåtet, men för att än bättre övertyga sig därom reser hon sig, vidrör varligt den gamlas av värk vanställda hand och täcker den sedan med filten. Så fattar hon åter prylen ...

Det skrattar borta i hörnet. Det är lille bror, som i drömmarnas land väl tumlar om i yster lek, han kastar med sitt ljusa huvud och knäpper med fingrarna. Sylvi håller upp med arbetet ett par sekunder för att blicka på

hans äppelröda, leende ansikte och hon småler ömt. Den lilla slitvargen, han behöver mössa och skor och strumpor till skolavslutningen, fart i arbetet alltså, fördubblad fart. Många dussin kragar måste förfärdigas för att lillebror skall få ståta i de nya plaggen.

Lena, yngsta syster, har somnat från sina läxor, skolböckerna ligga utslagna på täcket, bladen fläkta för hennes andhämtning. »Gudskelov att skolavgiften är betalad för henne,» tänker Sylvi, »en sådan ängslan innnan jag äntligen fick ihop summan. Nu är det nya böcker hon måste ha, och hennes klädning är utsliten. Nåja, jag får väl gå med min sommarkofta i vinter också. Lilla Lena, så bra hon sköter sig, är den bästa i sin klass. Om ett par år skall hon in på seminariet. Dryga, dryga utgifter, försakelser... Men det måste gå, måste.» Knack, knack, knack...

Sista kragen i det nionde dussinet! Sylvis trötta hand far ordnande över buntarna. Nio dussin – ack, hur ljuvligt det skulle bli att få sova. Hon löser upp förklädets knut och är i begrepp att draga nålarna ur sitt hår, då hon betänker sig. Ett par dussin till ... Det behövs så mycket saker i hushållet.

Flinkt arbetar prylen: knack, knack, knack! Jämna, vända, vika... Bror Karl vill ta en kurs i engelska, han ser i syster Sylvis hand efter pengar därtill; hans lön som springpojke är så liten, och sparsam är han dessutom ej. Engelska – det är en god idé, tänker Sylvi. Han skall få som han vill. Kanske blir det ett medel att få honom från gatan, som hotar uppsluka honom. Och den gossen, så kär han är henne trots alla bekymmer han vållar de sina. Minst 1: 50 får hon väl betala för fönsterrutan han slog ut hos grannens, och bäst blir det nog att hon talar med hans arbetsgivare, om bråket med säckarna som –

»Sitt inte och arbeta dig fördärvad, kära barn, gå och lägg dig! Klockan är över tolv.»

Modern sitter upprätt i sängen och knyter gäspande sin nattmössa. Sylvi som hoppat till vid det oförmodade avbrottet i hennes tankar, lugnar den gamla med några ord och stoppar täcket om henne, då hon åter lagt sig ned. Sedan börjar knackningarna på nytt, planerna på familjens bästa, uträkningar och uppslag:

»Karin är så tyst och sluten numera troligen beroende på att hon avskyr fabriken och livet där. Säkert vill hon därifrån men tiger, lider och stannar, rädd att icke genast få annat arbete, och därför vålla de sina svårigheter. Duktiga, uppoffrande, plikttrogna Karin, så hemkär och ömsint! Det skulle vara bra roligt att kunna ge henne tyg till blus, som hon så väl behöver, i namnsdagsgåva, men pengar... Kanske går det dock att tjäna in dem med ännu mer extra arbete» – knack, knack, knack, skynda, skynda...

»Om torsdag skall hyran betalas och om lördag är det avbetalning på mors sängfilt. Den snälla mor! I morgon kommer hon nog att överraska med en hembakad tårta som alla de sex föregående årsdagarna av sin Sylvis trolovning. Och naturligtvis kommer Erik.»

Ett leende lyser upp Sylvis trötta drag, hon lyfter blicken mot sin fästmans porträtt och suckar som av ljuvlig lättnad. Till hans kärlek, djup och trofast, har hon tryggat sig sedan sin första ungdom, han skall fortfara att vänta på henne till dess hon anser sig ha fyllt sin plikt till det yttersta mot mor och syskon.

»Sju år... Men nästa år kanske Erik inte behöver fråga förgäves »när, Sylvi, när... » Om Karl sköter sin plats och får mera stadga, kommer hans avlöning att stiga, och då reder mor sig med hans och Karins hjälp, helst hon kan räkna på Eriks bistånd med utgifterna för Lenas utbildning. Gud, vilken glädje att svara honom: »I år, Erik, snart, snart!»

Jämnt tio dussin färdiga. Det molar som tandvärk i Sylvis axlar, ögonen svida, nypan värker. När hon knyter upp bandet, som sammanhåller det elfte dussinet far krampen i fingrarna, och rummet svänger runt för henne. Men detta hindrar icke att hon ånyo griper sig an med arbetet ...

– – –

Då hon dagen därpå kommer hem från fabriken, efter slutat dagsverke, tar modern mot henne med dukat kaffebord, men också med sin vanliga litania över motigheter, värk och allsköns bekymmer. Sylvi möter som hon brukar, tåligt, lugnt tröstande. Syskonen har samlats kring bordet, man väntar blott på Erik för att börja kalaset. En tårta, hembakad, sirad av uddat papper, lyser gul mot den vita duken. Sylvi tackar modern varmt för gåvan och slår sig ned bredvid lillebror, vars fingrar visa stark dragning till bakverket. Den gamla nickar tyst, så ställer hon sig bakom Sylvis stol, stryker henne över kinden:

»Min snälla flicka, jag kan så litet göra för att glädja dig, du som har så'nt tålamod med mig och släpar så för alla. Vad skulle jag tagit mig till, när jag blev änka med alla barnen oförsörjda, om inte du varit! Du har aldrig sett till ditt eget bästa, bara uppoffrat dig för de dina. Om din far levde, skulle han vara stolt över dig, han trodde dig alltid om att vara duktig och pålitlig, och han hade rätt. Tack snälla barnet mitt för det gångna året!»

Sylvi ser på de sina, hennes ögon stråla.

»Vad är det att tala om, lilla mor. Jag är ju så glad i er alla ...»

IV.
En förutsägelse.

Verner Dyning kom ut från verkstadskontoret; hans hållning var vårdslöst övermodig, dragen buro ett uttryck av självironi.

»Nå, hur gick det för dig?» frågade Erik Glänta, som med oro avvaktat hans ankomst och nu började gå bredvid honom.

Frankt och kamratligt räckte Verner Sylvis trolovade handen och svarade:

»Vi är arbetskamrater igen, du och jag.»

Det blev ett fast handslag.

»Jag ska börja redan i morgon», berättade Verner. Du träffar väl hustru mins kära släkt i kväll, då kan du tala om nyheten för dem, om du har lust.»

Erik nickade. – »Sylvi kommer att bli strålande glad», smålog han. »Vad sa' direktörn?»

»Samma traggel som gången förut», svarade Verner vårdslöst.

»Och med samma resultat för framtiden vad dig angår – vad?»

Verner ryckte liknöjt på axlarna och drog munnen till ett leende, Erik tydde svaret rätt och sade beskt:

»Det är värst för de dina och mest synd om dem.»

Mellan den andres oregelbundet buktade ögonbryn kom ett djupt veck. Och ett obehärskat: »vad fan har du med mig och mitt att göra», brände honom på tungan. Han vände sig häftigt mot kamraten men avväpnades av dennes blick och förhöll sig tyst.

»Ditt rummel kommer till slut att knäcka dig», fortfor Erik – hans stämma hade nu fått ett broderligt varmt tonfall – »och det är verkligen stor skada för dig.»

»Direktörn skulle nog i så fall tycka, att skadan vore störst för verksta'n», mumlade den andre spotskt.

»Du är orättvis. Jag kan inte finna, att du har skäl att förebrå honom något. Det är tredje gången nu du blivit anställd hos honom, och det har varit på grund av fylleri och firande du blivit avskedad – det borde du ha i minne, Verner.»

»Jag tror allt att verksta'n är glad att ha mig.» Verner drog in hakan och blinkade drygt.

»Det medges att du är skicklig. Om du skött dig hade du varit verkmästare vid det här laget.»

»Alldeles vad direktörn sa'».

»Ja, ser du det! Vad sa' han mera? Tala om!»

»Sannerligen jag det minns. Han ville, att jag skulle lova bot och bättring, och det gjorde jag naturligtvis.»

»Som båda gångerna förut. Du är märkvärdig. Bland oss kamrater gäller du för ordhålligheten själv och är det, men dina löften till direktörn behandlar du som luft.»

Verner slog avvärjande ut med handen.

»Tror du verkligen att direktörn har något deltagande för mig som människa?» sade han försmädligt. »Nej du. Om jag skadade mig, så att jag inte kunde vara fabriken till nytta vidare, så skulle han inte röra ett finger för att hindra mig att svälta ihjäl eller bli en brottsling för att rädda livhanken. Då vore det stopp med hans intresse för min moral. Jag känner honom. För honom är jag ett verktyg rätt och slätt, människan Dyning ger han helt enkelt tusan.»

»Må så vara, men inte inser jag att det kan vara en ursäkt för dig att svika ditt ord.»

Verner log tvunget.

»Säg mig, Verner, varför super du?» fortfor Erik. »Du kan åtminstone inte skylla på ärftlighet, ditt hemliv är lyckligt och sorger har du inga så vitt jag vet.»

»Helt enkelt därför att jag tycker det smakar gott», svarade Verner godmodigt.

»Du tar brödet ur munnen på de dina. Och ändå håller du ju av dem...»

Ett tungsint drag hade efterträtt det leende bekymmerslösa över Verners ansikte. Med en ton av leda sade han:

»Tror du inte det pinar mig ibland, och att jag ångrar. Men saken är den, at jag känner det så trevligt med en sup innanför västen, allt blir så ljust för mig, jag skrattar åt allt och alla, som du vet. Jag vill nog bryta av, men kamraterna... Det är ju ett evinnerligt bjudande, och man måste spendera igen för att inte anses knusslig. Förresten, Tora har det inte värre än andra hustrur, hon kan inte klaga över mitt öllynne – barnungarna klänga ju som kardborrar på mig, när jag är i gasken. De tycker det är livat.»

»De äldsta också? Elisif? Birger?»

Verner mottog hugget med besvärad tystnad. Erik började åter tala, efter ett kort uppehåll, med sin lugna blick fasthållande den andres oroliga, halft gäckande.

»Det är så», sade han, »att allt hittills gått dig för väl i händer, Verner. Du har mycket guld i din karaktär, om du finge genomgå en svår pers av sorg och lidande, skulle det nog komma till heders. Vad som skulle

rädda dig, stålsätta din vilja att leva ditt liv starkt och väl vore ett stort ansvar. Jag tror att du hör till de människor, som utvecklar sig rikast under starkt tryck – alldeles som spenatfrö. Ja, du skrattar, men jag säger ännu en gång, att ett maktpåliggande ansvar skulle göra en man av dig.»

Verner svarade med en axelryckning. Det ropades på honom från en grupp arbetare, inbegripna i högljutt samtal utanför en ölkrog tvärs över gatan. Tydligt visande sin belåtenhet över avbrottet nickade han till de vinkande och stack handen i fickan. Erik hörde mynt skramla och kunde icke dölja sin förvåning; han visste, att vännens kassa var läns innan besöket på verkstadskontoret. Uppfattande den stumma frågan sade Verner tankspritt – han var redan ute på körbanan:

»Jag bad att få lite förskott på avlöningen, talade om att vi hade det en smula knappt hemma, förstår du, och direktörn visade sig mycket medgörlig.»

»Du har inte ett enda öre med dig hem, om du går med de där slarvarna. Låt dem gasta. Du kan väl tänka dig att din hustru går i ängslan och undrar, om du fått arbete. Gå direkt hem, är du hygglig», bad Erik.

»Tungus – ska bara krympa – hälsa...»

Verner var redan halvvägs över gatan, med hatten i nacken, älskvärt nickande, med festprisseleende över det skinande anletet. Erik uppfattade blott delvis hans tillrop, de sögos upp i dundret av en förbiilande spårvagn, tjutande ångvisslor, hästtramp och en autos dunkande.

– – –

I Verners hem hade det arbetats strängt från tidig morgon. Elisif, hans tioåriga dotter, satt med ryggen i krum och sydde knappar i kulörta kragar. Kartor med pärlemorknappar lyste silverglänsande mot den mörka bordduken, soffsittsen var på ömse sidor om henne betäckt av kragar, till höger de redan färdiga buntade i dussin, till vänster de övriga, vars antal snabbt minskades tack vare den lilla arbeterskans flit och händighet. Plötsligt lyfte hon upp huvudet intensivt lyssnande.

»Jag trodde det var pappa, som äntligen kom,» sade hon till modern. Den klara rösten lät modfälld. »Att han inte kommer! Tror mamma, att han fått tillbaka sin plats?»

»Kära barn, vilken gång i ordningen är det du frågar mig om samma sak nu på en kort stund», svarade Tora. Och pressande handen mot sitt bröst, tillade hon: »Oron molar i mig, jag vet snart inte till mig av ängslan. Vi skulle väl ha litet att äta i kväll, men jag har inte ett öre. Jag ska plocka hop litet och gå till stampen med, alltid blir det väl en femtioöring. Barnen kommer snart in och vill ha mat och du är väl också hungrig, lilla Elisif, du har arbetat hela eftermiddagen utan att få en bit.»

Barnet slog knut på tråden, tog en knapp och en ny krage och sade, ivrigt syende:

»Mig går det ingen nöd på. Det värker bara så förförfärligt i min rygg.»

»Lägg ifrån dig arbetet, barn lilla! Låt det vara nog, jag är så rädd du tar skada av det.»

»Lite till bara!» ivrade Elisif. »Det är så väldigt roligt att hjälpa mamma förtjäna. Nu har jag knappar i jämnt tolv dussin – det blir fyrtioåtta öre, efter fyra öre dussinet.»

Tora höll på att montera herrhattar av filt, hon satt omgiven av flera stora kartonger fyllda till brädden med dylika. Det såg festligt ut på hennes bord, där remsor med lysande färger lågo i brokig blandning, jämte silkessnören och svettremmar. Över stocken låg, töjd i form, en syrenfärgad sidenlapp med bokstäver i guldtryck.

»Jag hinner inte mer i dag», sade hon bekymrat. »Jag måste sluta. Så, nu ha vi barnen här.» Hon mätte och klippte vant i en rulle svarta band, medan hon talade.

In stormade Birger, en tolvåring, följd av sina två yngre syskon.

»Är inte pappa hemma än?» ropade han. Och talande i munnen på honom frågade lille Tor ivrigt: »Tror mamma att han är »lurvig» då han kommer hem? Det tycker jag är så roligt.»

Utan att se upp från sitt arbete, tillrättavisade Elisif:

»Du är dum. Jag skäms för pappa, jag, när han är full. Men det förstås,» tillade hon eftertänksamt, »jag tyckte nog detsamma som du, när jag var barn.»

Modern log smärtsamt, så sade hon allvarligt:

»Inte säga något ont om far! Inte döma!»

»Pappa har alltid karameller eller något annat namnam med sig åt oss, när han kommer hem. Jag tycker han är vådligt bussig», sade Tor och kramade ihop händerna.

Elisif såg varmt på modern.

»Men vore inte mamma, så finge vi svälta och vara utan kläder», sade hon.

V.
Birgits förlovning.

Magda Mejsel kom infarande i rummet, där modern satt vid symaskinen, och ropade, blossande av iver: »Birgit är förlovad. Tänk, mamma, kusin Birgit! Vem kunde tro att det nå'nsin skulle hända!»

»Det har jag väntat länge», svarade fru Mejsel, utan att visa förvåning. »Birgit är en alltför klok flicka att låta ett sådant präktigt kap som Yngve Lennartson gå sig ur händerna. Tänk åtta tusen på banken och en bra anställning! Det duger minsann!»

»Och så ser han så stilig ut» – Magda slog sig för bröstet och knep hop ögonen – »och klär sig så gentilt, på söndagarna har han manschetter. Gud, en så'n tur den Birgit har!»

»Det har hon ärligt förtjänat, du Magda. Du kunde ta exempel av henne» – –

Men Magda var icke angelägen om en moralpredikan. Utan krus avbröt hon modern:

»Vet mamma, alla flickor kommer att bli som tokiga av förargelse och avund och förvåning. Jag måste kila ut ett tag, fast det är sent, för att ta reda på, vad de säger om saken.»

Och utflugen var hon, innan modern ens hunnit öppna munnen till protest.

Magda fann sin förmodan fullt bekräftad. Förlovningen väckte lika stor häpnad som avund. Birgit Sänke! Hon, som nått tjugoåtta år utan att, någon veterligt, ha haft »en bekant gosse», som sällan deltagit i nöjen men hållit sig hemma vid boken, när hennes jämnåriga fladdrat på baler och fester! Visst hade hon ett gott utseende – sällsynt ärliga och frimodiga ögon och ett rikt, naturligt vågigt hår – och trots den stillsamma förnämheten i hennes väsen porlade hos henne en glättighet, som, om den också tog sig utlopp i uddigt skämt dock aldrig sårade, så klart genomstrålad var den av hjärtegodhet och nobel uppfattning. Men ändå...

Och ingenting ägde hon – förtjänade sitt bröd som västsömmerska.

Besitta det! Hade icke arbetet och böckerna varit henne nog ungdomsåren igenom, och spådomen: »hon blir aldrig gift,» hade icke den uttalats otaliga gånger av i sådana saker förfarna! Visserligen var det ej obekant, att mer än en ung man varit stadd i friarärende till henne. Ingen hade hon dock gynnat. Kvinnligt mjukt hade hon fjärmat sig själv från den, som ville bli mer för henne än blott vän. Också bemöttes hon med förtroende och hjärtlighet av de unga flickorna – de ansågo sig fullkomligt säkra för rivaliserande inverkan från hennes sida.

Och så helt oförmodat överraskar hon med att uppträda i förlovningsring!

Nå – bara det icke varit Yngve Lennartson hon ramat åt sig! Men nu var det han, gullfisken, som alla grannskapets giftasvuxna ungmör en längre tid lagt sig vinn om att få på kroken.

Hur hade hon burit sig åt? Det kunde ingen säga.

Aldrig hade hon synts till i portgången, vid den tid Yngve väntades passera, kokett fingrande lockar eller prydnader, aldrig sökt komma i hans väg iklädd extra grannlåt, aldrig fångat hans uppmärksamhet medels förföriskt ögonblixtrande. De andra däremot... Men ack, all deras möda hade varit förgäves, i stöpet hade deras vackra planer stannat! Kinder purprades av harm, gallan sprutade över mjuka kvinnoläppar.

Birgit hade sitt hem i ett byggnadskomplex, som rymde omkring ett hundra familjer. Yngve var bror till vicevärden och bodde hos honom. Allmänt bekant var att han hade en liten förmögenhet på bank, och det skämde inte hans anseende minsann. Han var prinsen i hyreskasärnen, uppburen, smickrad, åtrådd. Intet under därför, att Birgit Sänke, som den vilken tillvunnit sig hans bevågenhet och därmed tillintetgjort alla andras förhoppningar på hans person och pengar, blev föremål för avund och ovilja. Dock tillspetsades dessa känslor till nålvasshet endast gentemot hennes mor – Birgit själv slapp för bättre pris.

Fru Sänke intog en säregen ställning i huset. Det var en karsk gumma, rapp i tungan, rapp i arbetet, respektingivande och »på sin kant» mot mänskligheten. Självbelåten, av natur och egennytta verksam, hade hon mycket stora fordringar på andra, dömande dem i fariseisk självförgudning. Hon var icke hårdhjärtad, räckte gärna en hjälpande hand, där hon såg att nöden var oförvållad – i motsatt fall öste hon endast ut straffdomar. Med sin strama hållning och oförbehållsamma tunga hade hon väckt mycken ond blod bland grannarna, som sågo sina fel och brister obarmhärtigt blottade och kritiserade. Och nu hade »skarpögat» fått vind i seglen, skulle bli svärmor åt Yngvegossen med de många pengarna...! Hela huset väntade sig det värsta och höll noggrann utkik.

Det blev som man förmodat. Fru Sänke sydde spetsar på sina förkläden, började begagna stärkkrage var dag, skaffade ny, glänsande namnplåt på sin dörr, satte upp nya gardiner för fönstren och skurade farstun dubbelt så ofta som reglementet bjöd. Hade hon besök, ordnade hon för vidöppna fönster sin vackra kaffeservis, polerade brickan, rågade brödkorgen, lät doften av sitt dyra kaffe kittla grannarnas luktorgan... Nå, högmod går före fall – det ordspråket användes flitigt av fru Sänkes många belackare, styrkte och tröstade dem underbart.

Birgit själv kunde, trots den bästa vilja, icke förevitas högfärd. Hon spelade sin fästmöroll mycket sansat och uppträdde anspråkslöst som alltid. Att Yngve var betagen i henne, därom fanns endast en mening, men hur var det med hennes hjärta? Var hon kär? Upp över öronen förälskad? Eller var det pengarna blott? – Huset ansträngde sig till det yttersta med gåtans lösning och ratade inga medel, som kunde förhjälpa därtill.

Familjen Sänke bodde i gårdshusets bottenvåning, deras fönster vette åt gården. När Yngve gjorde besök hos sin fästmö, och det hände nästan varje kväll efter slutat dagsverke, måste han passera den vida

gårdsplanen och förbi lägenhetens fönster, som oftast stodo vidöppna. Surret av hennes symaskin hälsade honom, men mellan blommande fucksia, toffelblommor och pelargon, som fyllde fönsterbrädet, var det omöjligt att uppfånga en skymt av hennes intagande ansikte, såvida hon icke sträckte sig fram, snuddande vid blomsterfägringen med sina friska kinder. Just detta gjorde hon emellertid, genast ljudet av den efterlängtades steg kom hennes hjärta att bulta mot sitt fängsel, som om det velat flyga honom i möte.

Raderna av fönstren mittemot blevo vid dessa tillfällen förunderligt levande. Osynliga händer pillrade på gardiner, jämkade på skymmande krukväxter ... Titta, titta ... Där så behövdes togos glasögonen till hjälp, ja, fiskhandlare Lövings mor, som ägde en teaterkikare, kom en kväll på det lyckliga infallet att rikta den mot Birgits öppna fönster, just som Yngve gick förbi det.

Ture, sonen, överraskade henne mitt i gärningen. Hans gnäggande skratt kom henne omsider att långsamt vrida på sin feta kropp.

»Ja, nu vet jag, vad jag vill ha reda på», sade hon trankilt och stack in kikaren i fodralet. »Hon är blixt kär i honom.»

»Birgit – åh, i helsike är hon! Nej, det är hans åtta tusen. Hon har inte mera hjärta än en kalkad lutfisk,» svarade sonen hetsigt.

»För dig, det är nog sant, men jag sa' dig alltid, att du brände dina kol förgäves... Nu är hon fast emellertid.»

Sonen satt och lät mössan snurra på pekfingret, ansiktet höll han bortvänt från den gamla. »Kär», sade han lågmält, »kär... Varför tror mamma det?»

»Hon blev röd som blod, när fästman' såg på henne. Jag har känt henne sen hon var barn men aldrig förr sett henne rodna för en karls blick.» –

Den sluga gamla hade dragit en fullt riktig slutsats. – Kärleken hade till slut erövrat den motspänstiga Birgit. Det hade icke gått fort, friarens tålamod blev hårt prövat. Men Yngve lät inte avskräcka sig av hennes överlägsna miner. Han uppbjöd alla sina resurser för att vinna henne, som han drogs till både av stark sinnlig åtrå och ett nyktert förstånds fasta övertygelse att han i henne skulle få en duglig och trofast bundsförvant hur än livet komme att gestalta sig. Småningom betvang han henne med allvaret i sina närmanden, men det skedde icke utan skarpa strider. Birgit såg nämligen, att han var en grund natur, som krävde oerhört men blott gav av självviska bevekelsegrunder, och det bästa i hennes känslovärld förkastade honom. Till dess hon kom under kärlens hypnos ...

Det skarpast framträdande draget i hennes karaktär var en allt behärskande sanningsdyrkan. Hon skydde lögnen och hatade den oblidkeligt. Hennes krav på sanning i stort som smått var allt omfattande, själv betalade hon till yttersta skärven, fordrande även detsamma av andra. Sveks hon i sin förväntan, som fallet mest blev, led hon grymt, dömde skonslöst och drog sig tillbaka. Med sin mor hade hon föga gemensamt, mycket däremot med fadern, som var av gediget virke. Mellan far och dotter var aktningen orubblig, deras inbördes förstående klarsynt och de delade intressen, voro djupt inne i tidsströmningar och ideella spörsmål.

Fru Sänke hade åtskilliga grå strån i sin brungula hårmassa tack vare, som hon själv påstod, sin mans och dotters outhärdliga nattsöl vid boken och slöseri med lysolja, för att inte tala om svårigheterna att få dem vakna i tid för arbetet. Böcker var det värsta hon visste; att Yngve icke överensstämde med henne däri, var det enda fel hon pådyvlade honom. Den unge mannen hade läst rätt mycket men ytligt, blott för nöjets skull, och han hade ett oförstående leende för mycket, som kunde få de två bundsförvanterna i kampen för andligt växande att lysa upp i seendets lycka. Men i skämt och lustiga infall var han rapp; fru Sänke skrattade sig ofta kopparröd åt hans historier – åh, det var en ung man efter hennes sinne, gud var rättvis, som gav henne

en sådan svärson, men så hade hon också förtjänt det och mer till, menade hon.

Nu var det ju så, att Yngve, som ägare till en liten förmögenhet, var i stånd att sätta bo när som hälst. Och villig därtill var han. Men hans blivande brud yrkade på uppskov, hon ville icke komma tomhänt i boet, men som hon själv måste med sitt arbete förskaffa sig sin anspråkslösa utstyrsel, behövde hon tid. Försaka, spara, träla bittida och sent... Birgit var dock lycklig, allt gick henne väl i händer. Bröllopet motsåg hon med längtan, eldigt trående att få giva sig i full hängivenhet. Hennes sinnen hade omsider vaknat, ropade högt, morgonfriska och ystra. Men hon höll dem stramt tyglade. Fast stark och självsäker darrade hon dock ibland av fruktan för sig själv och väjde mera för smekningar nu, då det för henne kommit mening i dem, än i början av förbindelsen med Yngve, då hon tagit ömhet och spirande lust att lyckliggöra för kärlek.

Nu må ingen tro meningen vara att göra Birgit behaglig för de gammalsedliga genom att tillerkänna henne tänkesätt i deras smak. Hon var tvärtom en nutidskvinna, som tänkte fint och fritt om könsliga förhållanden. Att en kvinna hängav sig av kärlek utan att vilja äktenskap var hennes rätt och angick blott henne själv, menade Birgit, i grunden klokt och riktigt var det att detta skedde någon gång innan äktenskapets lagliga bekräftelse. Men märkligt nog var hon en renegat mot sin egen klara övertygelse, evad det gällde henne själv. Hennes orubbliga beslut var, att hon som brud med heder skulle kunna, om bruket tillåtit, bära gullkrona.

Denna idé hade tagit henne med suggestiv kraft. Det var väl gångna generationers sedebegrepp, som i samlad intensitet grepo in i hennes själsliv, ty utifrån hade det knappast kommit henne till del. »Ett barn, det är det första man skaffar till boet», är bland arbetsklassen ett talesätt, som de unga äktenskapsaspiranterna gärna bevisa sanningen av. Troligt är väl ock att Birgits beslut i någon mån rönt inverkan av hennes lyckade ansträngningar att höja sig intellektuellt över med henne själv socialt likställda. Någon låg, beräknande avsikt tillstadde i alla fall icke hennes redbara karaktär. Hon var alltigenom äkta.

Den unge mannen, som fann henne stålsatt mot alla ömma lockelser, önskade naturligtvis hennes idé om guldkronan åt skogen, lindrigt talat, och fann tillvaron svår, så länge han icke hade full äganderätt till sin varma men obevekliga käresta. –

Intresset för de unga tu fortfor att vara allt uppslukande bland husets talrika befolkning. Särskilt fru Löving, visade sig outtröttlig i nyfikenhet och spioneri. När därför Birgit en dag kom in till henne i ett ärende, trugades hon att ta plats. Sedan förde den gamla frun behändigt talet in på det som upptog hennes tankar till övermått.

»Ja, det säger jag för vilken som vill höra på, att Birgit verkligen är att gratulera till sin fästman», sade hon inställsamt. »Yngve Lennartsson är en stilig karl, han går så vackert, att man kan titta ögonen ur sig – jesses så’na ben han har! Och mustascherna – man kunde vilja gifta sig med honom bara för dem. Detsamma säger Lisa, flickan min – nej, sitt Birgit lilla, det är väl inte så bråttom! Ja, och så har han ett fint yrke; det är lyckligt, det vet jag bäst, som har så svårt med min sons tvätt. Ture säger också att Lennartsson har goda förtjänster, så nog blir Birgit hederligt försörjd, och skulle arbetet tryta så står ni två inte som vi andra till näsan i elände utan går bara till banken och tar ut pengar. Jag tycker Birgit gör rätt som tar honom, det är ingen skam att vara om sig.»

Birgit svarade kort:

»Inte gifter jag mig med Yngve för min utkomst. Jag kan försörja mig själv, det har jag visat under många år.»

»Vem påstår annat. Bli inte stucken, min flicka, det tjänar ingenting till mot mig. Jag tycker om folk som ser till sitt eget bästa.»

»Men – »

Fru Löving klappade Birgits hand.

»Ja, jag vet... Förresten tror jag gärna att det inte bara är för pengarna hans, som Birgit tar honom, för, som jag nyss sa, han är ju en karl med snitts. Och så är han till på köpet nykter och ordentlig och städad i sitt sätt och sina vanor – hm.»

»Gå, gå på ögonblicket», ljöd en röst inom den unga kvinnan. Men hon lydde en annan impuls och blev kvar. Varthän ville den gamla! Vad betydde den elaka glimten i hennes girigt spejande ögon? Nu rullade hon in sina händer i förklädet – det var bondkvinnans åtbörd, en vana från den tid hon vandrade utmed åkerrenar, mellan grannstugor. Birgit kände väl till denna, den bebådade alltid en giftighet framsagd med pondus, försvarad och bevisad med lugn envishet. Hon förhöll sig tyst, väntade med oro.

»Men det förstås, ingen är fullkomlig, alltid ska det vara något...» tog fru Löving upp, retad av Birgits skenbara liknöjdhet. »Jag har många gånger undrat om Birgit har reda på det.»

»Reda på vad?»

»Att Lennartsson tuggar snus.»

Birgit ryckte till av överraskning, så brast hon i skratt.

»Tuggar snus», upprepade hon med spelande munterhet. »Tuggar snus! Tänk på åttonde budet, fru Löving!»

»Jag är säker på min sak», försvarade sig den gamla och tryckte sina i förklädet inlindade händer mot mellangärdet.

»Bara inbillning», skrattade Birgit. »Hans mun är lika fri från snus som min, och det bör väl jag bäst veta.»

Fru Löving blinkade, skruvade hop munnen och smackade. »Det är klart», sade hon menande.

Birgit som blivit allvarlig, måste ge fritt lopp åt ett okynnigt fnitter. Åh, det skrumpna ansiktet med den tandlösa, slappa munnen trutande; minen, blinkningen.

Men så tog hon sig samman, och lät sin blick djärft utmanande möta den andras illistiga.

»Det är egentligen inget att skämta med», sade hon stramt och reste sig. »Fru Lövings påstående om min fästman är falskt. Jag har aldrig sett ett snuskorn i hans ägo under hela den tid jag känt honom. Aldrig.»

Fru Löving lät sig icke bekomma.

»Nej, det tror jag gärna», sade hon. »Så slug är han nog. Men nu är saken den – och det kan min son Ture intyga, han har sett det tjogtals gånger – att innan Lennartsson går in till ert lagar han sig fri från mullbänken. Just från det här fönstret kan man se det allra bäst. Ture brukar skratta, så han storknar. För där kommer unge herrn gentil som vanligt, och han ska naturligtvis in och hälsa på lilla fästmön, som sitter och väntar på honom vid fönstret och syr så flitigt. Och så ett tu tre, just som han ska till att gå förbi fönstret, så kör han nypan i mun och slänger ut bussen. Jaja men, Birgit lilla, vad säger hon nu?»

Birgit hade återvunnit sitt vanliga, litet överlägsna lugn under den andras svada. När denna nu upphörde att forsa, sade hon:

»Jag ska ta reda på hur det förhåller sig. I alla händelser kommer inte en sådan småsak att skilja mig och Yngve – hälsa er son det, fru Löving! Ty att tugga snus är ingen last, bara en ful vana.»

Därmed hälsade hon kort och gick.

Samma dag fullföljde hon sitt beslut. Yngve hade kommit i vanlig tid och satt nu mitt emot henne vid symaskinen lekande med en treårig pys, som Birgits mor, av medlidande med hans värnlöshet, tagit till sig. Den lille balanserade på Yngves fot under skratt och hissnande rop, när gungningen gick högt. Birgit såg emellanåt upp från arbetet och log, trots att hon var ivrig att draga fördel av det svinnande dagsljuset. Hon var i färd med att tråckla kant på en väst. Tyget var ovanligt hårt att arbeta med. Hennes mjuka läppar markerade med små ryck fingrarnas energiska rörelser...

När tråcklingen var gjord, grep hon en ny väst och började med krita och linjal märka ut fickornas plats. Mitt under detta hejdade hon sig, stödde hakan mot handen, såg stadigt på sin trolovade och frågade i lätt ton:

»Säg Yngve, inte tuggar väl du snus?»

En duns – den lille sprattlade på golvet. Det dröjde med svaret, Yngve hade lutat sig ned, och drog skämtsamt i barnets armar, hans ansikte var osynligt. Slutligen kom det, lugnt, förvånat:

»Nej, det gör jag inte. Hur kan du komma på den tanken!»

»Har du någonsin gjort det?»

»Aldrig.»

Nu mötte han Birgits ögon fullt och klart. Hon lade dock märke till, att hans kinder fått en aning av rött men skyllde detta på hans lek med gossen, och den hukade ställningen. För att häva en trots allt kvardröjande skymt av tvivel på hans uppriktighet ville hon dock ännu en gång höra hans försäkran och frågade därför allvarligt:

»Är det fullkomligt sant, Yngve?»

Han blottade sina vita tänder i ett skälmaktigt leende, böjde sig fram över symaskinen och drog hennes huvud till sig.

»Giv mig en kyss», bad han smekande, »så får du själv övertyga dig! Det är det allra bästa sättet, vet du.»

VI.

Sjustjärnan.

»Sjustjärnan ska ha fest, mamma. Fest, fest, fest – o, jag är så himmelskt glad! Äntligen ha vi fått ihop nog med pengar! Det ska bli ett sjusjungande kalas, så sant jag heter Magda.»

Fru Mejsel såg helt upplivad ut.

»Det tror jag nog, om du får råda», sade hon. »Men trumma inte mot bordet och håll fötterna stilla, om det är dig möjligt. Jag har nyss fått lillan att somna.»

Hon lyssnade oroligt mot rummet. Inte ett knyst, gudskelov! Suckande av belåtenhet slog hon sig ned vid köksbordet, i det hon uppmanade dottern att berätta. »Nu har jag en liten stund i ro», sade hon. »Låt mig nu höra allt om er tillställning!»

Magda behövde icke övertalas, hon slog genast upp språklådan på vid gavel. Hennes tunga klapprade,

ögonen lyste, bäst hon berättade flög hon upp och tog några valssteg, skrattande och gnolande en lustig refräng. Hon var sjutton år, hon var fager, dans och sång och älskog fyllde hennes sinne. Modern blev stolt och varm om hjärtat av att se henne, att höra den friska rösten; ett återsken av den ungas glädje spreds över hennes i förtid fårade drag, och hon mindes sin egen ungdom, dess fröjder, stormande förhoppningar, lätt läkta sorger. Magda, som fann henne intresserad, utbredde sig vidlyftigt över sin kära Sjustjärnas alla affärer. Festen vållade åtskilligt bryderi, värst var det att skaffa glas och porslin, folk hade blivit så ogina, ville icke låna ut sina saker, och Sjustjärnan var för fattig att köpa, – trakteringen komme att kosta vackra slantar, och den måste gå framför allt annat. Krångligt var det också med dragspelet, som blivit utlånat av en medlidsam stjärna åt Per Kappe, spelmannen, fast hon borde haft bättre förstånd. En gång förr hade han listat åt sig instrumentet, och vad hände?

Jo, när stjärnorna stodo redo att träda dansen med sina inbjudna kavaljerer, så befanns musiken vara på stampen. Troligen komme det att gå på samma sätt även denna gång. Per var oförbätterlig, menade Magda.

»Skaffa er en annan spelman, och laga ni får igen dragspelet», inflikade fru Mejsel.

»Ack, det är lätt att säga», genmälde Magda. »Men om mamma visste... Per spelar som en ärkeängel, det är som om man dansade i himlen, när han kvintilerar.»

Därefter övergick hon till toalettfunderingar. Vad menade mamma, om att hon tänkte skaffa sig en sidenblus?

»Jo, bevars – har du bara råd, så...» Fru Mejsel njöt synbarligen av utsikten, att hennes dotter skulle komma att överglänsa sina medstjärnor. Och för att ytterligare höja hennes anseende, och ge prov på egen god vilja, lovade hon at skänka föreningen en tårta till kalaset, bakad av henne själv, stor och läcker.

»Nå», sade hon slutligen, »alla stjärnor få ju inbjuda var sin kavaljer. Vem blir din?»

Magda såg i hast förbryllad ut och gav ett undvikande svar. Hon hade tydligen svårt att bestämma sig.

Med Sjustjärnan förhöll det sig så, att den olikt många föreningar ägde något fog för sitt namn. Sju måste nämligen medlemmarna vara. Magda och sex unga vänner till henne, flickor från skilda fabriker – se där stjärnorna. Målet för föreningens strävan var att skaffa medlemmarna tillfällen till förströelse; arbetet, energiskt bedrivet och med gott humör, hade lysande framgångar i följd. Stadgar? Ja, naturligtvis funnos sådana. Och de höllos samvetsgrannt.

§ 1: Varje stjärna bör beflita sig om att hålla ångan uppe.

§ 2: Måste vid föreningens fester vara klädd i skärt eller blått.

§ 3: Har rätt att inbjuda en stilig gosse vid alla festligheter.

§ 4: Föreningens utgifter delas lika på medlemmarna.

§ 5: Var och en är sin egen ordförande.

Om sekreterarebefattning nämndes ej ett ord i stadgarna och väl var det, ty den är ännu icke född, som skulle kunnat gå i land med att referera Sjustjärnans förhandlingar. Kassörska fanns, men hennes åliggande var lätt, då de sex övriga stjärnorna troget delade hennes mödor. Särskilt § 5 hölls i stor ära – klubban, en potatisstöt, prydd med en himmelsblå bandrosett, var vid sammanträdena på språng ur hand i hand. Den som lyckades åtkomma pjäsen stadfäste med dånande slag besluten. Också hade stjärnorna förtjusande roligt vid sina sammanträden, enligt vad de själva bedyrade. Men trots det att kacklet vid dessa aldrig ville ta slut, att upptågen gåvo stoff för flera dagars fnittrande: »Minns du?» »Kommer du ihåg?» arbetades det intensivt

och betydande svårigheter övervunnos. Stjärnorna voro nämligen överdådigt spendersamma, unnade av hjärtat sina gäster, de »stiliga», både punsch och kaffe med dopp, men tyvärr svarade tillgångarna blott föga mot deras goda vilja. Det gällde alltså att vara praktisk, få smulorna att räcka långt. Och i det falllet utfördes riktiga underverk av dessa sju ungdomar, som till det yttersta ansträngde sig med lösandet av ekonomiska problem, väl ägnade att göra den mest durkdrivna inackorderingsfru gråhårig.

Resultaten? Ack, festerna voro lysande, de stiliga gingo, figurligt talat, på tå i veckor för stjärnorna, eggade av hoppet att bli inbjudna.

Besvärligast att lösa var lokalfrågan. Föreningen kunde icke komma ut med att betala någon hyra, festerna liksom sammanträdena måste därför avlöpa i medlemmarnas hem. Det var dock i längden svårt att få fäders och mödrars tillåtelse att fritt disponera över deras enda rum och kök, visserligen skulle värdfolket som ersättning få behålla överlevorna av kalaset, men erfarenheten lärde dem snart, att stjärnorna och deras kavaljerer hade alltför god aptit att kvarlämna mer än cigarrök och ett tjockt dammlager. Följaktligen började det se bekymmersamt ut för Sjustjärnan, som visserligen alltid haft mycket knappt utrymme på sina baler – ett förhållande som dock inte minskat trevnaden, tvärtom – men sluppit husvillhetens kval. Under slika moln av motigheter var det svårt nog, gunås, att hålla ljuset lysande.

Men räddningen kom. Karla Ehn, själv en högtlysande stjärna, förkunnade en dag att hennes föräldrar hyrt en lägenhet på två rum och kök.

Jubel. Fanfarer.

Familjen Ehn var nämligen den som villigast av alla ombedda upplåtit lokal åt föreningen och varmt välkomnat de unga.

Stjärnorna invaggade sig alltså i ljusa förhoppningar. Dessa gingo också i uppfyllelse, lägenheten ställdes till föreningens förfogande med nöje, och hyresersättning var det aldrig tal om. I glädjen anslogo stjärnorna tjugofem öre till inköp av ett kassaskrin och Magda fick förtroendet att uträtta affären. – »Gå till en basar,» rådde man och hon sade »amen» och störtade i väg. Men ute på gatan fick hon en annan idé, dök in i närmaste kryddbod. Hennes medstjärnor väntade henne otåligt och slutligen kom hon, svettig, nära att digna under tyngden av en sockerlåda, stor som en koffert.

Stormande hänförelse.

En av de »stiliga» försedde lådans lock med gångjärn och lås, samt målade den, utan och innan, ljusblå. Locket prydde han med sju kolossala gyllene stjärnor. Allt på egen bekostnad. Arbetet övervakades av samtliga föreningsmedlemmar, och ville dessa att även potatisstöten skulle erhålla en klädsam likhet med himlavalvet, men tyvärr måste förslaget förfalla – färgpytsen var tom och den stilige, som fick en vänlig vink om att skaffa den påfyllning, svarade helt lakoniskt: »*Pank.*»

Det praktfulla kassaskrinet fick fast tillflykt hos familjen Ehn och omhuldades ömt av ägarinnorna. Föreningsavgiften, som betalades varje vecka, ökades omedelbart. Emellertid kom man snart underfund med att silver fyllde alldeles för litet i det väldiga skrinet, det såg så armt ut med de glest spridda vita tingestarna i det himmelsblå djupet. Alltså betalade stjärnorna i koppar; varje lördagsafton lades nävtals av ett, två och femöringar i den »stiliges» konstverk, breddes ut över botten, staplades upp i högar. – »Åh, så tungt, så tungt det är. Känn flickor, känn!»

Och ivriga flickhänder lyfte prövande lådan, slamrade med kopparn, lät den rinna mellan fingrarna. Tungorna klapprade...

En sådan massa pengar. Och än mer skulle det bli. »Ack flickor, flickor – balen, tänk o!»

Det överlades. Säkert skulle pengarna denna gång räcka till, utom punsch och kaffe, en låda cigarrer. Jesses vad gossarna skulle bli förtjusta! Och om man till råga på allt skulle våga sig på lite kväll. Bara smörgås, pilsner, sillsalat...

Magda Mejsel var särskilt ivrig för saken.

»Tänk på hur ofta grabbarna bjuder oss på bio, på baler, på teater, på gotter och allt möjligt roligt», utbrast hon, skakande pekfingret i kretsen av ivrigt snattrande stjärnor. »Hör på mig, säger jag. Gossarna bjuder oss ju jämt, och det kostar dem säkert vackra slantar. Därför tycker jag att det inte är mer än rätt att vi en gång bjuder dem på något gentilt. Inget knussel. Jag röstar för sexan och det en stilig ändå, tjock grädde till sillsalaten.»

Öronbedövande bifall av stjärnorna inberäknat Magda själv. Så fortfor hon, något grumlig i rösten efter ansträngningen men med övertygande glöd i röst och blick:

»Inget knussel. Den här gången ska vi ha sju vevar i gång på positivet.»

Blixtsnabbt ryckte hon potatisstöten från den intet ont anande Karla, dängde den i bordet så att det ekade ända ned i portvalvet och stjärnorna studsade från sina stolar som gummibollar.

– – –

Det var från detta betydelsefulla möte Magda kom den afton hon delgav sin mor nyheten om den beramade festen och erhöll hennes löfte om en hembakad tårta som tillskott till trakteringen. Vid det kort därefter hållna sammanträdet hurrade stjärnorna taktfast och entusiastiskt för den frikostiga fru Mejsel. Magda blev mycket stolt på sin mors vägnar och fick plötsligt en brinnande lust att själv visa prov på givmildhet. Men hur... Hon grubblade så att hon till och med höll sig tyst på vägen hem arm i arm med väninnorna. Hälst ville hon ju bjuda festdeltagarna på något extra, men varifrån ta pengar? Hon räknade och räknade men kom ingen vart.

»Ingen utväg, får väl slå saken ur hågen», tänkte hon modfälld.

Men hon kunde icke släppa sin önskan. Hur hon nu funderade, fick hon plötsligt en ingivelse:

Chokladpraliner.

Så enfaldig hon var, som inte förr kommit på den utvägen. Hon måste småle åt sig själv. Choklad och lite annan konfekt, det var just det rätta att bjuda på. Lyckligtvis var hon den enda av föreningens medlemmar som arbetade på chokladfabrik. Alla flickorna voro betagna i konfekt, orimligt, gränslöst, tänkte Magda, som blivit led på sötsaker, sedan hon varit en tid på fabriken. De skulle säkert bli hänförda över hennes påhitt, höja henne till skyarna. Men gossarna... Åjo, de försmådde nog inte en konfektbit, de heller, fastän de hade för vana att rynka på näsan åt gotter och kalla dem slisk och snask. Ludvig – det kom en okynnig glimt i Magdas safirblå ögon – Ludvig... Hon såg honom livslevande för sin inre blick, såg hur en chokladpralin försvann innanför hans blonda mustascher, medan hans ögon tiggde om mer.

Denna angenäma syn förde hennes tankar in på annat spår. Skulle hon ta Bengt till kavaljer på festen eller Ludvig? Hon vägde deras förtjänster, jämförde och kritiserade dem och rannsakade slutligen sitt eget hjärta. »Ack, hur svårt det är att besluta sig,» suckade hon, »båda är ju stiliga.» Ludvig, om hon skulle bjuda Ludvig, det var synd om honom, stackars gosse, så kär som han var, ja men Bengt hade finare kläder, begagnade manschetter... Topp, för Bengt. Men vad skulle Ludvig ta sig till i sorgen och förargelsen över att han blivit förbigången? Det bleve väl ett herrans spektakel...

»Usch, jag gitter inte grubbla på ledsamheterna, det är tids nog när de nyper en i tå'na,» avgjorde hon och slog ifrån sig med båda händerna.

Sedan tog hon åter itu med provianteringens svårlösta problem. Konfekt för fjorton personer! Nå, ett var hon på det klara med – att inte betala chockladpralinerna. Marmeladen skulle hon köpa på fabriken, där finge hon den billigt. Om hon så skulle be Gunda Fält, som arbetade i inläggningen, skaffa några nävar kola... Gunda var aldrig ogin, hon skulle också nu hjälpa. Hejsan – allt klart! Slut på bekymren! Nu kunde hon ge sig ro att sätta hop ett storståtligt bjudningsbrev till Bengt.

Det dröjde icke länge, innan hon var på väg till brevlådan med sina hastigt hoprafsade ömma utgjutelser. Hon gick långsamt, fuktade frimärket med sin röda tungspets och fäste det med lätta tryck. Hela hennes väna uppenbarelse var som ett ungt, kokett småleende. Den mjällvita ryggen skymtade ur blusens urringning, armarna, formvackra, svagt solbrynta, voro bara till armbågarna. Hon var barhuvad, ett brett, glittrande similispänne sammanhöll hennes bronsglänsande flätor; kring halsen bar hon en kedja med vidfäst medaljong. Brittsommarkvällens lena fläktar svepte kjolen om hennes smala vrister, skornas stålspännen gnistrade, när hon kom i ljuskretsen av en lykta, ett upplyst fönster.

En man kom tätt bakom henne, glimtar tändes under hans mot näsroten stupande mörka bryn. Hennes nackes fjuniga unga hull lockade hans hand till en smekning ned mot barmens rundning. »Lilla pussungen», sade han förtroligt, med läpparna snuddande mot hennes öra, »lycklig han, som får det där brevet.»

Magdas hand flög mot nacken.

»Gör inte om det där!» framstötte hon blodröd av harm. »Akta er! Hur vågar ni röra mig!»

Hon stampade, mätte honom med vred och föraktfull blick och avlägsnade sig kavat kastande med sitt burriga huvud.

Blott några steg och hon betogs av en våldsam lust att se sig om. Hur tog han uppsträckningen? Stod han kvar? Såg han efter henne? En stilig karl – gud så'na ögon! – Försiktigt vred hon på huvudet – ah, tänkte hon inte det; han stod som fastvuxen och såg efter henne! Hon lyste av triumf, trippade självmedvetet. Åter en förstulen blick – han hade flyttat sig till ett bodfönster, tydligen inväntande hennes återkomst. »En sabla pojke att ha tycke med sig» – Magda använde numera helst fabrikens talesätt – »om man skulle tjusa till honom riktigt! Och sen bjuda honom på Sjustjärnans bal! I alla fall var det ingen brådska med brevet till Bengt, bäst att dröja...»

Han hejdade henne, då hon skenbart gjorde min av att behandla honom som luft. Och det blev genast fart i bekantskapen, båda gjorde sitt bästa. Magda höll sig på gångbanans kantsten; tillgjort leende uppmuntrade hon hans tilltagsenhet, fångade lekfullt kokett ljusgnistor med sina skospännen och lät halskedjan glida över den unga barmen.

Det var sent, då hon trädde inom hemmets dörr. Modern tog emot henne med bannor och en nyhet:

»Syster min har varit här, och hon talade om, att Birgit har köpt sig byrå och bokhylla för hundrasextio kronor. Hon har köpt det för sina sparpengar, du. Det är en duktig flicka. Hon ska ha bröllop i jul. Vi bli naturligtvis bjudna, men jag vet mig ingen råd för kläder, får väl vara hemma.»

Under vanliga förhållanden skulle dessa underrättelser fått Magda att sjuda av intresse. Nu åhörde hon modern helt förströdd och kramade under tiden brevet till en boll i fickan. Så snart hon fann sig obemärkt slungade hon in det i spiselelden – Bengt var ur räkningen.

VII.

Ett rävmål.

Samma kväll hade Birgit Sänke besök av sin fästman. Hennes mor hade just givit sig av till sin syster, då han anlände. Birgit låg på knä och krossade träkol, som hon sedan plockade i pressjärnet; hon hade mycket brått, två västar skulle pressas och bäras till skrädderiet, innan detta stängdes för dagen.

»Jag har fått brev från min bror», sade Yngve. »Vill du höra?» – Han började läsa.

Birgit lyssnade ivrigt, hukad över kolen, utan att upphöra med arbetet. En vändning i brevet, gällande henne själv, kom henne dock att räta på ryggen, och sedan förblev hon sittande rak med hammare och kol i händerna; kinderna hade fått hög rodnad, och hennes ärliga ögon strålade storglada mot den älskade.

Brevet innehöll en bröllopsbjudning till dem båda. Yngves enda broder skulle gifta sig – det var en vacker, mycket prövad kärlek, som omsider såg den fulla lyckan inom räckhåll – och nu önskade han och de ålderstigna föräldrarna, att den sedan länge ur boet utflugne skulle gästa hemmet tillika med stockholmsflickan, som snart skulle komma att räknas till familjen.

Yngve brann av iver. Birgit måste med. Släkten skulle samlas, det bleve säkert ett bröllop i dagarna tre, ja veckolångt kanske. I Norrland slog man på stort vid dylika tillfällen. Aldrig kunde hon göra sig en föreställning om, hur roligt och ståtligt det skulle bli. Hon skulle lära känna många, han hade en mängd ungdomsvänner däruppe, skolkamrater, och allt en eller annan flicka också, som haft ett gott öga till honom; nå, litet fyr hade väl även han haft för sig...

»Ah, Birgit, du behöver inte se så trumpen ut. Ingen är som du. Gamla historier, döda och begravna sedan år tillbaka. Man rår ju inte för, att man inte ser ut som en krokodil, och flickorna, ja de kommer som flugor till en sockerbit bara de få syn på ett par mustascher. Jo, det är sant, alla är inte som du, strama, kallsinniga Birgit... Vad, är jag orättvis! Är du inte kallsinnig? Bevisa då – ah ...»

Han kunde inte tvivla på att han ägde hennes fulla hängivenhet. Och tyst triumferade han: »Vänta du, min stolta tös, på tu man hand hemma i Tallmossen... Jag tänker där blir ont om sängplats, med stugan full av bröllopsgäster, och du har ingen aning om seden mellan fästfolk däruppe... Det skulle förvåna mig, om inte mor själv bäddar säng åt oss i gavelkammaren. –»

Det vackraste hos Yngve var hans uttrycksfulla ögon, dem hade han att tacka för mycket, men just nu gjorde de honom en otjänst. Birgit såg nämligen den gulröda gnistan i iris och sedan det fuktiga, beslöjande skimret som släckte, och hon förstod. Jaså, gossen hade slika funderingar, for det igenom henne. Och hon drog sig till minnes åtskilligt, som hon läst och hört berättas om folkseder och bruk helst uppåt Yngves hemtrakt. Hon skulle komma till främlingar i en främmande omgivning, dragas in i en virvel av yr glädje, svedande stämningar, älskog – hon, med sitt heta blod.

Omöjligt. Alltför stor risk för den imaginära guldbrudkronan.

Nu kan det tyckas, att en kvinna som Birgit, hunnen tjugoåtta år, sträng i seder, med ett utvecklat själsliv, stolt och karaktärsfast, skulle litat fullt på sin förmåga att länka sina erotiska upplevelser efter eget gottfinnande oberoende av alla tillfälligheter. Fåfängan underlät heller icke att tillviska henne smickrande häntydningar i nämnda avseende, men hon tystade den förrädiska rösten, ihågkommande sina heta önskningar. Ökade inte pulsarna farten redan nu, vid blotta föreställningen om en samvaro i ensamhet med honom...

Hennes strålande glada uttryck hade skiftat först till förvirring, sedan till inåtvänd eftertanke och sist till fast beslutsamhet. Och slutet blev, att hon milt men bestämt förklarade, att hon icke kunde resa. – »Varför?»

frågade Yngve och fick ett sanningsenligt svar.

Det blev ett uppträde.

Emellertid glödde kolen friskt i pressjärnet, och Birgit måste pressa. Genom moln av uppstigande ånga såg Yngve hennes ögon glänsa mot sig, järnet dunkade doft mot presstocken och for fräsande fram över det på västen lagda blöta skynket; vattnet skvalpade och stänkte, när detta vreds ur. Birgit lade sina ord väl och lyckades slutligen få den missnöjde någorlunda tillfreds med hennes beslut att stanna hemma, men lätt var det icke, och nog svor han dyra eder i hemlighet över att hans beräkningar gäckats.

Vid sitt nästa besök kunde han icke underlåta att beklaga sig för sin blivande svärmor över Birgits uppförande. På så sätt fick den gamla frun reda på allt, som förekommit mellan de unga tu. Vad hon tänkte därom, behöll hon för sig själv, till stor förvåning för dottern, som gått och gruvat sig över det evinnerliga kält hon skulle bli utsatt för, så snart modern kommit underfund med det hela. I stället hade nu denna endast vänliga ord och miner för henne, gick omkring mysande av belåtenhet, med ett knipslugt löje, som kom hennes haka att darra. Det var icke fritt för att hon kände sig imponerad av dotterns sätt att behandla Yngve. – En slug flicka, Birgit, tänkte hon, mer slipad än jag trott henne vara. Det märks att hon är min dotter. Hon har karlarna på sina fem fingrar – vet, att de inte sätta vidare värde på det de vunnit utan stort besvär. Och därför... Jojo, åtta tusen vore allt något att mista. Jag undrar inte på att hon håller honom på mattan.

Denna tankegång blev Birgit förborgad. Och det var lyckligt, hon hade annars tagit illa vid sig över att vara så misskänd av sin egen mor. Det fattades henne dock ej svåra stunder. Yngve gjorde upprepade försök att få henne ändra beslut. Att få briljera i hembygden med sin stockholmsflicka, vilkens frimodigt vänliga väsen och intagande yttre alltid förskaffade henne beundran – ah, det var hårt att nödgas uppgiva även den förhoppningen. Själv kunde Birgit, som hade en ny dräkt åt sig under arbete, icke låta vara att i fantasien se sig, vacker, lycklig och som Yngves fästmö avundad, lysa bland de enkla lantborna, fördunklande alla. Och så att få göra honom glad, vara i hans närhet, älskad, omhuldad ... Minsann det behövdes viljestyrka för att inte smyga sig in i hans famn och viska: »Förlåt mig och tag mig med! – »

Yngve ämnade skruda sig i nytt från topp till tå, sig själv och broderns bröllop till ära. Västen måste Birgit sy åt honom. Dagen före avresan kom han för att hämta den och säga farväl. Det blev ett mycket ömt avsked – besinna hela åtta dagars skilsmässa! Och naturligtvis var det ingen brist på förmaningar, löften, bedyranden.

Följande dag var det grant solskensväder. Birgit hade brett ut sin nya dräkt på sängen, den var äntligen färdig! Färg och snitt passade henne utmärkt – hon stod i längtansfull åskådan framför mästerverket, som utgått från hennes skickliga händer. Så annorlunda allt kunde varit om hon beslutat sig för resan; nu låg dräkten där till ingen nytta, tänkte hon.

Asch, stod hon inte och ångrade sig! Som om det skulle båta! Nej, fart i arbetet. Hon löste upp ett hoprullat västtyg med tillbehör, läste skräddarens anvisningar om avlämningstid och modell, och började sedan sy men utan vanlig iver.

Yngve... Hennes tankar kretsade envist kring hans resa och festligheterna i den åldriga gården. Hon återkallade i minnet hans varma uttalanden om hemmet, hans skildringar om den bygd han älskade, och hon prydde rikligt ur egen fantasi, då hon sökte föreställa sig de scenerier Yngve haft för ögonen, som han drömde om, och mot vilka hans längtan sträckte ut. Hon kände blott sin egen hemstads närmaste omgivningar, Norrlands milsvida skogar, forsar, skum och brus kring virvlande timmer – för henne var det sagoland, drömland.

Aldrig hade koloset känts så bedövande och fränt, tyget så svårarbetat som denna dag. Även symaskinen

krånglade. Till på köpet låg den nya dräkten på sängen, lockande, förledande. Hon visste att den klädde henne ypperligt. Och att Yngve skulle bli överlycklig att få se henne vid båten var hon förvissad om, Yngve, älskade...

Omöjligt att stå emot. Hon finge väl sätta till natten för att få västarna färdiga till bestämd tid, ut måste hon.

En blick på klockan sade henne att skyndsamhet var av nöden, och hon flög i kläderna. Sannerligen såg hon inte ut som en nittonåring, smålog hon mot sin spegelbild.

Modern kom in från tvättstugan, iklädd förkläde av vaxduk och med ärmarna uppkavlade, just som Birgit var redo att gå. Denna väntade icke på att bli tillfrågad »varthän», nappande till sig en torgväska, i tanke att köpa grönsaker och blommor på hemvägen, var hon ute i en blink, så att moderns gnäll över sitt klena hjärta och hänsynslösa barn förklingade ohört.

Emellertid hade kärleken denna gång alltför snabba vingar – Birgit kom väl tidigt till båten.

Lastningen pågick i susande fart, hon var i vägen på kajen, hur hon än väjde. Men hon var för tindrande ljuv, för intagande i sin ljusa uppenbarelse att framkalla utbrott av retlighet hos de av arbetet jäktande. – »Akta små tassarna!» lät det godmodigt. »Kila undan, lilla mamsellen!»

Sedan hon övertygat sig om att Yngve ännu icke var anländ, ställde hon sig i lä för de brådskande bakom en något avsides stående grupp resande. Hjärtat bultade av glad otålighet. Hon såg med korta mellanrum på sitt ur – vad han dröjde! Hon längtade och tyckte sig aldrig förr så intensivt förnummit, hur fäst hon var vid honom. »Lycklig jag!» jublade hela hennes väsen.

Plötsligt såg hon honom stå mitt på landgången.

Hon kvävde med möda ett högt rop. Så vacker han var, hennes käraste! Blond, reslig, smidig, ej ett spår av kroppsarbetets tunga och slitning. Och de nya kläderna bar han upp herremanslikt. Han vände ansiktet åt den lätt krusade vattenvidden, men innan hon ännu hunnit taga ett steg för att skynda fram, sökte hans blick kajen.

Birgit ryckte till av överraskning, och hennes minspel skiftade till djupt medlidande. – Den stackars gossen, en sådan svullnad han fått vid underkäken! Tandvärk naturligtvis. Vilken otur just när han skulle hem och på bröllop! En sådan väldig knöl – ack så synd! Troligen en oxeltand, som värkte ...

»Yngve!»

Hon satte foten på landgången ropande hans namn. Hennes ansikte blossade av det häftiga språnget dit.

»Yngve, kom hit!»

Uppfångande sitt namn vred han på huvudet och såg sin fästmö.

En blodvåg sköljde över hennes ansikte färgande även hals och öronsnibbar. Han stod som fastspikad, fånigt stirrande.

Men en knuff bakifrån tvang honom i snavande fart mot land. Undrande, häpen såg Birgit hans förändrade hållning. Var fanns nu den Yngve, vars käcka yttre hon nyss beundrat! Hans armar hängde slaka utmed sidorna, skuldrorna sköto fram och – nej, var det möjligt – svulsten var i rörelse!

»Stackars du, att du skulle få tandvärk!» sade hon ömt. »Gör det mycket ont? Det var rysligt, vad du är svullen.»

Ett ofattbart mummel blev enda svaret.

»Vad sa du? Jag hörde inte.»

Hans blick flackade omkring. Åter såg hon hans läppar röras men kunde icke uppfånga ett tydligt ord.

»Vad i all världen är det med dig? Kan du inte tala? Varför ser du så besynnerlig ut?»

»Mu – mu – m–uh.»

»Vad? Kära du, lägg ett omslag på, så snart du k...»

Hon bröt tvärt av. Visst flyttade svulsten på sig. Det var då märkvärdigt – kors, den guppade till! Ah...

Hennes andhämtning stockades, hon sökte fånga hans blick, men förgäves. En sista förvånad granskning av den ynkligt besvärade gestalt, vilken liksom drog sig tillsammans för hennes blick, av ansiktet, förläget, skamrött, vanställt av knölen innanför underläppen, och hon brast i våldsamt skratt.

»Ta ut den – spotta – spotta ut – bussen!» framstötte hon mellan oemotståndliga anfall av munterhet. »Jag – ta ut den – bussen – jag ska blunda!»

Men Yngve bara stod och såg handfallen ut. Och knölen sköt fram allt frodigare, tycktes svälla av must.

»Jaså», sade Birgit omsider och torkade ögonen, »du tänkte passa på att ta dig ett riktigt rävmål nu, när du trodde dig säker för mig. Vad?»

Ett osäkert leende förvred syndarens munparti än mera.

Men med Birgits humor – det lilla hon hade därav – var det nu fullkomligt slut. Sanningskärleken hade övertaget. Tvingande till sig Yngves blick slungade hon honom i ansiktet:

»Lögnare!»

Blek av förakt rätade hon på sig och gick.

Förbi. Slut.

Hon hade en levande förnimmelse av att en röst ropade dessa ord i hennes öra oavbrutet, alltid med samma isiga tonfall. För alla andra förnimmelser var hennes hörsel död. Av instinkt blott valde hon rätta vägen hem, och samma hemlighetsfulla makt vakade över, att hon icke blev offer för gatutrafikens faror. I hennes bröst arbetade förgäves en förfärlig smärta att få utlösa sig i tårar, men intet i hennes yttre tydde på upprördhet. Dock hände det ett par gånger, att personer stannade och sågo undrande efter henne med en fråga i minen. De hade sett, hur hon plötsligt, som det tycktes utan all anledning, med en pinad sammandragning av skuldrorna pressade sina händer mot öronen.

Ungefär halvvägs mot hemmet hade hon att passera förbi en skräddeributik med stora skyltfönster. Ofrivilligt drog hennes uppmärksamhet dit – yrkesintresset hade under mer än ett dussin år haft sin givna plats i hennes känslovärd. Först blickade hon förstrött utan att göra sig redo för vad hon såg. En väst, avvikande i snitt från de övriga, fick henne dock att hastigt granskande böja sig mot glaset. Det var ju samma modell hon enligt skräddarens anvisning skulle sy av det smalrandiga tyget, som skulle avlämnas tidigt nästa dags morgon! För några ögonblick var det som en helande balsam förtagit värken i hennes bröst, och hennes hörsel levde upp igen. Arbetet väntade, hon måste skynda sig hem. Med ett sista granskande ögonkast öfverfor hon skyltdockorna. Se, där var ju en kostym med alldeles lika tyg som i Yngves! Yngve. –

»Slut. Förbi.»

Fönstret återgav darrningen över hennes skuldror och händernas rusning mot öronen. Hennes gång liknade nu en flykt, det sömngångarlika spårades ej längre i hennes rörelser. Ett nytt moment hade kommit i hennes känslostämning – arbetet hade gjort sig påmint. Hon fick med ens något att fly till med sin sorg, sin skärande smärta. Hem! Hem till arbetet, det välsignade, som ägde förmåga att döva, hennes ungdoms prövade vän. Hon hade alltid varit glad i arbetet, nu blev detta henne som ett levande väsen, till vilket hon längtade ty sig och som sträckte en värnande famn mot den i sin ädlaste böjelse – kärlek till sanningen – så hårt slagna. –

Modern var i köket, när Birgit trädde in, men hade mjölk i kokning, varför hon icke ens vågade vrida på huvudet. Utan att säga något gick dottern in i rummet och stängde dörren. Övergivet såg hon bort till maskinen och bordet, där pressjärnet med sitt svängda handtag stod ej olikt en kavat anka. Hon vred händerna krampaktigt, tårarna störtade fram.

Och de fortforo att rinna, medan hon tog av ytterplaggen, under det synålen flög i sin vanliga takt.

I köket var modern strängt upptagen men hade dock tanken hos Birgit undrande över, att denna ej kom ut och berättade om Yngves avfärd, ty att dottern gått till båten, hade hon vid närmare eftertanke förstått. Slutligen gläntade hon på dörren sägande:

»Kom ut och ät en tallrik välling, Birgit. Du, som inte fått någon frukost, bör väl vara hungrig.»

»Tack! men jag vill inget ha», svarade Birgit.

Vad gick det åt flickan? tänkte fru Sänke, som kände en skarp smärta i bröstet vid ljudet av sitt barns andfått kvalda röst. Och hon gick tätt intill, lade handen bakifrån på den syendes skuldra.

»Gråter du! Vad har hänt? – Käraste lilla barn, ta inte så hårt vid dig...»

Ty Birgit hade kastat armarna om mors hals och snyftade hejdlöst vid hennes hjärta. Mors hjärta, som nog var solkat av fåfänglighet, slutet för mycket verkligt fint och ljust i livet, men som tillhörde barnet, skulle göra det till sitt sista slag. Käcka, till allt rikare utveckling strävande Birgit hade under år mest skjutit den gamla åt sidan på livsvägen; nu i stormen sökte hon modersvingens huld och skydd.

Men efter det första häftiga utbrottet kom eftertanken. Moderns frågor måste besvaras, men Birgit gruvade sig att berätta, fruktande hennes säkerligen krassa uppfattning om innebörden av det timade. Hon stödde sig mot symaskinen, dolde ögonen. Och så kom berättelsen, kärv, rakt på sak.

Modern brast i skallande gapskratt. Hon skrattade så tårarna runno, och den digra magen gungade. Bröstlappen på hennes förkläde remnade, och hon måste, för tillfället utan näsduk, gnida sig i ögonen med klädningsärmen.

När hon omsider kom något så när i jämvikt, såg hon dottern stå kapprak, med ett förorättat drag över sig, färdig att skynda ut.

»Att mamma kan, att mamma näns –»

»Herre gud, vad kan jag göra annat än skratta? Kors, en så'n ärans filur» – kluckande slog hon sig på knäna – »en så'n knepig lax! Inte har jag kunnat ana något så'nt. Han har ju alltid sett ut som en prins om snuten.»

Hon drog ned den motsträviga på stolen.

»Äsch. Jag undrar vad han gjorde med den se'n!» fortfor hon, grimaserande av äckel. »Men för resten – han kunde burit sig slugare åt, då hade han aldrig behöft försaka om kvällarna. Han skulle haft den under överläppen, då märks den inte för mustaschen. Innan jag blev bekant med din far, hade jag en fästman, som brukade så'nt där otyg, men det kunde ingen se, för han gömde det som jag nyss sa'.»

Fru Sänke talade glättigt, ivrig att uppmuntra dottern. Och hon väntade på svar. Men Birgit satt orörlig och tyst.

»Du får väl förlåta honom och göra allt bra, när han kommer hem», återtog hon. »Jag tänker han är inte lite förargad på dig, som sprang.»

»Han! Vad rätt har han att känna sig sårad och ond? Det är väl jag –»

»Ja visst, oss emellan. Men du känner inte karlarna, de ha aldrig orätt, kära du – i sin egen tanke, förstås, och gent emot oss. Var mjuk, du, när han kommer, så får du honom dit du vill.»

Birgit höll upp sin hand. Förlovningsringen var borta.

»Är du galen, flicka!»

»Dörren ska vara stängd för honom, mamma» sade Birgit kort.

»Det är böckerna, de gemena böckernas skull, som du jämt hänger näsan over. Vad är det för griller du fått. Han har ju inget ont gjort. Man ska fordra lagom av karlarna, men du – »

»Är det för mycket att fordra sanning av dem? Det gör jag i alla fall.»

»Jesses, barn, hur vill du då bli gift?»

På detta fann Birgit intet svar. Modern började åter orda. Och medan hon höll på, blev hon upprörd djupt i själen över sin dotters brist på sinne för det praktiska. Att kasta ifrån sig åtta tusen och en vacker karl, en slipad och stilig karl, med bra arbete! Kunde någon tro att flickan vore barn till henne själv, Emmy Sänke! Och grannarna! Hon tordes icke tänka på dem, de skulle bli feta, svälla kolossalt av pur skadeglädje över att förlovningen var bruten. Och varför? Jo för en eländig tuggbuss' – skulle man skratta eller gråta! En tuggbuss ...

»Ack, Birgit, låt inte din mor gå med grå hår i graven för din skull!» sade hon, med ett sista försök att inverka på dottern, trots att hon innerst kände det vara fullkomligt lönlöst. »Jag har just i dag hört, att Yngve ska erbjudas en förmansplats. Tänk på allt du skjuter ifrån dig! Och för vad? En struntsak inte värd att nämnas!»

»Hur kan mamma kalla det så?» Vreden gav Birgits röst metallklang. »Är det en struntsak, att han ljugit för mig?»

Nu brast mamma Sänkes tålamod. Hon lyfte ögonen mot taket och lyfte händerna och skakade dem och utbrast med vibrerande patos:

»Sanning och kärlek – en sådan gås du är. Som om det sedan världens begynnelse funnits en enda karl, som inte ljugit, då han var kär. Gör som du vill, jag tvår mina händer.»

Och med en skräll föll dörren igen om henne.

VIII.

I fällan.

Styft av intorkad choklad föll Magdas förkläde rasslande mot golvet. Ägarinnan gjorde en lustig grimas, torkade sina händer på en bit papper och sade skrattande:

»Titta, Nelly, så mitt förklä' ser ut! Man skulle gott kunna koka en riktigt mustig chokladsoppa på det.»

»Gör det du! Något bättre kommer väl ändå inte Sjustjärnorna ut med att bjuda sitt främmande», bjebbade Nelly, som förgäves sökt få konstellationen ändrad till en åttstjärna och kände avunden gnaga i hjärtroten.

»Pytt, tror du det, så bedrar du dig», fnissade Magda godmodigt. Ett ögonblick kände hon visserligen starkt begär att stuka den andra med ett uppräknande av alla delikatesser, som skulle komma »de stiliga» till del, men hon var för godhjärtad, nändes icke. Dessutom hade hon brått, arbeterskorna hade redan börjat troppa av efter slutat dagsverke, och denna kväll skulle det vara förmånligt för henne att komma mitt in i den täta, otåliga klunga, som brukade trängas framför portvakts-Lina, vilken svettades med visiteringen. Var trängseln mycket stor, hände det nämligen, att undersökningen blev ganska lättvindig; en och annan kunde till och med slinka förbi obemärkt.

Visiteringen var redan i full gång, då Magda anlände. Gallergrinden stod halvöppen, genom den gledo arbeterskorna ut en i taget likt fångar undsluppna fängelset. Knappast någon underlät att kasta en hatfull blick tillbaka på portvakterskan, vilkens trevande händer de ännu tyckte sig känna på kroppen.

»Ni får gå. Nästa!»

En knuff i ryggen, och den visiterade skyndade bort. Näst i tur var Ada Lehman, vanligen kallad Malvans skönhet. Hon var gift och sedan några månader mor. Sluten, oåtkomlig, höll hon sig från alla. Mannen brukade hämta henne på kvällarna, fanns han icke vid fabriksporten, höll han sig spionerande i grannskapet. Om hennes äktenskapliga förhållanden för övrigt visste ingen mera än vad svåra spår av misshandel å hennes armar, hals och ansikte ofta vittnade om.

Apatiskt gav hon sig i Linas våld, och undersökningen började. Lina, en pussig, storväxt kvinna med hängande, päronformade bröst, som skarpt framhöllos av en illasittande och alltför trång blus, ettrigt grönblå ögon och rörliga, upptill avspetsade örmusslor, lyfte först på den misstänktas hatt, och trevade sedan noggrannt, eftertryckligt över hennes kropp från halsen till hälarna. Medan detta pågick, stod Ada med sina glänsande violblå ögon nedslagna. Den ädelt resta pannan hade fått ett djupt veck över näsroten, för övrigt var minen ogenomtränglig. Men så råkade Lina beröra hennes bara hals med sin svettiga, fränt luktande hand, och det gick ett ryck genom Ada, och hennes ansikte förvreds av vämjelse.

»Klart. Nästa! Raska på!»

»Hej! Här är lilla jag. Tjänis gumman!»

Gunda Fält inställde sig skrattande, så det kluckade i halsen. Magda sände henne ett ängsligt frågande ögonkast. Gunda snappade upp det och svarade med en knipslug blinkning, i skydd för Lina, vars händer rannsakande vandrade över hennes lekamen. Nöjd smålog Magda, hon hade översatt den andras ögonspråk med: »Ja. Pytt hittar hon det.» – De stiliga skulle alltså få kola på festen.

»Aj aj aj, ni kittlar mig», fnittrade Gunda och vred sig. Lina lät sig ej det ringaste bekomma, hon gjorde sin sak samvetsgrannt. När hon slutligen började nypa och klämma i Gundas stuss, blev dock ägarinnan förgrymmad och utbrast hetsigt:

»Dra åt skogen. Det är för gammalmodigt att vara uppstoppad bak numera. Vem tar ni mig för! För resten gör jag en konst i er gamla kola.»

»Tar ni mig för att vara född i går?» svarade Lina giftigt. »Påsen kommer nog till heder igen rätt som det är. Marsch med er! Nästa!»

Fuktigt glänsande ögon, insjunket bröst, försagt sluttande skuldror, tinningar och kinder täckta av hektisk rodnad i samma ögonblick hon berördes av den visiterandes händer – Aina Sjö. De smala läpparna skälvde. Ögonen, de rädda, om gränslös förödmjukelse talande ögonen ...

Men Lina hann endast snudda vid henne. Magda sköt behändigt sin försagda kamrat åt sidan och intog hennes plats lugnt leende mot Lina, som genast grep sig an med undersökningen. Denna blev dock mindre noggrann, ty Magda hade aldrig ertappats med att smussla ut något av fabrikens varor. Hon var redan utom grinden, kände hjärtat dunka av triumferande fröjd – »pyttsan, en smal konst att lura, fri, fri» – då hon med ett kraftigt ryck i armen drogs tillbaka. Bestört såg hon upp på Lina och fann till sin förfäran dennas skarpa blick fäst på sin kjol, en annan, än den hon vanligen begagnade på fabriken och som därför tilldragit sig Linas uppmärksamhet. Just Magdas sluga beräkning var det som bragte henne i olycka. Lång, tjock, veckrik... hon hade smålett illmarigt då hon iklädde sig kjolen och beräknande nupit i vecken.

»Vad vill frun mig?» frågade hon nu svävande på målet. »Vad är meningen?»

Lina svarade med att hårt trevande följa hennes kropp från skuldran ned till hälen. Ett kast med hennes kjol och så...

»Släpp mig, slä-ä-äpp!» skrek Magda gällt, ångestfullt. Så slog hon händerna för ansiktet och jämrade: »O, o, o, gud i himlen, vad ska jag göra!»

Rösten bröts i våldsamma snyftningar.

»Tjuvmaja!» väste portvakterskan.

Med ett fast grepp höll hon flickans kjolar uppdragna över hennes skuldror. I sina vita, vid knäna fastbundna benkläder stod Magda inför den alltjämt växande skaran kamrater. Hennes lår voro oformligt tjocka och knöliga strax ovan knäna, de svarta strumporna, spända, nära att brista, förrådde en mängd besynnerliga utväxter å vadorna, vilka slutade i över kängskaften nedfallande valkar. Över detta svarta och vita pöste de uppdragna kjolarna – först den understas röd och brandgula bårder; så nästa, rutad i vitt och gräsgrönt och sist den gredelina klädningen – så att hennes överkropp tycktes som inplanterad i en ofantlig, prunkande blomkruka, över vilken hennes burriga huvud stack upp, en blomma vajande för snyftningarnes stormilar.

Linas triumf var fullständig, och hon njöt den oblandad en knapp minut. Endast flämtande andetag förrådde åskådarnas sinnesrörelse – beklämmande skar Magdas jämmer genom tystnaden. Folk strömmade till från fabrikens alla avdelningar, trängdes, knuffade varandra i sin iver att få se. Männen armbågade sig hänsynslöst väg bland kvinnorna, sträckte hals, logo i spefull förväntan mot varandra.

»Skam! Skam! Det är gement.»

Allas blickar flögo mot trappan, varifrån stämman hördes. Halvvägs uppåt stod Karin Malmådra, de sågo hennes ansikte flamma i dunklet, den smärta gestalten sköt fram, smidigt spänd, handen var hotande höjd.

Orden verkade som en signal till angrepp. Lina var med ens målet för en orkan av okvädinsord, förbittrade protester, harmsna anklagelser. Hon värjde sig med armar och knän mot den påträngande massan, hennes päronformade bröst gungade under andetagens häftighet, alla ansiktets muskler voro i spasmodisk rörelse.

»Släpp ned kjolarna på Magda! Genast!»

Befallningen kom som ett pistolskott. Skytten var Gunda. Hon hade dröjt utanför porten i väntan på sin kavaljer; nu stormade hon an till Magdas undsättning, rösten skalv av raseri, hon trängde sig hotande tätt inpå Lina, som, utan att släppa taget om brottslingens kjolar, djärft vände sig mot sin i många föregående duster med växlande lycka bittert bekämpade fiende.

»Akta sig, Gunda!» sade hon ursinnigt. »Kjolarna kommer nog på sin plats, när vi fått se vad Magda har i strumporna.»

Därmed lutade hon sig ned, slet upp banden, som sammanhöllo Magdas benkläder vid knäna, och kavlade ned strumporna.

En skur av chokladpraliner smattrade mot golvet.

Det var ingen lätt sak för portvakterskan att i detta nu hålla tillbaka uttrycken av den dygdiga harm, som uppfyllde hennes varelse. Läpparna darrade, nästippen brann, under ansträngningen. »Tig, tig», hörde hon inom sig själv. »Reta dem icke än värre. Fall undan!...» En smula måste hon dock lätta sig, det kände hon, men inför överflödet av tillmälen, som kittlade henne i halsen, kom hon i valet och kvalet. Resolut tog hon det redan använda:

»Tjuvmaja!» – Hennes röst sprakade. Och nu äntligen föll Magdas kjolar ned.

Men denna gång hade hennes ord ingen verkan. Karin och Magda tilldrogo sig allas uppmärksamhet. Den förra hade omsider lyckats tränga sig fram, hon sökte nu varsamt draga Magdas händer från hennes förgråtna ansikte.

»Gråt inte du, Magda lilla», sade hon tröstande. »Var inte rädd, jag skall hjälpa dig.»

Skakande av gråt, oförmögen att bistå vid ordnandet av sin klädsel, överlämnade sig Magda viljelöst åt kamratens omsorg. Karin strök håret ur hennes ansikte och stoppade ned blusen under skärpet. Sedan lade hon sig på knä och plockade bort några praliner, som krossats och klibbade vid strumporna, fick så tag i dessas resårband och började fästa. Under tiden pågick en förbittrad skärmystling mellan portvakterskan och flera unga kvinnor. Skällsorden sparades icke av någondera parten, förfärliga anklagelser slungades fram, ingen ville ge den andra efter i uppfinningsförmåga av otidigheter och giftiga insinuationer. Allt flera drogos med, förgäves gjorde anländande befäl försök att skingra och lugna.

»Att ni inte skäms att ta jäntans parti!» skrek Lina. »Men ta ni skeden i vackra hand, det råder jag er, annars är det jag, som lagar att ni får åka. Pack! Byke! Jag vet inte vad jag ville ge för att ha fabrikörn här just nu. Han ska – »

Som om en propp körts i hennes hals, bröts svadan. Hon bleknade starkt. Hennes ögons ettriga grönblå blacknade efter den första häpna blicken mot gårdsplanen, de feta händerna övergåvo fort sin myndiga ställning vid höfterna och började oroligt vrida och vända på förklädessnibben.

»*Fabrikörn!*»

Förfärat mummel, trängsel mot utgången... Denna spärrades dock av Linas breda rygg – icke avsiktligt, ty visserligen älskade hon småstrider, i vilka hennes eget skinn ej löpte större fara att bli rivet, men denna ... Åh herre gud, så svårt som det var att få portvaktsyssla! Och fabrikörn, så våldsam, så oberäknelig i sin lätt upplågande vrede... Nej, hon hade alls intet emot att valkyriorna vänt den antågande fienden ryggen – naturligtvis inte alla, några borde stannat kvar, utgjort skottvall mellan henne och den fruktade

envåldshärskaren. Endast på hennes rädsla och därav följande förvirring berodde det alltså, att blott en, Gunda Fält, slapp ut.

Gunda! Hennes svurna fiende, som hon så innerligt unnade en avbasning!

»Vad är det jag alltid har sagt?» – Gunda talade halvhögt, blixtsnabbt. – »Jo, att Lina är en trollkäring, en häxa – vem har nå’nsin sett fabrikörn på fabriken så här dags! Det är Lina, som manat fram honom. En riktigt genompiskad sathäxa det är vad Lina är. Undan med er! Sjutton ska stå här och ta mot pisk.»

Därmed gjorde den käcka damen ett utfall, så häftigt att portvakterskan förlorade jämvikten. Hon räddade sig dock från att falla genom ett raskt grepp om en av grindens järnstänger, medan Gunda kilade ut till friheten, skickligt begagnande sig av den trånga öppning, som lämnades fri, då hennes fiendes feta lekamen vickade åt sidan.

»Adjöken fick ni!»

Hon flinade brett. Försmädligt bugande krafsade hon sig så under hakan med tummen, lät sedan denna beskriva en elegant båge i luften, varefter hon störtade i väg utan att invänta svar på sin ceremoniösa avskedshälsning.

Fly... ännu ett sista förtvivlat försök – de närmast grinden stående kände järnstängerna pressas in mot sina kroppar. Förgäves allt, försent. Lina var visserligen för andra gången bortmotad från sin post, men nu var fabrikörn alldeles inpå dem, nitade fast dem på stället med sin blick. Männen hade dragit sig tillbaka, stodo i en grupp rätt långt från skaran av kvinnor, som bleka av ångest sågo sin överste pådrivare – storbukig, satt, gråsprängd och med en spelande solplätt på sin glatta haka – stanna, sågo hans knogar vitna om käppen.

»Vad står på?» sade han barskt. »Vad står ni här och gapar för man kan ju bli döv av ert förbannade snatter! Kommer ni inte ut? Var är portvakterskan?»

Ingen svarade.

»Var är portvakterskan», frågar jag. – »Nå» – han fick syn på den efterfrågade, som ej hade några svårigheter att övervinna i sin väg fram – »varför sköter ni inte ert arbete ordentligt? Är det meningen att folket ska stå här i natt, eller varför släpper ni inte ut dem?»

»Goa, snälla fabrikörn», stammade Lina och neg underdånigt. »Goa, snälla...» Men plötsligt vek rädslan från hennes blick. Hela hennes varelse fick en prägel av fjäsk, stämman blev krypande, hal. Hon visste vem hon hade att göra med... Och nu gällde det ju att ställa för sig själv på bästa sätt, sak samma hur det ginge för de andra. I ivern, att nå detta sitt syfte, brast emellertid hennes urskiljningsförmåga, hon sade ett ord för mycket, ett.

»Goa fabrikörn, det förhåller sig som så, att en av flickorna stoppat på sig choklad, som hon förstås tänkt ta med sig hem, men jag fick naturligtvis reda på vad hon hade för sig, för mig går det inte att lura, ser herr fabrikörn, nej då. Jag tänkte anmäla henne i morgonbitti, å’ de hade inte blivit något bråk alls, om inte alla de andra lagt sig i. För resten har hon aldrig tagit något förut, det är bara första gången nu, och jag ty – »

»Bara!» – Fabrikör Brits var i fullt raseri – »Vad i helvete säger hon, människa! Bara! Jag ska minsann lära er, jag, era satans slynor – fram med tjuven och det på ögonblicket!»

I den ångestmättade tystnad, som följde på detta utbrott av otyglad vrede, skar en kvidan, skälvande, snabbt undertryckt. Enda svaret på befallningen var en ryggande rörelse i hopen.

»Tjuven!» – Hans käpp, som piskade luften, kom de närståendes hår att fladdra.

Gravlik tystnad.

Då svängde han sig om på klacken, stötte käppen hårt mot cementen och borrade sin blick i portvakterskan utan att yttra ett ord.

»Magda Mejsel.»

Orden kommo med gurglande ljud ur hennes strupe.

Allas blickar riktades genast ofrivilligt mot platsen, där den namngivna stod med Karins arm skyddande lagd om skuldrorna. Vaksam, påpasslig, såg fabrikör Brits spåret, körde sin stadiga påk i mellangärdet på den närmast i hans väg stående Nelly Asp och bröt sig vidare fram, fösande kvinnorna åt sidan med sitt vapen, hänsynslöst, utan att det minsta akta på var det träffade...

Emellertid hade Magda upphört att gråta. Med armarna viljelöst hängande stod hon som bedövad stirrande med fruktan på honom, som kom för att döma och straffa. Karin hade nödgats resa sig, innan hon till fullo hunnit avhjälpa bristerna i Magdas klädsel – den ena strumpan låg ännu, som Lina lämnat den, nedkavlad över skon. Mellan denna och kjolkanten var en strimma bländvit hud synlig. Håret, det vackra rika håret, hängde halft upplöst över skuldrorna. En häkta i blusen dinglade på en tråd; när de unga brösten hävdes av suckarnas mångfald skymtade ett otadligt rent, spetsprytt linne i blusöppningen. Ingen av dessa detaljer undgick mannens blick. I denna fanns dock intet brutalt utfordrande men en senil begärlighet, som sökte mättnad. Blott ovilligt släppte hans blick hudstrimman vid Magdas fina vrist, sökte sig åter och åter dit.

»Så-å», sade han slutligen och höjde långsamt ögonen till hennes ansikte, »det är alltså ni... Hur kan man bära sig så illa åt? Vet ni inte, att det är orätt att stjäla?»

»Jo», svarade Magda knappt hörbart. Och hennes tårar började åter droppa.

»Nå, men varför gör Magda det då?»

»Inte har jag – jag – stu-stu-stulit! Jag – tog – tog ju bara – – »

Hon höjde armen och gned sig med barnslig tafatthet i ögonen. Hennes anklagare rörde sig oroligt, hans ögon smekte konturen under hennes arm nedåt höften – och det stränga i hans ansiktsdrag mildrades allt mera.

»Lova mig», började han i mild ton. Men det blev annat av. Ty i detsamma hans försonlighet ville ge sig uttryck, hade Karin böjt sig fram och viskat något till Magda, som med mekanisk åtlydnad drog samman blusen över bröstet.

»Vad står ni där och tisslar om», röt han med på nytt upplågande vrede. »Låt flickan vara! Ni ser mig just ut att vara en av rätta sorten, ni.»

Spenslig, torftigt klädd och ytterligt blek steg Karin fram och såg honom frimodigt i ansiktet.

»Om mig vet ni intet,» sade hon lugnt.

»Va fan nu! Ni är allesammans ett byke, som stjäl, stjäl.»

»Är det så, vem har då lockat oss till tjuvnad? Jo, just ni, herr fabrikör Brits. Ni är sta'ns största tjuvmakare.»

Stum av häpnad stirrade fabrikören på den orädda sanningssägerskan. Men så:

»Ut med er! Ut eran – – – – »

Karin vek icke för den hotfullt höjda käppen, hon rätade blott ännu mer på sin spensliga gestalt och mötte saktmodigt men genomträngande hans vredesgnistrande ögon. Och slaget föll ej.

»Jag går när jag fått sagt vad jag tänker och vad alla här tänker, alla som har lyckats rädda en smula hederskänsla från förruttnelse i det här giftspridande träsket. Låt mig vara,» hon värjde sig mot ivriga händer, som ville draga henne tillbaka, få henne att tiga, hon störtade sig ju huvudstupa i fördärvet – »låt mig vara! Fabrikörn ska för en gångs skull få höra ren och oförfalskad sanning.»

Anklagande höjde hon rösten.

»O, ni – ni, som svänger käppen över värnlösa kvinnor och barn, funnes det någon rättvisa så skulle ni böta för våra synder nu och i all evighet. Hit kommer vi ärliga, uppriktiga, direkt från skolbänken. Hur behandlar ni oss? Vi bli skymfade och lockade till utsvävningar. Ni och allt befäl här håller oss inte för stort mer än smutsen under era fötter. Ni själv vill ha oss till mänskliga arbetsdjur rätt och slätt. För att inte förgås av brist och umbäranden får de av oss, som inte har hem, sälja sig på gatorna, emedan ni, fabrikör Brits, undanhåller oss den *rättmätiga* lönen för arbetet här. Åh, vad ni föraktar oss! Och ni tror oss durkdrivna i alla laster, främst tjuveri. Visiteringen ... Det är som om ni tänkte om oss och indirekt om hela vår klass: De är inte värda tilltro, tjuvar är de allihop, ett fräckt, bakslugt fängelsefrat, och som så'nt ska de behandlas.»

»Tack, Karin, för att du sjunger ut sanningen», ropade en klar röst högt över alla andra, som sorlade instämmande.

Fabrikör Brits hade med en våldsam ansträngning återtagit väldet över sitt hetsiga lynne. Hans alltid vakna uppfattning sade honom nämligen att här föregick något hittills inom hans personal okänt. Vädrande visade han näsborrarnas svarta borst, medan affärsmannens ögon mönstrande överforo skaran av kvinnor och halvvuxna flickor. Nyss strykrädda, vikande – nu inte ett tecken därtill! Hade han då sett i syne? frågade han sig häpen. På gården låg bråte i en hög stapel. Däruppe såg han två kvinnor stå orörliga, stödjande sig mot varandra, och de gåvo honom trotsigt blick för blick. Spänt avvaktande, trots och kamplust varhälst han såg! Hjässorna höjdes, arm knöts i arm, tecken av hemligt förstånd utbyttes. Solidariteten, den i de dagligen förekommande småstriderna skändade, glimmade hastigt upp under hopat slagg och avskräde, växte, bredde ut sig, redo att med sin rena eld befria, luttra och förädla.

»Förbannat – de gadda ihop sig!» var fabrikör Brits' tysta utrop. Men högt, med utmanande hån och trotsande vad hans klokhet bjöd honom, kastade han fram:

»Ni har er själva att skylla. Visar ni inte ständigt och jämnt att det är fullt fog för en sådan tankegång. Arbetet gör ni uselt, tiden suddar ni bort. Ni stjäl ju som korpar. Om man inte läte visitera er, skulle ni snart behöva häst och vagn för att forsla bort tjuvgodset.»

Upphetsningen blev oerhörd.

»Tyst, kamrater! Lugn, lugn!» – Karins röst klingade lidelsefullt ut över den upprörda massan, bjudande, befallande. Och sorlet lade sig. Men plötsligt slocknade glansen över hennes ansikte. Den djupa tystnaden, blickarna, som riktades på henne i ivrig förväntan, betogo henne modet, kommo henne att frysa av rädsla. Men detta var ögonblickligt övergående. Dristigt, med stegrad lidelse fortfor hon:

»Inte en styver skulle fabrikörn förlora genom att visa oss förtroende. Varför förutsätta att vi alla är ohederliga? Vi drivas till fusk i arbetet genom allt det eländiga spioneri vi är utsatta för, och vi lockas och tubbas att snatta – jo, vi gör det, vi lockas och tubbas att snatta av hela ert system att behandla oss. Visiteringen bär största skulden. Det anses inte för annat än rätt att dra er vid näsan, er, som låter oss

undergå något så avskyvärt och förnedrande som visiteringen. Den dödar vår självaktning, den kommer oss att bli simpla och råa och baksluga, den är första orsaken till att många av oss kasta allt, som håller andra kvinnor uppe, överstyr. Som en trasa behandlas man, nå låt oss bli en trasa då.»

Karin drog andan djupt. Hon såg huvuden bekräftande böjas...

»Ändra taktik mot oss, herr fabrikör», fortfor hon. »Tilllit och tro på vår goda vilja att göra det rätta skulle egga oss att göra vår plikt fullt ut. Det skulle vara både klokare och noblare av er att låta oss alla underteckna en förbindelse att inte smuggla ut något av fabrikens varor och sedan göra det till ett villkor för att få arbete här på fabriken.»

»Och ni vill få mig att tro, att de där» – fabrikör Brits innefattade de andlöst lyssnande kvinnorna i en vid sväng av käppen – »de där skulle hålla en sådan förbindelse. Aldrig.»

»Kanske någon enda svek. Men vi andra skulle då anse henne som ärelös och inte vilja vara kamrat med henne. Och att bedra er skulle vara en skam.»

Fabrikör Brits lade händerna om käppkryckan tungt stödande sig. Han eftersinnade. Mot sin vilja var han gripen av arbeterskans ord, ja så starkt att hans beprövade »håll dem nere» för tillfället förlorat den gloria av ofelbarhet, varmed han under loppet av år som arbetsgivare och chef smyckat denna sin favoritregel. Att Karin icke var ensam om sin mening, att hon i klara ord tolkat vad mängden av hennes arbetskamrater kände, men de bästa, mest utvecklade tänkte och ofta framhållit för sympatiserande, det läste han i anletena omkring sig.

Odjur, det var den benämning hans underlydande oftast bestodo sin chef. Något sådant i människohamn var han dock icke. Han var en helt vanlig människa, mottaglig för miljöns inflytelser, och dessutom sniken, envis och tyranniskt anlagd. På dessa hans karaktärs sågtandade utväxter var den miljö, i vilken hans fysiska och psykiska krafter nöttes, icke ägnad att verka avtrubbande. Tvärtom. Ty kunde det med fog påstås, att arbeterskorna under hans regim brutaliserades, så lände honom dock i viss mån till ursäkt att deras slaviska underdånighet, fjäsk, fusk, opålitlighet och spring med limstången verkade som rost i öppet sår på hans inre liv. I viss mån. Hans skuld var oerhörd, ty det stod i hans skön att få förhållandena ändrade till det bättre. Hittills hade han dock följt sina sämsta ingivelser utan tanke på dessas fördärvbringande följder för offren, blott med vidöppen blick för främjandet av egna fördelar.

Och tro inte att han nu heller blundade för dessa, där han stod i klungan av arbeterskor, stödd på käppen, betänksam, eftersinnande. Åh nej! han vägde det dittills brukade systemet mot det han nyss hört den unga packerskan förorda.

Vilket hade de största fördelarna för honom själv månne? Pannhuden veckades, den sinnliga munnen kneps samman, kring vänstra mungipan ryckte det nervöst...

»Nå, vi få väl se,» mumlade han slutligen. »Det är verkligen något i det där... Kanske – »

I det samma råkade han se mot gallergrinden, och för den syn där visade sig flydde hans goda ängel som jagad av en kvastberiden häxa på väg till Blåkulla. En haltande liknelse förresten, ty Gunda Fält var varken ful eller i grund fördärvad. Och Gunda var det, hon och ingen annan, som för andra gången vänt tillbaka, men nu åtföljd av en uppvaktande kavaljer. Hennes spetsiga haka sköt fram mellan järnstängerna, vilka pressades in i kinderna, så att det fylliga, brinnande röda hullet pöste som klämda bollar. Ögonen, runda och vattenblå, bligade stint med ett oefterhärmligt uttryck av slynaktig spefullhet på fabrikör Brits djärft kullriga mage. Med hakan vilande på hennes axel tog kavaljern en mera kritisk överblick av samma utsikt, men även hans mun var uppfläkt till ett flin. Luggen, blänkande svart, snuddade vid ögonbrynen, tungspetsen stack

upp mot nästippen. Långt bak på skulten satt en storrutig vegamössa.

Vad! Gapade de icke på hans mage, – vad var det med den! Fabrikör Brits granskade snabbt denna sin mycket omhuldade kroppsdel men såg intet ovanligt. Han visste icke att Gundas fantasi redde sig bra utan verklighetens hjälp. Att hon yttrat något, som till fullo uppskattats av hennes såta vän, det kunde offret för hennes spetsiga tunga icke tvivla på. Begabbad, hånad, gjord till åtlöje... Det var mer än han kunde tåla. Det tog eld i hans humör på nytt.

Men Gunda väntade icke för att se, vad hennes förorättade chef skulle göra. Som ett skott for hon iväg hack i häl följd av sin utkorade. Hur snabb denne än var i vändningen, fick han dock en blinkning avfyrad mot fienden, en blinkning, som visade, att han tog fästmön Gunda till förebild. Mållös av häpnad och ursinne stirrade fabrikör Brits efter de flyende. Så...

»Slynor, gatyngel, satans avskum!» röt han ut över kvinnohopen. »Att behandla er som människor vore en galenskap. Nej, kuschas ska ni, det är enda sättet att få något så när folk av er, det här ska ni få böta för, erat tjuvpack. Gjorde jag rätt, så finge varenda en sitt avsked på fläcken, nu» – han gjorde ett uppehåll och tillade så mer besinningsfullt: »Ja, jag låter väl nåd gå för rätt den här gången. Men ni – »

Han vände sig till Karin, men råkade i förbifarten ut för Magda Mejsels bönfallande ögon. Dessa voro förövrigt nu alldeles fria från tårar, hade vaket följt händelsernas förlopp, sedan uppmärksamheten dragits från henne själv, och om det än var en bön de nu riktade till envåldshärskaren, glittrade dock på samma gång mycken skalkaktig, motstå-mig-om-du-kan-förströstan under deras långa böjda fransar. Och fabrikör Brits föll genast till föga. Magda visste nog, hon, att använda de vapen hon egde, och som hon av hörsägner visste vara mest ödesdigra för honom. Hon hade minsann lärt av kvällpromenadernas intima förtroenden, av skvallret, av de fräcka anspelningarna, av de liderliga närmanden från det manliga befälet och arbetskamraterna, som å fabriken hörde till ordningen för dagen. Fastän medveten om att hennes fina linne åter skymtade i blusöppningen, gjorde hon intet försök att dölja. Sluga, beräknande Magda!

»Lova mig, att aldrig göra om det här med chokladen», sade fabrikör Brits, klappade henne faderligt på skuldran och lät så handen smekande glida upp mot hennes blottade, mjälla hals. »Inte ska Magda befatta sig med sådana fula historier. Lova mig nu, att vara riktigt ordentlig och pålitlig, så får Magda vara kvar, och allt ska vara bra som förut.»

Den unga flickans ögon strålade blyg tacksamhet. Behagfullt nigande mumlade hon ett blygt löfte och tack. Hon såg så rörande barnslig ut med sitt förgråtna ansikte, den halft upplösta flätan och blusen, urväxt, alltför trång för att den unga barmen skulle kunna utveckla sin yppighet, att det ej blev fritt för litet väta i fabrikör Brits’ ögonvrår. Men av enbart medlidande – nej. Det ryckte i hans yviga, gråsprängda mustascher, tänderna blottades i ett tvetydigt leende. Och när slutligen den vackra benådade drog sig tillbaka klädsamt rodnande, motvilligt släppt av hans lystna blickar, steg till hans läppar ett lågmält, skälvande:

»Du ditt lilla lamkött!»

En sådan näpen unge, tänkte han. Henne skulle det kunna bliva något av. Uppklädd, välnärd, med en smula fernissa över de antagligen mindre hyfsade vanorna... Nå, det senare komme nog ej att vålla stort besvär, de skulle snart nötas bort i uteliv och lyx i kläder och bohag. Han finge väl se, skulle tillsvidare icke släppa henne...

Hans rörliga minspel stelnade plötsligt – det dök fram i hans minne, att hans domarevärv ännu ej var fullbordat.

»För en så förfinad och finkänslig dam som ni är arbetet på min fabrik säkert alltför motbjudande och

alldeles för tarvligt», sade han försmädligt, mönstrande Karin. »Fröken skulle passa mycket bättre som agitator; att uppvigla stackars enfaldiga, osjälvständiga varelser synes vara ert rätta fack. Jag vill visst inte hindra er från att söka er in på en sådan vacker bana. Lycka till! Där blir mindre strävsamt än på min fabrik, här måste man nämligen försörja sig med *hederligt* arbete. Och några rikedomar förtjänar man inte hos mig, det medger jag gärna, men få se om ni blir lyckligare, när ni klivit upp och fyllt era påsar med fattiga, lurade arbetares slantar. Få se! Men, som sagt – här passar ni inte. Ni kan hämta ert betyg på kontoret i morgon.»

Han betraktade lugnt sitt ur mycket nöjd med den verkan hans tal framkallat – en djup tystnad. Och han berusades för ett ögonblick av maktkänsla. »Så ska' de skötas», tänkte han. »Kräk, viljelösa yrfän, som behövde tukt – »

Då höjdes en röst:

»Farväl flickor! Jag följer Karin, jag kommer aldrig tillbaka. Den som är mån om sin heder gör som jag.»

Det var en av de skitförnäma som ropade ut detta. Och svaret kom i rop smattrande likt hagel.

»Jag går. – Jag slutar genast. – Förr svälta ihjäl än tåla en så'n orättvisa. – En så'n karl, usch, jag vämjs. – Kom med, kom med!»

Oväsendet var dövande, skymfande rop, hånskratt, snärtar för de mer besinningsfulla, och en skjutsande fart i massan mot porten...

Rum för armbågarna, luft för lungorna! Åh, att få skrika ut sitt hat, sitt förakt så länge och så väl dolt, så etterfränt! Att utan tanke på följderna hänsynslöst ge betalt – tyvärr blott i ord men ändå en sorts betalning för alla oförrätter, för all skymf, som grämt och sårat. Det kändes som lenande balsam på sår, som befrielse från bojors skav och smälek. Hetsigt, och hetsande stegrades larmet... De många, vilkas vredesutbrott ej bottnade i medvetna reflexioner drogos med, grepos av yrseln, njöto outsägligt av att fritt låta tungorna löpa – – –

Fabrikör Brits händer flögo mot hans marterade öron. Hans käpp, som därvid svängdes ut, slog av hatten på en kvinna; hon skrek honom i ansiktet, men han uppfattade inte orden. Bort! Här fanns endast ett att göra – rymma fältet, tänkte han.

Skummande bröt han sig mot porten vräkande dem som stodo honom i vägen, åt ömse sidor. Och snart skilde honom blott en armslängd från målet.

Emellertid hade Aina Sjö, som av Magda tvungits att träda tillbaka vid visiteringen, redan vid uppträdets början tagit sin tillflykt i trappuppgången och sedan förblivit där. Nu, då hon såg chefen avlägsna sig, trodde hon faran överstånden och vågade sig ned i myllret. Skuffad, trängd, begagnade hon skickligt alla utvägar för att komma till porten. Hennes kinder blossade av ansträngning, och hon insög girigt den jolmiga luften. – »Ack gud, den som väl vore hemma!» kom det ångestfullt ur hennes flämtande bröst med en kvävd snyftning. Mellan henne och friheten reste sig gallerportar, blott denna såg hon mot med feberheta blickar. Att fabrikör Brits ännu befann sig innanför densamma visste hon icke.

En plötslig stockning, trängsel... Hon sköts framåt, men lindrigt, gjorde intet motstånd, belåten med att komma fort fram och utan möda. Åter en svallning i den tätt packade hopen och hon fördes oemotståndligt mot porten.

Äntligen vid målet! En glädjeglimt tändes i hennes milda bruna ögon. Hon drog ett befriande andetag och såg sig om.

Men den syn hon mötte jagade ljuset från hennes blick, kom henne att skälva av förfäran. Fabrikörn! Hon såg honom över skuldran på Nelly Asp, den enda, som stod mellan henne själv och den fruktade, och som nu behändigt smög undan...

Prisgiven, kastad i gapet på faran! Förmågan att tänka svek Aina Sjö, skräcken naglade fast henne vid stället. Och hon stod mitt i vägen för den framstormande mannen. I hans väg!

Ett ögonblicks tvekan – hans ögon överforo Ainas spensliga, lutande gestalt – och han trängde in på henne, hon kände hans heta andedräkt över sitt ansikte. Utan att veta vad hon gjorde spjärnade hon mot med skuldrorna och tog för sig med knutna händer. Han höjde käppen, en ed och rappet ven mot hennes skuldra, snuddande mot hakan.

Ej ett ljud undslapp henne. Hon endast såg på honom stående orörlig ett par sekunder. Så med ett pressade hon händerna mot bröstet, ansiktet förvreds, hon böjde sig framåt, och en blodström vällde över hennes läppar. Den slungades rakt på fabrikör Brits knän, bröts mot dem i rännilar, som sökte sig väg utför hans ljusgrå benkläder färgande marken kring hans fötter röd, i stänk, som översållade hans bröst med dallrande rubiner. De närstående sökte vika undan under förfärade rop och drogo åt sig kjolarna. Men tyst rätade Aina Sjö på sin skälvande kropp, icke ett stön, ej den svagaste jämmer. Den insjunkna, blodfläckade munnen darrade spasmodigt under flämtningar, hon famlade efter sin näsduk men fann ej fickan. En hjälpsökande blick... Men innan någon hann göra en rörelse för att bistå, förvreds åter hennes ansikte av en kväljning; händerna sökte sig som förut blixtsnabbt mot bröstet, men ändrade kurs, slötos fast över läpparna. Så litet som möjligt besvära, akta att vålla omak... Och hon lyckades också något så när i detta sitt uppsåt, det ångande röda vällde nu över henne själv. Så föllo hennes händer maktlösa ned, ögonlocken sänktes, hon sväljde ett par gånger och segnade ljudlöst.

Ögonblicket efter var Karin hos henne, kastade sig ned och lade hennes huvud i sitt knä.

»Knutsson! Hit!»

En förman, som hela tiden varit närvarande, skyndade fram på chefens kallelse, mottog anvisningar, givna i skarp, behärskad ton, och ilade bort att skaffa hjälp.

En snabb, skygg blick på Ainas ansikte, som matt grönvitt avtecknade sig mot Karins mörka kjol, – och fabrikör Brits vände helt om, granskade sina kläder, sina händer, gjorde en min av vämjelse och skyndade mot gården. Men vid första steget var han nära att falla, snavande på käppen, som nedsölad låg på cementen.

Med utspärrade fingrar, och händerna stelt utsträckta – blod klibbade vid dem, sipprande under manschetterna – gick han sedan hastigt, nästan flyende, sättande röda spår efter sig. Bred gjordes vägen för honom av tyst vikande led och grupper.

Minuterna skredo ångestfulla, hjälpen dröjde att komma. Med huvudet alltjämt i kamratens knä vilade Aina orörlig där hon segnat; i hennes mörka hår dallrade klara droppar – Karins tårar. Magda, som på tå smugit sig utom porten för att speja efter ambulansen, återkom och besvarade med ett nekande tecken Karins frågande ögonkast. Åh gud, hur skulle detta sluta! Och nu en skälvning över Ainas strupe – en tuggande rörelse inom de fast slutna läpparna – en rännil blod ur ena mungipan... Magda räckte tyst fram sin näsduk.

Skuggorna djupnade under Ainas slutna ögon, kinderna drogos inåt, näsvingarna likaså. Och starkare framträdde den gröna skiftningen i hyn; allt svagare, ojämnare blevo andedragen...

Snyftningar, här och var en viskning. Plötsligt skar en fabrikspipas gälla tjut genom luften, allas huvuden vändes lystrande, och Ainas ögonlock öppnades till hälften för att strax åter slutas.

Karin böjde sig tyst över henne, blicken – den inre – såg klart.

Aina Sjö:

Barn av en kroppsarbetare – alltså från tillvarons början tillbakasatt som mindervärdig. Kanske var hennes själs jordmån lämplig att frambringa skönhetens ädlaste blomma – vem brydde sig därom. Skuggan, som hennes föraktade klass kastade för sig, insvepte henne – till trälkvinna var hon förutbestämd, en trälkvinnas fostran gavs henne. In i kvarnen! Drag, drag – piskan sliter huden av din kropp om du stannar och andas ut. Drag! Du är till för att digna i kval och smärta.

Aina Sjö:

Lilla du, med ditt stackars bröst härjat av fabrikernas orena dunster, av deras smuts och avfall! Skygga, tillbakadragna Aina, så uthållig i din hårda kamp att hålla svälten från de gamla i förtid brutna, som skänkt dig livet, att hålla din själ obefläckad av råheten! Under långa års bitterhet stumt lidande kvinna, stumt dignande.

Millioner likt dig, millioner...

————

IX.
Dagen efter.

Det var med en knyck på nacken och spotskt utmanande ögonkast Magda följande morgon gick förbi portvakterskan. Intet tydde på, att hon kände ringaste ånger över sin del i gårdagens uppträde.

Avklädningsrummet var proppfullt av arbeterskor, då hon inträdde. Hennes mottagande var icke ägnat att bibringa henne en riktig uppfattning av sig själv och sin gärnings innebörd – hon omringades ögonblickligen av en stor mängd deltagande vänner, ivriga att visa sin sympati. Magda var dagens hjältinna. En förfördelad, som borde tröstas, hyllas och omhuldas.

En stark förstämning blandad med undertryckt hetsighet var rådande – intet hopp fanns om Ainas liv. Samtalstonen var mindre frän än annars, sällan höjde någon rösten i ett gällt utrop, själva Gunda talade lågmält och sovrade sitt ordförråd. De »skitförnäma» voro föremål för oavlåtlig uppmärksamhet men gingo denna dag fria för hånfulla anmärkningar och speglosor. Alltefter de anlände räknades de in med spänning och förväntansfull nyfikenhet; det ansågs som visst, att många skulle utebli för alltid. Karin var bland de saknade, och meningarna voro delade, huruvida hon skulle infinna sig eller ej.

»Efter vad som hände i går, och så som vi tog parti för henne, är det ju en hederssak för henne att inte visa sig kus för fabrikörn», sade Gunda. »Jag tror på henne, hon är ingen kruka, hon kommer.»

Gundas genomträngande röst hördes av alla. Det blev skockning kring henne. Och med ens sprang sorlet upp, blev till ett utlopp för vreden, bitterheten, hämndlystnaden, som svallade i allas sinnen. Orden sprakade som gnistor, vare sig de blevo till kalla försmädligheter eller svavlade förbannelser. Såväl den världsliga lagens bila som den gudomligas eviga eld togs i anspråk för fabrikörns räkning. Ej heller Magda skrädde orden, men hon yttrade sig sparsamt, lyssnade mest och hade ögon för allt. Så kom det sig, att hon var den enda, som blev varse, att dörren till ett angränsande rum gled upp, och verkmästaren slank in. Skenbart likgiltigt såg hon ned i kretsen av gestikulerande, larmande kamrater och sade varnande, lågt men genomträngande:

»*Hets!*»

Verkan var överraskande. Larmet byttes genast i fullständig tystnad – för en sekund. Så togo rösterna åter vid, men nu i vanlig samtalston, avhandlande likgltiga ämnen eller blott meningslöst rabblande. De flesta arbeterskor skyndade till sina klädhängare, andra bildade smärre grupper; det såg ut som om alla ville dröja där till ånghvisslan kallade dem till arbetet på de olika avdelningarna. Magda fann sig genast ånyo omringad. Och nu passade hon tillfället att ordna sina egna angelägenheter.

»Älskade, snälla flickor», sade hon bevekande, »om ni träffar mamma, och hon frågar er om det där tråkiga i går kväll, så nämn så litet som möjligt om mig! Lova mig det! Jag svängde mig så gott jag kunde, när jag kom hem; hon var förresten så ledsen över, att pappa blivit sämre, – som ni vet är han på sjukhus – att det var som att tala till en vägg, men hon får nog veta av andra. Gör vad ni kan för mig! Jag avskyr bråk hemma om att jag ska härifrån, som jag så ogärna vill. Ni och jag är ju ett hjärta och en själ, jag trivs så bra här, och vi ha ju vanligen så trevligt. Den här fnurran får säkert inga andra följder än att några av de skitförnäma slutar här och det är ju bara kiligt, för då kommer det nya flickor, som säkert hör till oss – livade laxar, förstår ni. Nå, vill ni hjälpa mig, om det kniper?»

Ja då, Magda kunde visst lita på sina trogna. Hon fick brått att trycka händer.

Signalen ljöd och i detsamma trädde Karin över tröskeln.

Magda var då redan på väg till sin avdelning arm i arm med Nelly Asp. Framför dem vacklade en ung flicka fram på flertumshöga klackar, högljutt gäspande, med slapp hållning och slängande rörelser. Från hennes hår och kläder utströmmade en stark, kväljande doft svett och dålig parfym. Nedom klädningskjolen skymtade sjögrönt siden i en yvig underkjolsvolang. Pannhåret, becksvart, starkt friserat, skuggade ögonen; över hjässan var knutet ett brett laxfärgat band, i nacken pöste den övriga hårmassan, här skiftande i brunt, som konstfullt upplagda länkar och bubblor, och översållad av ett glittrande något liknande finkrossat glas. Upphoven till detta, små rörliga grå punkter, myllrade överallt; hårkrullorna gungade som smekta av en mild sefyr.

Magda och hennes följeslagerska studerade kritiskt företeelsen, som lojt skred framåt; de himlade sig och utbytte försmädliga, tysta löjen och avpassade noga stegen efter de kolossala klackarnas framfärd.

Från saftningen kom Otto Binge visslande en hurtig melodi. Hans armar, nakna till axeln, voro stänkta med rött. Med en fränt förtrolig åtbörd kom han den utstyrda att tvärstanna och kastade till henne några ord, som hon besvarade med ett bjäbbande fnitter. Hans replik uteblev ej – och hon slog sig på knäna, vridande sig i skallande gapskratt. Ryggen spändes därvid i båge, en knapp flög ur blusens knäppning och i luckan, som uppstod, blev ett vämjeligt sår synligt.

»Nelly», viskade Magda, rysande av äckel, »såg du, Nelly ?»

– – –

Arbetet började som vanligt och fortgick utan avbrott. Som alltid gjorde fabrikörn sin rond frampå förmiddagen – han hade denna dag överallt i fabriken inväntats med orosfylld nyfikenhet. Skulle det bli efterräkningar? Verkmästarn hade ännu intet sagt ... Hur månne fabrikörn tog det i går skedda? – Intet i hans yttre gav svar på dessa spörsmål, han var sig lik, möjligen mer otillgänglig och stramt affärsmässig än annars men ej i påfallande grad. Personalen kände sig lugn. Efter honom, där han skred genom arbetssalarna, slungades förgiftade ögonpilar.

I inläggningen, Gunda Fälts arbetsplats, var spänningen oerhörd. Här var Gunda hjältinnan; hon beundrades för sitt mod att våga sig in i lejonets kula, och många tummade på att stå henne bi till bleka döden. Själv hyste hon inga farhågor. Hon var till och med säker om att få behålla sin plats.

»Jag kan inte förstå, att du vågat dig hit», försäkrade en trubbnäst brunett. »Tänk om fabrikörn tar till käppen! Är du inte haj ?»

Gunda ryckte på axlarna.

»Men åka får du säkert», återtog den andra. »Och jag gratulerar dig på förhand till betyget.»

»Pytt! Vem är det som fyller de flesta lådorna om dagen? Det är allt lilla jag det. Mig vill inte verkmästarn vara av med för aldrig det. Förresten vill fabrikörn nog allra helst släta över med hartassen – sanna mina ord.»

Arbeterskorna sutto vid långa bord sysselsatta med att veckla papper om kola och packa denna i lådor. Framför sig hade de kolan, till vänster de små kvadraterna pergamentpapper, till höger papplådan. Arbetet sköttes flinkt, trots att tungorna oavlåtligt klapprade. – Ju flera lådor fyllda dess större förtjänst. Gunda hade icke överdrivit sin skicklighet, det var hart när omöjligt att följa hennes handgrepp, snabbheten var rent av underbar. Och likväl följde hon icke sitt förehavande med ögonen, dessa flögo omkring, iakttagande allt, spelande, pigga och oförskräckta. Även i konsten att bruka tungan var hon främst av hela sitt arbetslag.

Tiden skred och larmet tilltog, det var så att man knappast kunde höra sin egen röst utan att skrika. Mitt upp i oväsendet stod fabrikörn plötsligt i dörren. Han var ensam – annars brukade han åtföljas av verkmästaren och såg lugnt ut över salen, där nu intet annat ljud hördes än papperets frasande. Så korsade han golvet med nervöst taktmässiga steg och var borta.

Det gick en samfälld suck av lättnad ur arbeterskornas bröst, då dörren föll igen efter honom. Och sorlet tog genast vid. Det instängda hatet tog sig uttryck i hånskratt och försmädliga utfall. »Han var rädd om den kära penningpungen och teg därför – han var feg – tänkte väl hämnas på lömska vägar, en räv som han var...»

Högt över surret ropade Gunda triumferande:

»Vad var det jag sa! Fick jag inte rätt i att fabrikörn vill låta udda vara jämnt.»

Med stora otympliga bokstäver präntade hon »Gunda» på ett papper, som hon sedan lade överst i den sist fyllda lådan. Under tiden fortfor hon att prata.

»Jag kände i nacken hur han såg på mig. Gudskelov att jag har tumme med verkisen. Men vet ni, elak är fabrikörn bestämt inte. Och vill man vara rättvis, måste det medges, att vi ibland uppför oss som ett riktigt byke här på fabriken. Det är inte underligt, att han är som han är. – Seså, nu är jag färdig med femte lådan – tjo!»

Tvärs över bordet kom det överraskat, avundsamt:

»Är det möjligt – fem lådor! Då har du kapat åt dig 1,10 allaredan. Jag tror du kan trolla med den här gamla kolan.»

Gunda hade börjat fylla en ny låda, hennes trubbiga, vanskötta fingrar arbetade blixtsnabbt.

»Det behövs att jag gnor», sade hon. »Jag får betala tjugofem kronor i månaden för min lilla, och jag har inte ett öres hjälp från något håll. Men så har hon det också bra, och fin som en prinsessa håller jag henne. Kanske du nu själv kan räkna ut, hur mycket jag får över för mina egna behov.»

Den andra satt en stund tyst med blicken på sitt arbete. Så sade hon i helt förändrad ton:

»Jag har en klädning och ett par kängor efter min lilla Maja, som dog i somras ett år sen. Vill du ha det åt

din flicka, så får du så gärna.»

Gunda blev vacker i sin tacksamhet. Den andra fortfor:

»Klädningen är fin, den var hennes bästa. Jag har själv sytt den på lediga stunder och broderat kragen. Men kängorna är nötta. Jag har nog ett par bättre, men dem kan jag inte skilja mig från. Hon satt i sängen och lekte med dem dagen innan hon dog, och när begravningen var över, och jag plockade tillsammans hennes små tillhörigheter, så fick jag se, att hon lagt några nötter i kängorna. Jag – hennes små händer – händer – som jag aldrig mer – mer ska få se – »

En stol slängdes åt sidan. Siggan Lind, som hade sin plats till höger om Gunda, hade rest sig och plockade fyllda lådor på armen för att bära bort dem. Inbegripen i ett ordbyte med sin vis à vis var det med ett slag i bordet hon avgav sitt slutord i saken:

»Nej, du Manda, jag stannar inte här. Det är bara av nyfikenhet jag kommit hit i dag. Här är alltför ruskigt att vara för en flicka med ambition som jag. Nej, jag söker mig en annan födkrok, vet du – jag gifter mig.»

»Det låter höra sig. Bara du inte råkar ut för en karl, som har samma plan i kikarn», genmälde Manda syrligt. »Du vet själv hur många som få försörja man och barn. Förresten gifta sig ... Bättre att gå i sjön, tycker jag, det är kortare pina. Tänk på hur Ada Lehman har det, jag tycker det är ett avskräckande exempel, som du har för synen dagen lång. Se på henne, i dag är hon ju åter mörbultad, ser ut som en nedfläckad syltkruka i ansiktet. En så'n – »

»Håll mun!» bet Gunda av, hon hade lyssnat. »Att du inte skäms att lägga sten på börda. Gör hon dig något förnär?»

Men Gundas inlägg kom för sent. Hela bordbesättningen hade uppfattat Mandas skonslösa ord. Darrande och blodröd satt offret ett mål för allas blickar. Det var som om dessa varit flammmor som slickat hennes ansikte – hon böjde sig allt djupare över sitt arbete, ända tills det askblonda hårets silkesglans flöt samman med pergamentspapperets glitter. Men i nästa ögonblick återvann hon fattningen, rätade ut sin smidiga kropp och förblev sittande graciös som ett strå. Näsvingarna skälvde, de vackra händerna arbetade med nervös brådska.

»Att slava här, då hon är så utomordentligt vacker! Är hon inte galen?» – Det var en flicka i konfirmationsåldern, som talade.

»Vad ska hon göra, då hennes man inte tar sig för annat än att prygla henne», invände Arla, läskamraten.

»Åh, med hennes utseende...»

Det tvetydiga tonfallet sade resten. Utan att visa förvåning eller harm, sade Arla lugnt:

»Hm! Jag har aldrig ens hört henne säga ett simpelt ord. Jag tycker hon är som från en annan planet.»

»Kan du begripa, varför hennes man misshandlar henne så otäckt och så ofta? Han hämtar ju henne var kväll, alldeles som om de vore fästfolk ännu, och att han är pin kär i henne är ingen konst att se – bara en karl ser på henne, är det som ville han sticka kniven i honom.»

»Varför?» – Arla ryckte på axlarna, så det brakade i konfirmationsklädningens sömmar – »vad vet jag! Hon tiger ju som muren. Men man har ju en smula erfarenhet ... När jag var kär i Adolf – du vet Adolf på skofabriken, slut för längesen, kära du – nå, när jag var kär i honom, så tyckte jag, att det inte fanns något roligare än att få honom att lida riktigt, riktigt svårt för min skull 'du sälla dag, på vilken himlens välbehag etc.'»

Arla hade utan vidare övergång stämt in i julpsalmen, som en grupp flickor vid bordet utmed fönstren tagit sig för att sjunga som avslutning på ett samtal om den stundande julbrådskan.

Sorlet avstannade hastigt, och allt flera föllo in. Enkel och ljus klingade melodien fyllande den kvava arbetssalen med välljud och helgstämning. Men ingen tillät sina händer att vila. Gunda arbetade och sjöng med lika stor energi, i hennes ögon strålade det som ett återsken av julljusen vid ottan i hennes hembygds åldriga tempel.

Så fort sista tonen förklingat togo de frivola samtalen åter vid. Överorden stodo högt i kurs; försökte någon få till stånd ett allvarligt meningsbyte slogs allt bort i skratt och gyckel. Nu då de trodde sig säkra för sviter av gårdagens händelser, hade dessa upphört att intressera dem. Den allvarsstämning, som det spontana utbrottet av deras vaknande solidaritetskänsla framkallat och som påtvungit deras flyktiga, triviala tankar en mörkare färg, var i och med fabrikörns försonliga hållning vid ronden utplånad. »Nu ska vi ta igen skadan», menade Gunda och skrek »hejsan», så kamraterna kiknade av skratt.

Och ungefär som här tillgick det på de andra avdelningarna.

Men på eftermiddagen blev det mer stilla. Gunda hade under middagsrasten gått till sjukhuset för att besöka Aina Sjö och kommit förgråten tillbaka. Aina var död. På hemvägen hade Gunda köpt sig linjerat papper. Med stora bokstäver skrev hon överst på ett ark: »Lista för Ainas begravning» och ställde sig på kvällen i avklädningsrummet för att ta upp namn. Och arken fylldes, slantar klingade. Utan många ord åtskildes de unga. Att dö...

Magda Mejsel inväntade Karin, hon ville dels tacka henne för hjälpen kvällen förut, dels önskade hon sig ett värn mot portvakterskans säkerligen i beredskap hållna giftblåsa. Sedan de båda flickorna blivit visiterade, stannade de en kort stund i portgången. Ada Lehman kom för att visiteras, de sågo hennes fina mun förvridas av vämjelse vid Linas trevande och strykningar, så skred hon förbi dem med hatten djupt neddragen för att dölja blåmärket efter ett knytnävslag. Utanför porten mötte hennes man. Sökande hennes blick gled han tätt intill henne, och började gå med långa steg, medan han misstänksamt spejade omkring. Hustrun hade tydligen svårt att hinna med, men därtill tog han ingen hänsyn.

Karin och Magda följdes åt ett stycke. Då de gått en stund under tystnad, sökte Karin övertala sin nu något nedstämda kamrat att sluta på fabriken, men förgäves. Lika liten framgång hade fru Mejsel aftonen därpå.

Hon hade då fått tillförlitligt besked från väl underrättat håll om allt som hänt vid uppträdet och var djupt olycklig över den del dottern haft däri. Magda åhörde under spotsk tystnad moderns förebråelser, hon stod vid köksskänken, stödde hakan i händerna och vände ryggen till. Då fru Mejsel sedan sökte med böner och befallningar få hennes löfte om att skaffa sig annat arbete, bekvämade Magda sig slutligen att öppna munnen men blott till ett par tvära »nej». Ivrigare med tungan blev hon, då modern hotade henne med utkörning från hemmet. Utan att ändra ställning kastade hon då fram över axeln:

»Pyttsan, det menar mamma inte. Jag skulle tro att mina slantar är bra att ha i hushållet nu, när pappa är sjuk. Förresten vill jag inte höra mer i saken, jag orkar inte, jag är alldeles förbi. Och det där med de usla chokladbitarna, äsch, vad är det att bråka om.»

»Vad har jag gjort!» utbrast modern. »Det är mitt fel att du är sådan, Magda. Jag skulle sett efter dig bättre, men hur kunde jag ana, att du skulle bli så svår, du som var ett sådant rart barn, ända tills du kom på fabriken. Kära mitt barn, vad ska det bli av dig!»

Magda stod som förut och stirrade buttert i väggen. Men då det drog ut på tiden och intet vidare avhördes, sneglade hon försiktigt åt sidan och såg då modern sitta orörlig med hårt vridna händer och tunga tårar

droppande ned på dem. Det skälvde till i flickans ansikte, hon slet nervöst i sin halskedja, betraktade frånvarande sin ena fot och svängde den av och an på hälen. Så vände hon sig tvärt, snyftade till och kastade sig med ett skrik som ett rådlöst förtvivlat barn in till modern. Och under strömmande tårar stammade hon:

»Mamma lilla, var inte ledsen, det är inte mammas fel, nej nej, det är det vid Gud i himlen inte, det är fabrikens – – – »

Dagen därpå gick hon i vanlig tid till arbetet fast besluten att hålla sig kvar på sin kära fabrik.

X.
En ljusning för ’Malvans skönhet’.

Edvard Lehman öppnade långsamt ögonen, gäspade som om han velat sluka varenda smula luft det osunda och trånga rummet ägde, föste bort en levande blankbrun knapp från sin ärmlinning, sträckte armarna över huvudet och satte sig slutligen upp i bädden. Han kände sig utsövd och vid tämligen gott lynne och fann sig benägen för en titt på världen genom sina med isblommor dekorerade fönster.

Det var långt lidet på morgonen.

Genom rummets tvenne låga fönster trängde en klar decembersol, föga hindrad av det trasiga skynke, som tjänade det ena till gardin. Genom det andra, som var bart, forsade ljuset in i en så mäktig ström, att Edvard Lehman bländad måste skugga sina ögon med handen för att kunna se.

Ovan det på andra sidan gränden stående envåningshusets brant stupande tak, täckt av en jämn, bländande vit driva, såg han trädkronors fina grenverk avteckna sig mot den molnfria himmelen. Från en i snö inbäddad skorsten steg rök i blå virvlar. Takgluggen inramade ett gemytligt gummansikte draperat i en rödrutig huvudduk. Han såg duksnibbarna vippa under den spetsiga hakan och drog slutsatsen att den gamla rappt motionerade sin tunga. I det samma susade en snöboll förbi fönstret, och han hörde, hur en ung klar kvinnoröst sjöng ut ett skrattande: »Det var din julklapp, Birre.» Svaret kom i form av två snöbollar, och att de icke förfelat målet förstod han av sopranens: »Låt bli! O, du! Vänta du! Låt bli-i-i!» Ropen flöto samman med ett friskt, övermodigt mansskratt, och nya bollar flögo förbi i snabb följd, blånande vita i solskenet.

Det tindrade till i Edvard Lehmans ögon. Han kände ett leende kittla under mustaschen, försöke stå emot, måste dock ge tappt. Men plötsligt lägrade sig ett eftertänksamt drag över hans ögon. »Julklapp?» Ja visst, det var ju julafton! Nå, inte fanns det ringaste spår av högtid i hans hem – stödande sig på armbågen granskade han rummet med dess torftiga bohag. Pinnsoffan, där han själv låg, jämte hustrun och den späda sonen, var den enda möbel, som var hel. Byrån saknade den nedersta lådan, tomrummet doldes av en bit rynkad väv; stolarna visade sin stoppning; skänkens ena dörr hängde på ett gångjärn. Gatsmuts och intorkad spott fläckade golvet. Allt detta konstaterade han med butter liknöjdhet, men vid anblicken av en hög porslinsskärvor, som låg under bordet, bildades två djupa veck ovan näsroten. Uppträdet i går kväll... vad hade han haft för sig allt?

Prövande sökte hans blick hustruns ansikte, som vänt åt väggen, skymtade delvis dolt av täcket. Han vek försiktigt undan detta och såg att Ada var djupt insomnad. Hennes askblonda hår vågade sig rikt över den rödrandiga kudden, mjukt inramande ansiktet, vars alla detaljer egde måttfullhetens ädla skönhet. Skuldror och armar hade, fastän avmagrade, vackra linjer, huden en dejlig vithet. Den lille låg sluten till hennes bröst, och kramade det med magra små fingrar, lugnt fogande sig i, att mjölk icke fanns att få trots munnens trägna arbete.

Lehmans blickar, vilka ett ögonblick vilat på sonen, sökte sig åter till hustrun och mötte då något, som förut

undgått dem – fem tydliga blåmärken kring hennes strupe. Märken efter hans egna fingrar!

Vid åsynen av detta minne, från gårdagskvällens träta, betogs han icke, som tillbörligt varit, av skamkänsla. Nej, likt var från ett vämjeligt sår, slog en dyning av vreden från i går upp inom honom. Edvard Lehman var egentligen ingen ful man, ty en väl formad panna, rikt hår och frisk hy försonade ögonens stickande uttryck och den utpräglat sinnliga munnen, omgiven av mörka, tofslika mustascher och borstigt hakskägg. Och i hans bästa stunder var det icke svårt att upptäcka drag hos honom av en ursprungligen god natur. Men denna hade hans fostrarinna, Nöden, gjort sitt bästa att förkväva och där hon slutat, nöjd med resultatet – kuvad självkänsla, andlig försoffning och ohåg för nyttig verksamhet – hade samhället tagit vid, bjudande på billiga villkor krogarnas gift åt den svage proletären. Trots detta hade han i djupet av sig själv en gnista av sann godhet och åtrå efter förfining. I detta ögonblick, seende på hustrun, var han emellertid skrämmande.

»Upp med dig!» fräste han och ruskade henne omilt. »Upp med dig och det genast! Ungen behöver skötas, och här inne ser ut, så man kan spy av äckel. Raska på!»

Adas ögon glimtade blått under de mörka ögonhåren. Så slog hon upp dem fullt. När hon fann mannens ansikte lutat över sig, fick hon ett drag av vämjelse kring munnen, i hennes blick tändes en vilja till motstånd, och hon höjde avvärjande armen. Men när hon märkte, att hans uppsyn visserligen var vresig men fri från begär, slappades energien i hennes drag och åtbörd. Hon drog täcket om sig och barnet och sade bedjande:

»Ack, låt mig ligga en liten stund till, så är du snäll! Jag är så trött och har så ont i sidan sen i går.»

Mannen gav henne en flyende blick.

»Det är julafton, vet du väl», sade han i mildrad ton. »Du ska väl snygga upp lite' till helgen?»

»Ja, visst behövs det», genmälte Ada trött. »Men jag känner mig så utsläpad; det har ju varit en sådan brådska på fabriken de sista veckorna. Och förresten, allt härinne är ju så illa medfaret, det hjälper inte vad jag gör, och du – »

»Nog kan du väl skura», avbröt mannen, som anade vad som skulle komma och avskydde klagomål och anspelningar på sitt eget uppförande.

»Ja, men jag har ingen såpa, ingen ved att värma vatten vid och inga pengar att köpa för», svarade hustrun och slöt ögonen, som om hon velat utestänga bristen för sin syn, bristen och förnedringen, som gapade mot henne, vart hon än såg.

Då mannen icke fann något lämpligt svar, tyckte han det klokast att tiga, hoppade raskt ur bädden och var inom kort i kläderna.

Han frös, så att händerna voro blå och stela. Glömsk av hustruns ord om veden beslöt han elda. Inte en pinne fanns i vedskrubben. Nå, fotogenköket då... Han tände, och det gamla utbrända skrället hade verkligen så mycket olja, att den ena, längre veken kunde brinna. Han fyllde vatten på kaffepannan och tog fram kaffeburken. Den var tom.

»Var har du gjort av kaffet, din ärkeslarva?» skrek han ursinningt åt hustrun, som ängsligt följde alla hans rörelser med blicken. »Du fick ju ett hekto i går. Det kan omöjligt vara slut redan. Svara, säger jag! Vart har det tagit vägen?»

»Det är slut. Jag hade ju ingen annan mat i går, och jag frös så förfärligt. Dessutom var jag tvungen att

skaffa något i bröstet åt lillen.»

Nu hörde Edvard Lehman en liten röst inom sig, en liten alltid nedtystad röst säga, att hustrun denna gång hade rätt. Men detta ville han icke ens medgiva genom att klokt iakttaga tystnad. Var det icke nog och övernog, tänkte han, att ständigt bära på en känsla av underlägsenhet gentemot denna kvinna, över vilken han egde laglig rätt, men vars varje pulsslag, varje nervsträngsvibration förkastade honom som våldskräktare. Var det icke nog, att hennes andliga överlägsenhet kom honom att ibland känna sig som behäftad med skabb både på kropp och själ. Och dock var det ju just denna överlägsenhet, som gjorde henne så tillbedjansvärd för honom. Hans husbondemakt skulle hon dock lyda. Alltså befallde han barskt tystnad.

Nu var det så, att Ada intet annat försvarsmedel hade än sin tunga, men den brukade hon gott. Hon var alltid lågmäld, språket hade hedrat en societetsdam. Men hon siktade bra med sina ordpilar, dessa hade en makalös förmåga att träffa de ömtåligaste punkterna i mannens samvete. Ej heller hans stora kärlek skonade hon, hennes anspelningar på det välde hennes skönhet ägde över männen, gjorde honom vild och kvidande och odjursgrym av svartsjuka. Så hände också denna morgon. På hans »tig», svarade hon milt men i sak dräpande. Repliken uteblev icke, och slutet på ordskiftet blev det vanliga – Lehman kastade sig, frustande av raseri, över hustrun. Med ett våldsamt grepp i nacken fick han henne i sittande ställning; barnet föll från hennes bröst, välte över på sidan och slog ansiktet mot soffans spjälrygg. Men fadern bekymrade sig icke om den lilles gråt, han såg endast hustrun, och han bearbetade hennes ansikte, skuldror och armar med sina seniga nävar. Barnets skrik hade upphört, endast det klatschande ljudet av slagen hördes, ingen klagan undslapp den misshandlades fast sammanpressade läppar ....

Flämtande höll mannen slutligen upp. Hon strök håret ur pannan och såg på honom med den påföljd, att han på nytt grep henne om nacken och pressade ned hennes huvud mot hennes knä. Men innan han ännu hunnit slå till, reste Ada sitt huvud med sådan kraft, att handen som hållit det nere flög bakåt, ett par blå eldslågor sköto från hennes ögon i hans, medan hon med rösten mörk av hat långsamt slungade fram den gräsligaste av hans egna förbannelser.

Edvard Lehman bleknade, tills hans hy var som en döds, och han stirrade skrämt på hustrun. Steg för steg vek han baklänges, tills han törnade mot fönsterbrädet och fick stöd mot detta för sina maktlösa händer.

Hade han hört rätt? frågade han sig. Var detta hans hustru, hans fina, älskliga hustru, hans enda skatt, vars egande var honom en outtömlig källa till överlägsenhet gentemot hans likar. Var det verkligen hon, som skymfat och förbannat med ord av kloak och helvetets lågor? Denna kvinna, som han aldrig förr hört yttra ett groft ord!

Medan detta stormade genom hans hjärna, ropade den lilla kuvade rättfärdighetsrösten allt högre:

»Usling! Missdådare! Det är ditt verk, ditt. Blygs och frukta! Det är en själ du håller på att dräpa.»

Han kände ångesten stiga. Den blev honom övermäktig. Han kunde icke längre andas samma luft som denna förfördelade varelse, vilken nu halft vanmäktig låg hopkrupen med barnet i famnen. Han ryckte till sig kavaj och mössa och störtade ut.

– –

Den man, som senare på dagen, lastad med en julgran, travade efter en klotrund borgarfru, var i all yttre måtto Edvard Lehman själv, men hans inre människa hade sedan uppträdet med hustrun undergått en förvandling. Icke någon genomgripande sådan utan en helt ringa, ty på samma gång fullständiga och snabba omvändelser försiggå tyvärr endast i lättroget folks inbillning. Han hade en alltmer klarnande förnimmelse av risken och det brottsliga i att smutsa en människosjäl. Denna själs egen vånda och risk betydde

visserligen intet för honom, han såg saken uteslutande själviskt, upprörd i sitt innersta över den oersättliga förlust han stod i begrepp att göra, i det han smittade med egna laster den över honom vida stående varelse, med vilket ödet förenat honom, och därigenom sänkte denna till sin egen låga nivå. –

Borgarfrun, som såg hans ansikte framskymta mellan granens yviga grönska, kunde knappast dölja sin förvåning över de spår av djup sinnesrörelse, som förvredo hans drag, medan han följde henne i taktfast lunk. Hon visste icke, hon, att Edvard Lehman stod till svars inför sitt samvete, erkände sig skyldig och beslöt bättring.

Han arbetade oförtrutet hela dagen och nöjde sig med en kaka torrt bröd till kost, så att när han sent på kvällen styrde mot hemmet var hans förtjänst tillräcklig för inköp av en säck ved, ljus och åtskilliga matvaror. Veden lastade han på en kärra, som han sköt framför sig, och fyllde fickorna med paket och strutar. Människorna synade honom leende, där han knogade fram. Det som främst stack dem i ögonen var en besynnerlig utväxt på hans bröst, till vilken hans blåfrusna hand ofta sökte sig. Han hade ett par strumpor där under den knäppta kavajen, ett par präktiga damstrumpor, och varje gång han vidrörde dem slog hans hjärta i stormtakt. Ty han tänkte: »Om jag skulle våga kyssa hennes lilla fot med ett förlåt...» Och en svindlande härlighet öppnade sig för honom, då den möjligheten framställde sig, att hon icke ovänligt droge foten tillbaka. Det nyktra förståndet påminde dock genast snävt: »Du vet, att hon icke älskar dig.» Och det visste Edvard Lehman till sin oläkliga sorg.

Alla grannfönstren strålade av ljus. Tända granar, musik, ringdansande barn... Endast hans egna fönster voro mörka.

Med vedsäcken på ryggen gick han uppför trapporna. Hans hand skalv, så att han hade svårt att finna nyckelhålet – en förtärande ångest hade huggit sig fast i honom, då han såg sina svarta fönster. Han famlade sig fram vid skenet av en tändsticka. Gudskelov, de levde, han hade dem kvar! Ada låg nerkrupen i soffan med barnet på armen. Hon hade höljt över sig med gamla klädesplagg och låg stirrande ut i mörkret med svullna, förgråtna ögon. Icke ett ord yttrades.

På byrån fanns ett par ljusstakar. Han fick ljus i dem och tände. Så bar han in veden och gjorde upp ett flammande bål, drog fram en gammal korgstol till elden, lade en dubbelvikt mattstump på golvet framför stolen, värmde omsorgsfullt sin kavaj, lade den sedan över stolsryggen och tryckte en kudde i den trasiga sitsen. Sedan han en stund skyggt tvekande blickat in i flammorna, gick han till soffan. Hustrun låg med slutna ögon, gav intet tecken till att hon visste om hans närvaro. Dröjande stod han, tafatt, flämtande. Så stack han slutligen armen under hennes midja, bar henne insvept i täcket till den ombonade stolen och lade det sovande barnet i hennes famn. Men icke ett ord växlades. Han tände fotogenköket och satte på kaffepannan, bar fram bordet till elden, försåg det med en ren handduk och de lugnt lysande ljusen. Sedan dukade han fram sina medhavda matvaror och rågade en brödkorg, men måste upphöra med sitt bestyr några ögonblick – hungern satte åt honom med sådan styrka, att han fick göra våld på sig för att ej bita av den röda medvursten, och förrän de fått mala ett par skivor av denna, kunde icke hans käkar hållas stilla.

Äntligen hade han allt färdigt. Han gick efter strumporna, julklappen till hustrun, och lade paketet vid hennes tallrik. Så blev han stående, fumlade med snöret, ville säga något, men tungan nekade sin tjänst. Han såg på sin hustrus misshandlade ansikte, såg halsens blå märken, armarnas strimmor och valkar, blodfläckarna på de mjälla skuldrorna, han såg, och som en slungad sten föll han till hennes fötter. Men han rörde icke vid henne, ej ens vid täcket, som omslöt hennes kropp. Och tystnaden förblev långvarig, smärtefylld. Men när en stund förgått, kände han, hur en liten hand strök honom över håret och sedan sökte sig till hans kind. En smekning, frivilligt given – o gud, det som han uppgivit hoppet om att någonsin få! Frivilligt och med en blyg förstående värme! –

Vid denna viktiga punkt i Edvard Lehmans tillvaro vaknade hans arvinge, skådade storögd bordets festliga anordningar och grep sig resolut an med smörklimpen. Den trumpetstöt han lät höra, då man befriade honom från den feta maten, blev bordsignalen för far och mor. Och hur man åt! Och hur gott det smakade! Och hur elden värmde och ljusen lyste denna kväll i det fattiga hemmet för de fattiga människorna! I fars och mors hjärtan tinade det till ljumma vårflöden, och när de åter sågo klart efter de välsignelsebringande dropparne, tyckte de sig skönja en späd grön brodd på sin livsväg.

När lillen slutat att med sina tre vita gryn till tänder tugga julmat och somnat vid mors bröst, provades strumporna. Och de befunnos vackrare och mjukare och varmare och billigare än alla andra strumpor i hela världen, som någonsin köpts eller skulle komma att köpas.

En präktig present minsann! Likväl fick Ada Lehman en ännu bättre, men det insåg hon först längre fram i tiden. Ty fastän livet länge for hårdhänt med henne och hennes make, fast denne blott långsamt förmådde utveckla det goda, manligt fina i sin natur, och hon själv icke alltid kunde undertrycka sin lust att skjuta av förgiftade ordpilar, hände det dock aldrig efter denna dag att han höjde sin hand mot henne i vrede.

XI.

Eros på avvägar.

Sedan uppträdet å fabriken, det som föranletts av henne själv och som medfört Aina Sjös våldsamma död, hade Magda rönt många bevis på sin arbetsgivares uppskattning av hennes friska väsen och vårliga fägring. Han rörde gärna vid henne – en klapp på axeln – ett nyp i hakan – ett sakta ryck i nackens silkesslingor... Och med hennes arbete var det ej så noga, ingen granskade och räknade. Bland arbeterskorna i hennes krets jäste avunden. »Gud, vad han är dum», lät det. »Magda – pytt. Han tror han får färskt där! Han behövde ju bara titta utanför porten en kväll, så finge han se...»

Vare sig nu att fabrikör Brits tittat eller ej, så blev det ett plötsligt slut på hans vänligheter mot Magda frampå nyåret. Då hade Lina, portvakterskan, redan fått sin upptäckt, att Magda var havande, i omlopp inom fabriken. Man hade svårt att tro på ryktet, den unga flickans gestalt bekräftade det ej, men Lina påvisade triumferande, att hon förts på rätt spår av vissa tecken i hennes ansikte.

Det dröjde en tid, innan saken kom till Karin Malmådras kännedom, då hon höll sig fjärran från allt skvaller. Hon nekade pratet tilltro, hälst Magda, som bar sorg efter sin far, visserligen såg något mindre blomstrande ut än annars men var fullkomligt lika sprittande levnadslustig som förr, och ingen minskning kunde märkas i den energi, varmed hon skötte såväl arbete som nöjen.

De två flickorna träffades numera sällan. Magdas fästman – densamme vilkens bekantskap hon gjort på vägen till brevlådan, hans namn var Helge Kjell – brukade invänta henne utanför fabriksporten, och sedan följdes de åt. Det var därför icke lätt för Karin att få henne mellan fyra ögon. En dag hände det emellertid, att fästmannen icke var tillstädes på sin vanliga plats, då fritimman slog. Magda stod lång i ansiktet och spejade åt alla håll, då Karin gick förbi.

»Vänta litet, så gör vi sällskap!» ropade Magda, hann upp henne med ett par lätta språng och stack sin arm under hennes.

Karin talade om, att hon ämnade sig till sin gifta syster, Tora Dyning. Och utan någon undermening tillade hon skämtsamt: »Du kan gärna följa med dit, så får du se den nyfödde badas. Det kan vara nyttigt för dig att kunna i framtiden. Och pojken är det raraste pyre under solen.»

Magda tog åt sig.

»Inte behöver du pika mig», utbrast hon retligt.

Karin blev röd och sökte förklara sig, men Magda avbröt henne, blidkad redan vid de första orden.

»Ja, ja, jag tror dig gärna, för du är verkligen bra mycket bättre än alla de andra tillsammans. Förresten är det sant, att jag» – hon gjorde en rundande åtbörd över sitt sköte, och fortfor med en axelryckning: »Än se'n! Det kan ju tyvärr inte ändras.»

»Vem...» stammade Karin.

»Helge Kjell naturligtvis.»

»Kära Magda lilla, då älskar du väl honom riktigt av hjärtat.»

»Älskar!» Magda såg begrundande på sina naglar. »Älska – ar... Han ser stilig ut, det tycker alla, och det är livat att ha någon, som fjäsar för en.»

»Men vill du gifta dig med honom?»

»Det är klart. För inte kan jag försörja barnet ensam.»

»Men om inte det blivit till...?»

Magda skakade på huvudet.

»Nå men, Magda, varför... jag kan inte fatta... om du inte tycker mer om honom, hur har du då kunnat ge dig helt?»

»Usch, vad du tar allt högtidligt! Jag var nyfiken, förstår du väl. Så, som flickorna pratat om det jämt, jämt, och efter allt jag hört och sett på fabriken och lite varstans.»

Karin drog sin arm ur Magdas. Och det var henne omöjligt att bekämpa sitt minspel – föraktet och avsmaken blevo henne övermäktiga. Den andra såg och fattade delvis. Blodet rusade till hennes kinder, blicken fick ett utmanande, vasst uttryck, och hon hade ett skarpt ord på tungan. Men plötsligt skälvde det till kring hennes mjuka läppar, med ett kort skärande löje tog hon skyggt tillbaka Karins arm och sade:

»Snälla Karin, bli inte ovän med mig! Jag har ingen vän, som jag kan lita på, mer än dig.»

Karin tryckte tyst hennes arm intill sig. Magda fortfor:

»Du får inte tro, att jag är dålig, Karin. Jag tyckte nog om Helge, fast inte så förfärligt mycket förstås. Men, ser du, det var först och främst det, att han hotade att gå till andra, om... Ja, du förstår. Och det kunde jag inte ens fördra att tänka på. Jag tyckte också det var synd om honom, för att han plåg – gud så'na ögon du ger mig! Kära du, det är det vanliga förloppet för oss flickor, alla jag talat med har haft likadana erfarenheter. Du ser ut, som om du vore fallen från månen...»

»Kan jag annat,» mumlade Karin. »Det är inte möjligt att det går till på det sättet, det vore rysligt.»

»Det är livet», sade Magda och nickade förnumstigt.

»Men Magda, det finns något som heter ansvar. Magda, har du aldrig tänkt på det? Du blir ju ansvarig för ett nytt människoliv, och det tycks du ta lika lätt som om det vore fråga om en tombolalott.»

Magda brast i skratt. »Ack, himmel, om den här vinsten vore lika osäker, men tyvärr... Nå, det går som det går. Låt oss tala om något roligare! Du ska få veta en nyhet. Jag kanske inte blir så gammal vid Malvan, för

Helge tycker jag skall sluta. Han har fått reda på en bra plats för mig. Det är hos ett fruntimmer, som vill ha en pålitlig flicka i sin affär, hon hinner inte se till den mycket, för hon syr det mesta som säljes i boden. Det gör mindre, att jag inte är van, hon lägger största vikten vid pålitlighet, säger hon. Det är verkligen något för mig.»

Pålitlig! tänkte Karin. Magda, som under år insupit Malvans lösa begrepp om plikt och heder!

De hade hunnit huset, där Tora Dyning bodde, och som Magda icke ville följa med upp till henne, blev det avsked mellan de två flickorna.

I portgången upphanns Karin av sin svåger, de gingo tillsammans upp för trapporna, och som han hade nyckel inträdde de utan vidare. Ingen syntes till i köket, och vid en hastig blick in i rummet tycktes också detta vara öde. Men vid en noggrannare forskning där funno de Tora i garderoben. Hon stod alldeles försjunken i häpen undran framför en kavaj, vars ena ficka var utspänd, nära att brista, av ett kubformigt stycke tvål av den sort, som brukas å badinrättningar. Kavajen tillhörde en hos familjen inneboende arbetare.

Först när de voro tätt inpå henne, märkte hon, att hon ej längre var ensam.

»Se vad Boman har i sin ficka», utbrast hon i en ton av ytterlig förvåning. »Tvål! Boman och tvål!»

Verner kastade huvudet bakåt och bröt ut i skallande skratt. Karin instämde, men hennes syster förblev allvarsam.

»Förr skulle jag väntat att hitta hans egen näsa i hans ficka», fortfor hon. »Tänk, tvål! Vad tror ni han ska använda den till?»

»Tvätta sig med, kanske», föreslog Karin tveksamt. Verner ruskade på huvudet. Även hans hustru förkastade genast tanken, men besinnade sig och sade eftertänksamt:

»Ja, det är en möjlighet, att du har rätt. Men tänker han börja tvätta sig, står det aldrig rätt till. Då är han kär.»

– –

Verner Dyning hade, sedan han återfått sin anställning, haft jämnt arbete. Likväl var ställningen i hans hem föga bättre än under arbetslöshetens tider. Största delen av hans inkomst gick åt till uteliv, hustrun måste arbeta strängt för att få det nödvändigaste i hushållet, och för att kunna betala hyran måste de ha inneboende. Denna gång var det icke som oftast förr någon av Verners egna arbetskamrater, som delade tak med honom och hans familj. Per Boman hade visserligen samma yrke men var anställd i en annan verkstad. I yrket var han senfärdig och fattade trögt råd och anvisningar, men det han hade för händer utförde han noggrant, förde dessutom aldrig bråk och firade lika litet. Sina affärer skötte han punktligt. Tora kunde vara säker att få hyran erlagd på dagen, och detta var en stor välgärning för henne. Så belåten hon än var därmed, längtade hon dock efter att få säga upp honom till avflyttning. Boman var nämligen ytterligt gnidig, vägde varje öre som om det varit guld, innan han gav ut det, och detta hans karaktärslyte hade den största inverkan på hans personliga renlighet. Tora hade hoppats, att, som hon gjort åt sina föregående logerare, få styra om hans tvätt och därmed öka sina inkomster, men däri hade hon bedragit sig. Visst blev hennes tvätt större, ty hans lakan och örngott blevo otroligt fort svarta och måste bytas om tre gånger så ofta som brukligt varit med hans föregångares, men som nämnda saker inberäknades i hyran hade hon ingenting för sitt besvär, endast utgifter, ty såpa och ved drogo tyvärr inte så få slantar ur hennes magra kassa.

Det var henne i början en gåta, hur hans sänglinne kunde bli så fort smutsigt. Boman badade ju varje lördag

– i det var han bra. Och likväl ... svarta som gnidna med kolstybb – det var en styggelse att bädda åt honom. Besynnerligt, hur kunde han få dem i sådant skick!

Så kom lösningen. Hon fann nämligen att Boman, som på lördagen tog med helgdagskläder och linne till badinrättningen för att där göra sig fin, uppträdde temligen vit i bringan och om handlederna över söndagen men på måndagsmorgonen åter dök in i sina av svett, olja och sot stinkande och styva underkläder. Natt som dag fingo dessa sedan sitta på ända till lördagen, då de avlöstes av helgdagsstassen för att på nytt börja sin tjänstgöring nästa arbetsdag. Och detta vecka efter vecka, tills de hängde i trasor, icke längre skylde hans kropp. Se'n kunde det hända, att Tora en morgon fann ett bylte paltor, som hon tog med tång och genast brände, ty hon skämdes att lägga sådan uselhet i soptunnan. Men den som kände sig fin och galant den dagen var säkert herr Boman – besinna, han bar ju helgdagsskjortan mitt i söcken, låt så vara att den förut axlats minst halva dussinet söndagar utan att under tiden undergå tvagning.

När Tora väl upptäckt, hur det kom sig, att den sparsamme unge mannen aldrig behövde betala en tvätträkning, började hon grubbla över det märkliga, att han, med sin trivsamhet i smuts, sin ohåg för utgifter, dock tog bad. Att han icke drog sig för utgiften, låt vara att det var billighetsbad! Hon var med rätta förvånad och undrade.

Hände så, att hon, som redan omtalats, vid undanhängandet av hans kavaj såg tvålbiten i hans ficka. Men fyndet förde henne icke närmare problemets lösning. De närmaste dagarna avvaktade hon med spänt intresse bevis för att hennes gissning angående hans hjärtas tillstånd var riktig, men inga kommo till synes, allraminst i bruk av tvål och vatten. Nå, tänkte hans värdinna, då är det ingen annan råd än att fråga honom på fint vis, och därmed förde hon saken på tal vid lämpligt tillfälle. Hans svar övertygade henne fullkomligt, att hon befann sig på villospår.

»Äsch kärlek – så'n strunt!» sade Boman med ett grin. »Jag ska säga fru Dyning, att kärlek är ingen känslosak utan en ekonomifråga.»

»Kär – han, den träbocken! Aldrig i livet», tänkte Tora ringaktande.

Tvålen kom aldrig till användning, den försvann spårlöst och efterträddes ej av någon ny. Annat hade ej heller Tora väntat.

Men badproblemet...

XII.

Harskramlor.

Magda stod innanför disken och ordnade bland skyltlådans billiga smycken, tvålar och parfymer. Hon bar en enkel mörk dräkt, prydd blott av en handbroderad linnekrage, håret låg i två flätor över hjässan och hade sitt naturliga fall. Hon var ensam i butiken, tänkte förargad på att lördagskvällen skulle gå förlorad för henne med att expediera kunder, lördagskvällen, som brukade vara så rik på nöjen, som var långt angenämare än söndagen, enär man hade sin aptit på förströelser frisk och glupande efter veckans enformiga slit. Hon gäspade och såg sig i spegeln, som i bred, förgylld ram hängde på väggen, omgiven av randiga köksförkläden och bjärt rutade barnkoltar, slog så igen lådans glaslock och började ögna i en skämttidning.

En kallelse från telefonen fick henne att åter sticka in tidningen i dess gömställe – fru Lindberg, principalen, kunde ju komma in och få se den, medan hon var upptagen... Samtalet blev långvarigt, hennes repliker voro uppblandade med besynnerliga ord, omöjliga att förstå, av en oinvigd. Hon hade först strålat upp i glad överraskning, då Helges röst hälsade henne i telefonen, men hon mörknade hastigt och sade långdraget:

»Stål! (pengar) Nu igen? Aldrig är det annat. Du fick ju stål av mig senast i förrgår.»

Hur det nu ordades, så återkom snart hennes förnöjda leende. Hon måste gå ifrån apparaten för att betjäna en inträdande kund; åter ensam försjönk hon i djupa funderingar. Resultatet av dessa blev, att hon gned ögonen röda, gav dem med ett fuktat finger spår av tårar, flämtade och suckade djupt några gånger, för att ge sig utseende av en upprörd sinnesstämning, höll näsduken färdig, sköt regeln för boddörren och rusade sedan in till principalen, som bodde tvärs över farstun.

Fru Lindberg stannade symaskinen.

»Kära barn, hur är det fatt?» frågade hon med oro.

Magda vred nervöst sin näsduk.

»Mamma är sjuk», sade hon med bruten stämma. »Ack, jag är så ledsen, så ledsen. Min syster har just telefonerat, de vet inte, vad de ska ta sig till, det kom på så häftigt för mamma, och nu vill hon träffa mig, och hon bad mig så mycket, att jag skulle be frun att få gå hem så fort som möjligt. Jag är så orolig, så jag tror jag går åt, tänk om något skulle hända mamma ensam med småsyskonen, som ingenting begriper.»

Magda gned spotten ur ögonen.

Fru Lindberg blev idel deltagande. Sina vänliga, lite omständliga frågor fick hon stammande besvarade av den i sorg upplösta Magda, och hon gav villigt sin tilllåtelse. Men då blev hennes samvetsgranna biträde helt plötsligt ansatt av skrupler och tvekade, om hon skulle begagna sig av principalens godhet. Hon kom med invändningar: Det var ju lördagskväll, då kunderna voro talrikast, alltså svårt att vara ensam expedit, hart när omöjligt ... hon kunde inte begära det, kunderna tyckte inte om att vänta, de kunde gå sin väg ... hon hade inte hjärta, frun var ju så klen... hon ville vänta på vidare telefonbud, det kanske inte vore så farligt med mamma. Fast nog vore det förfärligt om ... Och mamma hade hjärtfel, kunde falla död ner när som hälst.

Under tiden hon med passande upprördhet i min, åtbörder och stämma delgav fru Lindberg dessa sina tankar, var hon högst intresserad för butiken, stod på språng att störta ut vid minsta tecken, att en kund vore på dörren. Rörd över hennes osjälviskhet, och förfärad över hennes tal om hjärtfel och bråd-död, började principalen med stor iver övertala sitt biträde att genast ge sig av till den sjuka modern, och hon lyckades naturligtvis. Medan detta pågick, stod Magda bävande över minuternas flykt. Hon måste upp till en frisörska att bli kammad och hem att klä om sig, var kanhända tvungen att köpa blus – Helge hade handsvett, och det syntes på hennes ljusa liv, usch! Ändå drog hon ut komedien, njutande av sin förmåga som skådespelerska ...

– – –

Modern slog ihop händerna av överraskning, då hon såg Magda inträda.

»Vad står på, efter du kommer hem så här dags och på en lördagskväll till?» ropade hon. »Du har väl inte fått sluta?»

Magda fnös föraktfullt.

»Jag sköter mig allt bättre än så», sade hon. »Fru Lindberg har en god vän hos sig, som har stått i affär förut, och hon ska vara där hela kvällen, och då tyckte frun, att jag kunde få ledigt och i stället stanna över ett par tre timmar någon kväll i nästa vecka och hjälpa henne sy.»

Modern lät sig nöja med förklaringen, och Magda smålog nöjd över att ha tillförsäkrat sig några sena

kvällstimmars uteliv under en så aktningsvärd förevändning.

»Har svettfläckarna gått ur min blus i tvätten, mamma lilla?» frågade hon.

Det hade de, och toaletten kunde därför börja utan uppskov. Lille bror Albert hade emellertid fått tag i systers väska och öppnat den. Han spärrade upp ögonen vid åsynen av innehållet och ropade överljutt:

»O så mycket silverslantar! Titta mamma! Oj-oj- oj, en så 'n mängd!»

Magda ryckte till sig väskan och sparade icke på harmsna ord och bannor. På moderns fråga förklarade hon, att pengarna voro avsedda att betala en räkning till en av bodens furnissörer. Ovädret gick hastigt över, Magda tröstade syskonen med en tjugofemöring till kaffebröd och seglade därefter i väg lätt om hjärtat, brinnande av åtrå efter musik och dans och uppsluppen glädje. Ännu hade hon ingen svårighet att dölja sitt havandeskap, hon förstod sig väl på finterna och hade dessutom naturliga fördelar i förbund. Frasande fin var hon från topp till tå, stoffet i hennes kläder var visserligen av billigt slag, men snittet var efter sista mod; hon var starkt parfymerad, håret stod ut en kvarts meter runt huvudet, upplagt över kolossala valkar. Särskild omsorg var nedlagd på skorna, de voro av modernaste fason, prydda med spännen och rosetter och försedda med flertumshöga klackar.

Kommen ett stycke på väg gick hon in i en port och prydde sig med ett par armband, skruvade fast blixtrande smycken i öronen och band ett flor om ansiktet.

Med väskan dinglande över armen skyndade hon sedan vidare. För tillfället var det hennes innerliga önskan att icke bli sedd av någon, som kände henne. Men ödet var henne ogunstigt.

Hon hade just fått nöjestemplet, utanför vilket hon stämt möte med Helge Kjell, i sikte, då hon med förskräckelse hörde sitt namn uttalas av en känd röst. Ögonblicket efter befann hon sig gående emellan sin kusin, Birgit Sänke, och dennas far.

Ingen utväg att undkomma!

»Vi höll på att inte känna igen dig», sade Birgit. Hon såg road ut.

»Ja, du ser ut som en ångare klädd till lustresa, lilla Magda», inföll herr Sänke.

Magda sökte hålla god min och mumlade med ansträngd säkerhet något om att hon skulle bort och var försenad.

»Vi får väl sällskap en bit åtminstone!» bad Birgit. »Vi ser ju aldrig till dig numera. I kväll är det en riktig lyckträff.»

Magda var alltför förvirrad över sin otur att kunna hitta på någon förevändning för att undkomma. Hon följde som ett lamm, svarade enstavigt. Hela tiden var hon feberhet av fruktan att möta Helge och höll oroligt utkik.

»Ser du efter någon?» frågade Birgit. »Kanske du gjort upp om sällskap?»

»Visst inte», svarade Magda fermt. »Hur kan du tro! Jag ska bara ett ärende för affärens räkning, det har jag ju redan sagt.»

I samma nu såg hon honom komma.

»Milde gud, låt honom ha så pass förstånd att han låtsas att inte se mig», var hennes tysta bönesuck.

Liten och spinkig var han klädd i kjolliknande byxor. En vid, buteljgrön ulster slängde om honom, uppknäppt över bröset, så att den kolossala similidiamanten i hans gulgrönrandiga slips fick tillfälle att fullt utveckla sin strålglans. Om halsen var virad en tjock ylleduk i ulsterns färg, den ena ändan var elegant slängd över vänstra axeln. Hans hår var långt och tvärklippt i nacken, skuret i uddar upp till pannan, över vilken det föll i en tjock fettglänsande lugg, som i sin båge nådde till näsroten. Krönande skepelsen, som struttade fram med inåtvända tår och krängande benrörelser, satt en hatt med flaxande brätten på sned över skulten.

»Far!» utbrast Birgit. »Titta, far!»

»Den stryktäckaste syn på guds gröna jord», sade den gamle bistert.

»Och det är en av vår egen klass, far, av svensk arbetarklass! Vad ryms väl i hans själ?»

»Själ! Han! Kära barn, han är bara en harskramla som alla hans gelikar.»

Det blev en paus. Så sade dottern bittert:

»Det käns svårt att behöva blygas på sin klass' vägnar.»

»Du har rätt. Det är blyvikter, som drar oss ned under vår strävan att stiga i kultur. Och de ha minsann livskraft, de där, de är inte vigda till snabb undergång som trasproletärerna.»

Föremålet för denna replikväxling närmade sig hastigt. Magda hade, sedan hon fått syn på honom, envist sett åt sidan, sökande något i fjärran med stel blick. Hon uppfattade allt som sades och kände ett retligt begär att säga mot, tyst nämnande sina släktingar vid fabrikens slagord »skitförnäma». Men hon behärskade sig, angelägen att undgå Helges uppmärksamhet.

Då, just i det kritiska ögonblicket, hörde hon Birgit säga ett par ord, som gjorde slut på hennes självbehärskning och framkallade det hon fruktade.

»Framtiden, far ... Harskramlan, som du kallar honom, dör nog inte barnlös ...»

Hon talade om barn, var det en pik? Magda hade ryckt till och gav nu kusinen ett misstänksamt ögonkast. Helge uppfångade olyckligtvis hennes blick i flykten – och hans hatt beskrev en vid båge i luften, i det han med en kort nick ytterligare markerade sina vördnadsfulla känslor.

Tystnaden förblev obruten mellan Magda och hennes släktingar, tills de hunno nästa tvärgata. Där tog hon avsked.

Birgit såg medlidsamt efter den bortskyndande. Så sade hon:

»Det var Magdas fästman vi mötte. Jag kände inte genast igen honom. Stackars flicka, så hon måtte ha pinats, när hon hörde oss. Och han själv märkte nog vilket spektakel jag tyckte han var.»

Om Birgit varit i tillfälle att åhöra Helge Kjells ord till sin fästmö vid deras möte ett par minuter senare, skulle hon fått en riktigare uppfattning av honom.

»Det var en skäri tjeja (stilig flicka) du jalade (gick) med», sade han med ett flin. »Såg du, hur jag spanade på henne, och det syntes nog att hon gillade mig.»

Han smackade, slängde med luggen och kastade en slängkyss till den frånvarande förtjuserskan.

»Henne skulle jag vilja kansla (känna)», tillade han självbelåtet. »Då skulle man allt jäsa.»

Hans fästmö, som redan förut var onådigt stämd, blev icke blidare till sinnes av denna hans öppenhjärtighet. Tvärtom. Hon bragte hälsningen på tal och dolde inte sin tanke om arten av hans förstånd. Men tiden var för dyrbar att träta bort, då danssalongen lockade med festglans och rusande nöjen, det insågo båda. Han gjorde ett tvärt slut på hennes förebråelser genom att rycka i väskan, som hängde över hennes arm och sade otåligt:

»Sno dig nu, om vi ska opp och klacka! (dansa). Jag har ingen kosing, förstår du, för jag har tjinnat mirum en räckla, och den beller mirum åttifem stål och lackmarorna tjuguåtta.» (Jag har köpt mig en rock, och den kostar mig åttiofem kronor och lackskorna tjuguåtta).

Magda öppnade motvilligt väskan. Då han tyckte, att hennes plock med näsduk och andra småsaker tog för lång tid, grep han väskan och plockade upp varenda slant där fanns. Han blev synnerligen belåten över summans storlek och sade henne det i några rosande ord. Sedan fortfor han, kärleksfullt pillrande på en ostyrig lock vid hennes öra.

»Du kan stanna här medan jag tjör och tjinnar en panna. Det går bra att sno en blåsa under pausen.» (Du kan stanna här medan jag går och köper en liter. Det går bra att få sig en sup under pausen).

Bliven ensam vankade Magda av och an utanför den praktfullt upplysta danslokalen med hela sin varelse trående in till vimlet i gottköpsglansen. Musiken trängde ut, hon måste anstränga sig för att icke trippa i bostontakt på gångbanan. Hon var uppfylld av sin egen person, kände sig fullkomlig och kritiserade skarpt sina medsystrar, som flockades utanför den ljusstrålande ingången till deras eden, pyntade med billig grannlåt, som hon själv, vaggande på höfterna, högljudda och utmanande. Naturligtvis sysslade dock hennes tankar mest med kavaljererna – de flesta nya upplagor av hennes egen Helge – men det var som om hon, sedan hon hört sina släktingar bedöma dem, fått en aning av tvivel på det berättigade i hennes hänförelse för tjusarna i de fettblanka luggarna. De kryssade omkring henne på slingriga ben, bemödande sig att vränga fötterna inåt, intogo ställningar med huvudet på sned, med armarna krökta och utstående, händerna ledlöst hängande.

Ville hon inte följa med opp och klacka, spordes det enträget. Inte? Varför? – Hon gav skäl för sin vägran eller vände tyst ryggen till, allt som det föll sig, föga aktande på de mustiga uttryck, i vilka den försmådde klädde sin åsikt om hennes person och sin egen likgiltighet för den. – Harskramlor, tänkte hon, påminnande sig morbroderns beska karaktäristik, harskramlor... Att hon själv var en av dem föll henne aldrig in.

En av skrået, galantare stämd och dristigare än de övriga, som sökt hennes gunst, drog henne utan krus med sig, medan han i osminkat språk förklarade vad han önskade av henne *efter* balens slut. Magda blev förargad.

»Färskare smör har jag sett utan att slicka på det», sade hon i försmädlig ton och rynkade på näsan.

Han gick ifrån henne utan ett ord, till synes utan ont anslag i sinnet. Men hunnen på lämpligt avstånd grävde han i fickan – och ögonblicket efter beskrev en lasso ringlar i luften.

Det blev ett hoppande och skrik. Men hans hämnd misslyckades, Magda lyckades rädda sig, medan en annan mindre lycklig sprattlande släpade sina fjädrar i gatdammet.

Nu hade emellertid Helges käresta fått nog av att vandra ensam.

»Att han inte kommer!» vredgades hon och tog vägen till vinhandeln, som var henne bekant från många föregående expeditioner. Plötsligt såg hon den efterlängtade slinka ut från en inkörsport. Han torkade sig om munnen med handens avigsida, medan han knäppte ulstern över en konjaksbutelj. De gingo tillsammans ned till danslokalen upprymda vid tanken på nöjet, som väntade dem, kärvänliga mot varandra och måna att visa världen älskogens fröjder.

Men det skulle bli ännu ett uppehåll, innan de nådde paradiset.

»Se!» ropade Magda till. »Där vid annonspelaren... O, käraste du, det är Arvid Glänta, som står där, bror till Erik, du vet.» Och hon tillade, givande efter för lusten att sticka, väl ihågkommande Helges smickrande utgjutelser om Birgit: »En väldigt stilig kis (pojke) tycker jag han är, Arvid förstås.»

Det visade sig att Helge icke var obekant med föremålet för Magdas beundran. De hade en tid varit anställda å samma verkstad, men någon sympati hyste Helge icke för den forne kamraten, det sade han ifrån i ordalag, som icke kunde missförstås, och han hade helst velat gå ur vägen för honom. Men det fanns tyvärr intet val. Och Arvid hade redan varsnat honom…

Då han tillsammans med Magda passerade den i välsittande helgdagskläder skrudade Arvid, som hade en packe broschyrer under armen och just slutat expediera en kund, tog han åt hatten med en svajig armrörelse. Arvid Glänta räckte emellertid handen, paret måste stanna, och det blev ett hastigt utbyte av vardagliga fraser. Sedan sade han, väljande ett häfte ur packen:

»Kjell ska väl köpa en broschyr av mig. Det här är en utmärkt avhandling, den är lättfattligt skriven och innehållet är gediget, jag kan verkligen rekommendera den. Den handlar om –»

»Va fan ska jag med den?» avbröt Helge bryskt.

»Läsa den, naturligtvis.»

»Va fan ska jag göra det för?»

»För att skaffa er kunskaper. Det mås – »

»Va fan är det för struntprat! Kunskaper, jag! Det finns väl ingenting som inte jag vet.»

»Köp den åt mig, Helge lilla», inföll Magda, som försmäktade av trånad att få pröva sina nyklackade skor i dans. »Pappa brukade läsa så'nt där, det minns jag. Och förresten kostar den ju bara tjugu öre.»

Men Helge slog sig för sitt bröst, så det skvalpade i konjaksbuteljen, och bedyrade att han icke hade råd. Arvid räckte honom då ett par broschyrer, avsedda för gratisutdelning, sägande:

»Att läsa igenom de här tar bara några minuter, och det kan väl Kjell komma ut med. Varså god, de kostar ingenting. Och det är bra skrifter, de ge oss nyttiga råd hur vi ska förhjälpa vår klass till inflytande och bättre livsvillkor.»

Magda, som även fick ett par exemplar, lade dem omständligt i sin väska, mån om att visa sig behaglig. Hennes fästman däremot låtsades stoppa sina i fickan men lät dem oförmärkt falla på gatan.

»Va fan bryr jag mig om hur andra ha det», sade han och såg eftertänksamt på det, som han avlägsnade ur näsborren med fingret. »Vill inte folk hjälpa sig själva kan de låta bli. Inte har jag tid att tänka på andra än mig själv. Jag jobbar från morgon till kväll, och har jag nå'n stund ledig, så finns det alltid någon spektakelmakare, som lagar att man kan få röra på skrattmusklerna.»

»Ja, det har du så rätt i, Helge lilla», instämde Magda livligt. » Men jag för min del tycker nästan mer om att se och höra något, som man kan få gråta sig sönder och samman åt. O, vet ni, jag såg en pjäs härom kvällen! Den! O, herre gud, vad den var stilig, jag trodde jag skulle gråta ihjäl mig. Jag mins inte jag njutit så på länge. Teater är bäst förstås, men bio duger den med.»

Helge grymtade bifall.

»Då vet jag något som kommer att roa er båda», utbrast Arvid. »Det blir upplysningsmöte i morgon i min klubb och föredraget blir illustrerat med bilder. Ni får gå fritt. Kom! Jag kan lova er att det blir trevligt.»

»Upplysningsmöte – straffarbete!» flinade Helge. »Nej tack, så galen är jag inte.»

»Vi ska bort och dansa i morgon med», inflikade Magda överslätande.

»Dansa, dansa! Har ni då verkligen intet annat intresse?» fnyste Arvid.

Helge blev med ens fyr och flamma. Och i sin hänförelse blandade han upp talet med sin speciella jargong, förgätande att Arvid Glänta icke horde till skrået.

»Upplysningsmöte»! upprepade han med försmädlig betoning. »Va fan är det för en kis (pojke) som mig. Nej, tacka vet jag klacka, det är mitt liv, det gör sig bland tjejor.»

Och bort vinglade han på inåtvända fötter. Ena armen hade han om Magdas hals, den andra stod ut i luften som en avbruten korggrepe.

XIII.
I jul ...

En lördag i juni. Dagen före den då Sylvi Malmådra fyllde år.

Hennes trolovade, Erik Glänta, kom andfått rusande direkt från arbetet till hennes hem, byggde sig en livsfarlig ställning av bord, stol och pall, klängde upp och slog en krok i taket. Under tiden turade lillebror och Lena om att hålla utkik i dörren, Erik väntade nämligen en sändning. Slutligen kom denna och nu blev det ett ropande:

»O, så vackert! – Åh – åhå! – Nej men titta, titta! – Ack, vad Sylvi blir glad! – En så'n stilig överraskning!»

Senare på eftermiddagen begåvo sig alla Sylvis syskon ut på mystiska expeditioner. Vad de hade med sig från dessa spred en ljuvlig doft av skog och äng. Allt gömdes i vedboden. Sedan kommo de in till mor och Sylvi uppspelta, trötta och spejande efter tecken tydande på, att den senare fått syn på Eriks arbete. Men Sylvi förblev i okunninghet därom, trots att lillebror var som besatt av en okuvlig åtrå att kika mot taket och dessutom oupphörligt försäkrade de invigda om sin obrottsliga förtegenhet genom ett ideligt grimaserande och andra uppseendeväckande tecken av samförstånd. Däremellan höll han till i vråarne kluddande med färgkritor på kartong. Resultatet höll han strängt hemligt för alla.

Sylvi skulle som vanligt sitta uppe till midnatt och knacka hörn. – Bara hon inte då råkar titta upp mot taket... viskade syskonen ängsligt mellan sig. Men modern lugnade dem. Hon kände sin Sylvi – arbete, rastlöst, intensivt: Knack, knack; vika, jämna, vända, mäta; knack, knack, knack...

Och den gamla fick rätt. Drivan av kragar växte allt högre på bordet, medan Sylvi satt arbetande i juninattens halvdager med de sina sovande omkring sig; hennes blick hann aldrig högre än till Eriks porträtt.

Följande morgon voro hennes mor och syskon uppe i otta – morgonsömnen, som om söndagarna brukade förlängas med ett par tre timmar, var denna dag bannlyst. Endast Sylvi fick sova i fred. Sov gjorde hon också, så det var en glädje att se. Förfärligt rädd var man att hon skulle vakna i otid. Alla tassade omkring i strumplästen – hysch! tyst – hade så brått, så brått, virade, band, dukade, klädde. Ingen vågade höja rösten till en viskning ens, tecken och åtbörder fingo hjälpa. Lena, den mest skrattmilda av syskonen, måste emellanåt sticka in huvudet i garderoben för att fnittra med händerna för munnen. Endast en gång visade

Sylvi tecken att vakna, hon smålog, ögonfransarna darrade lätt, och hon lade den smala vita armen över huvudet. Andlös spänning – ögon vidöppna av förskräckelse – händer mot hjärtat... Bror Karl, som hade själsnärvaro i hög grad, dök ned i närmaste bädd och drog täcket över ögonen. Bävande tystnad... Inte ens lillebror gav ifrån sig ett ljud, fastän han i sin förfäran satte sig i en hink fylld med vatten.

Just som allt var i ordning, och mor gick fram för att väcka, slog Sylvi upp sina solögon. Ah...! Hon blev liggande och bara såg och strålade, såg och strålade. I en lövsal låg hon. Och runtom sig såg hon sina kära leende, förväntansfulla, hjärteglada över hennes överraskning. Deras ögon tindrade av ömhet. –

Vad är det i ögonvrån, Sylvi? Inte ska man hälsa sin födelsedag med tårar. Se upp med klara ögon! Vad är det som hänger i taket?

En lampa med ljushållare och prismor, en utmärkt vacker lampa.

»Från Erik», säger Sylvi lågt och hon smeker namnet.

Lillebror är helt nära henne, han vet inte på vilken fot han skall stå – märker då syster Sylvi ingenting? Och han som gjort sig sådant besvär!

Sylvi ligger fortfarande; solstrålarna sila över henne genom spädgröna, dallrande björklöv. Hennes pinnsoffa är klädd med lövrika grenar, gullvivor, skogsvioler och mandelblommor lysa här och var i grönskan, dofta på hennes kudde, pryda i kransar och knippen överallt i rummet och lysa i ett sirligt: »Sylvi» på den vita bordduken. På täcket ligga några små paket – enkla gåvor från mor och syskon, nå utom från lillebror förstås. Han har hittat på en mer iögonfallande plats för sin present. Mitt i grönskan vid soffans fotända hänger nämligen ett på kartong målat palats, eldrött, blått, grönt och gult, med fönster i mängd, med en kanon utanför på gräsplanen och med många och granna portar och torn, med flaggor och vimplar, alla i topp för stark vind. Under detta mästerverk står med stora vingliga bokstäver: De här e huse som ja ska bygga åt dej när ja blir stor.

Se Sylvi, när hon läser detta, se hur hon gör skäl för sitt smeknamn, Sylvi solöga! Och passa dig nu, lillebror, annars blir du både kysst och kramad – aha, det ser ut som om du skulle tycka om det, du kysser och kramar själv, din lilla krabat...

– – –

Erik skulle komma först frampå förmiddagen och sedan stanna dagen lång. Sylvi gjorde sig fin i en ren, ljus bomullsklädning, och Karin fäste vårblommor vid hennes bröst. Det vackra vädret lockade; alla utom Sylvi drogo ut på en stunds promenad. Hon ordnade litet med middagen och tog sedan en bok. Men hon fick intet sammanhang i det hon läste, tankarna irrade till Erik; hon väntade och längtade. Boken lades bort och hon började ordna bland kragarna, som syskonen rafsat ihop och slängt undan under morgonens brådska. Medan hon buntade hop, synade och klippte av en trådända här och där, och bättrade där det behövdes, sjöng hon med sin friska röst:

Fru Möda drar mig jämt i kjol'n: »Det duger ej att
latas.» –
Bland förstadshusens gråa rad mitt lilla bo jag satt.
En liten katt bland fönstrets skatt av ros och myrten larvar,
god vän med takets sparvar. –
Min dräkt har flere skarvar
än pungen skillingar till bröd åt sparvar, mig och katt.
Så skygg jag är, så ringa att mitt namn jag halft förgätit.

Dock – hästskon ovan dörren min är sköld på furstehus,
och själv är jag en leende och lysande furstinna.
min makt kan ingen vinna.
Kring mina flätor brinna
i diademets gyllne rund rubiners purpurljus.
Träd in uti min sköna sal! – »Ett torftigt bo», du ropar.
Ack, villad är din blick och skum. – Väl mött, i Lycko-
land!
Här ler min vän, här lyser klart hans djupa blick av lycka.
Säg, skulle jag ej tycka
demant och pärlor smycka
det enkla bord, som vila skänkt hans arbetströtta hand!
Mer rik än indisk rajas tron hans karmstol är, fast höljet
från kolmårdsstuga anor har, från blomst på äng och
vret. –
Här lyckan mulna öden två till solljus skönhet färgat. –
Hur villors vågor härjat
vår kärlek här vi bärgat;
här snyftat i varandras famn: Förlåt min litenhet!
»Men», säger du, »blott dagrars lek på dina flätor skiftar,
var är ditt rike, kronan var, med glans av sol och vin?»
– Min käres själ mitt välde är, där tro och huld ej svika,
Hans tankar, ömma, rika,
som aldrig från mig vika,
de äro mina klara ljus, min krona av rubin.

Hon gnolade ännu några takter, under det hon lät händerna vila och såg ut i rymden, som flammade av ljus. Men plötsligt förnam hon med hela sin varelse den älskades närvaro och vände sig om. Han stod i dörren och såg på henne. Hon sprang fram för att kasta sig i hans famn men stannade impulsivt under taklampan. Hennes smärta gestalt stod i ett solflöde, kristallklapparna dallrade och skimrade kring hennes huvud. Hon sänkte sin blick i hans, och båda bleknade under själens och sinnenas hängivenhet. Och frågan, på vilken han under sju längtansår förgäves väntat lyckobringande svar – när, Sylvi, när blir du min hustru? – den strålade nu åter i hans ögon. Sylvi såg och tydde rätt, och hon fattade i taklampan och svängde den av och an, så att kristallerna klingade, och ett myller av regnbågsfärgade fjärilar fladdrade ut över rummet och över hennes egen glädjetindrande uppenbarelse. Och hon ropade ljust:

»I jul, Erik! Älskade Erik, i jul.»

XIV.

Gunda utmärker sig.

Karin hade länge var lördagskväll lagt av en slant för att få ihop de femton kronor, som Birgit Sänke hade betingat sig för att lära henne sy västar, och en summa dessutom, stor nog att motsvara vad hon vanligen betalade i hemmet under en månad. Så länge varade nämligen lärotiden, och under den skulle hon naturligtvis icke kunna förtjäna något.

Några dagar efter sin födelsedag sade Sylvi till systern, som nedslagen satt och räknade ihop sina sparmärken:

»Oroa dig inte, Karin, det går nog med den summan du har, om vi alla hjälpas åt att leva så sparsamt som möjligt. Om åtta dagar kan du säga upp din plats på Malvan. Birgit tycker det är bästa tiden för dig att börja då – jag har talat med henne.»

Karin sprang upp och tog Sylvi om halsen. Men på den häftiga glädjen följde ånyo betänkligheter i anseende till kassans svaga tillstånd, Sylvi förstod dock att intala henne mod och få det hela ordnat efter sin önskan.

»Sju dagar kvar! – Sex da'r! – Fem da'r!» räknade Karin kvällarna som följde. »Fem da'r. Jag undrar om någon på fabriken kommer att sakna mig. Hade Magda varit kvar här, hon skulle nog gjort det.»

»Hon har visst lämnat sin plats i affären», anmärkte Lena. »Det står en annan flicka innanför disken numera, det har jag sett. Och folk pratar så underligt om Magda nu.»

Sylvi tystade henne med en åtbörd: »Intet skvaller, Lena!»

»Magda bor hemma», sade Karin. »Jag tror hon har det svårt, stackare hon.» –

Följande dag blev det stor uppståndelse på fabriken – en medlem av furstehuset hade behagat underrätta vederbörande om sin avsikt att göra ett besök där. Tiden att anordna ett värdigt mottagande var knapp, besöket skulle avlöpa redan dagen därpå. Borstar och såpa och skurtrasor inköptes i stora mängder – här skulle skuras, fiffas, blankas upp, skrapas, ordnas och göras teatergrannt. Arbeterskorna befalldes att förse sig med vita bröstlappförsedda förkläden, som skulle knytas på strax före gästens ankomst. Fabriken bestod frikostigt vita, spetskantade snibbar att fästa om huvudet, en syfabrik hade genast fått order om förfärdigandet.

Klockan fem avstannade all tillverkning å Malvan, och rengöringen av lokalerna började. Arbeterskorna beväpnade sig med borstar och trasor, skörtade upp kjolarne, blottade armarne till axeln och grepo sig an. Såplöddret drevs i vild fart över golvtiljorna av rappa händer, damm och skräp sopades i högar, skyfflades sedan i lårar, som oupphörligt tömdes. Smutsvatten flödade ned från hyllor och arbetsbänkar och indränkte de skurande kvinnornas kjolar. Smutsen var förfärlig, intorkad, nästan omöjlig att få bort. Alla arbetade så svetten lackade, ansiktena voro smutsstänkta, armarna svartrandiga. När det gällde att flytta alltför tunga saker måste manlig hjälp anlitas. Otto Binge, Karins försmådde beundrare, var en av de få kvarvarande männen. En gång kallad ville han inte gå sin väg, han rörde sig självsvåldigt bland kvinnorna, frikostig på kärvänliga nyp, på insinuanta ögonkast och gycklande anmärkningar. Han fick svar på tal, uppsluppna, retsamma, utmanande svar, och han grep efter flickorna, som vigt hoppade över skurhinkarna i det forsande vattenskvalpet för att undkomma honom och skrattade ohejdat. Han gick omkring i alla avdelningar, och överallt var det samma liv. I Doppningen blev han varse Karin och ställde sig i hennes väg. Men hon gick honom lugnt förbi med en avvisande blick.

Det kunde inte bli tal om att sluta i vanlig tid. Först kvarten över nio blev Inläggningens personal färdig med sitt arbete och gjorde sig redo till hemfärd. Då pågick rengöringen ännu i Doppningen, Marmeladen, Pudringen, Saftningen, Packningen, och arbeterskorna strävade så svetten dröp, ty till klockan tio skulle allt vara färdigt, det var deras fasta beslut. Gunda kom in till dopperskorna, hon var på väg ut med ett par hinkar smutsvatten, ställde från sig dessa vid dörren och slog sig sedan ned på ett bordshörn. Skrattande och dinglande med benen satt hon och inspekterade vad de andra hade för sig. Doppningen var knappast igenkännlig, där var rent och fejat från golv till tak. Nelly Asp höll på att skura den sista stolen, de övriga stodo uppradade på sina platser och sågo ut som nya. Kassar, varmskåp, plåtar – allt blänkte av renhet. Men så voro också flickorna uttröttade. Högljutt gäspande vredo de vattnet ur sina kjolar, torkade av sig värsta skursmutsen och ströko de svettiga hårtestarna till rätta, när de äntligen fått slut på knoget och kunde tänka på avfärd. Slutligen var det blott ett par flickor kvar, ivrigt upptagna av att polera fönstren, jämte Karin, som hade åtagit sig att ordna rengöringsdonen. Gunda var på visit i någon av de övriga avdelningarne, men

hennes fyllda hinkar stodo fortfarande utanför dörren till Doppningen, så att mer än en av de utrusande flickorna var nära att stå på näsan i deras innehåll.

Karin samlade hop borstar, trasor och övriga skursaker, tog fånget fullt och begav sig av till Pudringen för att ställa in dem i en därtill avsedd skrubb. Pudringen var övergiven. Skurlukten slog dävet mot henne, då hon öppnade dörren, alla fönster voro omsorgsfullt tillslutna. Det var skumt därinne, en flik av den sena kvällshimlen bestod belysningen, Karin hade en tanke på att skaffa sig ljus men avstod – nog såg hon att ställa sakerna tillrätta den förutan, tänkte hon. Och hon var ju ensam ... Att det låg en mössa på puderbänken närmast dörren till maskinrummet såg hon icke, ej heller att dörröppningen vidgades och Otto Binges ögon blänkte fram i den.

Karin hade väntat att finna skrubben sådan den var, då hon hämtade sakerna därifrån, men fann den belamrad av allsköns bråte – arbeterskorna hade tydligen kastat dit allt de tyckt överflödigt och i vägen. Hon började ordna; en stapel modeller välte, plåtar och gamla rör gjorde skrällande sällskap. Gunda, som just gick förbi Pudringen med sina slaskhinkar och visste att avdelningens personal avlägsnat sig, hörde förvånad oväsendet, sköt upp dörren och tittade nyfiket in.

Hon hade så när ramlat baklänges i sin överraskning och kvävde med nöd ett högt rop.

Otto Binge och Karin! En så’n tur att hon kom att se in – här tog hon ju det såta paret på bar gärning. Gunda skakade av invärtes munterhet, så att hinkarnas innehåll skvalpade över. Där såg man, sådana voro de skitförnäma, det var som hon alltid tänkt. Kråma sig och tala fint, då de visste sig bemärkta, men annars...

Åh, de buro sig tusen gånger värre åt, när de trodde sig säkra för upptäckt, än en annan stackare, som inte hade förstånd att hymla med sina små snedsprång. Men tänk att Karin... Karin hade hon dock trott på. Nå, den här affären skulle hon se till slut. Ack, den hycklerskan...

Hon drog sig försiktigt åt sidan.

Gunda skulle fått en helt annan uppfattning av det hela, om hon kunnat skärskåda mannen mer ingående än den rådande skymningen tillät. Det var en hemsk glöd i hans ögon, ryckningar sköto genom hans satta gestalt, hans seniga, över armbågarna blottade armar kröktes konvulsiviskt. Så böjde han spejande sig fram än mera, vädrade lystet och gled sedan ljudlöst ut på det halvvåta golvet.

Gunda formade munnen till en ohörbar vissling och plirade skrattlystet. Så han tassade fram! Men var fanns Karin, föredömet, den dygdädla? I skrubben... naturligtvis, en sådan utstuderad en! I skrubben... utan präst... Men vittne fanns. –

Ett skrik, förfärat, skärande ångestfullt... Ännu ett – tvärkväft.

Gundas första impuls var att fly. Hennes drag stelnade i en skrattgrimas, omedvetet kramade hon så hårt om hinkarnas grepar, att de skuro henne i köttet. Förskräckelsen naglade dock fast henne på stället. Hon hörde en rasande brottning – Binge slungades utåt golvet – for in igen – ett gurglande ljud – ett fall. Då äntligen kom Gunda till sig. Karin var oskyldig, det var ett överfall, den satans uslingen Binge. Hon rusade in snabbt som en låga, svordomar och okvädinsord forsade över hennes läppar, hinkarnas innehåll betecknade hennes väg. Hon såg hur Binges ena hand var om hans offers strupe, medan han grinande, flämtande, vild av brunst, slet i dess kläder –, och hon slungade med våldsam kraft den ena hinkens smutsvatten rakt i hans ansikte.

Förblindad, halft bedövad tumlade han baklänges. Gunda var tätt inpå honom kämpande med sin lust att begrava sina naglar i hans ögon. Han reste sig vacklande, såplöddret brände under hans ögonlock, smutsen stod honom tjock och vidrig i munnen, den rann över honom i floder, silade ned under kragen, fyllde hans öron och näsborrar. Fnysande, spottande skakade han på sig och gned ögonen. Och äntligen kom han så

långt, att han kunde betrakta den, som bestått honom översköljningen. Men den synen var icke uppmuntrande, – Gunda stod i anfallsställning redo att med den andra hinkens innehåll ge honom en förnyad duvning. Under tiden spydde hon ut sin vrede över honom i de mustigaste ord. – »Gå! Ut med er, ut!» fräste hon mellan sammanbitna tänder och trädde honom djärft under ögonen trots hans knutna näve. »Ut, eller...»

Han lomade i väg, frustande av ilska, ryckte i förbifarten till sig sin mössa och försvann.

Gunda var då redan hos Karin, talade till henne, strök ned hennes kläder. Det kom intet svar, och hon betogs av fruktan. Död! Nej, Karin rörde sig, hon suckade. Den andra strök henne över kinden, handen fläckades av blod. Hon rusade upp i tanke att skaffa hjälp men besinnade sig. Det kanske blott var en rispa, och hjälp obehövlig. Och det gällde ju att skona Karin för offentligheten, hålla det skedde tyst, tänkte hon. Sin förskräckelse till trots lade hon sig åter på knä och reste upp den blödande. Ty rå och vild som Gunda var, hade dock en stråle av äkta förståelse för den stolta, ärekära kamraten upplyst hennes intellekt allt sedan hon insett sitt misstag rörande uppträdets karaktär, och ledd av dess ljus hade hon handlat hela tiden – icke stampat, sin vana likmätigt i vrede, icke smattrat med sitt ursinnes hagelskurar utan dämpat tonen.

Hon stödde henne mot sin skuldra nära att svikta av tyngden. Men plötsligt kände hon en lättnad, Karins kropp stramade ut sig, ögonen slogos upp.

»Känner du inte igen mig?» sade Gunda. »Var inte rädd, kära du, det är ju bara jag, Gunda vet ja, Gunda, din kamrat.»

»Jo, jo – nu». Karin tryckte sig intill henne och brast i högljudd gråt.

Steg hördes utanför. Gunda drog tyst igen dörren till skrubben och lyssnade andlöst... Åh, så väl – ingen hade hört något, de fingo vara i fred ännu en stund.

De sutto nu i kolmörker. Gunda ville ställa dörren på glänt men Karin tiggde: »Nej, nej, någon kan komma. Ingen får veta – »

Precis som jag tänkte hon skulle ta det, for det genom Gunda och hon yvdes över sitt kloka tillvägagående och tyckte sig vara en god psykolog. Med denna självbelåtenhet kom åter hennes gamla muntra jag till heders.

»Gaska upp dig nu!» sade hon piggt. »Inte ska du vara en sådan sillmjölke.»

Karin bara grät, grät så hon skakade.

»Det är väl såret... var har du slagit dig? Gör det så ont? Men det är nog inte farligt, det blöder inte mer, det känner jag.»

»Såret, vad bryr jag mig om det! O, om jag slagit ihjäl mig! Gud, låt mig få dö! Jag uthärdar inte att leva. Jag vill dö. Låt mig dö!»

»Himmel och makadam», utbrast Gunda häpen.

Sedan lät hon Karin gråta och snyfta utan att göra något försök att hejda, höll henne blott hela tiden omsluten och strök henne varsamt över kinden, när hon kom åt.

»Vi måste gå härifrån, annars kan vi bli instängda», sade hon slutligen oroligt. »Fast på kontoret håller de väl på och städar i natt. Men här stänger nog Lina. Var inte kymig längre. Jag begriper inte, varför du är så förfärligt ledsen. I ditt ställe skulle jag vara ursinnig på karlkräket. För resten det är ju ingen skada skedd,

jag kom ju i tid.»

»Jag kan inte leva, jag kan inte se någon människa i ansiktet mera, inte gå hem till syskonen och mor.»

»Men de vet ju ingenting om det här, och du kan väl tiga med det.»

»Ja, men jag vet... Inser du inte vad det betyder för mig!»

Det gjorde Gunda inte. Karin föll åter i häftig gråt och bröt ut:

»Jag känner mig som smuts under hans fötter. Vad är jag för en, då han ansett sig kunna – kunna behandla mig så.»

»Äh, strunt, du rådde ju inte för det. Och förresten är du den första här kanske? Tänk bara på Anna Persson, hon slapp inte undan hon som du, det hände i våras, minns du väl.»

Karin visade sig föga tillgänglig för Gundas välmenta tröst, men denna upphörde därför ej att flöda.

»Nu ska du pigga upp dig och vara förståndig och göra dig i ordning, så vi kan gå. Hit med en trasa, så jag får torka opp efter det förbannade vraket till karl. Om du vill, så ska jag tala vid ett par bekanta gossar att de klår upp Binge, så han minns det till dödda'r. Det gör de säkert för min skull.»

Karin vred sig i ångest.

»Ingen får veta ... Gunda, lova mig ...»

Gunda tog både himmel och helvete till vittnen på sin tystnad. »Fast inte har jag tänkt säga ett ord till pojkarna om vad som hänt dig», tillade hon. »Smörj kan han få ändå.»

Hon måste dock, på Karins enträgna böner, ta tillbaka förslaget om avstraffning, men hon gjorde det motvilligt och med ett tyst förbehåll att, Karin ovetande, sätta fårlan i gång på Otto Binges rygg. Sedan vred hon ur Karins kläder – duschen hade träffat även den oskyldiga – slätade hennes hår, var så moderlig som om hon haft sin egen lilla flickunge att vara god mot. De hade gått ut i Pudringen, där det fanns vatten, de rörde sig aktsamt, och väntade vid ett av fönstren att avlägsna sig tills gården var tom. Avklädningsrummet var öde, när de kommo dit, de klädde sig i hast och hunno ut på gatan utan att möta någon.

»Adjö, Gunda, och tack – jag ville... Tack snälla, kära du. Jag går den här vägen...

Gunda såg in i ansiktet hon hade vid sin axel – så-å flickan gick i tankar på sjön! Med hela sin robusta styrka tog hon om Karin och sade godmodigt:

»Sa du ja! Men den, som tänker följa dig tills du är hemma, det är Gunda Fält. Framåt marsch!! Har du ångan uppe? Jo, var lugn för det.»

En poliskonstapel vände sig om och såg misstänksamt efter dem – Gunda hade gnolat det sista.

Så vandrade de två unga i sommarnattens spröda skymning, Karin vit och ordlös, Gunda som vanligt men med en tillsats av beskyddande ömhet i sitt väsen. Det hände att hon tilltalades av unga män, att en vissling slängdes mot henne, att hennes hjärtevän sände henne trånande ögonkast från en port. För alla hade hon lämpligt svar i ord, i blickar, i åthävor. Men sin post övergav hon ej. Och icke förrän hon själv ringt på Karins dörr och sett denna öppnas, övergav hon sin skyddsling och egnade sig åt sina egna affärer. –

Endast Sylvi och modern voro uppe, då Karin inträdde, familjens övriga medlemmar lågo redan i sömn. Den stackars flickan sökte hålla sig i skymningen – lampan var tänd och Sylvi satt vid sitt arbete – men modern

uppfångade dock en skymt av hennes dödsbleka ansikte och frågade bekymrad, om hon var sjuk. – Nej, bara trött, sade Karin undvikande, varpå den gamla lagade att dottern genast fick lägga sig.

Men sömnen flydde Karin. Sylvi satt uppe till midnatt och knackade hörn. – Vad Karin sover djupt och lugnt, tänkte hon, seende den smärta flickgestalten alltjämt i samma ställning. Ansiktet kunde hon icke se, det var vänt mot väggen och dolt under täcket.

Hon släckte och lade sig. Allt var stilla en stund, så ströks Karins täcke tillbaka och hennes förtvivlade ansikte avtecknade sig spökaktigt förtonande i den bleka ljusningen. Hon lyssnade till de sinas andhämtning – alla slumrade. Försiktigt reste hon sig i sittande ställning. Som glödheta pustar kom hennes andedräkt, skräckfulla syner framträdde för hennes inre blick, när de försvunno kom känslan av förnedring, gjorde henne halft vanvettig av ångest, av leda, av äckel för sig själv och för livet. Synerna, förfärande, återkommo med allt kortare mellanrum. Hennes tänder skallrade av fruktan, händerna vred hon; kallsvetten trängde fram. Men hela tiden bevarade hon fullständig tystnad, icke ens när yrseln omtöcknade hennes sinnen, gav hon ljud ifrån sig.

Modern gick upp tidigare än vanligt för att stärka och stryka det vita förkläde, som dottern skulle paradera i för Malvans furstliga fest. När tiden var inne gick hon från bädd till bädd och väckte. Karin svarade icke på hennes kallelse, hon förblev orörligt liggande, medan syskonen yrvakna stimmade under uppstigningen. »Vakna, Karin, skynda dig upp, klockan är mycket,» manade modern och ruskade henne.

Ett rop, som kom syskonen att brådsnabbt samlas kring Karins läger.

Stum och stel låg Karin, väckt ur en dvallik slummer. Hennes feberklara ögon syntes onaturligt stora i sin vidöppna orörlighet. Medvetandet var borta.

Läkaren kom...

Sylvi, Sylvi, nu gäller det, nu om någonsin, att knacka hörn och sy. Pengar! Medicinen är dyr, läkarearvodet drygt, bror Karls lilla avlöning räcker ej långt. Stora syster, din osjälviskhet har blivit prövad under långa mödosamma år och bestått provet. Du trodde dagningen inne – »I jul, Erik! Älskade Erik, i jul...» Ödet, Sylvi! Ingen tanke mera på en julekväll i myrten vid din älskades sida! Knack, knack, knack, vik och vänd och jämna. Knack, knack, knack – det är ett dyrbart liv dina goda, flinka systerhänder kämpar för, en ärekär, själsstor flickas liv. Fart i pryl och sax vid ditt arbetsbord bland bäddarna under nattens timmar och låt under dagen ett snöfall av kragar från din maskin åka ned i rännan. Men akta att ej någon tår droppar på det fina linnet, gråt inte över Karin – kanske kan du beveka fader Död.

– – –

Den store och gode världarnas behärskare stod en nattlig stund på den tröskel Sylvi värnat så månget år från nödens gästning. Mellan sig och den han kom att skörda fann han en kvinna, spenslig, blek, utvakad. Knack, knack, – hennes händer flögo över vitt lärft.

»Se kärleken», sade fader Död bevekt, bugade sig och gled bort allena.

XV.

En bekännelse.

Goda snälla fru Lindberg!

Jag får nu skriva några rader och tala om att jag har hälsan och mår bra och önskar frun samma goda gåva,

och så får jag härmed lämna den bekännelse frun ville ha av mig för att frun inte skulle anmäla mig i polisen. Jag kan inte värdera varorna som jag tagit för dom kursade min fästman bort med detsamma och inte minns jag inköpspriset på dom men jag tror inte dom var värda så mycket. Och inte vet jag precis hur mycket det var som jag tog ur kassan men när frun ser på varorna att det är en trehundra kronor så tror jag att det är så omkring. Det var min fästman som narrade mig att ta och nu har han till på köpet övergivit mig och bor ihop med en annan flicka och nu har dom alla möbler och saker som vi köpte oss för de tre hundra och det kan rent av förarga mig till döds. Snälla goda frun var inte ond på mig, jag tycker det är så synd om frun för fruns affär är så liten och jag ångrar så förfärligt att jag tog. Om det ändå varit från någon rik knös men jag ska nog betala frun igen för jag har två lottsedlar, en teaterlottsedel och en annan så jag får nog pengar snart. Jag väntar min lilla vilken dag som hälst jag ska då in på barnbördshuset förstås och sedan vet jag inte hur det blir för mig för mamma kan inte ha mig hon har så svårt med alla syskonen sen pappa dog men får jag vara fri blir det väl alltid någon råd jag är inte alls ängslig för att på mitt betyg från fabriken kan jag få fina platser om jag vill. Jag tänker mig in på något hotell och bli städerska eller uppasserska för det lär vara livat värre och bra betalt också.

Jag har sagt åt mamma att frun skulle sköta sin affär själv och inte behöver någon flicka mer och att det var därför som jag fick sluta, så snälla frun tala ingenting om det ber jag frun för får mamma veta det där frun vet så tror jag hon sörjer döden på sig. Frun är så snäll så frun gör nog vad jag ber, ingen i världen har varit så snäll mot mig som frun varit mer än pappa och mamma förstås o att jag inte trott på den där usla bedragaren Helge men alla karlar är sig lika, stora kräk allihop och den som inte tittar åt dem vidare det är allt Magda Mejsel det, så nog lyder jag fruns råd alltid och det kommer jag att göra så länge jag lever fast nog är det ledsamt att sitta hemma förstås och det får jag väl göra nu. Ja var och en har sitt snälla frun. Frun skriver att frun inte vill mitt fördärv och därför inte anmäler mig i polisen bara jag erkänner och lovar att ta mig till vara för framtiden. Och det har jag nu gjort, hoppas att frun håller sitt löfte. Frun har väl mist många kunder nu när jag inte är i bo'n det tycker jag vore tråkigt.

Nu har jag ingenting mer att skriva om för denna gång och får nu sluta mina slarviga rader med en hjärtlig kär hälsning till frun från mig.

Tecknar högaktningsfullt ångerfulla Magda Mejsel.

Må så gott!

XVI.
Orostider.

Tora Dynings förmåga att bistå de sina under Karins sjukdom svarade blott föga mot hennes vilja, men hon gjorde redligt vad i hennes makt stod. Även hennes man visade prov på ädelmod och uppriktigt deltagande. – Gå och hjälp dem med vad du kan, Tora! Jag stannar hemma i kväll och ser efter barnen, lät det ofta. Och fanns det en slant i hans ficka gav han den villigt för sin unga svägerska. –

Med sin minsta i famnen kom Tora hem en kväll från ett besök i sitt gamla hem, där Karin nu satt väl ombonad som konvalescent och med matta händer gjorde sitt bästa att hjälpa Sylvi med kragarna. Boman, inneboenden, var redan hemkommen. Tora fann honom sysslande med en gammal koffert, i vilken han förvarade en del tillhörigheter. Sedan hon lagt den lille, som somnat på vägen hem, gjorde hon upp eld och började tillreda kvällsvarden. Med detta var hon sysselsatt, då Boman gläntade på dörren och bad henne komma in i rummet. »Det är något jag vill visa frun», sade han.

När hon kom in, såg hon en syn, som slog henne med förvåning: Bordet var betäckt av en mängd tvålar, alla

använda, av olika storlek men av samma sort.

Det är sådan tvål, som användes på badinrättningar, var Toras första tanke. Och blixtsnabbt drog hon sina slutsatser: tvålfyndet i fickan och nu, upplaget av tvål på bordet – ah, en sådan lurifax! Inte underligt att han gick och badade, det kostade honom inte många öre, så som han skött affären; i flera fall hade det blivit gratisbad så stora som tvålbitarna voro.

Boman stod vid bordet och fingrade på tjuvgodset. Tora satte händerna i position på höfterna och såg rättframt frågande på honom.

»Vill frun köpa slumpen?» frågade han väjande för hennes blick. »Det är prima tvål, och frun ska få den billigt.»

»Var har Boman fått den?»

»Det kan ju göra detsamma. Ska vi göra upp affären, så slå till.»

Tora såg honom stint i ögonen. Utan att bevärdiga honom med ett ord vidare, svängde hon sig om på klacken och gick ut, stängande dörren efter sig.

»Fy, en sådan lump!»

Hon slängde med spiselringarna onödigt hårt och spottade ned i flammorna. Åh, om hon blott kunnat säga upp honom genast, han var olidlig i sitt kroppsliga och själsliga snusk. Men det var omöjligt, hon måste ha tålamod med honom, alldeles omöjligt. Hälst nu då orostider voro i antågande, redan stodo för dörren...

Ett drag av trots spände sig kring hennes mun och ögonen hotade. Över rörelserna kom behärskning, diskarna, som med raska tag samlades tillhopa, klirrade blott helt sakta. – Orostider! Ja, något måste göras. Hårt mot hårt. Det var enda utvägen. –

In störtade en liten pojke, rosig om kinderna, lerig halvvägs till knäna. Med utropet: »O, så skojigt att mamma är hemma igen!» fångade han om henne, tryckte sitt huvud mot hennes sköte och såg strålande i ansiktet, som böjdes över honom med en smekning. Så släppte han taget, drog en stol till skafferiet, klättrade upp och såg sig om efter brödkorgen.

Modern följde hans görande med ett leende. Men detta bleknade snabbt på hennes läppar, ögonbrynen drogos samman och hon suckade djupt.

Bröd...

Tusenden, många tusenden hem hotade att prisgivas åt härjande nöd! Arbetet ryckt från åttiotusen män och kvinnor – ah gud! De små barnens jämrande gråt av hunger! Värken i mödrarnas bröst, den stingande, svidande, blodpressande värken, vid att intet ha för den lilla mun, som ber, ber, ber... »Mat mamma! Varför får jag inte mat?» – Och fädernas dova ångest...

En snyftning sökte arbeta sig fram ur Toras bröst, men hon tvang den tillbaka. Och åter stramade hennes skälvande läppar i trots och tänderna betos samman med en smäll. Kamp! Kamp till det yttersta. Aldrig skulle det med rätt kunna sägas, att bröder svikit bröder, då gemensam nöd bort ena. Aldrig. Ty i proletärernas bröst hade broderskapets heliga idé sin fasta tillflykt.

Gemensam nöd. Ty i dag dig, i morgon mig. Och dessutom – var det icke deras dyraste skatt, organisationen, kapitalets rövarhord nu ville åt, frossa av, slita sönder med grymma klor, skatten som bärgats med omätliga offer av möda och liv, som varit och var medlet att höja de trälande ur förnedringen,

förädla och ståla klassviljan, vidga sinnena, vinna själarna för kulturen. Ah, organisationen, solbringaren, den som skaffat luft och bröd och sång i hem, skövlade av brist och allsköns unkenhet. För den var intet offer för stort – den var omistlig som ryggmärgen.

Så gingo Toras tankar, medan hon var verksam med mjöl och visp och gryta. Hon hörde Boman avlägsna sig, såg honom snedda över gården med ett stort paket under armen och förstod, att han bar bort tvålen.

Ett skrik ifrån gården kom henne att släppa det hon hade för händer och ila ut. – »Mamma, mamma...» Rösten var hennes lille Tors. Gossen hade fallit omkull, men Tekla Krön, som hängde tvätt till torkning på gården, hade redan hjälpt honom på fötter, då hennes vän Tora blev synlig. Allt blev bra i en handvändning, så fort mor kommit till, och de två kvinnorna lämnades ensamma. Tekla sade:

»Krön är inte hemkommen än. Jag väntar så. Har du kanske hört något om hur det blir? Inte? Vad tror du? Strid?»

»Det finns väl inget annat val.»

»Nej, men man hoppas ju i det längsta på en annan utväg.»

En kvinna, vissen och grå i hyn, kom med stilla rörelser fram och räckte Tekla en påse klykor.

»Är det strejken ni talar om?» frågade hon, sedan hon tackat för lånet av dem.

Tora sporde litet kyligt:

»Går fru Levins man med?»

»Inte gör han det av fri vilja. Men han måste väl, tyvärr.»

Tora smålog spotskt.

»Jag kunde just tro det», sade hon. »Han är ju kristen.»

»Vad menar frun?»

»Det är ju regel att de kristna är svans åt de stora, som ha makt och pengar.»

»Alltid hugger man på oss», sade den andra sårad. »Vi har ju inget inflytande.»

»Lev som ni lär så får ni», bet Tekla Krön av. Och hon fortfor i amper ton: »Ni kristna tiger alltid bara inte orättvisorna och förföljelserna drabba er själva. Och prästerna... med få undantag...»

»Ja, alla goda makter vare tack att jag inte är kristen!» sade Tora intensivt.

Fru Levin ryggade.

»Men arbetarna bråkar ju alltid», sade hon, så brytande tystnaden, som inträtt. »Varför kan de inte leva i fred med sina arbetsgivare. Det är gott att bröder sämjas, säger bibeln.»

»Bröder! O enfald ...» Tekla skrattade och började vrida ett lakan, men Tora sade med godhet i rösten:

»Har inte fru Levin följt med det, som hänt den sista tiden? Det är ju vi som är de anfallna. Man har sparkat ut våra kamrater från arbetsplatserna, de sämst lottade, som lever i halvsvält, när de har det som bäst, och som inte kan hjälpa sig själva mot blodsugare och utpressare. Vet inte frun det?»

Den andra teg.

»Det är en blodig skam», fortfor Tora, och rodnaden sprang upp på hennes kinder. »Jag skulle skämmas att vara arbetarkvinna, om de våra tålde en sådan gemen behandling av våra mest utarmade kamrater och lämnade dem i sticket. Nej, hellre en strid på liv och död. Vi får bereda oss på att svälta och kastas ut på gatan och misshandlas, men det må vara detsamma bara vi gör vår plikt fullt ut. För det är tusen gånger bättre att lida med ära, ser frun, än att leva obekymrat och glatt som fega mesar och självisk fänad. Det är min tro.»

Hon hade tårar i ögonen då hon gick därifrån.

Barnen hade samlats i rummet från lek på gården; de trippade omkring därinne, en entonig röst rabblade ihärdigt upp bibelspråk, ackompanjerad av trevande försök på ett munspel. Tora såg oroligt åt kökssoffan, där den lille låg... Just som hon fruktat – vaken! Och som han gjorde upprepade försök att kasta sig i golvet, fann hon sig nödsakad att ta honom till sig.

...Det gick i tamburen. Hon kände igen sin mans steg.

Han gick direkt in i rummet. Tora slog upp dörren mellan detta och köket och mötte honom med barnet på armen.

»Nå?»

Hennes fråga kom spänt, med tungt allvar.

Tyst fällde mannen armarna i kors over det breda bröstet.

Hans hustru slöt ögonen som för en blixt och tryckte barnet impulsivt intill sig. Så möttes makarnas blickar, och deras händer förenades fast.

Lilla Elisif hade storögd, undrande följt vad som föregått mellan far och mor. Nu tindrade det till i de blå barnaögonen – hon släppte katekesen, sprang fram till föräldrarna vid dörren, där en alltmer ljusnande solstrimma randade golvet, slog armarna om deras liv och tryckte sig upp mot dem.

Hon hade förstått att signalen till nödvärn var given – de vilande armarnas kamp. Och även i hennes barnahjärta – proletärbarnets – hade en gnista av den heliga hänförelsen flammat upp.

*

Samma budskap nådde även Per Boman denna afton. Snopen över sin värdinnas tvära avslag på tvålaffären hade han genast gett sig av för att söka annan marknad för sin vara. Och han lyckades över förväntan. Dock kände han sig knappast harmoniskt stämd. Stridiga känslor brottades i hans inre – han tyckte sig ha gjort skäl för en kryddsill, hans längtans föremål sedan länge, men snålheten stred emot. Anblicken av läckerheten i ett skyltfönster frestade honom dock så, att han slängde alla tankar på sparbanksbok och ränta och ränta på ränta och visdomsordet, »den som spar han har». Sillen måste bli hans. Men i detsamma han resolut sköt upp dörren till butiken, kände han en hand på sin skuldra.

»Storstrejk!»

Det kom som en fanfar.

Boman blev djupt modstulen. Kryddsillen fick vara. Slut med förtjänsten, slut med insättning på sparbanken, bara tära på kapitalet – o jämmer! Han kände sig gränslöst olycklig. Likväl tänkte han icke ett

ögonblick på att svika ehuru väl vetande, att svek skulle bringa honom guld och ynnest från dem, i vilkas makt det var att för framtiden gripa in i hans öde för väl eller ve. Svältkriget mot hans egna var för mycket även för hans krämarsjäl.

Långt inpå natten låg han och grubblade på, hur han bäst skulle ställa med sina finanser. I fantasien såg han sig själv i banklokalen men ej vid insättningen, ack nej! Uttagning stirrade mot honom, han kände bokstäverna som lika många pilar i hjärtat. Och förvånande klart såg han bankbokens uttaget – uttaget – uttaget. – Hans plåga var sataniskt grym – dittills hade boken gått fri för det ordet. Ända in i drömmen förföljdes han av dessa syner, och dagen därpå voro de lika efterhängsna.

Bara tära! Ingen utväg att tillskansa sig en om ock ringa inkomst! Hans sorg var äkta och djup.

Men slumpen hade förbarmande med honom.

Han brukade, då vädret var vackert, äta sin kvällsvard i någon backsluttning, där mjukt gräs och svalka bjöds honom för intet. Dels hade han ett vaket sinne för naturens fägring, dels kände han sig i ensligheten mer fri och obesvärad, ingen såg där ned på honom för hans dåliga kläder och drog sig för hans sällskap, och han själv slapp att gräma sig över alla pengar andra förstörde på mat och dryck. Viktigaste skälet var dock att det blev billigast så, han kunde då köpa maten själv och den allra enklaste. Trogen sin vana sökte han även kvällen efter den, då budskapet om den stundande jättestriden kom honom att försaka kryddsillen, en fristad i gröngräset för att njuta sin aftonvard. Han var försedd med ett par skivor amerikanskt fläsk och en limpa. Något att släcka törsten med hade han ej, visserligen stack en butelj upp ur hans kavajficka men den var tom; hittad i ett snår, skulle den säljas i närmaste bod. Med sina långa, spetsiga tänder slet han i fläsket, mumsade på limpan och njöt stundens behag, men med ett stänk av vemod i sinnet och med pannan i grubblarveck.

Fläsket var ettersalt, han måste skaffa sig vatten, buteljen kom bra till pass. Han reste sig upp men sjönk genast tillbaka och lade sig på rygg i det höga gräset han hade hört steg nalkas och ville inte bli sedd.

Två män kommo uppför den smala, av tallarnes rötter ådrade stigen. Plötsligt snavade den yngre och föll. En svordom.

»Slog du dig? Kan du inte stå på benen?»

Ett brummande. Det knakade under tunga steg. Lövverket skymde för, Boman kunde ej längre se de kommande.

»Halt säger du! Nog kan jag stå. Du har visst tagit dig några pilliknarkare – vad?»

»Det är väl min ensak.»

»Det kan diskuteras, du. Men säg, hur ska du kunna reda dig, om det blir rusdrycksförbud, och det blir, var säker. Du, som är van att ta en geting i svalget minst tre gånger om da'n.»

»Ja, det blir en sabla torka. Men många blir värre däran än jag. Det finns allt åtskilliga, som skulle sälja både kropp och själ för några droppar, om de bara finge tillfälle.»

En vindil ruskade i trädkronorna, rösten dog bort i suset. Men Boman hade hört nog. Långsamt reste han sig i sittande ställning, stödde hakan mot knäna och stirrade begrundande ut över Karlbergssjöns glittrande vågor, glömsk av provianten, som låg bredvid honom i gräset, ett byte för myror och andra kryp.

Så hade han setat en god stund, då hans gula betar plötsligt blottades i ett grin. En så'n idé, ett så'nt präktigt uppslag! jublade det inom honom. Vilken tur att han kommit i de två okändas väg!

»Kropp och själ för några droppar...» Nå ingen skulle behöva försmäkta om Per Boman kunde hjälpa.

»Låt mig se», mumlade han, »låt mig se.» Och han började räkna med hjälp av fingrarna, han gjorde upp en plan för sitt handlingssätt, förkastade, rättade här och där och fick slutligen det hela till sin belåtenhet. Det var därför en lycklig man, som erinrade sig resterna av limpan och det amerikanska fläsket. Med käkarna i fullt arbete skyndade han hemåt längtande efter morgondagen för att få sätta sina fiffiga och inbringande spekulationer i gång.

Han gick direkt från fabriken till banken under middagsrasten nästa dag. Uppsägningen kostade honom verkliga kval – det kändes som om något långt, vasst genomborrat hans bröst gång på gång. Men när han åter kom ut i solen, med pengarna väl gömda i plånboken, lättade hans lynne. En munter melodi porlade inom honom; det kom svikt i hans steg, som följde rytmen:

»Kropp och själ för några droppar.
Kropp och själ etc.»

Med nöd kunde han låta bli att sjunga högt.

– – –

På kvällen sade Tora till sin man:

»Jag kan inte begripa, vad Boman har för sig i vedbo'n. Han springer oupphörligt dit, fast det tycks vara meningen att ingen skall se det. Där finns ju ingenting annat än gammalt skräp.»

»Låt honom hållas. Det är ingenting att bry sig om», svarade Verner. »Förresten har han visst några verktyg därnere, om jag minns rätt.»

Kort efter kom Boman in. Han såg trött och upphettat ut, men också förnöjd.

»Jag går ut en stund», förklarade han. »Det är vackert ute i afton.»

»Jaså. Ja, Bomans portnyckel ligger på sin plats», svarade Tora vänligt.

Boman gjorde en avböjande åtbörd.

»Jag behöver den inte», sade han. »Jag kommer hem om en timma eller så ungefär.»

Men det var just vad han icke gjorde.

Hans värdfolk väntade på honom ända till midnatt och sov sedan blott med ett öga i sänder. Boman kom ej. Aldrig förr hade det hänt, att han varit borta en natt, sedan han flyttat till dem, så deras ängslan var stor och som det visade sig berättigad. Ty en notis i morgontidningen berättade att han blivit överkörd av en spårvagn, fått axeln skadad och förts till ett sjukhus.

XVII.
Under kampen.

Tora satt i skymningen på en låg pall med sin minsta vid bröstet. Sångens källsprång i hennes själ sökte sig utlopp:

»*O, det är tunga tider,*

hårda, bittra tider,
Förlåt mig, barn, för livets gåva!»

Lilla Ove sträckte lekfullt handen mot hennes läppar. Hon kysste de skära fingertopparna.

»Du ska sova, gullgossen min – vyss vyss!

»*O, det är tunga tider,*
tunga smärtans tider.
Mitt folk,
blod av mitt blod,
kämpar för bröd och rätt,
kämpar med mod,
svälter tyst och lider.»

Barnets stora blå ögon speglade moderns sorgsna ansikte. Tora vaggade sin gosse i famnen och gnolade melodiskt, inåt skådande. Inom henne klarnade det och med ens tändes blicken av hennes själs stjärneljus:

»*Vad mer om vi svälter och lider!*
Det är höga och ädla tider.
Mitt folk,
blod av mitt blod,
stora dåd kan aldrig dö.
Vi växer i sol'n de sprider.»

Det knackade på dörren. Tekla Krön trädde in.

»Inte har du en nypa vetemjöl att låna mig», frågade hon. »Jag ska göra litet sås, för Henning har fått potatis av en kamrat, som har koloniträdgård, men jag har inte något mjöl, och det är tomt i kassan naturligtvis.»

»Jo, bara det räcker till det jag har. Men sätt dig, du har väl ingen brådska.»

Tekla drog fram en stol och satte sig. Ur förklädet, som hon höll hopvecklat, rullade i detsamma en stor potatis och stannade ej förrän långt ute på golvet.

»Det är bara några stycken», förklarade hon och visade förklädets innehåll. »Jag tänkte du och de dina ville smaka, fast det blir väl knappt till ett kok. Har du något, som jag kan lägga dem i?»

»Du har ju själv fått dem», sade Tora rörd. »Att du –»

Men den andra lät henne ej tala ut. »Nå får jag mjölet? Jag är rädd, min gubbe är sugen, när han kommer hem.»

Tora lossade varsamt bröstet från sin pojkunges ivriga läppar, och knäppte igen blusen. – Vad stod på? Varför fick han ej vara i fred och må gott – hans rosiga ansikte drogs till en missnöjd grimas. Men då han såg modern småle mot sig försvann misshumöret, hans putande läppar skildes åt i ett kvittrande skratt, och därvid tillrade en mjölkdroppe ned för läppen till hakans grop.

»En så'n raring», utbrast Tekla. »Och ett så'nt präktigt hull han har. Det är annat än mina. De arma ungarna är smala som vispkvistar allihop. Håller de här tiderna i sig länge, så vet jag inte hur det går med oss.»

»Åh skräp, man tål mycket innan man förgås», sade Tora hurtigt.

Den andra suckade. »Du har bra i bröstet, du, åt din pojke», sade hon efter ett kort uppehåll. »Jag...» Rösten hade ett tonfall, som icke var fritt från avund.

Tora böjde sitt avmagrade ansikte över barnet.

»Ja. För i dag har jag ätit.»

Hon reste sig, ordnade en kudde i soffhörnet och ämnade lägga Ove där. Men Tekla sträckte ut armarna, hennes kinder hade fått förhöjd färg och rösten lät avbedjande:

»Låt mig hålla honom!» sade hon. Och när Tora småleende räckte henne den sprattlande: »Henning undrade för en stund sedan, om ni allihop ville följa med i det gröna i morgon. Gör det! Det skulle vara så roligt.»

Med huvudet inne i skafferiet svarade Tora:

»Jag vet inte... Luften suger så, och jag har ingenting att ta med»

»Oroa dig inte för det. Jag har några kaffebönor, de räcker nog till ett kok åt oss alla. Och i kväll får Henning mjöl av sin förening, så då ska jag baka. Rågsikt, kära du, det är så gott. Men det kommer ändå inte att smaka varken Henning eller mig, om inte ni är med.»

Tora räckte småleende fram mjölpåsen öppen. – »Tack, vi kommer!»

Ett moln av mjöl överpudrade dem plötsligt alla tre, – Ove hade kört ned sin hand i påsen med sådan fart, att hans mor så när hade släppt den i golvet. Fnysande och hostande putsade hon sin tilltagsna arvinge och avslutade meningen.

Tekla lagade sig att gå med återstoden av mjölet.

»Låt oss gå tidigt och vara så länge som möjligt i gröngräset», sade hon belåtet. »Det är gott för oss alla att vara ute, men hälst för karlarna. Det håller deras mod uppe, att de slipper sitta och se på, hur barnstackarna går och gluttar i tomma matskåp.»

– – –

Följande dag kom med solblå luft och stark värme. Familjerna tågade av i samlad trupp. Det var en ståtlig procession.

Herrarna gingo i spetsen bärande metspön, matkorg och hängmatta. Damerna följde med kaffepanna, fotogenkök och vattenflaska. Efter dem kom en rödmålad skrinda, dragen och påskjuten av ett par pigga barfotalassar av dynastierna Krön och Dyning. I skrindan sutto ett par småttingar, de senaste skotten på sagda ätters stamträd och bligade i stum förundran på världen mellan uddarna och krusen och rosetterna, som i stärkt och struken vithet omgåvo deras menlösa ansikten. Bröder och systrar följde i gåsmarsch, de flesta barfota, alla blanka om näsan av såpvatten, pojkarna med slät lugg, flickorna med krusade flättofsar och granna hårband. Kjolar, byxor, blusar, förkläden – allt var rent och nystruket, men urblekt och mycket lappat.

Ett hurtigt och upptågslystet följe! Jonas Krön gick sist. Ett stycke spisbröd stack upp ur hans blusficka, han var nyklippt, solen speglade sig i hans blanka skult. Rätt som det var blevo hans känslor av välbefinnande och fröjd honom övermäktiga – upp med munspelet, en liten låt, en smula hiåhej ... Ungarna spände genast vador och höllo takten, skrindan fördes fram i knyckar, och de åkande bligade och guppade. Allt detta undgick deras upphov ända tills en åskådare tvärs över gatan svängde hatten och skrek: »vaktparaden kommer, hurrah!» Honnören var allt för direkt för att missförstås, och musiken fick krypa tillbaka i Jonas

byxficka.

Tora gick för att fylla flaskan vid en vattenkastare.

»Är det inte Birgit Sänke, som kommer där borta», sade Tekla och skuggade ögonen med handen. »Jo, det är hon. Be henne följa med oss, Tora! Släpp henne inte, ta henne med!»

Birgits friska färg var borta, hennes ansikte lyste mattvitt mot det stora mörka håret. Smal om kinderna hade hon blivit, och tinningarna tycktes insjunkna och visade tydligt ådernätet. En högröd långhalsduk fladdrade ut som eldslågor från hennes bröst.

»Jag har en bok, som jag vill läsa», undskyllde hon sig, då Tora framförde inbjudningen. Men hon gav med sig och följde. Barnen tävlade om att få gå närmast henne, de tryckte sig upp mot henne, kramade hennes händer. När tåget åter kom i marsch, gick hon mitt i ungflocken, förtroligt småleende.

Emellertid hade Tora förgäves sett sig om efter lille Tor och fått beskedet, att han skilt sig från sällskapet och traskat av på egen hand enligt kär vana. Han var säker för sina år, hon hyste därför ingen farhåga för hans välfärd, viss om att han skulle dyka fram, där man minst anade hans närvaro.

Karlbergsbron kom i sikte. Blankt stål gnistrade i solen – bron var besatt av en militärpostering. Soldaterna togo dock sina plikter lätt, de lutade sig vårdslöst över räcket, dåsigt småpratande och spejande efter nytt för blicken att vila vid. De fagra stränderna lyste mot dem, Ulvsundafjärden speglade sol och grönska och vita segel, över krönet av backen, som leder upp till hagen, tågade en rad brokiga kor, svängande svansarna. Längre åt höger sträckte en urgammal ek blott delvis lövade grenar som famnade mot den ljusstrålande klarheten. Över bron kom en fräknig byting försiktigt bärande en kaffepanna, ur vars pip en svag rökstrimma då och då blev synlig; från en förtöjd roddbåt ropade lekande barn upp till honom med klara skratt.

Verner gav uttryck åt de andras tankar, i det han yttrade bittra ord om ödet att anses som fiende i eget land.

»*Det där är för våra bröst*», sade han, visande de påskruvade bajonetterna.

Ögonblicket därefter ändrade en av soldaterna ställning, och vem kom till synes sittande på broräcket mitt i gruppen, om inte Tor. Munnen gick, benen dinglade och odygdiga fingrar undersökte uniformsknapparna på närmast stående soldat.

»Jag har fått mat», var hans första ord, då han såg de sina framför sig. Och han visade en halväten kex.

Det blev ett rätt långt uppehåll. Bekantskapen mellan de äldre var snart inledd, sedan det visat sig att befälhavaren var från samma hemtrakt som Henning Krön och hans hustru. Henning dröjde också i samtal med honom, sedan de övriga deltagarna i utfärden avlägsnat sig. Talet var nu om strejken.

»Nå, hur går det för er?» frågade soldaten intresserat.

Krön såg förbehållsamt, prövande på den andre. Men då han i dennes uppsyn endast läste redligt uppsåt och broderligt deltagande, svarade han tungt:

»Illa, tror jag.»

»Håll ut!» sade den andre och räckte impulsivt handen. »Mod, kamrat!» Och han tillade i lägre ton: »Vi har så litet... men regementet har skramlat till er, och i morgon skickar vi upp det.»

»Och ni, som ser ut att stå på andra sidan», utbrast Krön och såg med lysande ögon på var och en av

soldaterna.

»Vad! Vi! Tro aldrig det», svarade den andre allvarligt. »*Brakar det löst vet vi allt var vi har de våra.*»

– – –

Hängmattan var redan uppspänd under lummiga grenar, när Krön anlände, och kaffepannan puttrade välkommande. Paret i skrindan hade, väl förplägat, somnat, alla de övriga höllo sig i närheten av matkorgen, djupt intresserade av dess innehåll...

»Alle man till bords!»

Mitt på den vita duken, bredd över spätt gräs, stod ett fat rågat med skivor av rågsiktbröd. Det blev tomt i blinken, rågades för andra och tredje gången och blev åter tomt.

»Kära Tekla, hela ditt bak stryker med», sade Tora bekymrat, när Krön hämtade upp ännu ett par bullar och räckte dem åt sin hustru.

Tekla sken av belåtenhet och god vilja och skar och skar.

»Vill du ha en skiva till»? frågade hon lille Tor Dyning, som mumsande följde hennes förehavande med begärliga blickar.

»Ja tack, tant, jag vill hälst ha många», svarade han.

Birgit hade upptäckt att matkorgen icke innehöll en tillstymmelse till middag. Och de tänkte vara i skogen till kvällen...

»Jag vet något som skulle göra mig riktigt glad», sade hon mjukt och ställde ifrån sig koppen.

»Vad? Vad då?» Det ville alla veta.

»Att få gå hem och koka sill och potatis och bjuda er på härute. Och kanske lite lingonsylt åt barnen, om vi har någon hemma...»

Halvkvävd av barnens omfamningar reste hon sig. Tora erbjöd sitt sällskap, hon ville hjälpa Birgit, som tänkte ta med blommor och grönt till hemmet. De gingo sakta och pratade förtroligt, medan de skördade av buskars sirliga lövverk och tuvornas strån och blommor. Himlen lyste klarblått genom trädkronornas sensommargrönska, mandelblommorna doftade, och vällukter ångade från den närbelägna koloniträdgården, vars färgglada stugor och vita tält, smyckade av krassens flammande klockor, av vildvin och rosenbönors blomklasar, fängslade blicken och lockade till drömmeri om hemtrevnad och rikt lönad idoghet. Å trappsteget till en röd, på en bergknalle uppflugen stuga satt en tös, barhuvad och barbent, drog långsamt sin synål genom en grannfärgad lapp och slängde med de ljusa lockarna. Vid sidan om henne bredde en solros sina gyllene fransar kring blomkorgens sammetsbruna rundel. Duvor trippade vid hennes fötter och svävade silverskimrande över rabatternas blåklint och poppelrosor.

Birgit och Tora sågo sig om efter en skuggig plats, där de i ro kunde sitta och ordna sina blommor. En sänka med friskt och orört gräs lockade dem, de slogo sig ned och funno att de hade utsikt över stigen men själva voro skyddade för upptäckt.

Birgit plockade litet bland blommorna, så blev hon sittande overksam.

»Du ser så ledsen ut», sade Tora tvekande. »Är det något jag kan hjälpa?»

Birgit skakade på hufvudet.

»Förlåt mig, Birgit, om jag är ogrannlaga, men jag känner så för dig. Kan du inte glömma Yngve Lennartsson ?»

Åter ett nekande tecken.

»Jag vet ju inte varför er förlovning bröts, inte vem som gjorde det, men jag antar att det var du, eftersom han tycks vara ohågad att släppa dig.»

»Det var jag.»

»Och nu» – Tora dröjde på orden – »nu vill du ha det ogjort, du älskar honom...»

»Ja, men jag ångrar inte brytningen, Tora. Jag räddade min själ.»

Det blev en tystnad. Tora valde med omsorg bland blomsterfägringen i sitt knä, jämförde färgerna och band samman knippet. Så sade Birgit lågt:

»Tiderna, Tora! Det vi nu går igenom...»

Till Toras läppar steg slutstrofen av sången, som dagen förut vällt upp ur hennes väsens innersta djup, men blygheten höll henne tillbaka. Hon strök i stället Birgit över handen och sade tröstande, hoppfullt:

»Inte förtvivla, vännen min! Det ljusnar nog.»

Birgit tryckte sina händer kramande mot hjärtat.

»Ack, Tora, jag står naken till både kropp och själ för allt det förfärliga, som min klass nu går igenom. Det spottas på den, Tora, spottas – »

Tora höjde varnande handen – en man kom gående på stigen.

Han var reslig och skulderbred. Kläderna, barslitna men rena, hängde löst om hans kropp, skornas överläder var söndrigt, klackarna utgångna. Håret bucklade sig blont och mjukt under hattbrättet. Han gick lutande som om han sökte något på marken, kvinnorna sågo blott en skymt av hans ansikte. Men en fågel, som drillande höjde sig mot det blå firmamentet, kom honom att flyktigt skåda uppåt...

»Hungern själv!» viskade Birgit, skakad av en frossbrytning.

Tora var vit av sinnesrörelse. »Märket på rockuppslaget... Han hör till de våra...»

Åter letade hans ögon i gräset. Några steg och han böjde sig med handen färdig att gripa. Men hejdande sig såg han snabbt forskande åt alla sidor. Så drog han med ett ryck något ur jorden.

En rot. Han fick upp en fällkniv, skalade och åt begärligt.

– – –

Den första Birgit såg, när hon några minuter senare trädde ut ur skogsbrynet, var Karin Malmådra, som långsamt gick vägen fram ledande en liten flickunge. Barnet var vackert som en dag och bar prydliga kläder. Karin stannade vid ett anrop, och Birgit sprang ned för den rätt branta höjden, som begränsade gatan.

»Det här är Gunda Fälts lilla Maja», presenterade Karin och jämkade moderligt på den lillas krage. »Vi ska ha henne nu, för det folket, som hon varit hos, vill inte veta av henne numera, när Gunda inte kan betala för

henne, de vill inte ge kredit. Ut med henne bara. Pack!»

»De är kanske utfattiga själva,» sökte Birgit mildra.

»Då vore de nog inte så järnhårda. Nej, de har det mycket bra. Han står i affär och har hundrasjuttiofem kronor i månaden. De tycker att Gunda ska bli strejkbryterska på Malvan, och det håller hon sig för god till naturligtvis. Gunda kom upp och grät i går kväll, hon visste sig ingen råd. Men du må tro hon blev lycklig, då mamma och Sylvi lovade att ta sig an Majungen. – Säg, raringen, du vill väl vara hos oss, älsklingen lilla, säg?»

Karin tog upp barnet i famnen och fortfor:

»Vi vill alla så gärna hjälpa Gunda, hon har gjort mig en mycket stor tjänst, ser du. Därför har vi tänkt att, när det blir lite bättre tider, hyra oss ett rum och kök, i stället för bara rum nu, och låta Gunda bo hos oss, om hon vill. Mamma har lovat att se efter lillan om dagarna, för övrigt får Gunda sköta henne själv.»

»Och tror ni att Gunda kommer att trivas hos er? Hon, med sitt obundna leverne ...»

»Hon har så mycket gott inom sig, det vet jag bäst. Och när jag var sjuk hörde hon efter var dag hur det var med mig, och hon köpte blommor och godsaker åt mig. Och tänk, hur kär hon är i sin flicka, och hur hon strävat för henne. Vi där hemma tro, att det kommer att göra henne gott att få ha sin lilla Maja själv. Gunda vet inte vad det är att ha ett hem, hon har växt upp i en barninrättning, stackare.»

Efter ännu några ord skildes de två flickorna, lilla Maja viftade farväl med sina små händer.

Gatan, som Birgit hade att passera i halva dess längd, innan hon nådde korsningen, som ledde till huset, där hon bodde, låg stillsam och gassig i solskenet. Fönstren stodo vidöppna, inga arbetsåkdon bullrade fram på stenläggningen, inga kunder köpslogo i butikerna. I dörren till ett mjölkmagasin stod biträdet, en skärkindad flicka i snövitt förkläde, och sydde rött på en duk. Ute på körbanan svängde barfota småttingar om i ringdans. På gångbanorna gingo människorna fram utan ävlan. Luften hade en underbar klarhet. Birgit tänkte: Olga Björks fönster. Det har jag svårt att urskilja härifrån under vanliga förhållanden, men nu, då fabrikerna inte bolma ut sin smuts, kunde jag kanske upptäcka henne själv, om hon stucke ut huvudet.

Vid Altonagatans bygge, halvfärdigt och övergivet, väntade henne en överraskning.

På en grönmålad och järnbandad kista, satt Gunda Fält sorglöst vickande på en kvarglömd brukbalja med foten.

»Sitt!» bjöd hon och gjorde rum på kistan. »Jag väntar på Erik Glänta, han har gått efter spik och hammare, för rätt som vi knogade på det där skrället, så gick handtaget sönder.»

»Vad gör Gunda annars nu för tiden?» sade Birgit, oviss om vad att yttra. Hon förblev stående.

»Jag suger på ramarna, jag, som andra hederliga jobbare», svarade Gunda.

»Just inget avundsvärt göra.»

»Nej, det må gud veta. Det käns som om man hade en sugpump i gång, jämt, jämt, i maggropen», menade Gunda och illustrerade sina ord med naturtrogna pumprörelser över sagda kroppsdel.

Birgit frågade, om hon ämnade resa bort, eftersom hon var ute med kofferten.

»Nej då», svarade Gunda. »Kistan ska bara över till fru Mejsel, hon har lovat ta vara på den, tills jag får något husrum. Saken är den att Lur vräkte mig på gatan i går kväll – hans hustru rådde inte för det, hon är

snäll – och det bara för att jag kallade honom för vad han är: strejkbrytare. Jag har kinesat hos en bekant i natt. Nu vet jag inte vart jag ska ta vägen.»

Vid den andras vänliga beklagande gav Gunda brukbaljan en törn med foten, som kom den att stjälpa, och förklarade skrattande:

»Åh, kyss mig på kronan. Jag tycker det är riktigt kul i haksvängen att jag kommit därifrån. Jag skulle naturligtvis i all fall gett mig av. En brytare ... att bo hos en så’n, nej pass.»

»Men bostad ...»

»Alltid blir det nå’n råd. I värsta fall hyr jag mig en våning i hotell Skogstrevna’n.»

»Vad är det för hotell? Var ligger det?»

Gunda gav till ett gapskratt.

»Vägg i vägg med hotell Busken n:r sju», upplyste hon, hämtande sig med svårighet.

»Tala med Malmådras först!» ivrade Birgit. Och hon släppte inte Gunda, förrän hon fått dennas bestämda löfte. Hon tyckte sig förstå, att Majas mor ingenting visste om familjen Malmådras planer för hennes bästa. Utan att antyda vad hon visste därom, berättade hon så om mötet med Karin och prisade lilla Majas fägring och vårdade yttre. »Hon ser ut som om hon hade en rik mamma.»

Gundas ögon fylldes med tårar.

»Och ändå har det varit tal om att ta henne till ett barnhem», sade hon bittert.

»Vill Gunda det?» frågade Birgit i avsikt att pröva den unga moderns känslor.

»Vill! aldrig i evighets evighet amen kommer det att ske, så länge jag har de här kardorna att arbeta med för henne», utbrast Gunda skakande sina knutna händer. »Ta henne från mig! Hon som är så glad i mig! Lilla mamma, säger hon och ibland säger hon Gundamamma, och hon tar mig om halsen och klappar mig och pussar mig och är så rar. Herre Gud, om jag bara kunde få ha henne hos mig en natt, o, vad jag skulle vara lycklig; ibland, vet Birgit, så drömmer jag om det, och då är det inte roligt att vakna.»

Arvid Gläntas ankomst hindrade vidare samtal i den inslagna riktningen. Birgit såg på, hur kistans handtag i en fart lagades, och brådskade sedan vidare.

Ur fabriken Malvans port kommo några unga kvinnor, fräcka i ögonen men med ansträngt obesvärade later och krängande sig under åskådarnas blickar av förakt. Malvan hade övergivits av alla utom slöddret, men detta var nog talrikt att fabrikör Brits kunde hålla driften något så när i gång. En av dessa hans hjälperskor kom under gående att snudda vid ett barn, som storögt satt och lekte med sina fingrar i famnen på sin mor, en av nöd märkt torftigt klädd kvinna. Denna såg henne lugnt rakt i ögonen och borstade demonstrativt den lillas kolt där den berörts.

Birgit log hårt: förrädaresmuts...

Plötsligt genomskars luften av ett infernaliskt oväsen – skrän, hornstötar, gapskratt – och en bil dånade fram. I den trängdes välklädda män, en flinande, hånögd skara. I händerna svängde de små blågula flaggor. Bleka och tärda män, bleka och tärda kvinnor, bleka och tärda barn fyllde fönster och portgångar, kantade gångbanorna, där bilen med skränande last for fram, och de överöstes med glåpord, med hånande tillmälen. Flaggorna hälsade dem utmanande, och med bestämda mellanrum brusade ett taktfast ha-ha-ha ha-ha-ha ut

över dem som skurar av sten. Bilen körde långsamt fram och åter, och krafterna hos dess passagerare tycktes vara outtömliga. Birgit såg dem börja sin tredje tur, då en man, som fått sig en gatpojksgest tillslängd, lugnt konstaterade:

»Överklass.»

»Nej, men överklassens drägg», sade Birgit.

Det värkte i hennes bröst, det kändes som en svidande sugning. Tora, Tekla, deras män och mannen med roten, alla heroiskt kämpande, lidande svältens fasor tyst, stolt – och så dessa vidunder i rikemansdräkt...

Med av upprördhet darrande och heta händer öppnade hon hemmets dörr. O, att kunna gråta, tänkte hon, gråta!

Det befanns att fru Sänke ännu hade litet lingonsylt kvar, och att hon offrade det med glädje. Intresserad för dotterns planer började hon hjälpa henne med råd och dåd, så att det icke dröjde länge, innan en rågad potatisgryta puttrade över elden, och Birgit kunde packa ned det behövliga porslinet.

Det ringde på tamburdörren och modern gick att öppna.

»Stig in!» hörde Birgit henne säga, »det var tur, min dotter är just hemkommen. Jag skall säga åt henne.»

När Birgit kom in i rummet, såg hon en medelålders, snyggt klädd kvinna sitta där med ett par stora, fullpackade korgar vid fötterna. Den främmande reste sig och räckte fram en hand, vars innersida kändes som sandpapper.

»Är det Birgit Sänke?» sade hon med förläget tonfall. Men handtryckningen var som en redbar väns.

»Ja.»

»Jag har fått anvisning på fröken av en bekant, som trodde att fröken känner många, som har det svårt. Snälla fröken, hjälp mig att dela ut det här! Jag känner ingen.»

Hon visade på korgarna och tillade ursäktande: »Det är bara så rysligt lite...

Birgit flyttade krukväxten från bordet, och de började gemensamt uppackningen. Den ena korgens innehåll utgjordes av kaffe, socker, havregryn; kaffet i paket med halvkilovikt, det andra i kilo. Präktiga limpor och bullar tornades upp ur den andra korgen. Därpå tog den främmande fram en sliten portmonnä och lade dess innehåll på paketstapeln.

»Vem får jag hälsa ifrån?» sade Birgit.

»Inte behövs det.»

»Men man vill nog veta vem som ger.»

»Bara en tjänarinna. – Ack, jag önskar jag hade mer. Om jag inte hade köpt mig kängor ändå!»

Birgit vände bort ansiktet. Hon hade redan gjort ett överslag av det skänktas värde.

»Det här – det här är ju minst ett par månaders lön för fröken», sade hon skälvande på rösten.

XVIII.

Av frukten kännes trädet.

Tora Dyning kom åter från ett besök hos sin inneboende, som fortfarande vårdades å sjukhuset. Hennes man sade:

»Nå, hur är det med Boman? Kommer han snart hem?»

»Han trodde, att han snart skulle bli utskriven, för skadan i axeln lär vara läkt. Men jag tror han får lunginflammation – han jämrade sig över håll i bröstet och huvudvärk.»

»Lägger han fortfarande på hullet?»

»Naturligtvis. Han får ju äta gratis nu. För övrigt ser han så fin ut i sina rena sjukhuskläder. Vem kunde ana att han var rödlett i hyn, vi ha ju alltid trott att han hade zigenarblod i ådrorna.»

»Ja, det var en överraskning», log Verner. »Jag gick förbi sängen, där han låg, utan att känna igen honom. Inte kunde jag tro annat än att han skulle vantrivas med renligheten på sjukhuset. Och så blir han rund och röd som ett rönnbär!»

»Ja», sade Tora, »det kan nog vara tu tal om hans trevnad där. Han längtar hem eller rättare efter det gamla skräp, som han har här, på annat sätt kan jag inte förklara varför han oupphörligt sökte föra talet på vår vedbod.»

»Vedbo'n!»

»Ja, det skulle inte få märkas, han manövrerade så fint, så fint, men jag begrep nog vart vinden blåste. Han ville tydligen ha reda på, om vi varit där. Vad i all världen kan han ha för intresse av det? Det fattar jag inte.»

»Åh, han har visst några verktyg därnere i en låda och är väl ängslig att han inte har dem kvar», svarade Verner likgiltigt.

Och hustrun, som fann förklaringen sannolik, offrade ej en tanke på saken vidare.

Så var Per Boman borta ur deras samtal tills några dagar senare, då bud kom från sjukhuset att en häftig lunginflammation ändat hans liv.

*

September hade gjort sitt inträde.

Verner Dyning var sedan gryningen ute med sina fiskedon. Nu var middagen inne, och Tora gick i orolig väntan. Äntligen kom han, trött, modstulen och hungrig. Hon rusade mot honom.

»Har du fått någon fisk?» ropade hon.

I kassen blänkte ett par små mörtar och en tretumslång abborre – det var hela fångsten.

»Och jag som inte har något att ge barnen», klagade Tora, överväldigad af besvikelsen. »Elisif och Birger kommer snart hem från skolan och är hungriga, stackars ungar, och Tor och du själv, fattig vän... För du har väl inte fått ett guds lån att äta nå'nstans. Vad ska jag ta mig till?»

Verner såg tungt framför sig. »Försök att få låna», sade han.

»Låna! Jag har inte hjärta till det. Alla ha vi ju så svårt. Och de behöver få igen med detsamma... »

»Åh, inte kräver man.»

»Nej, så hjälpsamma och snälla som i dessa dagar har aldrig de våra varit. Ack, om det kunde fortfara! Också du har blivit förändrad, du tycker visst om att vara hemma nu ... mer än förr ... gubben lilla?»

Mannen nickade kort. Han gick ett slag över golvet. stannade så och lade armen om hustruns hals.

Med sina goda ögon i hans sade Tora lågmält:

»Kära Verner min, om vi finge behålla dig sådan som du nu är, jag och barnen! Om du alltjämt lät bli spriten ...»

»Jag tror jag kan lova dig det, Tora lilla.»

»En sådan stor lycka törs jag inte ens tänka mig. Spriten är borta nu, du har inget tillfälle, ingen frestelse, sedan...»

Verners arm blev tung på hennes skuldra. Och de tego båda. Så gick han ut i tamburen med metspöet. Tora blev sittande, hennes tankar hade återvänt till matfrågan, hon grubblade på utvägar att skaffa sig åtminstone några ören. Plötsligt flög ett skimmer över hennes svältbleka ansikte. Hon sprang upp, och darrande på rösten av iver sade hon till mannen:

»Verner, o, så lyckligt! Jag är så glad, jag har kommit att tänka på att det finns gammalt skräp i vedbo'n. Barnen gick i våras och plockade ben och skrot, och jag tror att de inte sålde allt. Dessutom finns det lite lump, som jag länge samlat. Om du ville vara snäll och plocka ihop det och gå och sälja det, om du tror att det är värt något! Jag tycker vi åtminstone skulle få så pass, att jag kunde köpa lite potatis. Ack gud, om det vore så lyckligt. Då kunde vi doppa den i salt, ser du, för salt har jag som väl är, och på det sättet finge vi ju middag. Skynda dig, så är du rar, Verner!» Hon räckte honom nyckeln, och då han påminde om, att han behövde något att bära skräpet i, menade hon, att därnere funnes nog en säck lämplig för ändamålet.

»Skynda, skynda, barnen är snart hemma», ivrade hon och sköt honom mot dörren.

Kommen till stället började Verner genast leta efter de förmodade skatterna. Toras förhoppningar hade ju varit allt annat än lysande, och dock skulle hon säkerligen känna sig gäckad, menade Verner, där han stod i dyster begrundan framför den lilla hög skrot, ben och lump han fått samman. Och han tänkte: »Får jag tolv öre för alltihop kan jag prisa min lycka. Och vi är sex till middagen utom lillen. Potatis – ja, om du sjunger, min gumma.»

Nå, han skulle väl ändå ha i väg dyrbarheterna. Någon säck hade han icke upptäckt under sitt letande, även i det fallet hade Tora misstagit sig. Men vad var det, som skymtade i hörnet längst bort, där han icke brytt sig om att söka, emedan han visste att Bomans verktyg lågo förvarade där. Kanske var det något han kunde använda i stället för säck.

Det första han fick tag i var några paltor, dammiga så det rök om dem, därefter en utsliten trasmatta, trassel, blånor, resterna av en rock och sist – så'n tur – en kolsäck. Brådskande rev han den till sig, men fann då att inunder låg ännu en säck, renare än den första. Nu blev han nyfiken, helst det sista fyndet tydligen tjänade till hölje för något, som behövde skyddas eller kanske döljas. Bomans verktyg kunde det icke vara, dessa funnos i en gammal låda vid väggen. Han drog försiktigt upp ett hörn av säcken, såg något blänka till, kastade av i ett ryck och svor till av förvåning.

Framför sig såg han två skinande blanka fotogenkärl, rymmande det ena tio liter, det andra tjugo.

Fotogen! Och i hans vedbod! Vem hade ställt dit den och i vilken avsikt? Halft vimmelkantig av häpnad

stirrade han på det oväntade fyndet. Han lyfte på kärlen – fyllda till brädden! Så drog han korken ur det enas pip. Ah! – han drog in doften med spända näsborrar, ett saligt leende spred sig över hans drag – ah, brännvin!

I nästa ögonblick låg han på marken bland bark och stickor, händerna kring kärlet, munnen sugande om dess pip. Men innan han ännu fått en droppe på tungan rycktes hans huvud tillbaka som av ett järngrepp, och käkarna smällde i lås.

Det var ingen medveten handling han härmed utförde. Det var utbrottet av en kraft, som gjort hans själ levande under den disciplin, självhävdelse och ansats till stigande i själskultur hans klass utvecklade under kampen mot en övermäktig fiende. Han var oförmögen en redig tanke. Hans kropp skakade, det gnistrade för hans ögon och tungan skalv i en myckenhet saliv. Varje blodsdroppe flög i ursinnig yra, skrikande, pockande på sprit, kvidande av begär efter eldvattnet, det länge saknade, det sorgebetvingande, lustväckande. Och med ett flög hans käkar isär, och han störtade sig med en vild ed över den blanka behållaren...

Nej.

För andra gången slet han läpparna från pipen. Men nu var hans handling resultatet av en tanke: Vad var det han stod i begrepp att besudla sig med? Förräderi.

Han försökte resa sig upp men fick en förnimmelse av att han i nästa ögonblick skulle falla omkull och blev sittande på hälarna.

Förräderi. Mot sig själv. Mot sin klass. Mot solidariteten, den ädla idé, som drivit klassen i kamp, som höll hären samman, den svällande hären, och som bringade fiendens hets, lockelser, provokation på skam. – Hans tankar arbetade med allt större skärpa och klarhet. Och plötsligt såg han i en sekundsnabb vision sitt eget förflutna. Skamkänslan drev blodet över hans ansikte. Han kunde icke bliva förrädare mot sin klass och sig själv, han var det sedan år tillbaka. Så som han levat, ansvarslöst, blott för stunden, i svir och slöhet.

Och Tora... Han hade icke vågat delge henne det beslut han fattat under dessa veckor av tvungen återhållsamhet – att förbliva absolutist. Icke vågat av misstro till sin förmåga att bestå ett prov. På sin inträngande, skygga vädjan hade hon blott erhållit ett svävande svar.

Ett prov!

Vad annat gick han just nu igenom? Hans panna slätades ut, bröstet vidgades av triumf, av befriande glädje – här var provet, och han hade bestått det! Seger! –

Fotogenkärlet sände fortfarande ut den retande spritdoften. Han såg fientligt på det och sökte bland avfallet på marken efter korken. Då han icke lyckades finna den, vred han hop en trasa och pluggade till pipen.

Som han reste sig från sin knäböjande ställning blixtrade genom hans minne Erik Gläntas yttrande den dag han återfick sin anställning å fabriken. »Vad som skulle rädda dig och ståla din vilja, att leva livet starkt och väl, vore ett stort ansvar. Jag tror du hör till dem som utveckla sig rikast under starkt tryck.»

Ansvaret hade kommit – och funnit honom bärkraftig. Han hade vuxit med sin klass, i det han lidit med den och hänförts över dess hjältemod. Det goda i hans natur, som tynat under förflackninens och nedgångens tid, hade sugit näring med nya rötter ur prövningarna, de hårda kraven på självtukt och disciplin: härdats av försakelserna, hånet, hatet, smäleken, – allt det bittra han som medstridande i de vilande armarnas kamp måste genomlida.

Trettio liter brännvin, tänkte han, och oräkneliga spritens trälar... Vilken helvetisk vånda och förstörelse det ligger i min makt att släppa lös i kamratleden! Tjugu liter i droppar – »dyrt betalda droppar», tillade en förledande röst inom honom, »dyrt. Ingen nöd längre för dig och de dina. Mat i överflöd, kläder, hyrespengar...»

Men den frestade förgäves.

Verner tog sitt fynd med, då han lämnade vedboden. Inkommen i köket sköt han kärlen under bordet. Barnens röster hördes från rummet, han gick ditin för att se, om hustrun var där.

Elisif satt framför chiffonien, sjöng och spelade på tangenter av små vita papperslappar, uppklistrade på klaffen, markerade takten med huvudet och låtsades läsa noter i en på kant stående bok. Det var en vårvisa hon kvittrade. Birger knåpade med sin kulpåse, lille Tor höll sig intill systern, hans ansikte var rödflammigt av gråt.

»Var har ni mamma?» frågade fadern.

Elisif höll inne i sången, gjorde en schwungfull löpning över klaviaturen och svarade:

»Mamma är uppe i vindskontoret. Hon kommer strax.»

Tor sprang till honom och stack sin hand i hans.

»Snälla pappa, ge mig lite mat, för jag är så hungrig!» bad han med sina tårskimrande ögon i faderns. »Jag har bett mamma så mycket, men hon har ingen mat och hon säger att jag ska vänta, men det kan jag inte för jag är så *mycket* hungrig.»

Verner såg bort och försökte befria sig från den lilla hand, som gömde sig i hans och höll fast. En blick på de två äldre barnen sade honom, att de spänt följde sakens utveckling. Och han såg samma bön i deras ögon: Lite mat, pappa.

»Du får, du ska få...» mumlade han med grumlig röst. Och han sköt varsamt undan gossen och återvände till köket. Dörren blev stående på glänt – han hörde Elisif tala med förmanande tonfall:

»Hör du, Tor, du ska inte käxa så där rysligt på mamma och pappa om mat, när de ingen har. Du vet ju, att vi få med detsamma mamma skaffat något. Kan du inte begripa, att de blir ledsna att höra att vi är hungriga, när de inget har att ge oss att äta. Inte kältar jag inte och inte Birger heller, fast vi är rysligt hungriga, vi med. Kan du inte lugna dig och leka med dina saker.»

Verner började mäta avståndet mellan köksfönstret och tamburdörren, upprört grubblande på utvägar att skaffa bröd. Han var själv glupande hungrig och kände till följd därav en tilltagande mattighet, som gjorde hans gång vacklande. Sedan han en stund gått av och an, stannade han framför klädhängaren i tamburen och försjönk i begrundan.

Nätta små plagg ... Lille Tors bästa byxor, mycket lappade, bibehållande formerna av hans trots alla umbäranden runda lemmar, Oves bärkappa, urblekt och sliten av mångårig tjänstgöring, ärftlig i barnskaran; Elisifs hatt med käckt uppvikt brätte; Birgers blus, knappast brukbar längre.

Han vände på kläderna och påminde sig med ånger att han aldrig brytt sig om, hur barnen hade det i klädväg. Han hade sett dem nätta och behagliga och välklädda – det var deras mors förtjänst, alla bördor hade han hopat på henne. Allt hon varit för familjen under årens lopp stod klart för honom nu. Hennes arbete och uppoffringar var det som hållit nöden från barnen. Han själv – åh, han var ovärdig deras kärlek, ovärdig sin fina och duktiga hustru. Men han skulle försona.

Försona med ett livs strävan.

Han slog sig ned vid köksbordet och gömde ansiktet i händerna. Tora kom. Han hörde henne tala till barnen, de svarade skrattande, pratade i munnen på varandra. – Hon måtte ha goda nyheter att berätta, tänkte han.

Strax därpå kom Tora ut i köket.

»Jag har varit i vindskontoret, och där fanns buteljer, må du tro. Dem ska vi sälja och det genast. Jag är så glad, så glad. Hur har det gått med din expedition i vedbo'n? Har du hittat något säljbart där nere?»

Verner svarade med en nick.

»Så bra», fortfor Tora. »Hur mycket tror du vi får för det?»

»Trettio silverpengar – om vi säljer.»

»Vad menar du? Trettio silv– nej det är omöjligt. För lite skrot! Har du mist förståndet?»

»Kallar du det här skrot?»

Han drog fram fotogenkärlen. – »De äro fulla med brännvin», sade han viskande och med en blick åt dörren. »Tst! Barnen ...»

Tora undertryckte med möda ett förfärans rop. Hennes händer skälvde, och vit av skräck såg hon sin man i ansiktet.

»Var – hur ...»

Med några ord upplyste han henne om rätta förhållandet. – »Boman ställde dit det», tillade han. »Det kan inte vara någon annan.»

Ja, ja, tänkte Tora, Bomans oro på sjukhuset, hans kringgående frågor om vedbo'n – hans skuld var klar. »Men han drack ju inte», sade hon. »Varför då brännvinet? Tänk, trettio liter.»

Verner sade:

»Han tänkte förtjäna på det naturligtvis. Förstår du inte att det var en affärsspekulation.»

Tora slog ut med handen, som om hon måttat ett rapp åt den stackars syndaren. Mörk stod hon, tigande. I rummet tog Elisif upp moderns egen sång:

O, det är tunga tider. – – –

»Vad tänker du göra med det där?» – Tora stötte till fotogenkärlen med tåspetsen.

»Han är död nu», sade Verner i avsikt att mildra hustruns vrede, mot den hädangångne.

Hans mening gick henne förbi. Död, tänkte hon, brännvinet, ingen ägare till det. Verner tar det, vad kommer han att göra med det?

»Död», eftersade hon trevande, i det hon lyfte blicken till mannens ansikte.

»Ja, död.» – Hans ögon voro bortvända.

Då mindes hon ilsnabbt: »Trettio silverpenningar». Förräderi alltså. Judasgärning, Judaslön.

Som en flamma var hon intill honom.

»Verner, det får inte ske. Våga inte! Släpper du ut det helvetesgiftet bland kamraterna, så är vi skilda för alltid, du och jag. Mina barrn ska inte behöva kalla en förrädare far – ja, just förrädare du, och jag hungrar förr ihjäl i ett landsvägsdike än jag delar bröd med ett sådant avskum.»

Vreden sjöd upp inom mannen. Men den kamp han nyss genomgått hade tömt hans krafter, och samvetet var ännu så känsligt i sin vakenhet, att han icke kunde förbise, det hans föregående var föga ägnat inge hustrun förtroende för hans viljestyrka och förmåga att motstå en frestelse. Det blev därför inga ord. Men hans ögon förde hans talan, de gåvo uttryck för en sårad manlighet, förebrådde, vädjade.

Hustrun såg och i hennes röst kom en ton av skälvande ömhet:

»Älskade min man, tänk på vad du gör. Det är ju inte bara oss själva och våra barn det gäller och hur vi ska kunna uppehålla livet. Tänk på dina kamrater och den stora sak vi alla lider och kämpar för! Inte vill väl du hopa skam över den. Affärsspekulation, sa du. Nej det är ett brott, som du nu tänker begå, ett brott som är tusen gånger värre än mord, för det är, är – gud, att jag inte kan få ord för vad jag menar! – det är det bästa inom oss alla, det som höjer oss, det som under den här förfärliga tiden gör oss till Sveriges verkliga adel, det är arbetarklassens själ du skändar.»

Verner slöt hustrun hårt intill sig.

»Du kan lita på mig, Tora, nu och så länge jag lever», sade han.

Klockrent tonade deras lilla dotters stämma ut till dem:

Stora dåd kan aldrig dö.
Vi växer i sol'n de sprider.

XVIIII.
Utför.

Hotell Rosen.

Lilla fru Lindberg!

Mycket tack för brevet. Jag vill nu skriva och låta frun veta hur jag har det. Jag mår mycket gott, hoppas frun gör detsamma. Det är en så utmärkt bra och fin plats för mig, så jag finner det bra på alla vis, allesammans är vådligt snälla mot mig. Mycket roligt är det med att en kvarts timmes väg härifrån är det en mycket stor dansbana och hyggligt ungdomsmöte varje lördagskväll. När jag går till dansbanan, gud i himlen vad jag då är glad i själ och hjärta, det må frun tro att hohelihej då finns det viktigheter. I dag är det bjudning på de stora krigsfartygen som ligger här nedanför hotellet. Det är så mycket med vackra sjömansgossar här på hotellet så nu längtar jag aldrig till stan. Jag har alldeles glömt stan nu. Ja, det är roligt att leva och se hur det går å det har väl frun tänkt också annars har vi gjort av med oss för längesen, Håhåjaja.

Mamma har skrivit och talat om att frun varit så snäll mot henne och hjälpte henne så mycket med begravningen av min lilla Robert och skänkte svepning och en vacker krans. Jag kunde ingenting skicka för jag hade ingenting. Jag grät förstås alldeles rysligt när jag fick veta han var död men det var nog det bästa som kunde ske att han dog för nu kan ingen slå mig i näsan att jag har ett barn men tänk frun vad han var söt och jag tänker ibland att det allt skulle vara bra roligt om han fått leva. Frun säger frun är ledsen för att jag

tagit mig plats på hotell och att det är en farlig plats för mig men det får jag säga att nog kan jag ta vara på mig själv alltid så mycket som jag gått igenom och känner världen och människorna och allting. Jag har inte mer än tjugo kronor i måna'n men jag får mycket drickspengar, dom säger att ingen flicka brukar få så mycket som jag men det är knogigt att arbeta och lycklig den som slipper. I går kväll stoppa herrarna fullt med silverslantar nedför ryggen på mig så att det dråsade kring mig när jag klädde av mig, det blev en hel hop men jag måste köpa mig så mycket jag får aldrig något över för man måste vara så fin här det är alldeles tvunget ser frun. Adjö för denna gång jag måste ner och servera. Skriv snart!

Många varma hälsningar till fru Lindberg från tillgivna

Magda.

Jag är kommen ut i världen för att tjäna
och jag haver icke fader eller mor.

Frun skulle höra vad jag sjunger. Alla här så berömmer de mig och säger att jag sjunger riktigt förtjusande.
P. S. Jag ska nog skicka frun avbetalning på min skuld när jag får några pengar.

XX.
Mörker.

Erik Gläntas mor var änka sedan många år tillbaka. Hon hade fyra barn – sade hon själv. Rätta förhållandet var att hon skänkt livet åt blott tre, men det kom hon aldrig ihåg. Gunnar, som nu var omkring tio år, hade lämnats i hennes vård, då han var sex månader. Han kom från en änglamakerska och var så nära döden av svält och uppenbar misshandel, att hans mor, en vacker slarva, ansåg sig kunna, utan risk att nödgas infria sina löften, förespegla fru Glänta en riklig månadspenning för gossen och storartade presenter dessutom. Men hon hade missräknat sig – fostermoderns ömhet och omsorg gjorde underverk med barnet, som blev friskt och vackert. Hans verkliga mor, vilken huvudstupa kastat sig in i ett nytt förhållande och motsåg frukten därav, gjorde inga ansträngningar att gottgöra fru Glänta för hans fostran. Efter ett års förlopp försvann hon och lät aldrig mer höra av sig. Det kostade Gunnars fostermor stora uppoffringar att behålla honom, hon var redan då änka med två barn i skolåldern att försörja, men som hennes äldsta son, Erik, villigt drog sin dryga del av lasset, gick det, och för övrigt hade den lille främlingen så nästlat sig in i alla Gläntornas hjärtan, att han för dem var som ett skott av deras egen rot.

Alltså hade fru Glänta fyra barn, en dotter och tre söner, och hon var lycklig i dem. Det var en pigg gumma, flink i tankar, flink i tungan, flink i allt hon företog sig, och med ett lynne som glittrade ljust även under de mest bekymmertunga moln. Till en del berodde väl detta på att hon var fatalist av renaste art. »Det går som det går», var hennes valspråk. Vad tjänade det alltså till att mäta krafterna med ödet, menade hon. Bäst att ta mot slängarna med jämnmod och vänligheterna med tack och lov och sparad styrka att njuta.

Hade hon pengar, åt hon sig proppmätt av det bästa medlen kunde förskaffa och bjöd över lag; var pungen läns, tog hon till sitt valspråk, ryckte på axlarna och lade in på kjollinningen. Hon var en utmärkt kund hos pantlånaren, även sedan Eriks syskon, Arvid och Ella, med sitt arbete bidrogo till hushållet. Hemmet höll hon fint i alla skiften – köpte blommor för sina vaser, när det fattades pengar till mat. Var bordduken på stampen, och det hände ofta, bredde hon ett lakan över den ripiga bordskivan och prydde med en krukväxt; var även lakanet på visit hos »farbror», köpte hon en ny duk på avbetalning, själaglad över sin förmåga att styra och ställa. Hennes barn avgudade henne, funno alltid mor präktig och drogos med i hennes bekymmerslösa stämning. Hur hon såg ut? Småväxt, ibland mager, ibland knubbig, allt efter affärernas tillstånd; frisk hy, fylliga läppar, många gluggar i tandraderna än fyllda av glänsande löständer, än av

tandvax, än fullkomligt tomma. Till detta växlingsrika förhållande bar hennes fatalism skuld, ty trogen den väjde hon aldrig att använda sina käkars fulla kraft, där så krävdes. – Det går som det går, tänkte hon och bet och lät löständerna ramla.

Till sina barn hade hon givmilt skänkt av sitt skaplynne. Arvid och Ella voro trogna avbilder av henne själv i fråga om själsegenskaper, Eriks natur företedde åtskilliga olikheter, ett hade dock mor och son gemensamt: fatalismen. Men då denna yttrade sig hos modern i frejdig undergivenhet för det enligt hennes åsikt ödesbestämda, tog Eriks fatalism sig uttryck i en trygg, orubblig tro på sig själv som behärskare av sina livsmöjligheter. Däri låg artlikheten, gradskillnad fanns ingen, ty lika motståndslöst som hon underkastade sig livets växlingar på gott och ont, lika envist stred han, stark i sin självhävdelse, att betvinga dem. –

Vid storstrejkens utbrott hade familjen Glänta just börjat repa sig efter en tid av sjukdom och motgångar. Modern hade, sin vana likmätigt, gjort det bästa av den ekonomiska ljusningen, lagat god mat i överflöd, sken själv av välmåga och gladdes åt de övrigas goda hull. Och för ett under hade hon alla pantsedlar inlösta utom den på Arvids klocka. (Men det var egentligen hans privataffär).

Med den största fattning mottog hons stridssignalen, fast alla tre barnen skulle ut i kampen. Det skulle hon ha gjort, om hon också bara haft en pressenning att ligga på och varit mager som en spik. Nu hade hon ju sitt bohag hemma från dess semester hos den kära »farbror», en rund mage för egen del och hull och hälsa för de sinas! – Här finns att tära på, var hennes tanke vid en flyktig överblick av resurserna, och blir fientligheterna långvariga få vi väl sukta, det är inte mer med det, tillade hon sorglöst.

Väl att hon var beredd, ty sukta fingo de. Ella hade intet understöd att utfå; Arvid och Erik efterskänkte sitt med tanke på de stridskamrater, som hade barnskaror att mätta. Tillgångarna voro snart uttömda, och det såg klent ut för familjen Gläntas bestånd. Men då var det med ens som om hennes klass' väldiga kraftyttring tänt trotsarandan även i hennes dittills underdåniga väsen. Hon gav katten i Ödet, gripen av en brinnande lust att föra familjeskutan välbehållen genom bränningarna. Och alltid glittrade det om henne av förtröstan och munterhet. För bittra eller betryckta sinnen fann hon ord, som läkte, och ingen hungrig såg förgäves i hennes händer efter det bröd, som skulle mättat henne själv. Glad och snäll! Själva fru Sänke, Birgits vördnadskrävande moder, stor i egenkärlek och förmåga att kritiskt behandla sina medmänniskor, som aldrig gjort någon hemlighet av att hon ringaktade sin granne, mest för dennas trägna visiter hos »farbror», kände sig bevekt och imponerad av hennes milda mod och driftighet.

En dag då mamma Glänta hade potatis, men intet sovel, att bjuda sina hungriga ungdomar, formade hon groft bröd till likhet med stekskivor, blötte det och stekte det sedan, väl kryddat. När hon fått skivorna upplagda på anrättningsfatet, gjorde hon en inbjudande handrörelse mot bordet, visade alla sina gluggar i ett älskvärt leende och bjöd:

»Varsågod! Bara bröd och potatis, kära ni, men tro att det är oxstek, så smakar det likadant.»

Den leken hade de försökt förut och lyckats. Men denna gång kom en tillfällighet emellan och förstörde effekten av deras ansträngning. Ett läckert, aptitretande stekos strömmade nämligen in till dem genom den på glänt stående dörren till farstun.

Oxstek! Verklig oxstek! Alla vädrade begärligt. Alla slickade sig om munnen, lille Gunnar klappade sig för maggropen.

»Det är hos Lurs man mojar sig», utbrast fru Glänta. »De ha råd med riktig oxstek, de. O, så gott det luktar! O! Nej, men känn!»

»Det lönar sig att vara förrädare», sade Erik hårt.

»Det är hans yrke och det enda han duger till.» – Arvid steg upp och stängde dörren.

»Lur – o, han borde ha!» gnistrade Ella både med röst och blick.

»Opp med fönsterna, Arvid», manade Erik. »Vädra ut honom.»

»Alla pojkar tycker att Lur – »

»Tyst, Gunnar! Ingen anständig människa talar om skit vid bordet», avbröt Erik kärft.

*

Den hårdnackade striden, förd av arbetarna med en nobless, som väckte den civiliserade världens beundran, slöt med seger för kapitalismens målsmän – ytligt sett.[1]

Nederlagets dag, oförglömmelig, ristad i själarna med eld.

Birgit Sänke stod utanför en cigarraffär och läste om stridens avblåsning. Hon var dödsvit, och en spasmodisk darrning kom hennes huvud att runka. Hon stod i det främsta ledet av en tät och mulen klunga män. Förbannande eller hopbitet tysta – alla hade de vid munnen en fåra, som icke funnits där före stridens utbrott. Ah, detta spår av slagfältets marter, av uppgivelsens kval, av nesan, ångesten! Tiden och växlande intryck har utplånat det hos mängden, men eldsjälarna, de oförsonliga, rättsträngtande, de skola bära det till sin död, skarpt framträdande, då minnet om kampen sliter i hjärtats fibrer ...

Med Sylvi vid sin arm kom Erik Glänta gående. De sågo en skymt av Birgits vita ansikte; Erik trängde sig fram. – »Kom!» sade han och rörde vid hennes skuldra. »Sylvi ber, hon väntar.»

Tigande lät hon sig dragas ut ur hopen och tigande följde hon. Det gjorde hennes vänner ont att se hennes ögon.

»Vi ämna oss till Tora», förklarade Sylvi. »Följ med! Altonagatan ligger ju i din väg. Och Tora stackare... ja, du är ju hennes bästa vän, och det här... det här... ack, jag vågar inte tänka på hur hon ska ta det.»

I detsamma gick Gottfrid Lur, strejkbrytaren, förbi. Han sneglade hatfullt på dem, ökade farten och försvann snart ur deras åsyn, i det han dök in i porten till ett hörnhus med ingång även från tvärgatan, vid vilken Tora bodde. De svängde om hörnet och sågo honom åter. Vandrarna voro få och spridda på den tysta, ännu ej stensatta gatan, likväl såg han sig försiktigt om, i det han styrde rakt emot Erik och hans följeslagerskor. Hunnen på ett par stegs avstånd från de tre, lät han hatten svepa mot marken och bugade sig djupt, hånfullt.

»Seger – va?» spottade han fram och log vidrigt.

Inte en muskel rörde sig i Erik Gläntas ansikte, och Birgits kinder behöllo sin dödsblekhet.

Men i Sylvis ögon gnistrade det till, och hon tog smuts ifrån gatan och kastade förrädaren i synen. –

När dörren gick upp till familjen Dynings hem mötte dem en hel liten procession. Det var barnen som lekte; de tågade sjungande omkring, prydda med långa, ringlande hyvelspån, som hängde ned från huvudet; gossarna buro mössa för att hålla de konstgjorda lockarna på sin plats. Tora höll på att plantera om en krukväxt vid diskbänken. »Jag kommer strax», ropade hon glatt utåt tamburen. »Stig in i rummet!»

Då hon trädde in var Birgit den första hon såg. En blick blott – och hon tog sig för bröstet, föll som skjuten ned på en stol, lade pannan mot bordet och grät.

Barnen kommo till, hängde sig vid henne; hyvelspånen rasslade, föllo.

»Tora, lilla Tora...» Birgit smekte hennes skuldra. Hon fann inga andra ord.

Steg närmade sig och Verner Dyning kom in i sällskap med Krön. När han fick syn på hustrun ryckte det till i hans kropp. Så gick han tyst fram och tog hennes ena nedhängande hand.

»Vi är inte krossade, Tora», sade han med skarpt allvar.

Krön underströk hans ord med andra, som flammade av förbittring och stridslust.

Tora lyfte huvudet.

»Vi kunde hållit ut längre, mycket, mycket längre», sade hon med rösten tjock av gråt. »Nu hade vi ju vänjt oss vid att lida.»

»Alla är inte som du, kära min syster», sade Sylvi milt.

Erik yttrade med fasthet:

»Vi reser oss snart. Och en vinst har vi till godo, vad som än sker – vi vet vår verkliga styrka nu. Tänk vilket präktigt vapen det blir, *när vi kommer igen.*»

Då kom från Birgit som en snyftning:

»Men hämnden nu... offren...»

– – –

Samma ord tystade hennes far, då han senare på aftonen sökte bringa henne lindring och tröst med tal, som var klokt och hoppfullt.

Birgit fann icke ens gråtens lisa. Natten blev för henne ett kval – i hennes innersta var ett spjut, som vreds och vreds. Hon ville dö. –

Följande dag tilldrog sig något, som i sina första skiftningar var en upprepning av händelsen med tjänarinnan. Birgit stod vid middagstiden och sysslade med porslin, och sedan modern kallats ut av en ringning, hörde dottern henne yttra samma ord, som fört den fattiga kvinnan in med sina rågade korgar. Men därmed upphörde likheten.

Fru Sänke hade lämnat köksdörren på glänt, när hon gick ut. Den främmande passerade. Birgit hörde sidenfras, och en fläkt av utsökt parfym strök förbi, i det skymten av en råttgrå höstdräkt försvann för henne.

Följden blev, att, medan hon nu i hast knöt av sig köksförklädet och sköljde händerna, hennes tankar tumlade om i undran. Ihågkommande de bevis på ren mänsklighet hennes kämpande klass fått mottaga av icke så få, vilkas yttre omständigheter ställde dem som motståndares naturliga bundsförvanter i utsvältningskriget, betogs hon plötsligt av en glad och upplyftande aning. Och för att ytterligare styrka densamma drog minnet upp förhänget för en episod, som hon själv bevittnat.

Det var på Drottninggatan en av de första dagarna efter arbetsnedläggelsen. Hennes väska hade gått sönder, och för att lämpligare fördela dess innehåll hade hon gått in i en portgång. Utanför på gångbanan stod en dam i samspråk med några herrar, och det framgick av detta, dels att de väntade en person, dels att de utgjorde en prisnämnd, som var ute för att avsyna de tävlandes anordningar, vilka hade till syfte att lysa upp

husens enformiga grå med blommor och grönt.

Två bilar kommo susande och stannade framför sällskapet. – »Vi är inte fulltaliga än», sade någon. »Det blir att dröja litet med avfärden.»

Strax efter anlände den väntade. Det var en dam, mörk, med ett inre ljus strålande i blicken och en orädd välvning över pannan. Chauffören, som körde den första bilen, var i en blink vid dörren.

»Ska vi åka?» hörde Birgit henne förvånad fråga.

»Tidningen har ställt dem till vårt förfogande», upplyste en av sällskapet.

»Den här ska fröken ta plats i!» sade chauffören med en bugning och en artig handrörelse mot sin bil.

Damen såg fast på honom.

»Är ni chaufför till yrket?»

Han bröstade sig en aning och svarade i en ton av illa dold triumf:

»Nej, jag är ingenjör.»

Hon mätte honom med ett ögonkast. Och hon kunde förakta...

»Förstår ni inte att ni gör orätt mot dem, som ha till levebröd att vara chaufförer», sade hon. »Jag vill inte ta er tjänst i anspråk.»

Hon steg åt sidan. Förbluffade miner; besvärad hålllung hos chauffören... Ingen sökte övertala henne, de tycktes veta det lönlösa däri. Hon stod fullkomligt lugn och åsåg de andras avfärd. Sedan gled hon bort.

Birgit hade haft en brinnande lust att trycka sin kind mot hennes hand. Och även nu, medan hon i minnet genomlevde det hända, tänkte hon eldigt: »O att få göra henne en tjänst! Den modiga, den vidhjärtade!»

Fru Sänke manade till skyndsamhet, och Birgit brådskade in i rummet. Där räckte den främmande henne en behandskad hand och öppnade, efter några inledande fraser, en silverväska. Hon plockade litet i den, fick så fatt i en börs, tog ur den fyra enkronor och lade dessa på bordet.

»Ge det här till arbetarna, så är ni snäll», sade hon gråtmilt. »Jag tycker det är så synd om dem, ser ni, de rå ju inte för den här strejken, det är ledarnas fel alltsammans, det är de som förfört dem att sätta sig upp mot samhället, för att de själva ska kunna skaffa sig makt och vinst och komma sig upp. Måtte det här nederlaget bara bliva arbetarna en varning.»

Väskan låg öppen på bordet. Birgit tog den, höll den under bordskanten och sopade ned enkronorna bland silvergömmans lyxkrafs, gav damen sin egendom åter och gick till dörren och slog upp den på vid gavel. Allt utan att spilla ett ord.

– – –

Hämnden... hade Birgit sagt gripen av en förfärande aning om vad som skulle komma. Offren... Som ett gnistregn kom den, förföljelsernas tid.

»*Se, de sargade, de blödande – låtom oss slå!*» ropade segerherrarne. Och det vida Sveriges land ekade av hungerpiskans vin. –

Verner Dyning hade aldrig deltagit i arbetet för sin klass' höjande socialt och kulturellt – han återfick genast sin anställning. Erik Glänta däremot, som satt in all sin kraft i osjälvisk strävan för nämnda mål, blev bryskt avskedad, trots att han var verkstadens erkänt skickligaste reparatör och under år ansetts omistlig för den.

Verner var en av de första, som fick vetskap om verkstadschefens beteende mot Erik. Han stod och fräste en fräs, då en kamrat, räckande honom en nyare, i några få harmsna ord berättade det. Sjudande av förbittring stannade Verner ögonblickligt maskinen, sökte upp verkmästaren och begärde sina betyg. Om en stund kom denne, som varit inne på kontoret, med bud, att chefen önskade ett samtal med den missnöjde. »Han ska få ett som han minns», sade Verner, torkade händerna på trassel, rullade hop arbetsblusen, tog den under armen, och gick med en min, som icke bådade medgörlighet. Öga mot öga med chefen, som behövde honom och sökte förmå honom att stanna, motiverade han sanningsenligt sitt beslut att avgå och skrädde icke orden, när denne, troende att han kunde köpas, erbjöd honom löneförhöjning. »Svinhugg går igen,» var Verner Dynings avskedshälsning till den mäktige.

Verkstadsklubben samlades till möte på kvällen. – »*Alla för en*», sade kamraterna, beredda att handla därefter. Men Erik avböjde: »Inga offer för min skull.»

På hemvägen jämförde Verner sitt arbetsbetyg med sin blivande svågers.

»Med de här behöver vi nog inte länge gå utan sysselsättning», menade han belåtet. »Vi har lika yrkesskicklighet, ser jag, men du bättre i uppförande. Nåja, det är ju inte mer än rättvist.»

För egen del fick Verner rätt. Han hade arbete inom en vecka. Men för Erik var det omöjligt att få anställning.

Han gick från verkstadskontor till verkstadskontor dagar, veckor. Allt förgäves. Det var som en mardröm.

På Drivhjulets kontor:

Erik: (med en bugning) »Jag har hört att verkstan behöver arbetare. Kanske det finns något för mig?»

Ingeniören: »Vi ha alla platser besatta nu utom en för en reparatör.»

Erik: »Reparatör! Det är just mitt yrke. Jag har arbetat många år i facket.»

Ingeniören: »Jaså. Ja, platsen blir inte ledig förrän om en vecka. Har ni betyg?»

Erik lämnar sina papper. Den andre läser flyktigt. Tillmötesgående: »Jag tror ni kan vara säker om platsen, om ni är belåten med våra villkor. Hör efter om en vecka, så behåller vi betygen.»

När Erik på bestämd tid återkom, fick han utan vidare sina betyg tillbaka. Och detta upprepades överallt. Inga förändringar, blott stängda verkstadsportar.

En kväll, då han efter en sådan expedition trött och dyster hemkom, fann han Arvid i köket, hamrande på ett kopparsmycke ämnat åt Karin Malmådra. Framför honom på bordet låg modellen, två gyllenröda aspblad.

»Du har främmande», sade han och pekade med hammaren mot rumsdörren.

I soffan satt Sylvi, och hjälpte sin blivande svärmor krusa banden på en packe örngått. En lampa av hamrat järn lyste över snövitt, blankmanglat linne, frisk och sval slog doften av detta mot honom, då han slog sig ned mellan sin mor och fästmö.

»Nå...» började modern men sväljde resten av sin fråga, då hon såg svaret på den i hans uppsyn. Stackars

pojke, tänkte hon, ingen ljusning...

Sylvi strök varsamt över hans hår.

»Ja, Sylvi... Men jag är som spetälsk för arbetsledningen», sade han mörkt.

Modern fingrade på hans betyg, som han vid inträdet kastat ifrån sig, och utbrast:

»Om jag kunde begripa... det är oförklarligt, att du inte får arbete på så vackra betyg. Fyra år på första platsen – han började där vid fjorton år, som du minns, Sylvi – åtta år på den andra och nu tre vid Demon. Det är gåtfullt.»

En kort tystnad uppstod mellan dem. Och plötsligt upphörde även det skrällande oljudet av Arvids hammare. Ett klingande flickskratt bröt tystnaden, dörren slogs upp och Ella kom infarande blossande om kinderna och klarögd. Hon bar en blomma vid bröstet, som hon värjde för Arvids lekfulla angrepp.

»Jag har väntat så länge på dig, du lovade mig ju att komma fort hem med din aflöning», sade modern. »Vi skulle ha oss en tår kaffe, men jag har inga bönor. Du har väl träffat någon god vän, kan jag tro?»

Ella luktade demonstrativt på sin blomma, plirade och smålog.

»Hur mycket pengar vill mamma ha?» frågade hon och grävde i fickan efter portmonnäen.

»Allt vad du har», svarade modern och höll fram sina händer böjda till en skål.

Men då dottern beredvilligt tog henne på orden och tömde ut pengarna, så de trillade mellan hennes fingrar ned i knäet, blev hon betänksam:

»Tack, ska du ha, Ella lilla! Men du borde väl behålla till ett par halvsulor; strumporna sticker fram i dina kängor, ser jag. Och din kjol är bedrövlig, om vi skulle fiffa upp den med en sammetsslå nedtill!»

»Åh strunt, jag reder mig nog en tid som det är», förklarade dottern. »Behåll pengarna, mamma!»

»Ja, fin är du inte», inföll Arvid och granskade henne från topp till tå. »Det är förvånande att du kan få sällskap, så som du är klädd.»

»Ja, tänk att gossarna verkligen har så pass förstånd och smak, att de ser mer på mig än på mina skor», skrattade Ella, uppfattande kritiken så som den var menad. Och hon tillade i samma andetag: »Jag har lärt mig en ny dansmelodi, kan ni tänka. Hör på: Tralala tralalalala – – – »

Efter att ha dansat några varv ensam gjorde hon en djup bugning för Arvid, i det hon bjöd honom armen. I väg flög paret, så att lamplågan hoppade högt, och åskådarna skyndsamt makade sig ur vägen. I början gick allt väl, men mitt i en elegant sväng tog sig Arvid för att dansa som en björn och förde med sig den skrattande, trallande, hoppande och om förskoning ropande systern, tills de båda törnade mot fönsterbordet och snöpligt kapsejsade. –

Senare på kvällen infann sig Henning Krön. Han hade en viktig underrättelse att framföra.

»Det är så, Erik», sade han, »att verkstadsklubben beslutat skriva ut en lista för att skaffa dig respengar till Amerika, om du vill fara. Du får naturligtvis hjälp ur förbundskassan också, så du kan vara säker om ett gott handtag, allrahälst kamraterna har den största sympati för dig. Man sa nog på mötet, att det vore hårt att mista dig, men vad ska man göra. Förövrigt har Andersson, som reste för en tid sen, du vet, skrivit till vår kassör och hälsar dig, att om du vill, skaffar han dig in på den verkstad, där han arbetar, och det genast du kommer dit över. Han skriver, att han har det bra på alla sätt och trivs utmärkt. Säg nu, hur du tänker, så jag

får underrätta kassörn.»

»Resa! Jag! Från Sverige!»

»Ja, än se'n. Det måtte väl inte vara något att stå efter att leva här.»

»Nej. Det har du rätt i. Men det har kostat mig för mycket att vara svensk, för mycket lidande och arbete, både kroppsligt och själsligt, för att jag nu skulle vända ryggen åt mitt land.»

»Ditt!»

»Mitt. Med blodets och svettens rätt.»

»Men du ser ju att det vrakar dig.»

»Inte är det landet.»

»Nå, de som har makten här.»

»Ja. Men nu vill jag vara med och försöka vraka dem.»

Erik rätade på sin resliga gestalt, hans ögon lyste av viljekraft, de seniga, högådriga händerna knötos långsamt, fast. Och han tillade:

»Jag är lugn och känner ingen vanmakt. Min tid kommer. Jag stannar och gör vad jag kan för vår sak. Det är alltid en man till i ledet.»

Sylvi, som satt vid hans sida, kysste honom med sina solögon...

– –

I hennes hem hade sjukdom och arbetslöshet härjat svårt, nu gällde det att bota skadorna. Enligt sin vana, spände hon sin kraft till det yttersta för sina käras väl. En god hjälp hade hon i Karin, som hade visat stor fallenhet för skräddaryrket och nu satt hemma och sydde västar och redan förtjänade mera än under sin tid på fabriken. Att få ihop till Lenas skolavgift hade först sett omöjligt ut, men lyckats tack vare äldsta systerns extra arbete och hela familjens goda vilja att underkasta sig försakelser. Men böcker och kläder... Lena, som i tysthet gick och sörjde över, att hon kostade de sina så mycket, fann emellertid på en utväg att lösa svårigheterna – hon tog plats som springflicka i en liten affär, där hon blott behövdes eftermiddag och kväll. Sina läxor läste hon på natten vid Sylvis arbetsbord, mumlade engelska och tyska glosor till ackompanjemang av stålprylens knackningar. Karl skötte numera sin plats väl och gav mor hela sin avlöning, men hennes önskan att han skulle deltaga i konfirmationsläsningen, för vilken han nu hade åldern inne, nekade han bestämt att tillmötesgå. Som hon var kristen vållade det henne mycken oro, men Sylvi gladde sig åt, att brodern visade prov på karaktär och mogenhet, och hon gick i förbund med Karin att söka få ihop till ett fickur åt honom, för att han icke skulle behöva känna sig lottlös den dag hans jämnåriga gingo till konfirmationen i stass.

Enkelrummet, som familjen haft sedan husfaderns död, var nu utbytt mot en lägenhet på rum och kök. I det senare residerade Karl om nätterna, medan Gunda sov hos de andra i rummet. Hennes ljuvaste dröm hade blivit verklighet; hon kunde famna sin flickunges mjuka kropp under vilans timmar, när hälst hennes längtan bjöd.

Till fabriken Malvan hade hon icke återvänt. Sylvi lärde upp henne på sin arbetsplats till kragsömmerska, och därvid kom Gundas snabbhet i fingrarna väl till pass. Hemma gjorde hon rätt för sig till sista öret och

vann alltjämt i stadga. Barnet egde hart när mystisk makt över henne – gatans lockelser förlorade sin dragningskraft vid den manande tanken, att den lilla väntade henne. »Kommer Gundamamma snart?» Hon hade stått utanför dörren och hört den längtansfulla frågan och bävat av moderslycka. De orden blevo henne en talisman mot mången lurande fara. Så småningom började också hennes sätt och uppfattning undergå en märkbar förfining, när det gått in i hennes medvetande att simpelhet i tanke, i gärning skar och sargade hennes nya vänner, att råa ord voro som pustar av träck i det rent doftande hem, i vars hägn hennes älskade barn frodades. –

Familjen Malmådra kunde icke med skäl lasta ödet – den förmådde värja sitt hem mot Nöden, som släckte flamman på så mången härd, som bröt ned och förintade, framdriven av hämndlystnaden. Men att tänka på bröllop, nej. – »I jul, Erik, älskade Erik, i jul...» hade Sylvi ropat stående under taklampans skimrande och klingande kristaller. Svikna förhoppningar... Hennes hem var bart, hans likaså. Han gick hetsad och pinad, motad från arbetsplatserna, hans sparpengar voro slut, det bohag, som småningom samlats för det påtänkta hemmet, måste säljas för att skaffa bröd. Många, och av längtan långa, år hade hans väntetid på hustru och eget hem varat, och ännu syntes ingen ljusning. Det var lätt att märka sorgen däröver, när de två, han och Sylvi, möttes. Den tysta sorgen.

Men en kväll kom han med ljus i blicken och berättade för Sylvi, att han fått anställning som byggnadshantlangare. Det hade varit hans första dag som sådan; han var ledbruten och haltande, skrattade och jämrade sig på samma gång.

»Tills något bättre yppar sig, håller jag på med det där arbetet», sade han. »Det ger oss bröd, om än knappt, och tak över huvudet, så om du vill ta vi ut lysning frampå nyåret. Åh, Sylvi Solöga, tänk ett hem för oss två...!»

Det blev som han ville. I slutet av februari spred sig ryktet, att Sylvi inom kort tänkte fira sitt bröllop. Hennes arbetskamrater hade grundliga överläggningar med varandra, när hon var ur vägen, skrevo ut en lista och övertalade Märta, en av klippflickorna, att gå in med den på kontoret, för att fabrikörn skulle få tillfälle visa sin frikostighet.

Samma dag detta skedde blev Sylvi inkallad på kontoret.

»Jo, det är en sak, jag vill tala med er om», började fabrikörn i vänlig ton. »Föreståndarskan ska resa härifrån, hon har tagit annan anställning. Jag har tänkt att erbjuda er hennes plats, ni har ju varit här i så många år – minns jag rätt så började ni hos oss som klippflicka – och ni är skicklig och pålitlig och intelligent. Jag tror ni skulle fylla den utmärkt. Men nu har jag hört talas om, att ni ska gifta er snart?»

»Ja, det är lyst för oss», svarade Sylvi lågmält, upprörd och överraskad.

»Då tänker ni kanske lämna oss? Er fästman har ju en bra anställning vid Demon – ja, ni ursäktar väl, men jag har ju sett honom ibland och är en smula invigd i era förhållanden. Det blir väl slut med fabriksarbetet för er?»

Färgen kom och gick på Sylvis kinder, och sinnesrörelsen gjorde hennes röst otydlig.

»Nej, nej, jag ska inte sluta att sy», stammade hon. »Jag är så glad över att få platsen, så väldigt glad. Tack, snälla fabrikörn! Bara jag kan sköta den, men jag skall göra allt jag förmår. Det är en sådan lycka, därför att Erik, min fästman, Erik –»

»Vad! Har något ledsamt hänt? Berätta!»

Men den oväntade framgången, chefens deltagande, hans uppskattning av hennes arbetsförmåga och

plikttrohet, allt detta kom henne att förlora väldet över sina känslor. Hon brast i gråt. Med sina darrande händer torkade hon tårarna. Och berättelsen om Eriks belägenhet kom i få och brutna ord.

»Han står inte ut,» snyftade hon. »Han fördärvar sig. Han är ju inte van, han som alltid arbetat på verkstad, i sitt yrke.»

Fabrikörn satt tryckt och höll blicken bortvänd. – »Han har väl betyg»? sade han tvekande.

»Ja, och så vackra!» Sylvi läste upp dem ur minnet.

Den andre gjorde en anteckning. »Kanske kan jag göra något», sade han eftersinnande. »Nå, vi får väl se. I alla fall – mod bara! Platsen som föreståndarska har ni säkert. Jag är så belåten att få behålla er.»

Han räckte henne handen och hon skyndade ut.

Vad skulle väl kamraterna tänka, när de sågo henne röd i ögonen? Hon fläktade sig med näsduken och gick dröjande in i arbetssalen. Vid dörren stod föreståndarskan i samtal med en fattigt klädd kvinna.

Platsen till vänster om Sylvis stol var tom sedan ett par dagar. Hilda, som brukade sitta där, var en ung mor, som strävade hårt och själv försakade det nödvändigaste för att ge fostran åt sitt lilla barn. Hon hade vid flera tillfällen haft den lilla med sig på fabriken, en ljuv liten varelse, som smålett och jollrat och visat sig hemmastadd bland maskinerna. Alla visste nu att hon låg illa sjuk, och att modern förtvivlad fanns vid hennes plågoläger natt och dag. Underrättelsen om barnets sjukdom hade nått henne under brinnande arbete; hon hade störtat bort – en påbörjad krage låg under nålen.

Med kamraten i medlidsam åtanke tog Sylvi plats och började sy. Hon hade just låtit en krage åka i rännan, då hon kände en hand på sin skuldra och fann föreståndarskan stående bakom sig.

»Nu är Hildas lilla Viola död.»

De närmast sittande hörde orden och läto dem ila vidare. Maskin efter maskin stoppades. Inom få ögonblick var det dödstyst i den väldiga salen.

Döden! Lilla Viola i evig sömn. Mor Hilda, den stackars, stackars modern...

Sylvi blev icke ensam om att ha spår av tårar och undgick därmed att väcka kamraternas undran. Hon behöll nyheten om sin välförtjänta framgång för sig själv, tills hon kom hem. Men då!

Lillebror var den enda som tog mot underrättelsen med lugn. »Jaså, du ska bli bas», sade han trankilt. »Det är inte mer än rättvist, tycker jag.»

Precis vad hela familjen tänkte.

Sylvi längtade att få tala om nyheten för sin trolovade och ville skicka bud till honom att komma. Detta lovade Karin att ombesörja. Hon skulle samma kväll gå till skräddeributiken med färdigt arbete och kunde då göra en omväg till Eriks hem, förklarade hon tjänstvilligt.

När hon anlände dit, med sina västar hängande över armen och dolda av ett blått skynke, fann hon Arvid och Ella färdiga att bege sig till ett föredrag. Och de ville nödvändigt ha henne med. Hon fick ej neka, de gladde sig så åt hennes sällskap och skulle vänta utanför skrädderiaffären. Erik understödde förslaget och åtog sig att underrätta hennes anhöriga, så att de ej skulle oroa sig över hennes dröjsmål.

Slutet blev att Karin samtyckte.

Föredraget var fängslande och sysselsatte deras tankar även på hemvägen. Emellertid gick Arvid för att köpa en tidning. När han, ögnande i denna, åter kom ut på gatan, såg han att flickorna icke hade långt försprång, och tog sig därför god tid att hinna upp dem. Plötsligt – och han var då på blott några stegs avstånd från sina följeslagerskor – stacks en mjuk arm under hans, ett starkt doftande hår kittlade honom under örat, och hans förvånade blick mötte en inställsamt utmanande ur ett par svartskuggade blå ögon.

»Var bor du, lilla vän?» Hennes röst var len och ung, och hon lockade med sina ögons skimrande safirer.

Förläget småleende sökte Arvid lösgöra sin arm, men den okända tryckte sig upp mot honom och kuttrade:

»Ska vi gå hem till dig, eller vill du hellre följa med mig någonstans? Kom med, jag lovar dig att du ska få trevligt. Säg mig, vad heter lilla vännen i förnamn?»

Karin hörde det som sades, och nu vände hon sig ofrivilligt om. Det grönvita skenet från en nöjeslokals ljusglober strömmade över gestalten vid den unge mannens sida, en vit fjäderboa skimrade som månlyst snö mot en haka med barnsligt mjuk kontur och mot kindernas rosiga hull. Karin såg på henne utan att genast igenkänna, men den andra skrek till under hennes blick, ögonen vidgades och käken föll; överraskningen naglade henne fast. Med skräck och skam i sina safirögon stod hon, gapande, grönstrimmad av hundfröjdens eklärering, flämtande, så att boans fjun fladdrade som snöflingor kring ansiktets målade rosor.

»Magda !» ropade Karin bestört. »Magda Mejsel, du!»

Bort! Undan! Som ormar buktade sig boan om den flyende olyckliga – –

Så snart Karin befann sig i hemmets skydd gav hon fritt lopp åt sina dittills med möda återhållna tårar. Och hon berättade om mötet...

»*Fabriken Malvans verk*», sade Sylvi bittert.

– –

Dagarna gingo. Från syfabrikens chef förspordes intet, som tydde på att han hade Erik Gläntas angelägenheter i minne. Sylvis belåtenhet över, att hon icke berättat hans halva löfte om bistånd och därmed ingivit sin trolovade förhoppningar dömda att svikas, var därför stor. Löst tal, hade hon tänkt, ett vänligt begär att trösta... Så kom det sig att hon tegat.

Hennes tvivel på sin chefs uppriktighet var dock oberättigat. Rörd och intagen av beundran över det ridderliga mod i livskampen hans duktiga arbeterska alltid visat, besjälades han av vilja att vara henne till hjälp. Han hade därför ofördröjligen använt sig av sina förbindelser i hopp att kunna skaffa hennes trolovade anställning. »Jo, för all del», lät det tillmötesgående, »en skicklig reparatör är välkommen. Bara en liten frist med att lämna bestämt svar...»

Och förmedlaren kände sig uppriktigt glad, viss om att han lyckats i sin plan.

Svaret kom och det var avböjande.

Åter och åter upprepades händelsen. Sylvis chef blev betänksam – kunde han möjligen fått oriktiga uppgifter om den unge mannens arbetsbetyg. Han misstänkte icke Sylvi för medveten osanning, men i sin upprörda sinnesstämning kunde hon lätt begått misstag, tänkte han och beslöt att skaffa sig visshet på verkstadsföreningen kontor.

Där mottog han en blankett, vars ena sida upptog Erik Gläntas namn, ålder, yrke, jämte förteckning på de verkstäder, varest han arbetat, hans löneförhållanden där och anställningstid. På andra sidan voro hans

arbetsbetyg upptecknade.

1: Hedrande. Mycket god. Rekommenderas.

2: Ärlig. Anständig. Omtänksam. Skicklig. Med hans arbete och uppförande ha vi varit synnerligt belåtna och rekommendera honom till det bästa.

3. Hedrande. Mycket god. –

Såtillvida stämde blankettens uppgifter med Sylvis. Men under betyg 3 fanns en anmärkning, som saknades å det papper Erik i god tro gick och inlämnade på verkstadskontoren.

Den lydde:

Omöjlig att komma överens med vid löneregleringar. Nosig. Bråkmakare.

XXI.
Arbetare emellan.

Exenters verkstadsklubb hade sammanträde och var nästan mangrant samlad. Viktiga frågor hade varit före och meningarna om, hur de bäst borde lösas, hade ofta skurit skarpt isär. Medlemmar, som aldrig förr höjt rösten i en offentlig debatt, hade denna kväll sjungit ut klart och fritt, hugg hade växlats, blankt stål blixtrat i vägande ord, men den underström av kamratkänsla och samhörighet, som burit allas anföranden, hade sonat och inspirerat till förståelse. Ett präktigt möte, ett givande, käckt möte, det var allas åsikt.

Över två timmar hade det varat, och dock återstodo en del ärenden, som nödvändigt måste avgöras vid detta tillfälle. Men som dessa voro av mindre intresse slappades uppmärksamheten småningom hos de flesta. Tröttheten gjorde sig starkt förnimbar. Fickuren rådfrågades flitigt och visades för grannen. »Milda makter, snart halv tolv! Den långa vägen hem... Och lite mat borde man väl ha – kanske väntade ens lilla gumma med en godbit i grytan – sju blåser det till arbete, lång blir icke sömnen... Men vad den skall smaka!»

»A – ha – iih – uuh !» Det var någon på främsta stolsraden, som gav tillkänna sin trötthet med en jättegäspning. Kassören såg det och måste genast följa exemplet, sekreteraren likaså, och även ordföranden var på väg men lyckades förvilla menigheten genom att hosta. Henning Krön, som satt behagligt inkilad i ett hörn, var dock icke mäktig någon förställning, och som han är en man, vilken gör allting grundligt, knäppte det till i hans käk.

»Ur led! Den är ur led», tänkte han förfärad, med ögonen halft ur hålorna av bestörtning.

Men lyckan var honom bevågen, och den ur faran undsluppne återtog hastigt sitt lugna utseende och försjönk snart i allsköns funderingar.

Vad var det Tekla lovade att han skulle få, när han kom hem från mötet? Vad? Jo, nu minns han ... kalops. Den bästa mat han vet...

Det vattnades honom i munnen, han sväljde och pustade av idel längtan: »Ack, den som ändå vore hemma!»

Under sina matfunderingar överraskades han av dåsigheten och gav sig fången. Men på begreppet kalops rådde denna icke. Han nickade till... Kalops var det! Hustrun sitter och knipsar av köttbitar med en exenterpress, hon saltar, pepprar och lägger ner det skurna i hans gamla storstövel. Valet av gryta förvånar honom ej, men han är orolig för explosion, emedan sulan är belagd med ett tumstjockt lager av zinksalva

som bot för hans kylknölar. »Ska det inte vara lök också?» frågar han. »Jo, men vi ska mangla den först, så saften försvinner», menar Tekla. »Lägg på, du, så drar jag.» Hej, vad det går! Han plockar löken i rader på mangelskivan, men ju fler han lägger dit, ju fler blir kvar i påsen. Bom, bom! Stockarna rulla. Bom!

Långsamt, trögt drog han upp ögonlocken, stirrade oförstående kring sig, såg allt i ett dimmigt virrvarr. Så sänkte han dem på nytt – och var åter borta.

Äntligen...

Som bekräftelse på, att Exenters verkstadsklubb för denna gång avslutat sina förhandlingar ljöd ett dånande klubbslag. Det märktes, att en ovan hand förde klubban. Annat var det när Knut Vinge hade den om hand, det var ett nöje att se honom föra den fint svarvade tingesten. Men som han denna gång var förhindrad att närvara, hade vice ordföranden fått visa sin förmåga. Och allmänna meningen var att han skött sig bra.

Dock – slik en skräll. Flög inte klubbhuvudet rent åt skogen! Nej, det satt verkligen kvar på sitt skaft. Däremot for herr Krön i vädret som en porterkork och gjorde i det samma en rörelse som om han kastat av sig ett täcke. Han såg sig om med förvirrade blickar och sjönk sedan långsamt tillbaka på stolen. Men hans vimmelkantiga uppsyn klarnade strax, ty en dosa fylld av doftande, dävet snus kördes tätt under hans näsa, och han hörde en spefull röst genom sorlet:

»Det var inte pipan som blåste, Krön, det är långt dit ännu. Ta dig en näspris och pigga upp dig med!»

Välsignelse över snuset! En välgörare är det för duvna livsandar. En enda nypa, och Henning Kröns alla sinnen trädde i normal verksamhet; nyter och pigg påminde han sig med stolthet, att han denna afton utmärkt sig i meningsbytet. Emellertid såg snusdosans egare, Arvid Glänta, att hans skatt på vägen till byxfickan följdes av mer än en längtande blick, och han hade barmhärtighet... Med den fattiga nypa, som blev kvar, tillfredsställde han sedan sin egen näsa, skakade hand till höger och vänster, antecknade sig för en andel i något företag, skrev på en bidragslista åt en sjuk kamrat, lovade Henning Krön sin medverkan vid klubbens årsfest och sin lödkolv åt nygifte Sven Evert, vars unga fru haft det genialiska infallet att ställa en tom zinkbalja på en glödhet kamin, och styrde därefter, rak i ryggen och med självmedveten uppsyn, kurs mot utgången

Det dröjde dock en stund innan han kom dit, hela menigheten var nämligen stadd på samma färd. Ingen hade ännu hunnit utom dörren – så många hinder mötte de framträngande: Tillrop, kvicka infall, handslag, kamratliga dunk i ryggen ... Och de lediga stolarna blevo lätt försåtliga fällor ... rätt som det var satt man i ivrigt samspråk med en kamrat, andra drogos ned i meningsbytet, skratten frustade fram. Här och där bildades grupper, en sång togs upp, allt flera stämde in, den blev allmän. De trotsiga rytmerna kommo blickar att låga, sinnen att förnimma sensationer av dåd och segerjubel. Kassören sjöng hänfört och nickade takten, medan han ordnade sina stämplar och medlemsböcker, bredvid honom stodo tre nyintagna medlemmar, sågo sig intresserat omkring och deltogo i sången.

Sista tonen förklingade, och sorlet, som avstannat, började på nytt. Lutad över sekreterarens axel läste ordföranden halvhögt i protokollet, följande raderna med ett knubbigt pekfinger. Ett oupphörligt gavlande i dörren vidtog.

Arvid Glänta hade hunnit några trappsteg ner, då han plötsligt mötte klubbens ordförande.

»Knut!» utbrast han häpen. »Vad ska du göra här så dags?»

»Har ni slutat?» frågade Knut Vinge andlöst. »Har alla gått?»

»Nej, jag är bland de första.»

»Det var väl jag hann i tid. Kom med in, jag har något att säga kamraterna!»

Knut stack förtroligt sin arm under vännens, och de följdes åt.

Allt tydde på att klubbens ordförande var avhållen av sina kamrater. Deras blickar sökte sig genast till honom, blott steg för steg kunde han bana sig väg till bordet, oupphörligt hejdad av till hälsning räckta händer. Han fick ej ens tillfälle att taga av sig mössan, som åkt nedåt nacken, så att hans mörkblonda hår var synligt, liggande i mjuka bucklor över hjässan och mattglänsande mot huvudbonadens svarta pelsverk. Hans ögon skimrade eldigt blå, uttrycket i dem var sällsynt fast och ärligt. Vid kamraternas hjärtlighet lyste de upp av leenden.

Han knackade några lätta slag med klubban, och sorlet lade sig i närmaste omkrets, ännu ett par slag och tystnaden blev fullständig.

Knut tog ordet:

»Kamrater», började han, »jag har något att meddela er – nej, att be er om något – att fråga om – om –»

Vad var det med Knut Vinge? Han var ju inte lik sig, han stammade, synbart förvirrad och obeslutsam, han rynkade ögonbrynen, och hans hand, som låg på bordet, knöts och öppnades omväxlande. Till slut såg hela klubben ut som ett frågetecken.

»Det är så svårt att få i ord –»

Åter tystnade Knut. Han höll ögonen sänkta en kort stund, såg så ut över salen, samlande alla i en innerlig blick, och sade enkelt:

»Det känns gott att vara bland er, kamrater.»

Ord, som värma och lyfta! De anammades också, och det på rätt sätt, av alla.

Men för att säga detta var Knut icke kommen. Tanken därpå kom honom att hastigt förändra hållning, halft ofrivilligt visserligen, ty han makttogs plötsligt av en känsla, som han trott kuvad. Den lediga förtroligheten över hans gestalt försvann och efterträddes av ett förbittrat drag, ögonen fingo en isblå glans, medan han talade, och den korta läppen kröktes hånfullt.

»Saken gäller Gottfrid Lur», sade han vasst.

Som om ett piskrapp susat genom salen och blodat varje kind verkade dessa ord. Men i de flammande blickarna fanns ej en gnista av det hat, som dödar – föremålet för ett bottenlöst förakt står ingen efter livet.

»Vad har vi med det avskrädet att göra?»

Enhälligt bifall hälsade sekreteraren, till och med Knut kunde icke avhålla sig från att vända sig med en bifallsnick till denne, som uttalade hans egen innersta mening utan omsvep. Och i det samma greps han av stark frestelse att ge tappt den angelägenhet han kommit hit för att om möjligt föra till ett gott slut, han förlorade för ett ögonblick sin självtillit, ty het och krossande kände han kamraternas ovilja, och vad värre var, hans eget djupa förakt för den man, vars talan han ämnade föra, reste sig i lidelsefullt uppror. Och det hade en bundsförvant – ett minne.

Och Knut mindes ...

Färgen flydde från hans ansikte, tänderna betos samman, det ryckte våldsamt kring hans mun. O, denna bittra stund, denna evigt förbannade, då han och kamraterna som besegrade trädde inom verkstadsporten,

bekikade av förrädaren Gottfrid Lur skelande, hångrinande bakom en maskin!

»Må hans blod komma över hans huvud, han lider sin förtjänta lön», tänkte Knut hatfullt. Och han såg ut över kamratkretsen och kände med intensiv skärpa, att varje man, som varit med om denna förödmjukelsens stund, nu led samma kval som han själv, vred sig under samma minnes frätande etter.

Och så var det verkligen. Men de hade icke sett den syn, som tidigare på kvällen kommit hans ögon att fuktas och som nu framblixtrade för hans inre blick – en flock utsvultna, blåfrusna barn, förrädaren Lurs barn, kring sin havande mor.

Hans kinder blossade upp – hade han verkligen tänkt vika, han, Knut Vinge! Nej, på skarpen skulle han ta i, göra sitt bästa. Men det var icke lätt att finna rätta tonen. Tystnad, mödosamt bibehållen och genompyrd av hetsighet, rådde i salen. Fast han tog sig god tid att övertänka hur bäst att börja anförandet, gjorde han genast ett felgrepp:

»Lur är nödställd, han är utan arbete, han svälter och ska vräkas från sin lägenhet», sade han obeslutsamt, svävande på målet.

Det brast löst från alla håll.

»Nemesis. – Det är lagom åt förrädaren – Sånt läder ska så'n smörja ha. – Riktigt bra. – Bra, bra.»

Men högt över de andra ropade Henning Krön med sin mäktiga bas:

»Aldrig trodde jag mig få höra Knut Vinge tala en förrädares sak.»

»Hans sak!» Knuts ögon lågade. »Hans sak! Jag har just stått och sagt mig att han lider sina gärningars lön, uslingen, som sålde oss under vår rättvisa kamp. Men andra får tyvärr också böta för hans ogärning – hans oskyldiga barn.»

»Tänkte han på *våra* oskyldiga barn? Jag fick se mina svälta och se en av dem hamna i fattiggropen. Så'nt glömmer man inte, Vinge.»

»Vem av oss slapp lidande», sade Knut och hans röst skalv. Lugnare fortfor han:

»Ni har redan förstått vad saken gäller. Hör på mig med en smula tålamod, så ska jag tala om hur det kommer sig, att jag bragt den å bane. Jag gick på Fleminggatan, det var vid åttatiden, och fick se hur en polis kom dragande med en liten pojkstackare, som hade en matkorg på armen och grät. Jag tyckte mig känna igen grabben, och mycket riktigt var det en av Lurs pojkar. Jag frågade polisen vad som hänt, pojken kände igen mig och ville inte låta mig gå, han var som virrig av skräck; polisen hade antastat honom för bettleri. Jag kunde inte göra annat än följa med till Lurs hem. Nå, nog har jag hört att Lur har det svårt, men att han störtat sin familj i ett så gräsligt elände, det kunde jag inte tänka mig. Han själv var inte hemma – honom slapp jag lyckligtvis träffa. Rummet var som en iskällare; om en lumphandlare ger fem kronor för hela bohaget, så är han hederlig. Fem barnstackare larvade omkring därinne byltade i paltor, den sjätte hade polisen och jag med. Modern väntar sin sjunde och det snart. De hade visst alla väntat på att äldsta bror skulle komma hem med mat, för alla rusade fram och kastade sig över korgen trots rädslan för polisen. Ni förstår jag talar om barnen, för modern, hon ... ja, det är ju lätt att tänka sig. Det värsta var, att hon inte jämrade sig, hon liknade ett sjukt djur, som kryper undan...

Nu vill jag be er vara med om en bidragslista för dem», fortfor Knut efter ett kort uppehåll. »Säg, får jag skriva ut en och lita på, att ni alla tecknar er för en slant?»

Intet svar.

»Barnen! Barnen, – för deras skull!» vädjade Knut.

»Varför vänder inte Lur sig till sitt eget fina brödraskap, det är väl närmast att hjälpa honom», sade någon spydigt, men tillade med mildrad ton: »Vi har ju så många hederliga kamrater, som behöver hjälp och som blivit satta på bar backe just genom hans och hans gelikars gemena beteende, och att deras väl ligger oss alla varmt om hjärtat, så nära som de står oss, behöver jag inte påpeka, men tänk hur litet vi förmår göra ens för dem. Och då begär Vinge, att vi ska hjälpa en förrädare!»

Dessa ord framkallade så livliga instämmanden, att Knut fick en känsla av att hans sak var förlorad. Men Krön kom honom oförmodat till hjälp:

»Jag ger Bergman rätt i vad sista delen av hans anförande beträffar», mullrade basen, »men när han undrar, varför Lur inte vänder sig till sina egna för hjälp, måste jag skratta. Vända sig till strejkbrytare för att få hjälp! Inte har jag hört att Lur förlorat förståndet. Till förrädare! Är det någon här, som sett det minsta prov på solidaritet och medkänsla för en nödställd av dem som Bergman benämner Lurs fina brödraskap? Jag bara frågar.»

Hånskratt och drastiska bedyranden om motsatsen. Talaren fortfor:

»Att vi inte har någon skyldighet att hjälpa Lur, behöver jag inte fastslå. Han är ett vrak, som inte förtjänar att bogseras i land. Men nu är det ju inte fråga endast om honom utan om oskyldiga, som han dragit i fördärvet. Barnstackarna har ju inget ont gjort – de rår ju inte för, att de har ett kräk till far.»

Dessa ord togo skruv. Knut märkte det och tövade icke att begagna tillfället. Han vädjade ånyo varmt och bevekande, och då Arvid Glänta tillropade honom: »skriv ut listan, gärna för mig, jag skriver på», frågade han dristigt:

»Är alla med på det?»

Ett enhälligt »ja» blev svaret.

Och nu flög stämningen rent i tak. Allas miner ljusnade. Knut blev som gripen av ett lätt rus, han strödde glättiga infall kring sig och var just i begrepp att ge en oförvägen opponent tillbaka med ränta, då han kände sin arm vidröras. Det var en av de nyintagna medlemmarna, som påkallade hans uppmärksamhet, en ung man med utstående vattenblå ögon och en näsa, som med sin högröda färg och ärret efter ett hugg liknade en kokt hummerklo.

»Det är något jag vill fråga om», sade den i föreningslivet oinvigde sävligt.

»Varsågod! Jag står gärna till tjänst med upplysningar.»

»Listan ska väl stämplas med klubbstämpeln?»

»Vad! Ånej, det akta vi oss allt för. Klubbstämpeln? Hur kan Mårtensson sätta något sådant i fråga? Jag skulle tro den är allt för god att stå på samma papper som en strejkbrytares namn.»

»Nånå, ta inte i så hett»! svarade Mårtensson i viktig ton, stucken över att höra Knuts replik uppskattas av de närstående. »Lur kan minnsann vara mindre brottslig än ni alla tycks tro. Det finns sådana, som bli strejkbrytare av ideella skäl, det hörde jag talas om hemma i Vimmerby.»

En skrattsalva, som kom väggarna att genljuda, brakade löst och lockade nyfikna blickar nerifrån hallen upp mot fönstren. Knut var mörkröd av skratt, det dröjde innan han hämtat sig nog att kunna tala, men när detta

omsider lyckades honom, utbrast han bitande:

»Gottfrid Lur och ideella skäl! Haha – hahaha! Lika gärna kan man påstå, att kloakråttan drivs av ideella skäl, när hon äter upp sin bästa vän till middag.»

*

Följande lördag efter arbetets slut gick Arvid Glänta av och an utanför verkstadsporten i väntan på Knut, som var inne på kontoret för att växla den mängd småmynt, listan för Lur inbringat, i sedlar. Han borrade hakan i sin uppslagna kavajkrage – en bister vind svepte fram från Ulvsundafjärden. Snön knarrade muntert under hans fötter. »Tusan så kallt!» huttrade han. Och han som tänkt ta sig en sväng på isen vid åttatiden... Vad kommer Karin att säga om han uteblir? Åbevars, hon valsar nog iväg med någon annan, tänkte han och offrade en suck åt flickornas flyktighet, glömsk av sin egen. Bäst att stanna inomhus och plugga engelska. Ja, det skulle han – tanken fick med ens ett stort behag för honom, och tyst lovade han sig flit och uthållighet.

Men vad Knut dröjde. Arvid började för femte gången sin vandring utför stigen, som löpte mellan ett smalt, fruset vattendrag och av grönskimrande is täckta bergbranter. Ack, sommaren... Längtan efter varma vindar och blommande fält genombävade honom, lyste upp hans mulna ögon med lyckliga erinringar. Och plötsligt stannade han, drog eftertänksamt hop ögonbrynen – var det inte där vid räcket han och Ebba stodo den där junikvällen... Jovisst, och alltså borde hans och hennes namn stå ristade i träet. Han sopade bort snön: »Ebba – Arvid», läste han. Ebba, den första hjärtevännen! Ja, det var då! Var hade han Ruth? Jo, i Karlbergs djurgård. Hällen, han såg den för sig i fantasien, hällen med namn och årtal, hjärtan och pilar, omsusad av fagra björkar... Åh, den ljuvliga kvällen i Karlbergs djurgård! Och vad Ruth såg rar ut, där hon satt och övervakade hans arbete med namnen. Stora R blev snett, men i sin helhet tog sig »Ruth – Arvid» bra ut. Bättre än »Elna – Arvid» vid Haga ruiner. »Selma» var svårt att hugga in – bergknallen vid Huvudsta ratade halva a och gav honom en stenflisa i ögat på köpet. Och nu var han blixtkär i Karin Malmådra. Gu'vet var han skulle få plats för hennes namn, fick väl ge sig in i ett annat landskap... Låt se, var det inte hennes födelsedag endera dagen... Jo, på mån'dan. Om han skulle överraska henne med ett album! Ingen dålig idé, men pengar... Nå, han finge väl låna. Och knäppande på avlöningsasken, som låg i hans kavajficka, vandrade han vidare försänkt i beräkningar.

»Arvid!» ropade Knut upprepade gånger med stentorsröst, under det han med stora steg skyndade efter sin tankspridde vän. »Stanna!»

Arvid blev slutligen uppmärksam och vände. – »Nå, hur mycket blev det?» frågade han ivrigt, ännu på flera stegs avstånd från Knut.

»117 kronor 30 öre,» svarade denne triumferande.

»Det var sablarna!»

»Ja, överdådigt hyggligt av kamraterna, helst då de själva har det så knappt.»

»Ska du gå till Lur i dag med pengarna?»

»Naturligtvis. Men jag drar mig för att gå dit ensam. Följ med är du bra!»

»Nej tack du. Det har jag ingen lust till.»

»Det förstår jag nog, men gör det ändå, Arvid, för att göra mig en tjänst!»

»Kör till då. Men en bit mat ska jag ha mig först, och så ska jag rigga om mig. Det ska väl du med

förresten?»

»Ja, äta. Men klär om mig gör jag inte. Låt bli det, du också, du ser så pampig ut i helgdagskläderna, och Lur är ju under isen...»

En förståelsens glimt tändes i Arvids ögon, och han visslade till.

»Men», tänkte han, »det är allt retfullt att behöva visa sig ute i arbetskläder en lördagskväll. Vad kommer bekanta att tro? Att helgdagskostymen är på stampen naturligtvis.»

Han var dock vänlig nog att behålla sin lilla misstämning för sig själv och skildes från vännen med ett kraftigt handslag, sedan han avtalat tid och mötesplats för kvällens expedition.

Termometern hade fallit ännu ett par grader, då de unga männen åter sammanträffade, snöflingorna föllo tätt och bredde vita svep över den av lyktljus illuminerade staden. Knut bar pälsmössa, hans friskt bleka ansikte tog sig präktigt ut mot dess snöpudrade sammetssvärta. Hans hållning var en fribytares, gången ägde svikt och behag. Också märkte Arvid, som hade ögonen med sig och icke var bekajad av alltför stor blygsamhet i uppskattandet av egna företräden, att kvinnornas blickar sökte sig förbi honom själv till Knut. Förbi! Men han märkte även, att de icke hade något för besväret, och kunde icke avhålla sig från att då och då undrande betrakta den likgiltige. Fullkomligt oberörd av all uppmärksamhet gick Knut till synes självmedveten och käck. Men skenet från ett bodfönster ställde plötsligt hans ansikte i skarp belysning – och Arvid kände ett styng av smärta och medkänsla. »Vad är det Knut bär på», tänkte han, »den goda trofasta vännen Knut? Olycklig kärlek? Troligt men obegripligt, ty vem kan väl stå emot Vingepojken? Någon gör det dock, och efter vad det säges lär hon till på köpet vara gammal och ful – fy katten!»

Arvid fnyste till, så att hans följeslagare observerade det, men som denne icke gjorde någon anmärkning, förlorade han sig obehindrat i funderingar över vad Knut menat med att på en rättfram fråga helt kort förklara: »Det är en själ jag älskar.»

Tonen, varmed detta yttrats, hade förbjudit vidare forskning i ämnet. Men – att älska en själ! Över Arvids rörliga drag spred sig ett leende. Slik överspändhet hos en karl! tänkte han. Som om det icke funnes bättre ting att åtrå – tusan till sötunge den där mörka i gathörnet! Vilken midja! Och ögon! Vem kan hon vara? I alla händelser är hon en skälmunge, ty hon skrattar – vackra små gropar i kinder och haka! – hon tar snö från murutsprånget och stoppar den i munnen, den röda mysande munnen, hon kanar på den hala gångbanan!

Betagen stirrade Arvid – hej, det är verkligen mot honom hon småler! Han tvärstannade villrådig men kände i det samma ett grepp i armen och drogs in i en portgång.

»Vad ser du efter?» frågade Knut otåligt. »Akta dig, här är halt. Lur har flyttat in i ett gammalt kråkslott, som du ser.»

De snubblade genom den svagt upplysta portgången och vidare över en gård, vars kullersten stack upp här och där genom snötäcket. Därpå inträdde de i en lång, unket luktande, kolmörk gång, Knut strök eld; alla dörrar hade namnplåt, alla utom en och på denna ringde han.

»Tänk, att han har så pass skam, att han inte sätter ut sitt namn bland hederligt folks,» mumlade Arvid. »Eller kanske det bara är feghet.»

»Tyst! Här kommer någon,» varnade Knut viskande.

Lätta, trippande steg, svaga försök att öppna, ett barns röst, ivrig bedjande:

»Jo mamma, jag kan, det går, låt mig öppna! Det går.»

Dörren slogs upp, och en liten flickunge stod på tröskeln alltför häpen över den oväntade uppenbarelsen av två främmande män att komma sig för med annat än att stirra från den ena till den andra med ögon, som blänkte klarblå i ljusstrimman från den på glänt stående rumsdörren. Så skiftade uttrycket i hennes ansikte till rädsla, och hon sprang men fångades i flykten av Arvid.

»Har du din pappa hemma?» frågade han och höll fast hennes små kalla händer.

Den vänliga rösten återgav henne genast tillförsikt.

»Jo, pappa är hemma och mamma med och jag med och allihopa,» svarade hon med en trohjärtad blick.

I samma nu kom modern ut från rummet. Med ett språng var den lilla hos henne och gömde sig under hennes förkläde men tittade fram då och då blygt leende mot Arvid. Moderns drag avspeglade blott ängslan, en förtärande, kvalfylld. Hon lämnade icke platsen framför dörrspringan; det märktes att hon ville hindra en inblick i rummet, och på frågan om Lur kunde anträffas svarade hon undvikande.

»Vi kommer i vänligt ärende», sade Knut lugnande. »Känner inte frun igen mig? Jag följde gossen hem härom kvällen.»

»Javisst. Nu ser jag...»

Med ett befriande, djupt andetag räckte hon Knut tafatt handen och klämde sedan sin otympliga kropp upp mot väggen för att låta honom och Arvid passera. Lydande den senares lockelser övergav flickungen sitt gömställe och följde med sin hand i hans, smeksamt tryckande huvudet mot hans arm.

En frän luftström störtade över dem, när dörren till rummet slogs upp. På byråhörnet stod en lampa utan kupa, som lämnade rummets hörn i mörker och spred blott ett matt ljus i sin närmaste omkrets. Från vägg till vägg löpte ett sträck, på vilket hängde kläder till torkning, under sängen stack fram en trasig sko, luden av mögel. Längst bort i rummet tyckte Knut sig märka konturen av en soffa. Lur såg han inte till, men barnen voro alla tillstädes – de skockade ihop sig, sex blåfrusna stackare, uselt klädda; den minste bars på armen av äldsta syster, en spinkig tioåring med hungrig blick.

»Här är så mörkt, men jag törs inte skruva opp lampan, för glaset är spräckt och då går det i bitar», sade hustrun, i det hon med vaggande, tung gång gick efter lampan och försiktigt bar den till kammarens bakgrund.

Då först märkte Knut, att han gissat rätt: bordet, på vilket hon ställt lampan, stod framför en soffa. Och än mera, han såg där herrn i huset. Gottfrid Lur låg utsträckt i hela sin längd med fötterna insvepta i en ylletröja, om magen hade han en brokig filttrasa, en illa medfaren kavaj utgjorde den övriga betäckningen. Han sov tungt. Och om han än icke hade änglavakt över sin slummer, saknade han därför ej höga beskyddare. Rakt över hans huvud satt hans egen monark omgiven av prinsar och prinsessor, alla i stor prakt och härlighet. Noga räknat fanns även änglavakten tillstädes, ty hans majestät betraktade hult sin sovande samhällsräddare över serafimerordens kedja av änglahuvuden med utslagna vingar. Ännu litet högre upp på väggen och mer åt sidan tronade tyska kejsarparet med arvingar, alla soligt leende mot Lur, alla utom överherren själv, som såg ut att ha fått en sur uppstötning i halsen och ge fattig Lur skulden därför. Men denne vände underdånigt gapet, glest besatt med murkna tandspillror, mot den onådige som om han menat: »Spotta ut, jag tar mot allt, bara det lönar sig!» En lätt rök virvlade kring mustaschborsten vid hans pustande andetag.

Hustrun skakade honom i skuldran, först sakta, sedan hårdare.

»Vakna Lur! Vakna, hör du! Det är någon här, som vill tala med dig,» ropade hon.

Lur hörsammade omsider hennes uppmaningar, men tolkade med en svordom och ett glåpord sin obenägenhet för det vakna tillståndet. Långsamt reste han sig i sittande ställning, gnuggande ögonen. En svavlad ed rullade åter över hans läppar men stannade mitt i loppet..

Vad är det han ser! Drömmer han än!

En enda blick av omätlig häpnad – så sökte hans ögon golvet, han krängde på överkroppen, ansiktet blev blodrött.

Knut stod vid bordet. Hans händer knötos. Goda föresatser om ett behärskat uppträdande inför den forna kamraten hade fattats av både Arvid och honom själv, men vid åsynen av förrädaren brusto de som såpbubblor för en orkan. Knuts blickar skuro som blåblanka knivar i Lurs ansikte, isande förakt spelade om hans mun. Arvid hejdade sig med nöd från att spotta; den lilla tösen, som klängt upp på hans knä och satt lekande med hans urkedja, uppfattade dock avsikten och såg på honom med undran. Tystnaden i rummet var sargande, hemsk.

Ett stön... Konvulsiviskt vridande händerna stod Lurs hustru stödd mot kakelugnen, hennes magra kinder ömsom blåstes upp och sjönko in under hennes korta, häftiga andetag, blickarna irrade ångestfullt, vädjande, besvärjande, mellan maken och de främmande. Barnen trängde sig närmare varandra, ett av dem sprang fram till modern och hakade sig fast i hennes kjol. Men tösen på Arvids knä satt trygg och lekte. Urkedjan klingade sprött mellan hennes fingrar, och så: »Snälla farbror, får jag en slant till ett fralla!»2

Den lilla rösten, barnarösten, bedjande, förtroendefull ...

Knut vände sig om, han mötte Arvids blick, och nu ________ lyste endast manlig godhet i bådas drag. Han tog fram sin plånbok och sade vänd till Lur:

»Kamraterna har fått veta, att Lur har det bekymmersamt, och de vill gärna hjälpa. De ha samlat in lite slantar på en lista, och det är för att lämna dem, som Arvid och jag har kommit hit.»

Därmed tömde han ut silver och sedlar på bordet och sköt allt till Lur.

Denne hade vid Knuts ord lyft blicken från golvet, misstroget sneglande åt sidan. Pengarna snuddade mot hans armbåge, som bedövad stirrade han på dem några sekunder, reste sig häftigt men vacklade, fick tag i bordet och blev stående, tungt stödjande sig mot detta med sina skälvande händer.

»O, titta, titta vad pappa får! Pengar...»

Glömska av sin skygghet rusade barnen fram, deras ögon glittrade av nyfikenhet och förtjusning – tänk, så mycket mat man kunde få för den stora högen pengar, och ved och lyse och skolagning! Bakom dem stod modern andlöst uppmärksam.

»Var snäll och räkna, Lur! Det ska vara 117 kronor och 30 öre», sade Knut.

Lur tycktes icke höra. Hans min var frånvarande. Mellan honom och Knut stod en liten parvel, han började stryka denne över håret, sina ögon höll han sänkta, över blåskjortans linning guppade struphuvudet krampaktigt.

»Vill Lur ge mig kvitto på pengarna! Det finns väl bläck och penna?»

Åter var det Knut, som bröt tystnaden.

»Jag ska ta fram det, jag vet var det är, för det är min penna», inföll gossen ivrigt och skyndade bort. Men

fadern märkte icke genast den lilles frånvaro utan fortfor att stryka i tomma luften några gånger.

Vad försiggick väl inom honom? Vilka speglingar såg hans inre öga?

»En ropandes röst är i öknen...»

Han såg sig själv sådan han var. Genom hans själ brusade en stark vind renande, befriande. Den sopade obarmhärtigt bort alla floskler, frivola begrepp, listiga vrängningar av evigt bestående sanningsvärden, varmed han skrudat sin förrädaregärning i akt och mening att muta och förvilla sitt knotande samvete. En pestböld, hade detta brott mot solidariteten frätt omkring sig, med var och sårnader betäckt förut friska ställen i hans själsliv. Hans självkänsla hade i grunden alltid varit mindrevärdig, men tack vare den utpräglat goda kamratandan inom den kår han tillhörde före sitt förräderi, hade han hållits uppe. Berövad stödet bar det mot fördärvet.

Ack, denna självkänsla! Den blossade visserligen upp i ett orent flammande under den triumfens tid, då han, smickrad, rikt lönad och bemött med nedlåtande förtrolighet, flätade den hungerpiska, med vilken hans för en rättvis sak kämpande kamrater drevos till underkastelse. Men förhävelsen mot dem han sålt fick ett snart slut – när striden var ändad avstjälptes han, hjälparen i nöden, likt annat skrot utanför verksta'ns område. Hans självkänsla lågade allt svagare, de sprak, som emellanåt yrde upp ur hans känslolivs klibbiga sörja voro intet annat än yttringar av förbittrat hat mot de ideella strävanden han förut delat men i och med sitt svek förverkat rätten att deltaga i – förmågan hade han förlorat, då kamratskapets bärande stöd undandrogs honom. Ett hat bemängt med längtan efter det förlorade. Ty nu var han obevekligt hänvisad till klassens avskrädeslager för sitt umgänge, men det hände ännu, att han, påminnande sig stunder av ren glädje i den forna kamratkretsen, greps av vämjelse för det människofrat, som krälade honom till mötes, hälsade honom som frände, inympade sina laster på honom och kommo dessa jämte hans egna låga böjelser, att rikligen yngla av sig. Han var alltså icke räddningslöst sjunken – ännu krökte han sig under de förråddas förakt, kände sig som en pestsmittad inför dessa, vilka, strävande för ett oavlåtligt stigande i kultur, ålade sig själva förpliktelser och krävande uppoffringar av enskilda intressen för det helas väl. Dock medgav han icke detta ens inför sig själv, och i stallbrödernas sällskap förnekade han fräckt varje livsyttring av sitt samvete.

En förbannelsens väg är förrädarens. Ej blott de levandes förakt drabbar honom. Döda generationer skria ut sitt ve över honom i hans eget blod. De ha krupit, de ha kysst piskan, de ha trälat med svält och skymf som vederlag men under knot och hatfulla tankar och törstande efter hämnd. Den vissa förhoppningen att deras efterkommande en gång skulle kräva bot för fädernas lidanden, skipa rättvisa och upptaga kampen mot våld och förtryck – den förhoppningen var en lisa i deras elände, en ljusglimt i deras livs mörker.

Och släkten kommo, gledo hän. Alltjämt var dock våldet allenarådande, allsmäktigt, och de kuvade, marterade, de kysste som förut stoftet i sina härskares spår, tego och dignade. Men ett höllo de likväl i all sin förnedring oskärat: arvet från fäderna, hoppet om vedergällning. Och detta växte i generationernas vård, tilltog i djup och styrka. Men lång var väntans tid, oändligt lång och kvalfylld. Äntligen är dock tiden inne för deras stam att stå upp till kamp på liv och död för sina rättigheter, att hämnas blod som spillts, must som sugits av våldets polyper; sammanslutningens vapen är i deras hämnares hand, och då – då övergår denne till fienden!

Förrädare! Förrädare!

Ett skri, som sargar, hånar, först i döden förstummas. Fädernas anathema.

Gottfrid Lur hade mer än en gång legat som en piskad man inför sitt samvete. Men han hade rest sig i trots. Förakt och smädelse var hans dagliga kost, i gengäld sprutade han sitt etter över sina vedersakare. Blott några timmar innan Knuts och Arvids besök hade han slungat förbannelser efter en man, som sett på honom

så som en ärlig man ser på en Judas efterföljare. Och nu.

»*En ropandes röst är i öknen...*»

Knut Vinge blickade tvekande på Lurs sänkta huvud och tänkte, att det nog vore bäst han själv skreve kvittot, så att Lur blott behövde underteckna det. Raspande for pennan över papperet:

Härmed erkännes att jag denna dag mottagit 117 kronor 30 öre som gåva av forna kamrater i Demons verkstadsklubb.

Stockholm ....

»Nu är det bara namnteckningen som felas.»

Sägande detta räckte Knut pennan doppad åt Lur. Denne tog mekaniskt mot, utan att lyfta blicken, och skrev sakta, omsorgsfullt sitt namn. Detta gjort lämnade han dock icke kvittot, skrynklat i hans krampaktiga grepp låg det på bordet. Åter kom struphuvudet i våldsam rörelse, men hur han än sväljde, lösgjordes en tung droppe, rann långsamt utför hans kind och stannade dallrande på kvittot. Ännu en... Så med ett höjde han huvudet och såg sina förrådda kamrater i ögonen; för första gången, sedan han lopp åstad till sin nesliga gärning, mötte han deras blick utan att skygga. En spasmodisk darrning riste hans grovbyggda gestalt. Han doppade pennan, men handen skakade så att bläcket yrde kring. Ännu ett försök – och stora, otympliga kommo bokstäverna...

Arvid reste sig stillsamt, sedan han lyft ned den lilla, som dock icke ville lämna honom utan höll fast hans fingrar med sina små händer, medan hon glättigt hoppade på en fot, så att den gula flätstumpen slängde om hennes magra hals. Med armen förtroligt om skuldran på Knut lutade han sig jämte denne över kvittot, som Lur med en vädjande åtbörd skjutit till dem, och läste:

»Goda människor, förlåt mig det onda som jag gjort er och tag mig till kamrat igen!»

XXII.
Sylvis bröllop.

Eriks mor hade ofta under årens lopp förklarat, att ingen annan än hon själv skulle hålla bröllop åt honom, och nu när detta äntligen skulle försiggå, var hon icke den som svek. Att det skulle bli ett hejsjudundrande bröllop gick hon i god för. Visserligen voro hennes resurser jämmerligt små i förhållande till den goda viljan, men det brydde henne ej det minsta. Med storstrejkens slut hade hennes kolartro på ödet återkommit i sin forna styrka. Det går som det går, sade hon tryggt, och ville platt intet lyssna till Sylvi, som förordade ett enkelt kafferep för de närmaste efter den borgerliga vigseln. Den gamla fick medhåll av alla sina barn: »Festa, festa,» var lösen, och Erik-brudgumme anförde konserten. Han tänkte tydligen hålla sig skadeslös för mer än sju års väntan.

Emellertid rullade fru Gläntas slantar lika raskt som vanligt, hon gjorde ingen ansats att hejda deras lopp till de skulle behövas för att sprida glans över de ungas förening. Följden uteblev ej.

»Du Arvid, var i all världen ska vi ta pengar till allt som behövs om lördag?» undrade hon på torsdagskvällen, medan strumpstickorna rasslade och blänkte i hennes flitiga händer.

Arvid rev sig bakom örat, sökte förgäves hjälp i alla väderstreck och grep sedan i sin rådlöshet till pennan och började skriva. Imponerad väntade modern ett orakelsvar, men då det dröjde blev spänningen henne övermäktig, och hon tittade över hans axel. Hon blev lång i ansiktet, ty vad hon såg var endast en lista på de

goda saker, som borde anskaffas.

Ella kom utrusande från rummet på moderns kallelse och tog över broderns andra axel del av listan med synbar belåtenhet och under gillande anmärkningar.

»Men», sade den gamla, »det är inte fråga om vad vi vill ha utan hur vi ska få något. Ja, just något, för jag har inte ens en kaffeböna eller sockerbit till övers sen vi själva druckit i morgonbitti! Och pengar? Inte så mycket som så.»

Hon strök händerna mot varandra.

»Säg åt Erik», uppmanade Ella.

»Erik! Nej tack du, jag fick tjugufem kronor av honom i går till inköp – allt vad han hade, stackars pojke.»

»Men då har mamma ju. Tjugufem kronor kommer man långt med, när det bara ska bjudas på kaffe och apelsiner och saft.»

»Vi ska väl ha lite kväll också,» stack Arvid in.

»Har jag? Jag gav ut sista öret för en stund sen till den här spetskragen», svarade modern. »Och så har jag löst ut lite' av varje från stampen och förresten – när man börjar ta av pengar, ja, det vet ni nog...»

Ack ja, de kände till saken. Arvid runkade på huvudet och så gjorde systern.

»Vi skulle ju börja göra fint här i morgon, men jag har inte ens till såpa. Vet ni någon utväg att skaffa lite' mynt? Mig slår det slint för totalt.»

Ella visste. Men när hennes förslag granskades befunnos de alla omöjliga, enär de redan voro utnyttjade till det yttersta. Vad de gingo ut på? Låna, panta, borga. – Det blev en stunds beklämd tystnad.

»Det bästa mamma kan göra är att förtro sig åt Sylvi», sade Ella och lyste upp. »Hon kommer hit om en stund. Jag mötte henne på vägen från fabriken. Bara hon hinner hit innan Erik kommer hem. Försök, i alla fall, mamma, hon hittar nog på råd!»

Erik var redan hemkommen, då Sylvi äntligen anlände. Hon hade haft mycket att göra i hemmet – lillebror skulle fiffas upp till festen, mors svarta klädning måste skos upp, bror Karls kostym pressas; det var ingen ända på göromål och bekymmer. Hon var därför mycket trött och skulle vid inträdet visat bleka kinder, om inte Erik med sin smeksamhet fått dem skära vid mötet i farstun. Det gjorde hans mor ont att behöva lägga sten på börda, och hon beslöt att tiga med sina svårigheter. Dessutom fanns ju Erik tillstädes. Men dottern växlade betydelsefulla blickar med henne: »nu mamma, tala nu!» Och hennes teckenspråk blev allt livligare, väckte till slut uppmärksamhet, så att modern fann sig föranlåten att avböjande skaka på huvudet och lugna henne med sitt valspråk, stödet i alla skiften: »det går som det går.»

Ella tog resolut saken i sin egen hand. Hon berättade om penningknipan.

»Det är mitt fel», utbrast Erik, då systern kommit till punkt. »Jag borde inte låtit mor få hand om de tjugufem förr än de oundgängligen behöfts. Nu står vi där vackert. Ingen av oss får ju avlöning förr än om lördag.»

Sylvi satt eftersinnande med hakan stödd mot handen. Så flyttade hon försiktigt denna till ögonen, dröjde något och sade sedan:

»Då ser jag ingen annan utväg än att vi lånar på min vita klädning i morgon.»

Brudklädningen! Nej, nej, det kunde icke komma fråga, protesterade ivriga röster. Klädningen, som Erik givit henne, innan ovädret brast löst och slungade honom i arbetslöshetens vånda, givit henne, glädjande sig åt att få se sin älskade fin på deras lyckas stora dag, den första nya dräkt, hon på månget år fått fundera ut åt sig och prova, hon som självförsakande gått barsliten för att kunna kläda de sina! Men Sylvi visade sina ögon, och se, de voro lyckliga, hängivna, om än spår av fuktighet kunde förmärkas i fransarna. Detta gjorde lånetransaktionen betydligt angenämare för tanken, och då hon sedan med sin vinnande stämma bevisade dem, att det, som de dessförutan väl visste, inte fanns annan råd, och påpekade, att klädningen i alla fall icke behövdes förrän lördag middag, så hoppade mor Glänta och Anna och Arvid högt i vädret av pur glädje över räddningen. Gunnar skickades till Sylvis hem efter klädningen; när han kom tillbaka skakade Sylvi ut den, log och tindrade och strök smekande över det vita tyget, ordnade vecken, blåste bort inbillade damkorn, höll den prövande framför sig och visade hela tiden i ord och blickar och gärningar, hur glad hon var i givaren.

»Ack, jag önskar det redan vore morgon», utbrast Ella. »Jag ska vara hemma från fabriken och hjälpa till att göra fint här.»

Men när tiden var inne, fann hon det svårt att komma i gång. Hon hade gjort upp storartade planer till hemmets försköning och lyckönskade sig på förhand till effekten, men grovarbetet måste tyvärr gå förut, och det var alls icke i unga Ellas smak. Omsider försonade hon sig dock med det oundvikliga, snodde en duk om sina flätor, drog fram ett par lockar, skörtade upp kjolen och blottade de mjölkvita armarna. Spegeln återgav hennes bild, med vilken hon var fullt belåten, hon figurerade en smula framför skurämbaret, i tankar på bröllopsbalen, och kastade sig sedan huvudstupa in i rengöringen. Här var kraft i armarna och fart, hon gjorde verkligen skäl för moderns beröm och de många extra koppar kaffe, som vankades. Kaffepannan stod varm dagen i ända – det var ett ideligt spring av folk inom mor Gläntas dörr, än av nyfikna, än av grannar, som välvilligt stodo till tjänst med glas, koppar, stolar och brickor, och alla måste ha sig en tår på tand. Och där knaprades på socker och dracks på fat, man krusade smått, neg för påtåren, skvallrade, talade förstånd, runkade på huvudet över livets ombytlighet och myste åt egna bröllopsminnen. Att morgondagens brudpar omordades föll av sig självt; tunnbindare Bergs fru hade till och med tagit kortleken i fickan för att lägga ut en liten stjärna för de ungas räkning.

Fru Glänta njöt. »Farbror» hade visat sig uppskatta brudklänningen; närmaste följden därav var ett par stora, rågade korgar från kryddboden. Kaffe, socker, apelsiner, russin – ah, det var en fröjd att packa upp allt och fylla skänk och hyllor, det gav något så förmöget åt hemmet, ett intryck av trygghet och frihet från bekymmer. Gunnar visste icke på vilken fot han skulle stå i sin förtjusning och var överallt i vägen; modern gick omkring i ett tillstånd av beskäftig värdighet, hennes hederliga ansikte sken smyckat av eldröda rosor, och Ellas stämning steg till den grad, att hon skurade golvet två gånger och överträffade sig själv i att rita kakelugnsstenen.

När Erik kom hem på kvällen, fann han golvet betäckt av mattstumpar och tidningar. Han hade fernissa med sig och tog genast byrån under behandling, sedan blev det skänkens tur. Allt färdigt var han mycket nöjd med sina händers verk, men Ella blev det mindre, när hon fann spåren därav även på golvet.

»Här är fint värre», sade syndaren i avsikt att blidka. »Jag förstår inte hur du och mamma hunnit med allt.»

»Ja, här duger.» Ella såg sig stolt omkring. »Men det här är ingenting mot vad det blir i morgon, när vi får färdigt. Då!»

Framför henne på bordet låg en mängd vykort, hon granskade dem kritiskt, de vackraste skulle nämligen sättas samman till en väggdekoration. Under tiden fortfor hon att utbreda sig om den glans och prakt hemmet skulle förete brudparet till ära:

»Vi ska ha skärt silkespapper om alla blomkrukorna och likadant till slöja över taklampan. Gunnar har

klippt ljusmanschetter i olika färger till alla stakar, mamma har sytt överdrag till stolarne, till soffan ska vi sitta uppe i natt och sy. Jag har buntat ihop våra gamla häften och gett dem röda omslag, så de se ut som böcker i praktband – du kan själv se hur ståtligt det lyser i bokskåpet. Sätt dig nu och limma fast den här biten i sockerskålen, du har förresten själv slagit sönder den, och mamma vill, att du ska laga gardinstången, som hon bröt spetsen av i morse. Sedan ska vi hjälpas åt att ge alla tavelramarna ny förgyllning, och räcker bronspulvret, så förgyller vi taklampan också. Och sen – »

»Jag måste ha litet pulver för egen del,» avbröt Erik.

»Prat. Sylvi tar dig nog utan förgyllning. Så måste du laga soffgaveln, den faller ned, som du vet, om man lutar sig mot den. Sedan ska du göra en ställning för –»

Erik körde ned huvudet mellan axlarna och höll för öronen.

»– för blomkrukorna i hörnet därborta», fortfor systern obevekligt. »Det är nog mera att göra för dig, men för tillfället minns jag inte. Visa mig nu ringen, som Sylvi ska ha i morgon, är du snäll!»

»Ringen! Kors för tusan, den har jag glömt köpa.»

Ella hoppade högt i vädret.

»Vad är det du säger! Har du inte köpt ring?»

Brodern skakade på huvudet.

»Mamma!» skrek Ella. »Mamma, kom in! Jag kan inte släppa det jag har i händerna! Skynda sig!»

Modern kom instörtande med ena handen tryckt mot hjärtat, i den andra hade hon ett strykjärn nyss taget från spiseln.

»Vad är det? Vad är det?» flämtade hon.

»Han har inte köpt ring ännu!» ropade Ella gestikulerande med sin färgskimrande väggprydnad mot brodern.

Som förintad sjönk modern ned på närmaste stol. »Är det möjligt?» stammade hon. »Du driver väl, Ella?»

»Han säger så själv. Men vad är det för oss...» Ella vädrade och gjorde grimaser.

»Jesses, min kjol!»

Fru Glänta störtade till kakelugnen med strykjärnet. En obehaglig lukt av svett ylle fyllde rummet.

Men hon hade ingen tanke för sitt skadade plagg. Hon såg frågande på sin son.

»Jag har haft så mycket att tänka på», sade Erik ursäktande. »Men det är ju tid än, bodarna stängs inte före åtta. Låt mig få två kronor, så går jag genast och köper.»

»Två kronor! Var ska jag ta dem?»

»Pengarna för klädningen – – – »

»De!» Hon strök händerna mot varandra –

Vad var att göra! Att driva upp två kronor kvällen före en avlöningsdag där i huset var ett omöjligt företag, och till längre expeditioner var tiden för knapp. Tidigt på morgonen skulle han i arbete – och pengar!

Framför allt pengar! Bestörta och modfällda stirrade de framför sig.

Men mamma Glänta sken hastigt upp.

»Det finns en gammal giktring någonstans, jag tror den ligger i spegellådan. Den skulle nog kunna poleras upp, så den ser ut som guld. Ta reda på den och försök!»

Ringen befanns vara mer grön än gul, när den efter mycket letande upptäcktes. Men sedan Erik en stund bearbetat den med smärgelduk kunde den prytt en prinsessas finger.

»Den är bara för tillfället», förklarade han förevisande klenoden. »Sylvi ska få en av guld, högsta karat, så snart jag får råd.»

»Det förtjänar hon. Du får en präktig hustru, gossen min. Jag har alls ingen oro för er, det kommer säkert att gå er väl i ert samliv», sade modern med en innerlig blick på sonen, som lade sin arm om hennes skuldror.

Med djup och varm stämma kom Eriks svar.

»Ja, lilla mor, Sylvi Solöga, så enkel och god och själstor... Lycklig jag.»

– – –

Själva himmelen smyckade sig till Sylvis bröllop i fagraste blått och med vita, graciöst fladdrande skyrosetter.

Såväl brud som brudgumme begåvo sig i vanlig tid till arbetet. När Sylvi vid tiotiden gick hem från fabriken, hade hon famnen full av vackra blommor, gåvor av kamraterna. Hennes symaskin hade varit som en jättebukett vid hennes inträde, och alla hade tagit henne i hand och önskat henne lycka.

Hemma stod modern och strök. Hennes fårade ansikte bar helgdagsmin – hon visste, att hon icke förlorade sin dotter och att denna gick mot sin lycka.

»Skynda dig nu, barn», sade hon. »Jag har lagt allt du behöver tillreds, den här kjolen är strax färdig. Lena har varit hos Eriks ett ärende, och där ha de brått, de koka och baka och ha inte tid att blinka ens. Ella sade, att de varit uppe halva natten och stökat.»

Ella hade icke överdrivit. Men trots nattvaket hade både hon och modern åter tidigt varit i selen. Även Erik. De hörde honom hamra inne i rummet, och Gunnar, som också övergivit sängvärmen, höll limpannan vid lagom temperatur åt honom. Under tiden formades en doftande saffransdeg till bullar och kringlor av mors vana händer. Ella satt i skenet från spiseln, bararmad och med tröjan nervikt i halsen, hon skalade mandel, stötte kanel, vispade ägg, rev muskot, kärnade russin och stoppade nästan lika många i sin röda mun som i degen. Kökssoffan lyste av snövitt linne, på vilket bullarna lades att jäsa, och jäste gjorde de som om de haft en biskopslön för besväret.

En stund efter det de två vuxna sönerna gått till sitt arbete gick modern in i rummet och drog upp rullgardinerna. Och då såg hon Eriks verk i hela dess prakt. Hon slog hop händerna och ropade in dottern.

På väggen ovan soffan hängde en väldig transparang, färgskimrande och guldsirad. Inskriften lydde:

Där sämjan är go’

ryms sju i en slipho.

»Det här ger mig dystra aningar», sade modern. »Hur många tror du vi bli i kväll?»

»Ja, jag vet bara det, att varannan människa jag mötte i går kväll, sa' sig vara hitbjuden av honom», svarade dottern sorglöst. »Nu sätter jag på nya sofföverdraget. Himmel, vad vi får det makalöst gentilt!»

Modern kastade en blick på klockan. – Nej, vad tiden var framskriden! Besynnerligt, hon hade föreställt sig att det var tidigare. Ut till kokning, bak och polering, här var inte en minut att förlora! »Raska på Ella! I väg från spegeln! Tänk på att gardinerna måste draperas, hyllremsorna fästas på och otaliga andra sysslor uträttas. Och rätt som det är ha vi pojkarne hemma igen och Sylvi här. Fart i arbetet, niodubbel fart, flickan min! I kväll får du dansa.»

Svetten pärlade, andedräkten tröt. – Jesses vad tiden skenade i väg.

När Erik kom hem, väntade honom en balja hett vatten, men det befanns att han hade badat, varför hans toalett snart var undanstökad. Pantsedeln på brudklädningen låg tillreds. Erik hade fått sin avlöning och ville skicka Gunnar till »farbror», men gossen var naturligtvis borta, då han behövdes. Sylvi kunde väntas när som helst, det var alltså icke rådligt att dröja längre. Erik måste själv åstad.

»Pojken ser ju stilig ut, fast hans kostym är så trådsliten», sade hans mor, som såg efter honom med stolta ögon. »Seså, här har vi Arvid hemma. Laga i ordning baljan, Ella!»

Arvid var svart som en morian. En rökpelare steg från baljan – »Ah – oj oj – tusan hakar, jag blir skållad! Gnid mig på ryggen, så är mamma snäll. Aj, aj, aj – varligt för sjutton! – Tst, det ringde visst!»

Mor lyssnade, Ella hade öppnat.

»Det är fru Sänke. In med dig i garderoben på ögonblicket. Kvickt!»

Arvid störtade in, och modern slängde skjortan och vad annat hon fick tag i efter honom, just som hennes vördiga grannfru trädde över tröskeln. Hon måste in på sned – dörröppningen var för trång, ty hon bar sin svägerskas pelsfodrade aftonkappa på armen och i händerna en kolossal, grant sirad tårta. Bröllopspresent, hembakad, läcker.

»Nu ringer det igen, Ella. Vem kan det vara?»

Blommor från Sylvis chef, liljekonvaljer och högstammiga rosor.

Den välsignade ringledningen! Men denna gång kommer ingen in. Ella drages i stället ut i farstun, och där viskas och fnittras omåttligt, och när hon äntligen är tillbaka, bär hon en stor kartong, som hon gömmer längst in i ett skåp.

Pling, plingeli pling! »Sylvi, nu är Sylvi här! – välkommen käraste! Kors så fina vita kjolar du har! Och kammad precis som vanligt! Och Karin – ny blus och en sådan vacker medaljong! – – »

Vid Karins namn kan Arvid icke låta bli att glänta på garderobsdörren, blir upptäckt och måste fram. Lyckligtvis har han kunnat klä' sig nödtorftigt därinne i mörkret, men hans hår stretar åt alla håll. Och Karin är här! Och hon är betagande! Röd i ansiktet bockar han sig för henne, hans pulsar skena, han söker lägga sin själ i ögonen. Men den vägrar i vändningen, ty i det avgörande ögonblicket får han syn på sin högra stortå, som helt nytert, blankröd och trind, tittar upp på honom genom ett hål i strumpan.

»Märkvärdigt vad Erik dröjer», säger någon.

»Åh, han har inte varit borta så länge.»

»Men se på klockan!»

Bruden ger till ett utrop. Arvid, som vill jämföra sitt ur med det andra, drar i sin gullglänsande urkedja och får upp – tomma bygeln. Gemena otur att glömma det uret har semester på samma ställe som brudklädningen. Bara inte Karin sett. Nej, jo – ja, det är inte att bli klok på.

Minuterna skrida. Alla äro i spänd förväntan. Nu är det hög tid att Erik kommer. Tyst – steg. Nej, det var inte han...

Ella står på post vid ena fönstret, Karin i köket, Eriks mor är utom sig av oro och springer oupphörligt och tittar i dörren. Sylvi sitter i soffan under den ståtliga transparangen, hon är i underkjolen med en sjal över sina bara axlar för att vara färdig för brudklädningen; varje ögonblick är nu dyrbart. Hon är blek av sinnesrörelse och blicken flyger mellan klockan och dörren.

Obevekligt glider den svarta visaren framåt. Ingen Erik.

Upp far Sylvi, börjar mäta rummet med snabba steg och vrider händerna: »Hur kan han! Hur, hur...», stammar hon.

»Klockan! Se!!»

Sylvis mor har armen om sin flicka, Karin gråter och fru Glänta är likblek. Ella, som gifvit falskt alarm flera gånger, hänger halvvägs utanför fönstret, och Arvid svär över sin bror.

»Vad är att göra? Jämmer i Jeremias, vad skall man ta sig till? Gråt inte, Sylvi! Gråt inte, kära barn!»

»Ack, det har säkert hänt honom en olycka», klagar hans mor.

»Inte», ropar Sylvi mellan snyftningar. – Vreden har svallat upp inom henne. Tankarna jaga om varandra: »Åtta år, åtta, åtta, och när det äntligen kommer till bröllop passar han inte tiden!» Högt säger hon: »Olycka! Vad skulle väl kunna hända honom på det lilla vägstycket? O, vad jag är olycklig! Slut, allt är slut. Vi få ge återbud.»

Intet bröllop. Allt hopp ute.

Ett förtvivlans lugn faller över Eriks mor.

Ödet, det förfärliga allsvåldiga, tänker hon och sjunker ihop i soffhörnet. Det är ohyggligt tyst i rummet, allas blickar vila på bruden, som har ansiktet gömt i sin mors knä och skakar av gråt.

Då vrides en nyckel om i tamburlåset och in spankulerar Erik.

Han står på tröskeln, hans uppsyn vittnar om den största själafrid. Men som ett skott far mamma Glänta på honom, får ett stadigt tag i hans skuldror och skakar honom, så att hans huvud säger dunk, dunk, dunk, mot dörrspegeln.

»Bra, bra», skrika röster. »Det är rätt åt honom! Släpp inte! Mera! Han ska ha! Ge honom!»

»Va – va – va är meningen»? kippar Erik, vimmelkantig av det mottagande han röner, och gnider sig i bakhuvudet. Alla ha omringat honom, och tätt inpå sig ser han sin bruds vredesblossande och förgråtna ansikte.

»Meningen! Du har ställt till skandal. Det blir ingen vigsel», snyftar hon.

»Varför det då?» frågar Erik menlöst, med själsförmögenheterna ännu i oreda efter den oväntade omskakningen.

Ett halft dussin pekfingrar visa på klockan.

»Åh den! Den går en halvtimme för fort. Jag satte fram den i morgse, innan jag gick till arbetet.»

Ella ger till ett utrop och ser ut som om hon ville gömma sig under golvet. Brodern vänder sig till henne och fortsätter:

»Det var ju du, Ella, som bad mig göra det, för att vi skulle vara säkra på att inte bli försenade, som du sa.»

Tur för Ella att ingen för tillfället har tid med henne, ej ens att lyssna till hennes klagovisa över dåligt minne och intensiv brådska. – Klädningen, var är brudklädningen? Den har Erik under armen. Ivriga händer slita upp pappersomslaget. – Åh, den är fin, gudskelov, »farbror» har varit aktsam om den! Sylvi baddar sitt ansikte, hennes tillrufsade hår ordnas, den vackra klädningen slätas över hennes smidiga höfter. Erik har haft med sig en vit ros åt henne, och den fäster han själv vid hennes hjärta.

En värdig plats för den sköna och doftande blomman. Ty detta hjärta har bevarat sin renhet under hårda, prövande förhållanden; det hade kunnat klappa under dyrbaraste vävnader och juveler, om det låtit locka sig till falhet. Ett modigt, offervilligt och stolt hjärta är det, sin kärlek troget in i döden; väl snabbt till vrede, det är sant, men också snart till ånger och gottgörelse. Och detta vet ingen bättre än Erik Glänta. Och trots manhaftiga ansträngningar förmår han icke dölja vad som rör sig i hans väsens innersta. – Nånå, Erikgossen, alla ha vi tillräckligt att ångra. Upp med huvudet och var lycklig över att försoningens väg ej är stängd för dig.

Handskar, vita, fina! Och så är Sylvi Malmådra färdig att gå för att besegla löftet om sitt liv.

Tysta och allvarliga sluta sig de andra omkring henne. Arvid med fru Sänkes svägerskas aftonkappa tillreds för den brudklädda. Eriks hjärta är överfullt, men han kan ej finna ord att uttrycka vad han känner. Han ser på sin väna brud och så kommer det skälvande:

»Sylvi...»

Och även hon vill säga veka och varma ord, men det blir till slut bara ett skälvande.

»Ja, Erik ...»

– – –

Gästerna voro bjudna till klockan sju.

Vid den tiden stod ett väldigt kaffebord dukat med blommor, hembakat bröd och tårta i det festligt pyntade rummet. Bruden och hennes systrar och svägerska fladdrade omkring i strålglansen av många ljus och den tända transparangen, de prydde och ordnade och gåvo sin unga glädje luft i sång och klingande skratt. Erik hade lyft av dörrarna och stuckit en kvist grönt i ramen kring sin avlidna fars porträtt. Hans knapphål var försett med friska blommor. Han var redo att ta emot sina gäster och behövde inte vänta länge.

Det var en hel tropp gossar och flickor som anlände, och de hade spelman med sig, som stämde upp en lustig låt redan i trappan, och de hissade Erik-brudgumme, genast de fingo syn på honom, och det med en sådan kläm och hänförelse, att han, som flög upp i farstutaket, gav till riktiga nödrop. Han blev fri och skaran kom in i tamburen och transparangen strålade sagolikt mot dem och välkomnande, och när de läste dess förkunnelse: »När sämjan är go’ ryms sju i en slipho» blev det luft i luckan värre. Och, o, den bruden! Ack, Ella, dårande skälmska Ella! Och alla andra flickor samt och synnerligen!

Ett sådant bröllop det lovade bli!

Flera gäster. Ytterligare några. En hel flock – mor i huset räknade bekymrad kaffekopparna. – »Spring till Petterssons, Gunnar, och be att få låna alla de kan undvara, och skedar också. Spring, spring!»

Alltjämt nya gäster. – »Stolar, var ska vi få stolar? Snälla Birgit, få vi låna era, alla ni har! Och glas, och tallrikar och gafflar.»

Hör! En hel bataljon tycks i antågande med mamma Gläntas våning på ett rum och kök som mål. Håren resa sig på hennes huvud. – »O, den Erik! Ella, flyg in till Kröns, och be dem om deras tambur, de ska förresten hit i kväll själva. Och skaffa bord, Arvid, gack genast, gack, säger jag dig! Jag känner mig som om jag snurrades på en väderkvarnsvinge. Och inte räcker kaffet till och – vad står nu på?»

Det var bara några till som anlände.

Ut och välkomna, mor lilla, och grubbla inte över sillsalaten, den räcker nog. Och Tora Dyning är kommen och har redan tagit hand om serveringen, och flickorna äro mer villiga att hjälpa henne, måna om att visa prov på huslighet och behagfullt uppträdande. –

Bruden i högsätet! Hell bruden!

Glam och sprittande glädje. Och en sådan aptit! Mamma Glänta firade triumfer för sitt hembakade småbröd och hon tänkte: »Vad ska det då inte bli, när supén kommer på bordet?»

»Nu Ella!»

Lydande maningen från en av Sylvis arbetskamrater flög Ella ut. Brudparet blev medelpunkt i en grupp sömmerskor som voro litet högtidliga och mycket skalkaktiga. Främst bland dem stod Gunda med sin Majunge, en tusensköna lik, i famnen. De övriga gästerna, som förstodo att något särskilt var på färde, kommo till, och det blev en tystnad fylld av spänning och glättig nyfikenhet.

Blossande av ansträngning återkom Ella, kartongen, som hon bar, var icke lätt. Hon ställde den framför dagens drottning.

Åh, så brått Sylvi fick. Locket av.

En stuga! (Gunnar såg genast att den dugde att äta). En röd stuga med vita knutar, med en knippa violer i skorstenen och ett par duvor på taklisten. Gröna druvor, päron, apelsiner, dadlar och nötter omgåvo den. Någon dörr fanns icke, det var därför lätt att se det något glänste och glittrade där inne.

Varsamt, Sylvi! Akta!

Men Sylvis hand darrade så att hon var nära att bryta ett stycke ur dörrposten. Hon måste uppgiva försöket och Erik tog vid. Under andlös spänning fick han slutligen fram en liten silverbägare. Tom? Nej, till randen fylld av blanka silvermynt, och överst på dessa låg, skimrande som en stjärna, en guldpenning.

»Till Sylvi Malmådra på hennes bröllopsdag från arbetskamrater», läste Erik på bägaren. Sedan blev det fullkomligt tyst.

Tårar, Sylvi! Varför?

Emedan hjärtat är bräddat av tacksamhet, och därför att det är ljuft och lyftande att finna sig omfattad med kamratkänslor av dem man själv håller av och som dela ens dagars möda – så skulle Sylvi svarat, om hon icke fått tunghäfta. Nu fingo dropparna, som dallrade i hennes ögonfransar, tolka hjärtats känslor. –

»Träd fram till dansen, du väna brud! – – »

Rätt så spelman, sätt fart i fötterna på unga och gamla!

Det spelades icke många takter, innan hela huset deltog i dansen. Det dansades i alla våningar, på vinden, i källaren; i den svagt upplysta portgången dansade läskamraterna Frans och Frida, på gården hoppade flickor i korta kjolar och flygande hårflätor taktfast till den sprittande musiken, i tvättstugan svingade gamla Stava sitt klappträ rytmiskt och dansade i inbillningen, och i mangelboden valsade Lisa Jonsson med en mangelstock till kavaljer.

I festsalen gick värdinnan och ställde väl för sina gäster. Sylvis mor, som tronade mitt i soffan, ville ha henne för sig själv en stund, men det var omöjligt, hon hade för mycket att beställa, for åt alla håll, trasslade in sig bland paren, snurrade runt, visste varken ut eller in Då slog en ståtlig Demons-gosse armen om hennes liv, och i väg valsade hon som om bara tjugu år tyngt hennes nacke. Erik, som höll ögonen på sin älskade mor, kände sig utomordentligt hedrad av hennes konstskicklghet och bjöd enträget upp henne till nästa vals, men kunde inte få bestämt löfte – hon hade så brått, slog i alla fall knut på förklädessnibben för bättre minnes skull.

»Förfriskningar – var så god! Ah, lite mer! Saften är god – fyll på! Och kaffepannan är outtömlig, som svarta havet – en påtår, bara en till, jo, jo! Lilla Karin, dela apelsinen med Arvid, så blir han glad! Och Birgit, ett päron –»

Varken glas eller frukttallrikar räckte till och på stolar var det brist. Men det sista gjorde ingenting, ty gossarnas knän...

»En sång!» ropades det. »Sång, sång!»

Eriks sångarbröder hörsammade genast uppmaningen. Och de sjöngo kärlekens lov och det godas, det skönas; de gjorde det så att appläderna nära lyfte taket. Sedan blev det lekar, och då måste gråhårsmän och vördiga matronor med, och de löste in panter lika bra som deras ättlingar. Armod, sjukdom, arbetslöshet och förföljelser – allt var förgätet för stundens glädje.

Damernas fria val.

Arvid väntade under stark oro – vem skulle månne Karin Malmådra bjuda opp? Hans ögon stodo på skaft. Nu kom hon åt hans håll. »Hon väljer mig», tänkte han, »nej, fräsar och filar, hon styr mot Oskar Pettersson, må tusan ta den bängeln! Vad! Hon går förbi honom, hon letar efter någon. Sannerligen ... jo, det är efter mig, hon kommer hit ...»

En stund senare stod Karin vid köksfönstret och lade upp sillsalat i en kolossal glasskål. Fullmånen sken in silverglänsande från djupblå himmel. Arvid, som sökt efter henne, överväldigades av glädje, då han nu såg henne ensam. Han kom tätt intill henne och såg under tystnad på, hur hon garnerade salaten med två förenade hjärtan av rödbetstärningar. Slutligen sade han blygt:

»Tänk, Karin, så lyckliga min bror och Sylvi nu är.»

»Åh, tror du det verkligen?»

»Ja, det gör jag. De lyckligaste i hela världen.»

Tystnad. Karin jämkade med en sked på sina hjärtan, granskade dem konstförståndigt med huvudet på sned och började sedan förse dem med röda lågor.

»Du Karin!»

»Ja-a, vad vill du?»

Förnyad tystnad. Månens skinande skult betäcktes av svart.

»Karin lilla!»

»Tag bort armen, du hindrar mig, Arvid.»

»Ah seså ... Du och jag kunde bli lika lyckliga som Erik och Sylvi, bara du ville. Jag har ju tyckt om dig i ett par år, det vet du nog.»

»Men mamma säger, att jag ska vänta tills den rätta kommer, och –»

»Den rätte! Det är väl Oskar Pettersson, det kan jag tro? Alltså är det sant som folk påstår, att han är kär i dig. Och du bryr dig om honom! Ni ska väl gifta er, när han fyllt tjuguett? Säg? Svara mig! Hur kan du plåga mig så! Tycker du verkligen om honom, Karin?»

»Nej, inte ett dugg. Det är en annan...»

»En annan! Vem? Vem är det?»

Arvid var blek, hans röst tjock av sinnesrörelse.

»Vem? Gubben i må'n förstås», svarade Karin och kastade en slängkyss till Arvids rival, som i detsamma smålog hult mot henne och ridderligt lyfte av skybaretten. –

Mamma Glänta kom farande.

»Vi har fått låna Kröns rum och kök», sade hon andlöst. »Och nu ska vi servera sexan där, bara vi får – i väg de som dansa därinne.»

Det lyckades. Alla strömmade nämligen till i hast ropande: »Lars Väring sjunger!»

En frisk, själfull stämma tonade, känsligt följd av Knut Vinges fiol:

Jag hör ej till dem, som rygga
för leende flickors skara;
i blinken jag snärjs av snara,
behagfulla fötter små.
Och smyga förtroligt, skygga
små glimt mellan mörka fransar,
ej båtar mig sköld och pansar
för blickar, som egga, trå.

Men djupt i mitt hjärta flammar
en kärlek, som aldrig sviktar,
en kärlek, som bär och riktar
min själ med mod och fröjd,
som bragder och dådkraft ammar,
slår hinder till stoft, till flisor,
och bär under lyckovisor
den upp emot strålig höjd.

Ett ämne, som solen speglar

hon höjer, min härskarinna,
och lockarna rika brinna
som stjärnskott i nattens famn.
I ögonens djupa deglar
ryms sanningens guld, som friar.
Med stjärnborna ord hon siar,
och Frihet är hennes namn.

Du strålande morgonstjärna,
du släktenas hopp och frälsning,
som kommer med klanggod hälsning
från hägrande framtidsö!
vad nornorna än mig ärna –
om väven av rosor färgas,
av mognade ax, som bärgas,
av falnade blomsters snö, –
o, dig vill jag älska, värna;
på dig vill med tro jag bida
och röja dig väg, och lida,
kämpa för dig och dö.

I stillheten, vilken följde på sången, och som bättre än stormande applåder lönade sångaren, var Tora Dyning den första, som gick fram och tackade med ett handslag.

Tal till brudparet. Detta hände efter sillsexan, för vilken värdinnan avtackades med hurrarop. Själva Knut Vinge var talaren. Fuktiga ögon, fasta handtryckningar... Mamma Glänta grät af idel lycka – tänk att min Erik är så avhållen och aktad! stoltserade hon. Och så bra han själv talar om kamratskapets bärande kraft och förmåga att lätta bördor, lyfta sinnena och mångdubbla modet i kampen för bröd och frihet....

Och åter lade spelmannen stråken på strängen, och ånyo strålade transparangen över en rytmiskt glidande och vackert glad skara som om den hämtade ljuskraft från sin egen solklara sanning. Det var redan långt lidet på morgonen, då Erik omsider förde sin brud i sista valsen och därefter svepte kappan om henne och sade farväl åt sin mor och svärmor. Men hans gäster upptäckte vad som var å färde och satte stopp för den hemliga avfärden. De erbjödo sig alla att följa med.

Vår kolmörka, kalla lilla kammare, tänkte Sylvi, möblerna så dåliga, kanske färgen inte torkat på skänken ännu, och soffan, som är så söndrig, och det urgamla, ripiga bordet och stolarna, som Erik skall laga så fort han får tid ....

Tåget satte sig i gång. Ute på gatan vände sig Erik till sin syster, sägande:

»Spring tillbaka efter det gamla väckaruret, du vet! Vi har ingen klocka, Sylvi och jag. Det står på översta hyllan längst bort i garderoben. Gör det, så är du snäll! Vi väntar på dig här.»

Ella försvann inom porten och återkom i lämplig tid. »Har du klockan?» frågade Erik, han kunde ingenting se i mörkret. »Ja visst», svarade hon och fnittrade något till sin kavaljer.

Man var snart framme – Erik hade hyrt blott ett stenkast från sitt gamla hem. Trappuppgångarna lågo i nattmörker, det gällde att treva sig fram och vara försiktig. Ett par tre tändstickor förhjälpte Erik att hitta sin dörr. Bakom honom, fyllande hela rappan, stodo gästerna. Slutligen fick han nyckeln i låset, skulle just vrida om, då något hände, som kom honom att släppa taget och rygga – han hörde klockslag inifrån rummet: ett,

två, tre, fyra! Han märkte hur Sylvi ryste till, hon hade tryckt sig tätt intill honom och han hämtade sig snabbt, strök eld, ryckte upp dörren och lyste in – i ett strålande eklärerat rum.

Ljus överallt. Ljus i stakar, i buteljer, i urholkade äpplen. Taklampan tänd och glödande rester af en brasa i kakelugnen.

Bländade kunde Erik och Sylvi först icke urskilja några detaljer. När deras ögon vant sig vid det starka ljuset, möttes deras tankar i en undran, om de trängt in i ett främmande hem. Nej, där var ju byrån, som stått i Sylvis föräldrahem så långt hon kunde minnas, och på väggen hängde de välkända fotografierna av vänner och anhöriga .... Alltså var detta rum deras, men hur förändrat sedan de sist sågo det! Borta var skrället till pinnsoffa, som Erik tillhandlat sig för en femma av en amerikafarande, i dess ställe stod där en ny möbel, bekväm och vacker. Ny var också skänken, enkel, praktisk, ny bokhyllan i hörnet, nytt bordet, i vars skiva stugan och silverbägaren speglade sig. De gamla skrangliga stolarna, hopplockade från vindsskrubbar och klädstånd, funnos i vedboden, andra hade intagit deras platser raka i ryggen och med stadiga ben. Bredvid bokhyllan stod en nykommen korgstol med dyna och pöste över sin egen bekvämlighet. Och över allt detta presiderade ett väggur, som i medvetande av sin gedigenhet och klangfulla stämma knäppte tick-tack, tick-tack klart och myndigt.

Rummet blev snart till trängsel fyllt av hjärteglada människor. »Vilken har gett oss... säg, säg!»

»Se då, Erik! Läs på korten, som äro fästa vid varje sak!»

Men Erik var ur stånd att läsa just då. Det var något med hans ögon .... Han plockade med korten, skymtade otydligt sitt namn i förbindelse med orden: verkstadsklubb – förbundskamrater – studiecirkel – fackförening – sångarbröder, plockade och gick tigande från den ena möbeln till den andra: Inte ett ord kunde han yttra, hans tunghäfta var fullständig. Men när hans kamrater omsider troppade av, behövde de blåsa på sina fingrar. –

Ensamma.

Sylvi gick omkring i rummet och ordnade, släckte ljusen men lämnade taklampan orörd. Så stannade hon framför Erik, som såg en aning bortkommen ut.

»Jag är så lycklig, kära min tös, att jag rakt inte vet vad jag ska ta mig till», sade han.

Sylvi knäppte händerna om hans nacke.

»Ja, ja, Erik», log hon, »hur i all världens dar tror du vi ska kunna klara den här skivan?»

Noter

1)

Storsträjken var intet annat än en försvarsåtgärd. Arbetarna och deras ledare hade ej med denna kraftmätning avsett annat än att förhindra, att det brutala attentat mot flera tusental arbetare, som den proklamerade masslockouten innebar, skulle med hela sin kraft drabba endast en del av dem, därtill de minst motståndskraftiga, exempelvis de utarmade textilarbetarna. Syftet med sitt anfall nådde angriparna icke. Det förunnades dem ej att dekretera fredsvillkoren – striden rann ut i sanden. I hela Sveriges land fanns knappast en stuga, som icke på något sätt berördes av striden. Och denna var en mäktig väckare. Två år senare vräkte folket högerregeringen till tack för dess partitagande å utsvältarnas sida.

2)

Franskt bröd.